

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

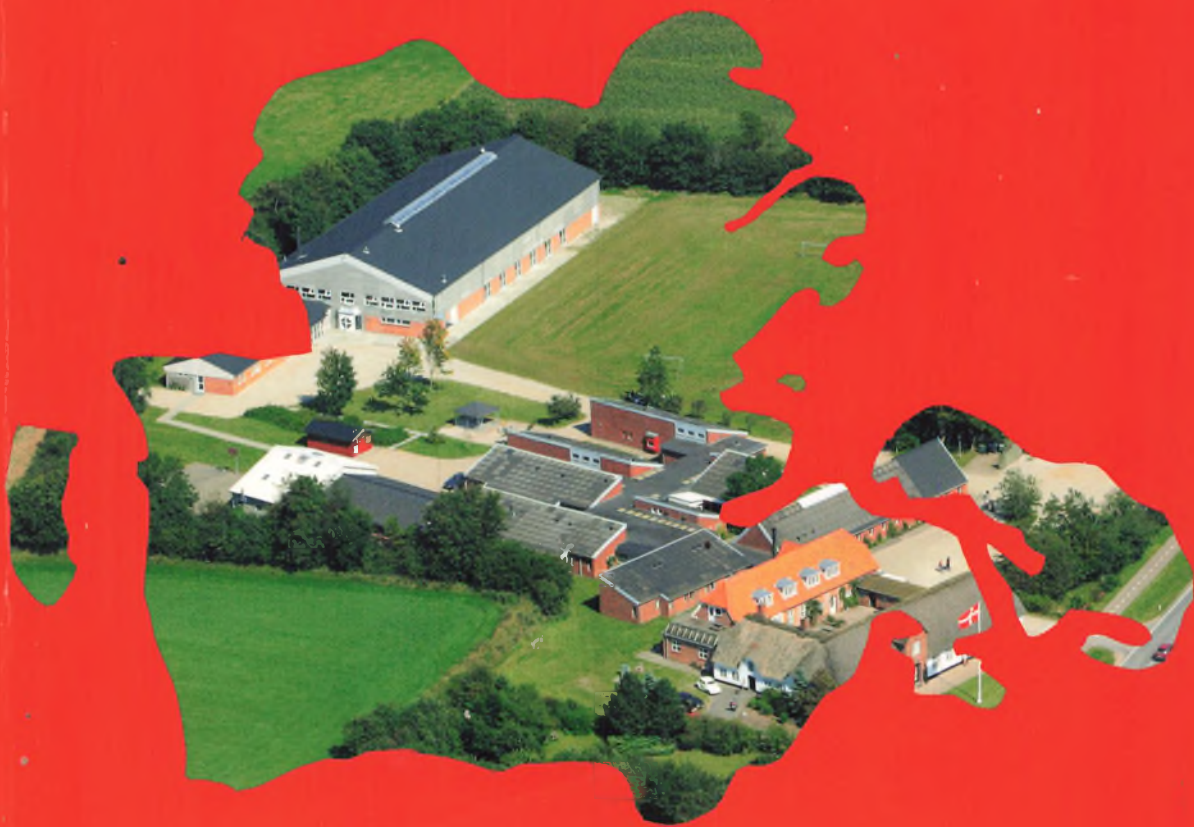
Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SØNDERJYSK ALMANAK

2008

SØNDERJYDSK SKOLEFORENING

GRÆNSEFORENINGEN

- *for en åben danskhed*

For max. 150 kr. om året kan du blive medlem af Grænseforeningen. Så modtager du seks gange om året bladet GRÆNSEN samt Grænseforeningens smukke Årbog.

Ring eller skriv efter Grænseforeningens brochure:

Grænseforeningen

Peder Skrams Gade 5

Postboks 9074

1022 Kbh. K

Telefon: 33 11 30 63. Internet: www.graenseforeningen.dk

Du er også velkommen til at kontakte din lokale formand:

Tønder Amt

Svend Kristiansen
Østerbyvej 32
6280 Højer
tlf. 74 78 32 15

Haderslev Vesteramt

Sigrid Andersen
Rangstrupvej 20
6534 Agerskov
tlf. 74 83 31 56

Haderslev Østeramt

Erik Heissel
Venbjerg 33
6100 Haderslev
tlf. 74 57 52 87

Sønderborg

Ivan Skjoldager
Grundtvigs Alle 6
6400 Sønderborg
tlf. 74 43 19 41

Aabenraa Amt

Ove Nissen
Dalsmark 3
6300 Gråsten
tlf. 74 65 07 45

SØNDERJYSK ALMANAK 2008

15. ÅRGANG

Udgivet af Sønderjysk Skoleforening

Sønderjysk Almanak

15. udgave

Udgivet af Sønderjysk Skoleforening

Redaktion: Inger Rahbek Andersen, Anders Schaltz Andersen, Andreas Andresen,
Georg Bendix, Uffe Bjerre, Hanne Clausen, Lis Mikkelsen, Hans-Ole Mørk,
Lisbet Skau og Hans-Jørgen Thomsen (ansvarshavende).

Ekspedition: Hans-Ole Mørk, Farverhus 21, 6200 Aabenraa.

Tlf. 74 62 80 62

E-mail: hmoerk@gmail.com

Pris i boghandel kr. 85

Abonnement: kr. 75 + porto

Abonnement kan tegnes ved henvendelse til

Hanne Clausen, Møllevvej 33, Møgeltønder, 6270 Tønder, tlf. 74 73 81 87.

Forside: Emmerske Efterskole

ISBN-nr. 87-988609-4-1

EAN 97887798860945

Indholdsfortegnelse

Forord

Forord.....	5
-------------	---

Almanak

Kalenderen	7
Solens op- og nedgang	32
Højvande ved vestkysten.....	33
Stjernesked.....	34
Formørkelser i året 2008	35

Artikler og digte

Inger Rahbek Andersen: Prolog 2008	38
Lis Mikkelsen: For 50 år siden	40
Jørn Buch: Brun sovs og frikadeller	55
Mimi Fogh: Da Vedsted Landbohjem blev sprængt i luften	60
Inge Gillesberg: Ud i naturen - der er plads nok!	65
Lis Mikkelsen: Dan Thuesen	70
Chris Jørgensen: En Udvandrerens Erindringer	74
Hanne Seeberg: SASO bliver til	79
Susanne og Ole Friis: Lidt om juletræet pynt.....	86
Christian Heick: Libyen	90
Bodil M. Grau: Digterinden Anna	96
Martin Hermansen: Udbjerg Præstegård.....	100
Birte Blønd: Mit Sønderjylland	103
Meta Lund: Julekirken på Årø	110
Ragnhild Laumark: Den nye højskolesangbog	114
Marie Nissen: Om at komme "på græs" i Sønderjylland	117
Stine Refslund Søndergaard: Ung i Sønderjylland	120
Andreas Frehr: En sønderjysk landsby i frontlinjen	123
Leif Hommel Nielsen: Europæisk samarbejde	131
Thyra Feil: Om det "internationale militærtribunal" i Nürnberg	135
Sigene Andersen: Mit liv med Flensborg Avis	141
Kirsten Grau Nielsen: Tanker og sprog og nationalitet.....	144
Sprogforeningen.....	147
Sønderjysk Skoleforening: Formandens beretning 2007.....	150

Mindeord

Anne-Helene Michelsen. Aabenraa	156
Niels Thomsen. Tønder/Abild.....	158
Dagny B. Rasmussen, Bevtoft	159
Konsulent Aksel Pedersen, Tønder	160
Georg Fücksel, Tønder.....	161
Bahne Nicolaisen, St. Jydevad.....	162
Arne G. Larsen, Øster Lindet.....	163
Sophie B. Jensen, Flensborg	164
Børge L. Barløse, Århus	166

Håndbog og vejviser

Det danske kongehus	170
Regeringen Anders Fogh Rasmussen II.....	171
Valg i Sydslesvig.....	172
6-mandsudvalget	173
Statsforvaltningen Syddanmark	174
Region Syddanmark	175
Sønderjyske regionsrådsmedlemmer 07-09	175
Regionalforsamlingen for Region Sønderjylland-Schleswig	176
Kommuner i Sønderjylland	177
Foreninger, organisationer, institutioner m.v.	178
Kirkelige foreninger og organisationer	182
Fonde.....	182
Danske og frisiske foreninger og institutioner i Sydslesvig.....	183
Musik, teater og kunst.....	189
Lokalhistoriske foreninger, arkiver og samlinger.....	191
Biblioteker.....	199
Frie skoler	201
Kirkemusikskoler	205
Erhvervsskoler	205
Gymnasier og voksenuddannelsescentre	205
Videregående uddannelser	206
Turistforeninger.....	207
Vandrerhjem.....	208
Museer m.v.....	209
Museer m.v. i Sydslesvig	213
Forbrugerorganisationer.....	219
Husholdningsforeninger.....	219
Landboforeninger.....	220
Familielandbrug	221
Land- og skovbrug	221
Haveselskaber	222
Husdyrbrugsorganisationer	223
Slagterier.....	224
Handel.....	226
Erhvervsråd og håndværker- og industriforeninger.....	227
Finansiering.....	228
Jagt- og vildtforvaltninger m.v.....	229
Vildtforvaltningsområder og vildt- konsulenter i Sønderjylland	229
Uddrag af Lov om jagt- og vildtforvaltning.....	230
Jagttider og fredningsbestemmelser.....	231
Den obligatoriske jagtprøve og riffelprøve.....	234
Ferieplan for skolerne i Sydslesvig m.v.	235
Flagregler	235
Officielle civile flagdage 2007	237
Notater.....	238

Forord

Sønderjysk Almanak udkommer i år for 15. gang som landsdelens almanak og opslagsbog med gode og nyttige oplysninger til foreninger, organisationer og andre, som ønsker information om sønderjyske forhold.

Forsidemotivet er i år Emmerske Efterskole. Emmerske Efterskole er efterskole for normalt begavede unge med læse- og stavevanskeligheder. Skolen blev oprettet 1978, og har siden gennemgået en god udvikling. Der er 80 elever. Her arbejdes med at få hævet elevernes danskundskaber. Men samtidig er det en efterskole med mange valgfag. Gennem valgfagene forbedres elevernes selvværd. Med mange idrætstimer forbedres motorikken og fysikken. Det hele gavner indlæringen i dansk.

Almanakken indeholder en række artikler og indlæg med relation til Sønderjylland og sønderjyske forhold.

Almanakken udgives en gang om året og kan derfor ikke fungere som et egentligt debatforum. Men redaktionen ser det som en væsentlig opgave, at der bringes indlæg, der er egnede til at skabe eller bidrage til debat rundt om i landsdelen.

Sønderjysk Almanak har fyldige kalenderoplysninger med sol- og højvandskalender m.m.

Vejviser med adresser og telefonnumre på bl.a. foreninger, organisationer og skoler i Sønderjylland og Sydslesvig forbedres og udbygges løbende. Forslag hertil modtages gerne af redaktionen.

Almanakken rummer mindeord over kendte, afdøde personer fra Sønderjylland eller med tilknytning til landsdelen.

Almanakken har part i Sønderjysk Skoleforenings hjemmeside.

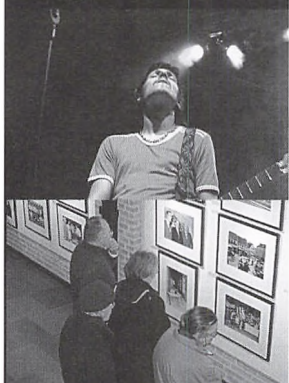
Almanakkens hjemmeside er på: www.sønderjyskalmamak.dk

Sønderjysk Skoleforening vil gerne her rette en varm tak til de mange, som støtter Almanakken. Det gælder annoncører, det gælder de mange, der beredvilligt har bidraget med indlæg og idéer, og det gælder foreningens tilidsmænd og medlemmer, der med praktisk indsats og opbakning har støttet arbejdet.

Sønderjysk Skoleforening og redaktionen ønsker med Almanakken en glædelig jul og et godt nytår 2008.

SYDSLESVIGSK
FORENING

Den danske hverdag i Sydslesvig laves i SYDSLESVIGSK FORENING

**TEATER, BØRNETEATER, KONCERTER,
FOREDRAG, FILM OG MANGE ANDRE
AKTIVITETER.**

**Info-bladet KONTAKT hver torsdag i Flensborg
Avis og dagsaktuel information via foreningens
hjemmeside www.syfo.de**

Bliv medlem af mindretallets forening!

Det første kalenderår er medlemskab gratis. Og fra 1. januar koster det kun 20 EUR om året at være medlem eller 30 EUR for en husstand. Men medlem bliver du ikke automatisk. Du skal melde dig ind. Optagelsesblanket på SSFs hjemmeside www.syfo.de eller ring til Dansk Generalsekretariat på tlf. 0(049)461-144 08-0.

Styrk mindretallet
Bliv medlem af
SYDSLESVIGSK FORENING
www.syfo.de

Haderslev

www.haderslev.dk

Besøg os døgnet rundt!

ALMANAK

JANUAR 2008

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 timer 3 min. og tiltager i månedens løb 1 time 27 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Ti.	1	Nytårsdag <i>Fadervor. Matt 6,5-13</i>	Solens radius 16' 16'' UGE 1	08.42	15.45	01.34	11.26
On.	2	Abel	Vega kulm. midn. m.n. Tusmørket varer 49 min.	08.41	15.46	02.51	11.34
To.	3	Enoch	Jorden nærmest solen (nærmest jorden	08.41	15.47	04.10	11.45
Fr.	4	Methusalem	Sirius kulm. midn.	08.41	15.48	05.29	12.02
Lø.	5	Simeon		08.40	15.50	06.46	12.27
Sø.	6	Hellig 3 konger <i>De vise mænd. Matt. 2,1-12 el. Verdens lys. Joh. 8,12-20</i>		08.40	15.51	07.53	13.08
Ma.	7	Knud, hertug	UGE 2	08.39	15.53	08.43	14.08
Ti.	8	Erhardt	● N.M. 12.37	08.39	15.54	09.17	15.24
On.	9	Julianus	Tusmørket varer 48 min.	08.38	15.56	09.39	16.50
To.	10	Paul eremit		08.37	15.57	09.53	18.17
Fr.	11	Hyginus		08.36	15.59	10.03	19.44
Lø.	12	Reinhold		08.35	16.01	10.11	21.10
Sø.	13	Sidste s.e.h. 3 k. <i>Hvedekornet. Joh. 12,23-33</i>	Hilarius	08.34	16.02	10.18	22.36
Ma.	14	Felix	UGE 3	08.33	16.04	10.25	-
Ti.	15	Maurus	● F. kv. 20.46	08.32	16.06	10.33	00.04
On.	16	Marcellus	Castor kulm. midn. Tusmørket varer 46 min.	08.31	16.08	10.43	01.36
To.	17	Antonius		08.30	16.10	10.58	03.11
Fr.	18	Prisca	Procyon kulm. midn.	08.29	16.12	11.23	04.48
Lø.	19	Pontianus	(nærmest jorden Pollux kulm. midn.	08.28	16.13	12.03	06.17
Sø.	20	Septuagesima <i>De betroede talenter. Matt. 25,14-30</i>	Fabian og Sebastian	08.26	16.15	13.08	07.27
Ma.	21	Agnes	UGE 4	08.25	16.17	14.33	08.13
Ti.	22	Vincentius	○ F.M. 14.35 Merkur st. østl. elong.	08.23	16.19	16.08	08.40
On.	23	Emerentius	Tusmørket varer 45 min.	08.22	16.21	17.42	08.56
To.	24	Timotheus		08.20	16.23	19.11	09.07
Fr.	25	Pauli omv.		08.19	16.26	20.35	09.15
Lø.	26	Polycarpus		08.17	16.28	21.55	09.22
Sø.	27	Seksagesima <i>Sædens vækst. Mark. 4,26-32</i>	Chrysostomus	08.16	16.30	23.14	09.28
Ma.	28	Fred. 6.s. føds.	Carolus Magnus	08.14	16.32	-	09.34
Ti.	29	Chr. 7.s. føds.	Valerius	08.12	16.34	00.32	09.41
On.	30	Adelgunde	Tusmørket varer 43 min. ● S. kv. 06.03	08.10	16.36	01.51	09.51
To.	31	Vigilius	(fjernest jorden	08.09	16.38	03.11	10.05

JANUAR 2008

			Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ti.	1	1	08.42	21.17
On.	2		09.38	22.15
To.	3		10.38	23.17
Fr.	4		11.40	-
Lø.	5		00.18	12.42
Sø.	6	Hellig 3 konger	01.16	13.39
Ma.	7	2	02.08	14.30
Ti.	8		02.54	15.15
On.	9		03.34	15.56
To.	10		04.09	16.32
Fr.	11		04.42	17.06
Lø.	12		05.14	17.41
Sø.	13		05.48	18.17
Ma.	14	3	06.27	18.57
Ti.	15		07.11	19.42
On.	16		08.01	20.33
To.	17		08.59	21.33
Fr.	18		10.06	22.44
Lø.	19		11.24	-
Sø.	20		00.03	12.47
Ma.	21	4	01.18	14.00
Ti.	22		02.22	15.02
On.	23		03.18	15.54
To.	24		04.06	16.39
Fr.	25		04.48	17.16
Lø.	26		05.26	17.50
Sø.	27		06.00	18.21
Ma.	28	5	06.35	18.54
Ti.	29		07.11	19.30
On.	30		07.51	20.14
To.	31		08.39	21.06

FEBRUAR 2008

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 8 timer 34 min. og tiltager i månedens løb 2 timer 3 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Fr.	1	Brigida	Solens radius 16' 14''	08.07	16.40	04.29	10.26
Lø.	2	Kyndelmisse	Deneb kulm. midn. m.n.	08.05	16.43	05.40	11.00
Sø.	3	Fastelavn	Blasius Quinquagesima Esto Mihi <i>Op til Jerusalem. Luk. 18,31-43</i>	08.03	16.45	06.38	11.52
Ma.	4	Veronica	UGE 6	08.01	16.47	07.18	13.03
Ti.	5	Hvide tirsdag	Kprs. Mary Agathe	07.59	16.49	07.44	14.26
On.	6	Aske onsdag	Dorothea Tusmørket varer 42 min.	07.57	16.51	08.00	15.55
To.	7	Richard	● N.M. 04.44	07.55	16.53	08.12	17.24
Fr.	8	Corintha		07.53	16.56	08.20	18.52
Lø.	9	Apollonia		07.51	16.58	08.27	20.21
Sø.	10	1. s. i fasten	Quadragesima Invocavit Scholastica <i>Hvem er den største? Luk. 22,24-32</i>	07.49	17.00	08.34	21.50
Ma.	11	Euphrosyne	UGE 7	07.47	17.02	08.42	23.21
Ti.	12	Eulalia		07.44	17.04	08.51	-
On.	13	Tamperdag	Benignus Tusmørket varer 41 min.	07.42	17.06	09.05	00.56
To.	14	Valentinus	☾ F. kv. 04.33 ☾ nærmest jorden	07.40	17.09	09.25	02.32
Fr.	15	Faustinus		07.38	17.11	09.59	04.03
Lø.	16	Juliane		07.35	17.13	10.53	05.18
Sø.	17	2. s. i fasten	Reminiscere. Findanus <i>Drengen med den urene ånd. Mark. 9,14-29</i>	07.33	17.15	12.09	06.11
Ma.	18	Concordia	UGE 8	07.31	17.17	13.39	06.43
Ti.	19	Ammon		07.29	17.20	15.13	07.02
On.	20	Eucharis	Tusmørket varer 40 min.	07.26	17.22	16.43	07.15
To.	21	Samuel	○ F.M. 04.30 Måneformørkelse	07.24	17.24	18.09	07.24
Fr.	22	Peters stol		07.21	17.26	19.31	07.31
Lø.	23	Papias		07.19	17.28	20.51	07.37
Sø.	24	3. s. i fasten	Skuddag. Oculi Regulus kulm. midn. Saturn i opp. til Solen <i>Løgnens fader. Joh. 8,42-51</i>	07.17	17.30	22.10	07.43
Ma.	25	Matthias	UGE 9	07.14	17.32	23.29	07.50
Ti.	26	Victorinus		07.12	17.35	-	07.58
On.	27	Inger	Tusmørket varer 39 min.	07.09	17.37	00.50	08.10
To.	28	Leander	☾ fjernest jorden	07.07	17.39	02.09	08.28
Fr.	29	Øllegård	● S. kv. 03.18	07.04	17.41	03.24	08.56

FEBRUAR 2008

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Fr.	1	09.33	22.06
Lø.	2	10.37	23.15
Sø.	3 Fastelavn	11.49	-
Ma.	4 6	00.27	12.59
Ti.	5 Kronprinsesse Mary	01.30	14.00
On.	6	02.24	14.52
To.	7	03.09	15.37
Fr.	8	03.49	16.16
Lø.	9	04.26	16.51
Sø.	10	05.00	17.25
Ma.	11 7	05.36	18.00
Ti.	12	06.13	18.36
On.	13	06.54	19.16
To.	14	07.42	20.03
Fr.	15	08.39	21.03
Lø.	16	09.49	22.18
Sø.	17	11.17	23.48
Ma.	18 8	-	12.45
Ti.	19	01.08	13.57
On.	20	02.13	14.54
To.	21	03.06	15.40
Fr.	22	03.51	16.19
Lø.	23	04.30	16.52
Sø.	24 Skuddag	05.04	17.20
Ma.	25 9	05.33	17.46
Ti.	26	06.01	18.12
On.	27	06.31	18.44
To.	28	07.06	19.23
Fr.	29	07.49	20.11

MARTS 2008

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 10 timer 41 min. og tiltager i månedens løb 2 timer 19 min.			SOL		MÅNE	
			OP	NED	OP	NED
Lø. 1	Albinus	Solens radius 16' 8"	07.02	17.43	04.27	09.40
Sø. 2	Midfaste	Lætare. Simplicius	06.59	17.45	05.14	10.42
<i>Jesus, Livets brød. Joh. 6,24-35;37</i>						
Ma. 3	Kunigunde	Merkur st. vestl. elong. UGE 10	06.57	17.47	05.45	11.59
Ti. 4	Adrianus		06.54	17.49	06.05	13.26
On. 5	Theophilus	Tusmørket varer 39 min.	06.52	17.51	06.19	14.55
To. 6	Gotfred		06.49	17.53	06.29	16.25
Fr. 7	Perpetua	● N.M. 18.14	06.47	17.56	06.37	17.54
Lø. 8	Beata		06.44	17.58	06.44	19.25
Sø. 9	5. s. i fasten	Judica 40 riddere	06.42	18.00	06.51	20.58
<i>Marias lovsang. Luk. 1,46-55</i>						
Ma. 10	Ædel	☾ nærmest jorden UGE 11	06.39	18.02	07.00	22.35
Ti. 11	Fred. 9.s føds.	Thala	06.37	18.04	07.13	-
On. 12	Gregorius	Tusmørket varer 39 min.	06.34	18.06	07.31	00.13
To. 13	Macedonius		06.31	18.08	08.00	01.48
Fr. 14	Eutychius	☾ F. kv. 11.46	06.29	18.10	08.48	03.10
Lø. 15	Zacharias		06.26	18.12	09.57	04.09
Sø. 16	Palmesøndag	Gudmund	06.24	18.14	11.23	04.46
<i>Jesus salves i Betania. Mark. 14,3-9 el. Joh. 12,1-16</i>						
Ma. 17	Gertrud	UGE 12	06.21	18.16	12.54	05.09
Ti. 18	Fred. 3.s. føds.	Alexander	06.18	18.18	14.23	05.23
On. 19	Joseph	Tusmørket varer 39 min.	06.16	18.20	15.48	05.33
To. 20	Skærtorsdag	Gordius Jævn døgn 06.48	06.13	18.22	17.10	05.40
<i>Fodvaskningen. Joh. 13,1-15</i>						
Fr. 21	Langfredag	Benedictus ○ F.M. 19.40	06.11	18.24	18.30	05.47
<i>Korsfæstelsen. Luk. 23,26-49 el. Joh. 19,17-37</i>						
Lø. 22	Paulus		06.08	18.26	19.49	05.53
Sø. 23	Påskedag	Fidelis	06.05	18.28	21.09	05.59
<i>Jesu Kristi opstandelse. Matt. 28,1-8</i>						
Ma. 24	2. påskedag	Ulrica UGE 13	06.03	18.30	22.29	06.07
<i>Den opstandne Jesus og Maria Magd. Joh.20,1-18</i>						
Ti. 25	Mariæ bebudelsesdag		06.00	18.32	23.49	06.18
On. 26	Gabriel	Tusmørket varer 39 min. ☾ fjernest jorden	05.58	18.34	-	06.34
To. 27	Kastor		05.55	18.36	01.06	06.57
Fr. 28	Ingrid	Eystachius	05.52	18.38	02.14	07.34
Lø. 29	Jonas	● S. kv. 22.47	05.50	18.40	03.07	08.28
Sø. 30	1. s. e. påske	Quasimodo Quirinus Sommertid begynder	06.47	19.42	04.44	10.38
<i>Vogt mine får. Joh. 21,15-19</i>						
Ma. 31	Fred. 5.s. føds.	Balbina UGE 14	06.45	19.44	05.08	11.59

MARTS 2008

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Lø.	1	08.41	21.07
Sø.	2	09.43	22.15
Ma.	3	10	10.59 23.33
Ti.	4	-	12.20
On.	5		00.48 13.28
To.	6		01.48 14.24
Fr.	7		02.39 15.12
Lø.	8		03.23 15.52
Sø.	9		04.03 16.29
Ma.	10	11	04.41 17.04
Ti.	11		05.18 17.38
On.	12		05.57 18.14
To.	13		06.39 18.54
Fr.	14		07.28 19.42
Lø.	15		08.27 20.44
Sø.	16	Palmesøndag	09.45 22.06
Ma.	17	12	11.18 23.39
Ti.	18		- 12.39
On.	19		00.55 13.42
To.	20	Skærtorsdag	01.56 14.34
Fr.	21	Langfredag	02.47 15.17
Lø.	22		03.30 15.54
Sø.	23	Påskedag	04.07 16.24
Ma.	24	2. påskedag	13 04.38 16.51
Ti.	25		05.05 17.14
On.	26		05.29 17.38
To.	27		05.56 18.06
Fr.	28		06.29 18.44
Lø.	29		07.11 19.30
Sø.	30	Sommertid begynder	09.02 21.24
Ma.	31	14	10.03 22.29

APRIL 2008

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 timer 4 min. og tiltager i månedens løb 2 timer 9 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Ti.	1	Hugo	Solens radius 16' 0"	06.42	19.46	05.24	13.25
On.	2	Theodosius	Tusmørket varer 40 min.	06.39	19.48	05.35	14.53
To.	3	Nicætas		06.37	19.50	05.44	16.22
Fr.	4	Ambrosius		06.34	19.52	05.52	17.52
Lø.	5	Irene		06.32	19.54	06.00	19.25
Sø.	6	2. s. e. påske	Misericordia Domini Sixtus. ● N.M. 05.55 <i>Mine får hører min røst. Joh. 10,22-30</i>	06.29	19.56	06.08	21.01
Ma.	7	Egesippus	☾ nærmest jorden UGE 15	06.26	19.58	06.19	22.42
Ti.	8	Chr. 9.s føds.	Janus	06.24	20.00	06.36	-
On.	9	Procopius	Tusmørket varer 41 min.	06.21	20.02	07.01	00.23
To.	10	Ezechiel		06.19	20.04	07.43	01.54
Fr.	11	Leo		06.16	20.06	08.47	03.03
Lø.	12	Chr. 4.s føds.	Julius ● F. kv. 20.32	06.14	20.08	10.10	03.47
Sø.	13	3. s. e. påske	Jubilate Justinus <i>Vejen, sandheden og livet. Joh. 14,1-11</i>	06.11	20.10	11.40	04.14
Ma.	14	Tiburtius	Spica kulm. midn. UGE 16	06.09	20.12	13.10	04.31
Ti.	15	Chr. 5.s føds.	Olympia	06.06	20.14	14.35	04.42
On.	16	Margrethe 2.s fødsel	Mariane Tusmørket varer 42 min.	06.04	20.16	15.57	04.50
To.	17	Anicetus		06.01	20.18	17.16	04.57
Fr.	18	Bededag	Eleutherius <i>Bed, så skal der gives jer. Matt 7,7-14</i>	05.59	20.20	18.34	05.03
Lø.	19	Daniel		05.57	20.22	19.52	05.10
Sø.	20	4. s. e. påske	Cantate. Sulpicius ○ F.M. 12.25 <i>Sandheden gør fri. Joh. 8,28-36</i>	05.54	20.24	21.12	05.17
Ma.	21	Florentius	UGE 17	05.52	20.26	22.32	05.27
Ti.	22	Cajus		05.49	20.28	23.50	05.41
On.	23	Georgius	Tusmørket varer 44 min. ☾ fjernest jorden	05.47	20.30	-	06.01
To.	24	Albertus		05.45	20.32	01.01	06.33
Fr.	25	Mark. evang.		05.42	20.34	02.00	07.21
Lø.	26	Cletus		05.40	20.36	02.42	08.25
Sø.	27	5. s. e. påske	Rogate Charl. Amalie. Ananias Arcturus kulm. midn. <i>Jesu bøn for disciplene. Joh 17,1-11</i>	05.38	20.38	03.10	09.41
Ma.	28	Vitalis	● S. kv. 16.12 UGE 18	05.35	20.40	03.28	11.03
Ti.	29	Peter martyr		05.33	20.42	03.41	12.28
On.	30	Severus	Tusmørket varer 46 min.	05.31	20.44	03.51	13.53

APRIL 2008

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ti.	1	11.17	23.43
On.	2	-	12.39
To.	3	01.01	13.51
Fr.	4	02.08	14.50
Lø.	5	03.03	15.40
Sø.	6	03.53	16.24
Ma.	7	15	04.37 17.03
Ti.	8	05.19	17.40
On.	9	06.01	18.17
To.	10	06.43	18.55
Fr.	11	07.29	19.39
Lø.	12	08.21	20.31
Sø.	13	09.25	21.37
Ma.	14	16	10.45 23.00
Ti.	15	-	12.09
On.	16	Dronning Margrethe	00.23 13.18
To.	17		01.32 14.15
Fr.	18	Bededag	02.30 15.05
Lø.	19		03.19 15.48
Sø.	20		04.03 16.24
Ma.	21	17	04.40 16.57
Ti.	22		05.12 17.24
On.	23		05.39 17.48
To.	24		06.03 18.12
Fr.	25		06.29 18.39
Lø.	26		07.02 19.15
Sø.	27		07.43 19.59
Ma.	28	18	08.33 20.51
Ti.	29		09.33 21.52
On.	30		10.42 23.02

MAJ 2008

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 timer 18 min. og tiltager i månedens løb 1 time 44 min.			SOL		MÅNE	
			OP	NED	OP	NED
To. 1	Kr. himmelfart	Voldermisse. Philip og Jacob Solens radius 15' 52'' <i>Jesu Kristi himmelfart. Luk 24,46-53</i>	05.29	20.46	03.59	15.20
Fr. 2	Athanasius		05.26	20.48	04.06	16.49
Lø. 3	Korsmisse		05.24	20.50	04.15	18.23
Sø. 4	6. s. e. påske	Exaudi. Florian <i>At de alle må være ét. Joh 17,20-26</i>	05.22	20.52	04.25	20.02
Ma. 5	Danmarks befrielse	Gothard UGE 19 ● N.M. 14.18 De lyse nætter begynder	05.20	20.54	04.39	21.44
Ti. 6	Johannes ante portam	☾ nærmest jorden	05.18	20.56	05.00	23.23
On. 7	Flavia	Tusmørket varer 49 min.	05.16	20.58	05.35	-
To. 8	Stanislaus		05.14	21.00	06.31	00.45
Fr. 9	Caspar		05.12	21.02	07.51	01.42
Lø. 10	Gordianus		05.10	21.04	09.22	02.16
Sø. 11	Pinsedag	Mamertus <i>Helligåndens komme. Joh 14,15-21</i>	05.08	21.06	10.54	02.36
Ma. 12	2. pinsedag	Pancratius UGE 20 ● F. kv. 05.47 <i>Den der tror, har evigt liv. Joh 6,44-51</i>	05.06	21.07	12.23	02.49
Ti. 13	Ingenuus		05.04	21.09	13.46	02.59
On. 14	Tamperdag	Kristian Tusmørket varer 51 min. Merkur st. østl. elong.	05.02	21.11	15.05	03.06
To. 15	Sophie		05.00	21.13	16.23	03.13
Fr. 16	Sara		04.59	21.15	17.40	03.19
Lø. 17	Bruno		04.57	21.16	18.59	03.26
Sø. 18	Trinitatis	Erik <i>Dåb i den treenige Guds navn. Matt 28,16-20</i>	04.55	21.18	20.18	03.36
Ma. 19	Potentiana	UGE 21	04.54	21.20	21.36	03.48
Ti. 20	Angelica	○ F.M. 04.11. ☾ fjernest jorden	04.52	21.22	22.50	04.07
On. 21	Helene	Tusmørket varer 54 min.	04.50	21.23	23.53	04.35
To. 22	Castus		04.49	21.25	-	05.17
Fr. 23	Desiderius		04.47	21.27	00.40	06.17
Lø. 24	Esther		04.46	21.28	01.12	07.29
Sø. 25	1. s. e. trin.	Urbanus <i>Den rige bonde. Luk 12,13-21</i>	04.44	21.30	01.33	08.49
Ma. 26	Kpr. Frederik	Beda UGE 22	04.43	21.31	01.47	10.11
Ti. 27	Lucian		04.42	21.33	01.58	11.34
On. 28	Vilhelm	Tusmørket varer 58 min. ● S. kv. 04.57	04.41	21.34	02.06	12.57
To. 29	Maximinus		04.39	21.36	02.14	14.22
Fr. 30	Vigand		04.38	21.37	02.21	15.51
Lø. 31	Petronella	Antares kulm. midn.	04.37	21.39	02.30	17.24

MAJ 2008

			Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
To.	1	Kr. Himmelfartsdag	11.57	-
Fr.	2		00.15	13.10
Lø.	3		01.25	14.12
Sø.	4		02.27	15.06
Ma.	5	Danmarks Befrielse 19	03.22	15.54
Ti.	6		04.13	16.38
On.	7		05.00	17.20
To.	8		05.47	18.01
Fr.	9		06.33	18.44
Lø.	10		07.23	19.31
Sø.	11	Pinsedag	08.17	20.26
Ma.	12	2. pinsedag 20	09.20	21.30
Ti.	13		10.30	22.42
On.	14		11.39	23.53
To.	15		-	12.42
Fr.	16		00.57	13.39
Lø.	17		01.55	14.29
Sø.	18		02.46	15.14
Ma.	19	21	03.32	15.55
Ti.	20		04.12	16.31
On.	21		04.48	17.03
To.	22		05.18	17.30
Fr.	23		05.45	17.55
Lø.	24		06.12	18.23
Sø.	25		06.45	18.57
Ma.	26	Kronprins Frederik 22	07.25	19.39
Ti.	27		08.12	20.27
On.	28		09.07	21.23
To.	29		10.09	22.26
Fr.	30		11.16	23.34
Lø.	31		-	12.26

JUNI 2008

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 timer 4 min. og tiltager derefter indtil den 21., hvor den er 17 timer 27 min. Herefter og til månedens ende aftager dagen 6 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Sø.	1	2. s. e. trin.	Nikomedes Solens radius 15' 46'' <i>Kristi efterfølgelse. Luk 14,25-35</i>	04.36	21.40	02.42	19.03
Ma.	2	Marcellinus	UGE 23	04.35	21.41	02.59	20.44
Ti.	3	Fred. 8.s føds.	Erasmus ● N.M. 21.23 ☾ nærmest jorden	04.34	21.42	03.26	22.17
On.	4	Optatus	Tusmørket varer 60 min.	04.33	21.43	04.12	23.27
To.	5	Grundlovsdag	Kong Hans' føds. Bonifacius	04.33	21.45	05.22	-
Fr.	6	Norbertus		04.32	21.46	06.53	00.12
Lø.	7	Jeremias		04.31	21.47	08.29	00.38
Sø.	8	3. s. e. trin.	Medardus <i>Den fortabte søn. Luk 15,11-32</i>	04.30	21.48	10.02	00.55
Ma.	9	Primus		04.30	21.49	11.29	01.06
Ti.	10	Onuphrius	☾ F. kv. 17.04	04.29	21.49	12.52	01.14
On.	11	Prins Henrik	Barnabas apostel UGE 24 Tusmørket varer 63 min.	04.29	21.50	14.11	01.21
To.	12	Basilius	Capella kulm. midn. m.n.	04.29	21.51	15.29	01.28
Fr.	13	Cyrillus		04.28	21.52	16.47	01.35
Lø.	14	Rufinus		04.28	21.52	18.06	01.44
Sø.	15	4. s. e. trin.	Valdemarsdag. Vitus <i>Elsk jeres fjender. Matt 5,43-48</i>	04.28	21.53	19.24	01.55
Ma.	16	Tycho	☾ fjernest jorden UGE 25	04.28	21.53	20.40	02.12
Ti.	17	Botolphus		04.28	21.54	21.46	02.37
On.	18	Leontius	Tusmørket varer 64 min. ○ F.M. 19.30	04.28	21.54	22.39	03.15
To.	19	Gervasius		04.28	21.55	23.15	04.09
Fr.	20	Silverius	Pluto i opp. til solen	04.28	21.55	23.39	05.19
Lø.	21	Albanus	Solhverv 01.59. Længste dag	04.28	21.55	23.54	06.37
Sø.	22	5. s. e. trin.	10.000 martyrer <i>Peters bekendelse. Matt 16,13-26</i>	04.28	21.55	-	07.59
Ma.	23	Paulinus	UGE 26	04.29	21.55	00.06	09.22
Ti.	24	Skt. Hansdag		04.29	21.55	00.15	10.44
On.	25	Prosper	Tusmørket varer 64 min.	04.29	21.55	00.22	12.06
To.	26	Pelagius	● S. kv. 14.10	04.30	21.55	00.29	13.30
Fr.	27	Syvsoverdag		04.30	21.55	00.37	14.59
Lø.	28	Carol. Amilie	Eleonora	04.31	21.55	00.47	16.32
Sø.	29	6. s. e. trin.	Petrus Paulus <i>Den rige yngling. Matt 19,16-26</i>	04.32	21.54	01.01	18.10
Ma.	30	Lucina	UGE 27	04.32	21.54	01.22	19.45

JUNI 2008

		Højvande ved Vidäslusen (se s. 33)	
Sø.	1	00.45	13.32
Ma.	2	23	01.53 14.33
Ti.	3	02.56	15.27
On.	4	03.54	16.18
To.	5 Grundlovsdag	04.48	17.06
Fr.	6	05.39	17.52
Lø.	7 Prins Joachim	06.29	18.38
Sø.	8	07.18	19.25
Ma.	9	24	08.07 20.16
Ti.	10	09.00	21.11
On.	11 Prins Henrik	09.56	22.10
To.	12	10.55	23.12
Fr.	13	11.54	-
Lø.	14	00.14	12.53
Sø.	15 Valdemarsdag	01.14	13.48
Ma.	16	25	02.09 14.39
Ti.	17	03.00	15.26
On.	18	03.46	16.08
To.	19	04.27	16.45
Fr.	20	05.03	17.16
Lø.	21	05.34	17.45
Sø.	22	06.05	18.14
Ma.	23	26	06.37 18.46
Ti.	24 Skt. Hansdag	07.13	19.24
On.	25	07.54	20.07
To.	26	08.42	20.57
Fr.	27	09.36	21.54
Lø.	28	10.36	22.59
Sø.	29	11.42	-
Ma.	30	27	00.11 12.54

JULI 2008

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 timer 20 min. og aftager i månedens løb 1 time 22 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Ti.	1	Chr. 2.s føds.	Fred. 2.s føds ☾ nærmest jorden. Theobaldus Merkur st. vest. elong Solens radius 15' 44''	04.33	21.53	01.57	21.06
On.	2	Mariæ besøg.	Tusmørket varer 62 min. Vega kulm. midn.	04.34	21.53	02.55	22.03
To.	3	Cornelius	● N.M. 04.19	04.35	21.52	04.17	22.37
Fr.	4	Ulricus	Jorden fjernest solen	04.36	21.52	05.53	22.58
Lø.	5	Anshelmus		04.37	21.51	07.30	23.12
Sø.	6	7. s. e. trin.	Dion <i>Bekendelse uden frygt. Matt 10,24-31</i>	04.38	21.50	09.03	23.21
Ma.	7	Villebaldus	UGE 28	04.39	21.49	10.30	23.29
Ti.	8	Kjeld		04.40	21.49	11.53	23.36
On.	9	Sostrata	Tusmørket varer 60 min. Jupiter i opp. til Solen	04.41	21.48	13.13	23.43
To.	10	Knud, konge	☾ F. kv. 06.35	04.43	21.47	14.32	23.51
Fr.	11	Josva		04.44	21.46	15.51	-
Lø.	12	Henrik		04.45	21.45	17.11	00.02
Sø.	13	8. s. e. trin.	Margarethe <i>At høre og gøre derefter. Matt 7,22-29</i>	04.47	21.43	18.28	00.16
Ma.	14	Bonaventura	☾ fjernest jorden UGE 29	04.48	21.42	19.38	00.38
Ti.	15	Apostl. deling		04.50	21.41	20.36	01.11
On.	16	Susanne	Tusmørket varer 57 min.	04.51	21.40	21.17	02.00
To.	17	Alexius		04.52	21.38	21.44	03.06
Fr.	18	Arnolphus	○ F.M. 09.59	04.54	21.37	22.02	04.23
Lø.	19	Justa		04.56	21.35	22.15	05.46
Sø.	20	9. s. e. trin.	Elias <i>At vente på Herren. Luk 12,32-48 el. Enken og den uretfærdige dommer. Luk 18,1-8</i>	04.57	21.34	22.24	07.09
Ma.	21	Evenus	Altair kulm. midn. UGE 30	04.59	21.32	22.32	08.32
Ti.	22	Maria Magd.	Hundredagene beg.	05.00	21.31	22.39	09.54
On.	23	Apollinaris	Tusmørket varer 54 min.	05.02	21.29	22.46	11.17
To.	24	Cristina		05.04	21.27	22.55	12.43
Fr.	25	Jacobus	☾ S. kv. 20.42	05.05	21.26	23.07	14.13
Lø.	26	Anna		05.07	21.24	23.24	15.47
Sø.	27	10. s. e. trin.	Martha <i>Dom over denne slægt. Matt 11,16-24</i>	05.09	21.22	23.52	17.21
Ma.	28	Aurelius	UGE 31	05.11	21.20	-	18.47
Ti.	29	Oluf		05.12	21.19	00.37	19.53
On.	30	Abdon	Tusmørket varer 51 min. ☾ nærmest jorden	05.14	21.17	01.47	20.35
To.	31	Germanus		05.16	21.15	03.17	21.01

JULI 2008

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ti. 1		01.27	14.05
On. 2		02.39	15.09
To. 3		03.45	16.06
Fr. 4		04.43	16.58
Lø. 5		05.34	17.45
Sø. 6		06.21	18.30
Ma. 7	28	07.03	19.13
Ti. 8		07.45	19.56
On. 9		08.26	20.41
To. 10		09.10	21.29
Fr. 11		10.00	22.22
Lø. 12		10.56	23.21
Sø. 13		11.57	-
Ma. 14	29	00.24	13.00
Ti. 15		01.27	14.00
On. 16		02.26	14.55
To. 17		03.19	15.44
Fr. 18		04.06	16.26
Lø. 19		04.48	17.02
Sø. 20		05.24	17.33
Ma. 21	30	05.56	18.03
Ti. 22		06.27	18.35
On. 23		07.00	19.09
To. 24		07.36	19.49
Fr. 25		08.16	20.35
Lø. 26		09.03	21.28
Sø. 27		09.58	22.31
Ma. 28	31	11.05	23.48
Ti. 29		-	12.25
On. 30		01.15	13.48
To. 31		02.35	14.59

AUGUST 2008

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 timer 55 min. og aftager i månedens løb 2 timer 7 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Fr.	1	Peters fængsel	● N.M. 12.13 Solformørkelse Solens radius 15' 46''	05.18	21.13	04.54	21.17
Lø.	2	Hannibal		05.20	21.11	06.30	21.29
Sø.	3	11. s. e. trin.	Nicodemus Deneb kulm. midn. <i>Jesus og synderinden. Luk 7,36-50</i>	05.22	21.09	08.01	21.37
Ma.	4	Dominicus	UGE 32	05.23	21.07	09.27	21.45
Ti.	5	Osvaldus		05.25	21.05	10.50	21.52
On.	6	Kristi forkl.	Tusmørket varer 48 min.	05.27	21.03	12.11	21.59
To.	7	Donatus	De lyse nætter ender	05.29	21.00	13.32	22.09
Fr.	8	Ruth	☉ F. kv. 22.20	05.31	20.58	14.53	22.22
Lø.	9	Romanus		05.33	20.56	16.12	22.40
Sø.	10	12. s. e. trin.	Laurentius ☾ fjernest jorden <i>Bespottelse imod Ånden. Matt 12,31-42</i>	05.35	20.54	17.26	23.09
Ma	11	Herman	UGE 33	05.37	20.52	18.29	23.51
Ti.	12	Chr. 3.s. føds.	Clara	05.39	20.49	19.16	-
On.	13	Hippolytus	Tusmørket varer 46 min.	05.40	20.47	19.48	00.51
To.	14	Eusebius		05.42	20.45	20.09	02.05
Fr.	15	Mariæ himmelf.	Neptun i opp. til solen	05.44	20.43	20.23	03.26
Lø	16	Rochus	☉ F.M. 23.16 Måneformørkelse	05.46	20.40	20.33	04.51
Sø.	17	13. s. e. trin.	Anastatius <i>Zebedæussønnerne. Matt 20,20-28</i>	05.48	20.38	20.42	06.15
Ma.	18	Agapetus	UGE 34	05.50	20.35	20.49	07.39
Ti.	19	Sebaldus		05.52	20.33	20.56	09.03
On.	20	Bernhard	Tusmørket varer 44 min.	05.54	20.31	21.05	10.29
To.	21	Salomon		05.56	20.28	21.15	11.58
Fr.	22	Symphorian	Hundredagene ender	05.58	20.26	21.31	13.31
Lø.	23	Zakæus		06.00	20.23	21.54	15.04
Sø.	24	14. s. e. trin.	Bartholomæus ☉ S. kv. 01.49 <i>Den syge ved Betesda dam. Joh 5,1-15</i>	06.02	20.21	22.31	16.33
Ma.	25	Ludvig	UGE 35	06.04	20.18	23.31	17.44
Ti.	26	Irenæus	☾ nærmest jorden	06.05	20.16	-	18.33
On.	27	Gebhardus	Tusmørket varer 42 min.	06.07	20.13	00.52	19.04
To.	28	Lovise	Augustinus	06.09	20.11	02.25	19.23
Fr.	29	Joh. halsh.		06.11	20.08	04.00	19.36
Lø.	30	Benjamin	● N.M. 21.58	06.13	20.06	05.32	19.45
Sø.	31	15. s. e. trin.	Bertha <i>Et er fornødent. Luk 10,38-42</i>	06.15	20.03	06.59	19.53

AUGUST 2008

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Fr.	1	03.42	15.59
Lø.	2	04.37	16.49
Sø.	3	05.24	17.34
Ma.	4	32	06.04 18.15
Ti.	5	06.40	18.52
On.	6	07.13	19.27
To.	7	07.46	20.04
Fr.	8	08.22	20.43
Lø.	9	09.03	21.29
Sø.	10	09.52	22.22
Ma.	11	33	10.51 23.26
Ti.	12	-	12.02
On.	13	00.39	13.15
To.	14	01.50	14.19
Fr.	15	02.51	15.13
Lø.	16	03.42	16.00
Sø.	17	04.26	16.39
Ma.	18	34	05.04 17.14
Ti.	19	05.38	17.46
On.	20	06.09	18.19
To.	21	06.41	18.54
Fr.	22	07.14	19.32
Lø.	23	07.51	20.16
Sø.	24	08.34	21.09
Ma.	25	35	09.29 22.15
Ti.	26	10.39	23.41
On.	27	-	12.11
To.	28	01.16	13.39
Fr.	29	02.33	14.49
Lø.	30	03.33	15.46
Sø.	31	04.23	16.34

SEPTEMBER 2008

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 timer 44 min. og aftager i månedens løb 2 timer 12 min.					SOL		MÅNE	
					OP	NED	OP	NED
Ma.	1	Ægidius	Solens radius 15' 51''	UGE 36	06.17	20.01	08.24	20.01
Ti.	2	Elisa			06.19	19.58	09.47	20.08
On.	3	Seraphia	Tusmørket varer 41 min.		06.21	19.56	11.09	20.17
To.	4	Juliane Marie	Theodosia		06.23	19.53	12.31	20.28
Fr.	5	Regina			06.25	19.51	13.51	20.45
Lø.	6	Magnus			06.27	19.48	15.08	21.09
Sø.	7	16. s. e. trin.	Louise. Robert ☉ F. kv. 16.04 Formalhaut kulm. midn. ☾ fjernest jorden <i>Lazarus' opvækkelse. Joh 11,19-45</i>		06.29	19.45	16.16	21.45
Ma.	8	Mariæ føds.		UGE 37	06.30	19.43	17.10	22.38
Ti.	9	Gorgonius			06.32	19.40	17.47	23.46
On.	10	Burchhardt	Tusmørket varer 40 min.		06.34	19.38	18.12	-
To.	11	Hillebert	Merkur st. østl. elong.		06.36	19.35	18.29	01.04
Fr.	12	Guido			06.38	19.32	18.41	02.27
Lø.	13	Cyprianus	Uranus i opp. til solen		06.40	19.30	18.51	03.51
Sø.	14	17. s. e. trin.	† ophøjelse <i>Jesus som gæst hos toldereren Levi. Mark 2,14-22</i>		06.42	19.27	18.58	05.16
Ma.	15	Eskild	☉ F.M. 11.13	UGE 38	06.44	19.24	19.06	06.41
Ti.	16	Euphemia			06.46	19.22	19.14	08.08
On.	17	Tamperdag	Lambertus Tusmørket varer 39 min.		06.48	19.19	19.25	09.38
To.	18	Chr. 8.s. føds.	Titus		06.50	19.17	19.38	11.12
Fr.	19	Constantia			06.52	19.14	19.59	12.47
Lø.	20	Tobias	☾ nærmest jorden		06.53	19.11	20.32	14.19
Sø.	21	18. s. e. trin.	Matthæus <i>Det sande vintræ. Joh 15,1-11</i>		06.55	19.09	21.24	15.36
Ma.	22	Mauritius	☉ S. kv. 07.04 Jævndøgn 17.44	UGE 39	06.57	19.06	22.38	16.32
Ti.	23	Linus			06.59	19.03	-	17.07
On.	24	Tecla	Tusmørket varer 39 min.		07.01	19.01	00.07	17.29
To.	25	Cleophas			07.03	18.58	01.39	17.44
Fr.	26	Chr. 10.s. føds.	Adolph		07.05	18.56	03.10	17.54
Lø.	27	Cosmus			07.07	18.53	04.37	18.02
Sø.	28	19. s. e. trin.	Venceslaus <i>De første disciple. Joh 1,35-51</i>		07.09	18.50	06.01	18.10
Ma.	29	Skt. Michael	☉ N.M. 10.12	UGE 40	07.11	18.48	07.24	18.17
Ti.	30	Hieronymus			07.13	18.45	08.46	18.26

SEPTEMBER 2008

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ma.	1	36	05.04 17.16
Ti.	2		05.39 17.53
On.	3		06.11 18.25
To.	4		06.39 18.55
Fr.	5		07.06 19.25
Lø.	6		07.36 19.59
Sø.	7		08.12 20.39
Ma.	8	37	08.57 21.28
Ti.	9		09.51 22.29
On.	10		10.59 23.45
To.	11		- 12.18
Fr.	12		01.06 13.33
Lø.	13		02.15 14.34
Sø.	14		03.10 15.24
Ma.	15	38	03.57 16.08
Ti.	16		04.37 16.48
On.	17		05.13 17.24
To.	18		05.47 18.00
Fr.	19		06.19 18.37
Lø.	20		06.53 19.17
Sø.	21		07.30 20.03
Ma.	22	39	08.15 20.59
Ti.	23		09.12 22.12
On.	24		10.30 23.46
To.	25		- 12.05
Fr.	26		01.12 13.27
Lø.	27		02.19 14.31
Sø.	28		03.13 15.25
Ma.	29	40	03.59 16.12
Ti.	30		04.38 16.52

OKTOBER 2008

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 11 timer 28 min. og aftager i månedens løb 2 timer 14 min.			SOL		MÅNE		
			OP	NED	OP	NED	
On.	1	Remigius	Tusmørket varer 39 min. Solens radius 15' 59"	07.15	18.42	10.07	18.36
To.	2	Ditlev		07.17	18.40	11.29	18.51
Fr.	3	Mette		07.19	18.37	12.48	19.12
Lø.	4	Franciscus		07.21	18.35	14.00	19.43
Sø.	5	20. s. e. trin.	Placidus ☾ fjernest jorden <i>De onde vinbønder.</i> Matt 21,28-44	07.23	18.32	15.00	20.29
Ma.	6	Fred. 7.s. føds.	Broderus UGE 41	07.25	18.30	15.44	21.30
Ti.	7	Fred. 1.s. føds.	Amalie. ☉ S. kv. 11.04	07.27	18.27	16.13	22.43
On.	8	Ingeborg	Tusmørket varer 39 min.	07.29	18.24	16.33	-
To.	9	Dionysius		07.31	18.22	16.47	00.03
Fr.	10	Gereon		07.33	18.19	16.57	01.26
Lø.	11	Fred. 4.s. føds.		07.35	18.17	17.06	02.49
Sø.	12	21. s. e. trin.	Maximilian <i>De dræbte galilæere.</i> Luk 13,1-9	07.37	18.14	17.14	04.13
Ma.	13	Angelus	UGE 42	07.39	18.12	17.22	05.39
Ti.	14	Calixtus	☉ F.M. 22.02	07.41	18.09	17.32	07.09
On.	15	Hedevig	Tusmørket varer 39 min.	07.43	18.07	17.45	08.42
To.	16	Gallus		07.45	18.04	18.04	10.20
Fr.	17	Florentinus	☾ nærmest jorden	07.47	18.02	18.33	11.57
Lø.	18	Lukas evang.		07.49	18.00	19.19	13.22
Sø.	19	22. s. e. trin.	Balthasar <i>Den største i Himmeriget.</i> Matt 18,1-14	07.51	17.57	20.28	14.27
Ma.	20	Felicianus	UGE 43	07.53	17.55	21.54	15.09
Ti.	21	11.000 jomfruer	☉ S. kv. 13.55	07.55	17.52	23.26	15.34
On.	22	Cordula	Tusmørket varer 40 min. Merkur st. vestl. elong.	07.57	17.50	-	15.51
To.	23	Søren		07.59	17.48	00.56	16.02
Fr.	24	FN dag	Proclus	08.01	17.45	02.23	16.11
Lø.	25	Crispinus		08.04	17.43	03.46	16.19
Sø.	26	23. s. e. trin.	Amandus Sommertid slutter <i>Den fattige enkes gave.</i> Mark 12,38-44	07.06	16.41	04.07	15.27
Ma.	27	Sem	UGE 44	07.08	16.38	05.28	15.35
Ti.	28	Marie Sophie Frederikke	Simon og Judas	07.10	16.36	06.49	15.45
On.	29	Narcissus	Tusmørket varer 41 min. ☉ N.M. 00.14	07.12	16.34	08.10	15.58
To.	30	Absalon		07.14	16.32	09.30	16.16
Fr.	31	Reform. beg.	Louise	07.16	16.30	10.45	16.44

OKTOBER 2008

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
On. 1		05.12	17.27
To. 2		05.41	17.57
Fr. 3		06.06	18.23
Lø. 4		06.30	18.48
Sø. 5		06.57	19.18
Ma. 6	41	07.30	19.57
Ti. 7		08.12	20.45
On. 8		09.04	21.43
To. 9		10.06	22.54
Fr. 10		11.19	-
Lø. 11		00.15	12.36
Sø. 12		01.30	13.45
Ma. 13	42	02.30	14.42
Ti. 14		03.20	15.33
On. 15		04.05	16.18
To. 16		04.45	17.00
Fr. 17		05.22	17.42
Lø. 18		05.58	18.23
Sø. 19		06.36	19.07
Ma. 20	43	07.17	19.57
Ti. 21		08.06	20.58
On. 22		09.07	22.14
To. 23		10.25	23.38
Fr. 24	FN-dag	11.49	-
Lø. 25		00.51	13.03
Sø. 26	Sommertid slutter	01.51	13.04
Ma. 27	44	01.42	13.57
Ti. 28		02.28	14.44
On. 29		03.08	15.25
To. 30		03.43	16.00
Fr. 31		04.14	16.30

NOVEMBER 2008

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 9 timer 9 min. og aftager i månedens løb 1 time 44 min.			SOL		MÅNE		
			OP	NED	OP	NED	
Lø.	1	Alle helgen	Solens radius 16' 7"	07.18	16.27	11.49	17.24
Sø.	2	Alle helgens s.	Alle sjæle ☾ fjernest jorden	07.20	16.25	12.38	18.20
			<i>Jordens salt og verdens lys. Matt 5,13-16 el. Saligprisningerne. Matt 5,1-12</i>				
Ma.	3	Hubertus	UGE 45	07.23	16.23	13.13	19.29
Ti.	4	Otto		07.25	16.21	13.36	20.45
On.	5	Malachias	Tusmørket varer 42 min.	07.27	16.19	13.52	22.05
To.	6	Leonhardus	☉ F. kv. 05.03	07.29	16.17	14.03	23.25
Fr.	7	Engelbrecht		07.31	16.15	14.13	-
Lø.	8	Claudius		07.33	16.13	14.21	00.46
Sø.	9	25. s. e. trin.	Theodor	07.35	16.11	14.29	02.09
			<i>Guds rige er midt iblandt jer. Luk 17,20-33</i>				
Ma.	10	Luther	UGE 46	07.37	16.09	14.38	03.35
Ti.	11	Morten bisp		07.39	16.07	14.49	05.06
On.	12	Torkild	Tusmørket varer 44 min.	07.41	16.06	15.05	06.41
To.	13	Arcadius	☉ F.M. 07.17	07.43	16.04	15.30	08.21
Fr.	14	Frederik	☾ nærmest jorden	07.46	16.02	16.09	09.55
Lø.	15	Leopold		07.48	16.00	17.11	11.12
Sø.	16	26. s. e. trin.	Othenius	07.50	15.59	18.35	12.04
			<i>Ukrudtet i hveden. Matt 13,24-30 el. Skatten, perlen og voddet. Matt 13,44-52</i>				
Ma.	17	Anianus	UGE 47	07.52	15.57	20.08	12.36
Ti.	18	Hesychius		07.54	15.56	21.41	12.56
On.	19	Elisabeth	Tusmørket varer 44 min.	07.56	15.54	23.11	13.10
To.	20	Volkmarus	☉ S. kv. 22.31	07.58	15.53	-	13.20
Fr.	21	Mariæ ofring		08.00	15.51	00.35	13.28
Lø.	22	Cecilia		08.01	15.50	01.56	13.36
Sø.	23	Sidste s. i kirkeåret	Clemens	08.03	15.48	03.16	13.44
			<i>Kom til mig. Matt 11,25-30</i>				
Ma.	24	Chrysogonus	UGE 48	08.05	15.47	04.35	13.53
Ti.	25	Catharina		08.07	15.46	05.55	14.05
On.	26	Conradus	Tusmørket varer 46 min.	08.09	15.45	07.15	14.22
To.	27	Facundus	☉ N.M. 17.55	08.11	15.44	08.31	14.46
Fr.	28	Sophie Magd.		08.13	15.43	09.39	15.22
Lø.	29	Saturninus	☾ fjernest jorden	08.14	15.42	10.34	16.13
Sø.	30	1. s. i advent	Chr. 6.s. føds. Andreas	08.16	15.41	11.13	17.18
			<i>Jesu indtog Jerusalem. Matt 21,1-9</i>				

NOVEMBER 2008

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Lø.	1	04.39	16.55
Sø.	2	05.03	17.19
Ma.	3	45	05.27 17.48
Ti.	4	06.00	18.24
On.	5	06.39	19.11
To.	6	07.28	20.06
Fr.	7	08.25	21.10
Lø.	8	09.30	22.23
Sø.	9	10.40	23.36
Ma.	10	46	11.52 -
Ti.	11	Morten Bisp	00.42 12.57
On.	12	01.39	13.56
To.	13	02.30	14.49
Fr.	14	03.17	15.39
Lø.	15	04.00	16.27
Sø.	16	04.42	17.14
Ma.	17	47	05.25 18.03
Ti.	18	06.11	18.55
On.	19	07.02	19.54
To.	20	08.01	20.59
Fr.	21	09.09	22.07
Lø.	22	10.20	23.12
Sø.	23	11.27	-
Ma.	24	48	00.11 12.28
Ti.	25	01.04	13.23
On.	26	01.53	14.12
To.	27	02.37	14.57
Fr.	28	03.17	15.36
Lø.	29	03.51	16.08
Sø.	30	04.20	16.36

DECEMBER 2008

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 timer 22 min. og aftager derefter indtil den 21., hvor den er 6 timer 56 min. Herefter og til månedens ende tiltager dagen 7 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Ma.	1	Arnold	Aldebaran kulm. midn. UGE 49	08.18	15.40	11.39	18.32
			Solens radius 16' 13"				
Ti.	2	Bibiana		08.19	15.39	11.57	19.50
On.	3	Svend	Tusmørket varer 48 min.	08.21	15.38	12.10	21.09
To.	4	Charlotte	Barbara	08.22	15.37	12.19	22.28
		Frederikke					
Fr.	5	Sabina	☉ F. kv. 22.26	08.24	15.37	12.28	23.47
Lø.	6	Nikolaus		08.25	15.36	12.35	-
Sø.	7	2. s. i advent	Agathon	08.27	15.36	12.44	01.08
			<i>Når Menneskesønnen kommer. Luk 21,25-36</i>				
Ma.	8	Mariæ undf.	UGE 50	08.28	15.35	12.53	02.33
Ti.	9	Rudolph		08.29	15.35	13.07	04.04
On.	10	Judith	Tusmørket varer 49 min.	08.30	15.35	13.26	05.39
To.	11	Damasus	Rigel kulm. midn.	08.32	15.34	13.57	07.16
Fr.	12	Epimachus	☉ F.M. 17.37	08.33	15.34	14.47	08.44
			☾ nærmest jorden				
			Capella kulm. midn.				
Lø.	13	Lucia		08.34	15.34	16.03	09.50
Sø.	14	3. s. i advent	Chrispus	08.35	15.34	17.36	10.33
			<i>Johannes Døber i fængsel. Matt 11,2-10</i>				
Ma.	15	Nikatus	UGE 51	08.36	15.34	19.14	10.58
Ti.	16	Lazarus		08.37	15.34	20.49	11.15
On.	17	Tamperdag	Albina	08.37	15.34	22.18	11.27
			Tusmørket varer 49 min.				
To.	18	Lovise		08.38	15.35	23.43	11.36
Fr.	19	Nemesius	☉ S. kv. 11.29	08.39	15.35	-	11.44
Lø.	20	Abraham		08.39	15.35	01.04	11.52
Sø.	21	4. s. i advent	Thomas. Solhverv 13.04	08.40	15.36	02.24	12.01
			Korteste dag				
			Betelgeuze kulm. midn.				
			<i>Johannes Døbers vidnesbyrd. Joh 1,19-28</i>				
Ma.	22	Japetus	UGE 52	08.40	15.36	03.44	12.12
Ti.	23	Torlacus		08.41	15.37	05.03	12.27
On.	24	Juleaften	Alexandrine	08.41	15.38	06.21	12.49
			Adam				
			Tusmørket varer 49 min.				
To.	25	Juledag		08.42	15.38	07.31	13.21
			<i>Jesu Kristi fødsel. Luk 2,1-14</i>				
Fr.	26	2. juledag	Skt. Stephan	08.42	15.39	08.30	14.07
			☾ fjernest jorden				
			<i>Det retfærdige blod. Matt 23,34-39</i>				
Lø.	27	Joh. evang.	☉ N.M. 13.22	08.42	15.40	09.14	15.08
Sø.	28	Julesøndag	Børnedag	08.42	15.41	09.43	16.21
			<i>Simeon og Anna. Luk 2,25-40</i>				
Ma.	29	Noah	UGE 1	08.42	15.42	10.03	17.38
Ti.	30	David		08.42	15.43	10.17	18.57
On.	31	Sylvester	Tusmørket varer 49 min.	08.42	15.44	10.28	20.15

DECEMBER 2008

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ma.	1	49	04.45 17.00
Ti.	2		05.09 17.28
On.	3		05.39 18.03
To.	4		06.16 18.45
Fr.	5		07.00 19.35
Lø.	6		07.51 20.31
Sø.	7		08.49 21.34
Ma.	8	50	09.53 22.42
Ti.	9		11.03 23.52
On.	10		- 12.15
To.	11		00.58 13.23
Fr.	12		01.58 14.26
Lø.	13		02.53 15.24
Sø.	14		03.44 16.18
Ma.	15	51	04.31 17.08
Ti.	16		05.18 17.56
On.	17		06.04 18.44
To.	18		06.52 19.33
Fr.	19		07.43 20.25
Lø.	20		08.39 21.21
Sø.	21		09.39 22.21
Ma.	22	52	10.42 23.21
Ti.	23		11.45 -
On.	24	Juleaftensdag	00.20 12.44
To.	25	Juledag	01.15 13.39
Fr.	26	2. juledag	02.06 14.29
Lø.	27		02.51 15.12
Sø.	28		03.30 15.50
Ma.	29	1	04.04 16.21
Ti.	30		04.32 16.49
On.	31		04.57 17.17

Alle oplysninger i denne kalender er meddelt af Københavns Universitet, bortset fra højvandtiderne (se side 33). De i kalenderen angivne tidspunkter for solens og månens opgang og nedgang er beregnet for disse himmellegemers centre og gælder for København. Alle klokkeslæt i denne kalender er i perioden fra 30. marts til 26. oktober angivet i sommertid, som er en time mere end mellemeuropæisk tid, der er normalt i Danmark.

Solens opgang og nedgang

Korrektioner for Sønderjylland

De i kalenderen angivne klokkeslæt for Solens opgang og nedgang gælder for Københavns horisont. Ved hjælp af de i nedenstående tabel anførte korrektioner er det muligt at udregne tidspunkterne for henholdsvis Aabenraa og Slesvig.

Tabellen anvendes på følgende måde: I tabelens første kolonne opsøges tidspunktet på året, idet de efter månederne anførte romertal I og II betegner henholdsvis første og sidste halvdel af den pågældende måned. De ud for måned-

halvdelen anførte tal i de følgende kolonner er det antal minutter, der skal lægges til kalenderens klokkeslæt for henholdsvis solopgang og solnedgang for at få klokkeslættet for vedkommende lokalitet.

I landsdelens vestlige egne indtræder de omhandlede begivenheder yderligere op til 3 minutter senere, ved østkysten 1-2 minutter tidligere.

Eksempel: Solopgang i Højer den 7. juli. Kalenderen angiver 04.39. Hertil lægges ifølge tabellen for juli I for Aabenraa 17 minutter, hvorved man får 04.56. Da Højer ligger ved vestkysten lægges yderligere 3 minutter til. Resultat: 04.59.

Det bemærkes, at tabellen ikke kan anvendes til korrektion af tidspunkterne for månens op- og nedgang.

MÅNED	AABENRAA		SLESVIG	
	Solopgang	Solnedgang	Solopgang	Solnedgang
December II	+ 8	+ 17	+ 4	+ 20
Januar I – December I	+ 9	+ 17	+ 5	+ 19
Januar II – November II	+ 9	+ 16	+ 6	+ 18
Februar I – November I	+ 10	+ 15	+ 8	+ 16
Februar II – Oktober II	+ 11	+ 14	+ 9	+ 15
Marts I – Oktober I	+ 12	+ 13	+ 11	+ 13
Marts II – September II	+ 13	+ 13	+ 12	+ 12
April I – September I	+ 14	+ 12	+ 13	+ 11
April II – August II	+ 15	+ 11	+ 15	+ 9
Maj I – August I	+ 16	+ 10	+ 17	+ 7
Maj II – Juli II	+ 16	+ 9	+ 18	+ 6
Juni I – Juli I	+ 17	+ 8	+ 20	+ 4
Juni II	+ 17	+ 8	+ 20	+ 4

Højvandet ved vestkysten

Højvandet er i kalenderen beregnet for Vidåslusen. Udgangspunktet er højvandet ved Havneby som angivet i Færvandsvæsenets tidevandstabel. Tidsangivelserne er mellemeuropæisk tid med hensynstagen til dansk sommertid. Vil man kende vandtiderne ved andre punkter på vestkysten end ved Vidåslusen, må man ved:

Nordslesvig

Havneby, Rømø.....	trække 23 min. fra
Lakolk	trække 1 t. og 3 min. fra
Koldby.....	trække 3 min. fra
Ballum sluse.....	trække 18 min fra
Rejsby sluse	trække 3 min. fra

Vester Vedsted	trække 13 min. fra
Fanø	
Nordby	lægge 2 min. til
Sønderho	trække 43 min. fra

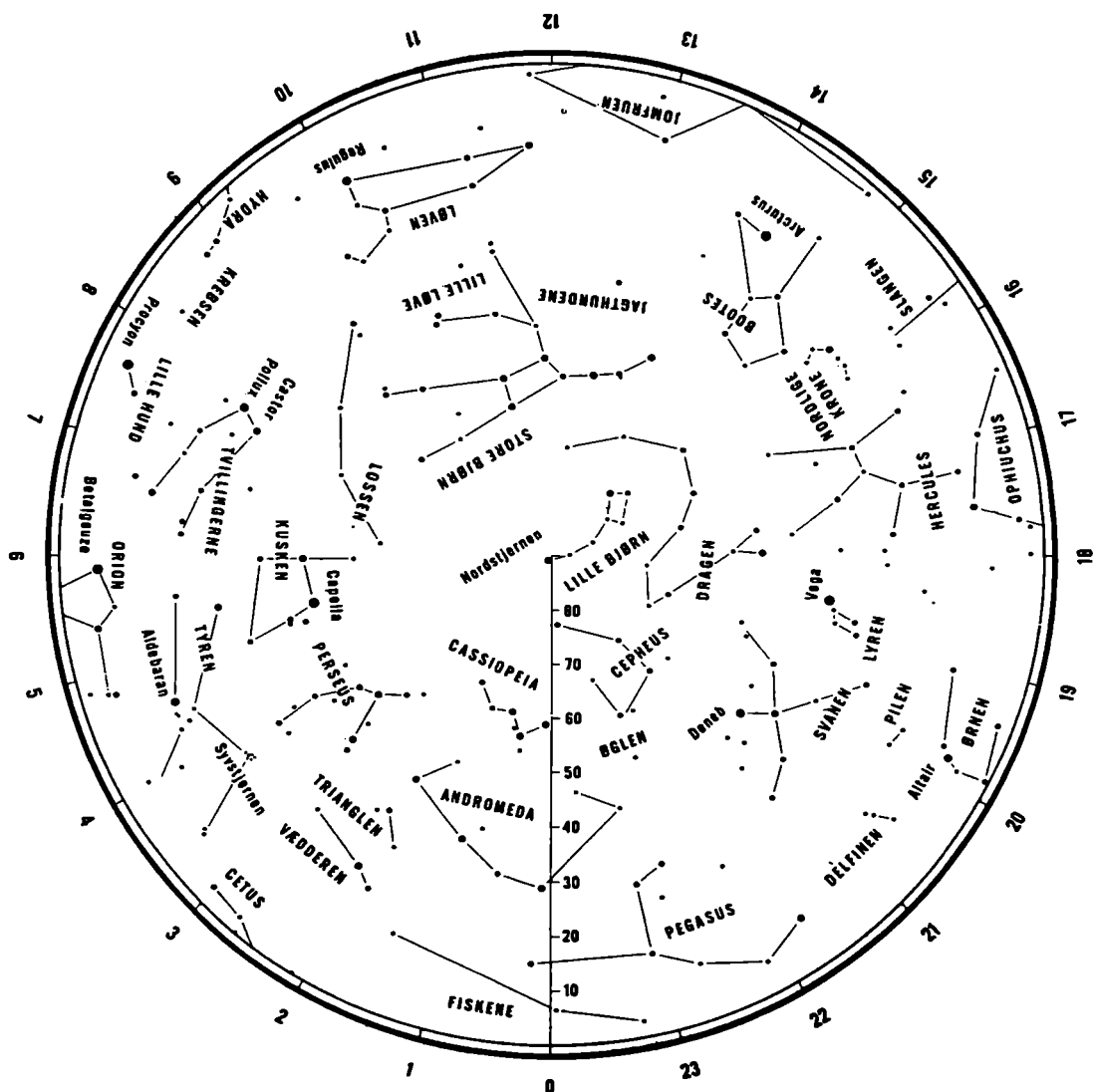
Sydslesvig

Dagebøl	
(forb. til Fjør)	trække 28 min. fra
Schlüttsiel (forb.	
til Halligerne).....	trække 48 min. fra
Husum (forb. til	
Pellworm m.v.).....	trække 48 min fra
Frederiksstad.....	lægge 56 min. til
Tønning	lægge 2 min. til
Wyk	trække 38 min. fra
St. Peter	trække 1 t. og 31 min. fra
Westerland.....	trække 1 t. og 45 min. fra

Stjernesked

Stjernesked viser sig hver nat, men på enkelte tider af året ses flere end sædvanligt, således hvert år omkring 3. – 4. januar (Kvadrantiderne), 22.

april (Lyrikerne), 12. august (Perseiderne), 21. oktober (Orionderne) og 13. december (Geminiderne), medens der med års mellemrum kan forekomme mange stjernesked omkring 9. oktober (Oktober-Draconiderne) og 17. november (Leoniderne).

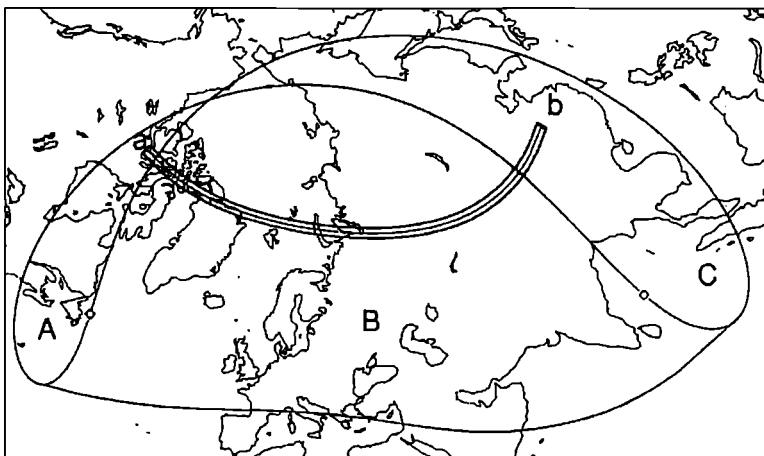
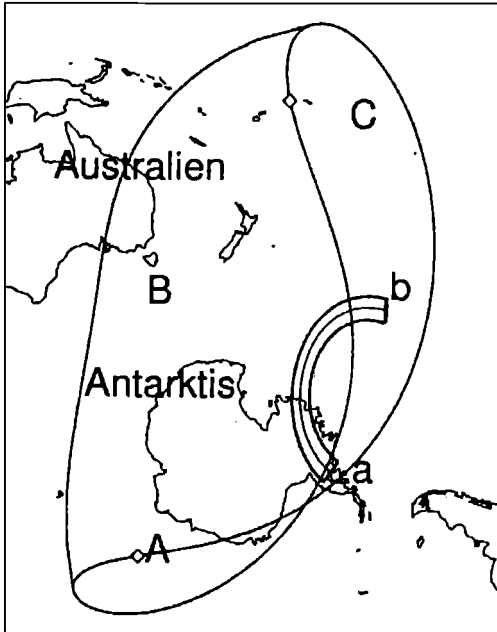

Formørkelser i året 2008

1) 7. februar, ringformet solformørkelse.

Ikke synlig i Danmark. Formørkelsens synlighedsområde fremgår af kortet. I område **B** vil formørkelsen være synlig i hele sin udstrækning. I område **A** vil formørkelsen være påbeg-

Ringformet solformørkelse 7. februar 2008

Total solformørkelse
1. august 2008

yndt ved solopgang, og i område **C** vil solen gå ned, før formørkelsen er afsluttet. Formørkelsen går i retning fra **a** til **b**.

2) 1. august, total solformørkelse.

Synlig som partiel formørkelse i Danmark.

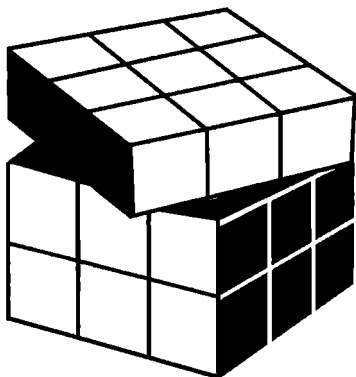
I København begynder den partielle fase af formørkelsen kl. 10.38 og slutter kl. 12.35. Ved formørkelsens midte kl. 11.36 vil solen set fra København stå 47° over horisonten. Formørkelsens synlighedsområde fremgår af kortet. I område **B** vil formørkelsen være synlig i hele sin udstrækning. I område **A** vil formørkelsen være påbegyndt ved solopgang, og i område **C** vil solen gå ned, før formørkelsen er afsluttet. Formørkelsen går i retning fra **a** til **b** og er total langs kurven **a-b**.

3) 21. februar, total måneformørkelse.

I København begynder den partielle fase af formørkelsen kl. 02.43 og slutter den kl. 06.09. Totaliteten begynder kl. 04.00 og slutter kl. 04.51. Ved formørkelsens midte kl. 04.26 vil månen set fra København stå 24° over horisonten.

4) 16.-17. august, partiel måneformørkelse.

Den partielle fase af formørkelsen begynder den 16. august kl. 21.35 og slutter den 17. august kl. 00.44. Ved formørkelsens midte den 16. august kl. 23.10 vil solen set fra København stå 16° over horisonten.

Rådgivning – vi vender
og drejer mulighederne

www.ey.com/dk

 ERNST & YOUNG

Quality In Everything We Do

Spikergade 19, 6270 Tønder. Tlf. 73 42 32 32. E-mail: ey.toender@dk.ey.com

Profiter også du
af vores personlige
& kompetente
service!

Udover kontoføring tilbyder vi individuelle
finansierings- & investeringsmuligheder:

- lønkonti
- grænsependlerkonto
- finansiering af bil & ejendom
- værdipapirer
- investmentsfonds
- netbank
- ... og meget mere

Tal med os - vi rådgiver gerne på dansk og tysk!

Union-Bank AG
Große Straße 2 / 24937 Flensburg
Telefon +49 461 8414-0 / Telefax +49 461 8414-290
info@unionbank.de / www.unionbank.de

— din lokale bank

ARTIKLER OG DIGTE

Prolog 2008

It møj' er, som det før har væt.
 Nu om stunde ka folk så let
 som ingenting kom' rundt om æ jo'e,
 for verden er slet it nær så sto'e,
 som vi ål gik rundt og troi' engang.
 Og nu har folk både ti' og trang
 te og rejs' u'e og se sæ om.
 Kun sjælden se'e de en grænsebom.
 Så rejseri er hel normal,
 æ globus den er blevn global.

Vi skivte adresse som alde før.
 Vi ve'e snar it, hvor vi har vor rø'r.
 Og når vi så har forladt vor stavn,
 ka vi lisså godt osse ænde vort navn
 og naue skivte kuen og naue skivte mand.
 Forandring er blevn en dille i vort land.

Sæfølle forander' æ sproch sæ også.
 Det er it nyt, men det er lidt tosse,
 når et gammel og elles vel kend' o'e
 plusle bety'e naue andt, end en tro'e.
 Så nu ka'et væ svæ'e sån lich og ha sty'e
 å, hva et o'e det entle bety'e.
 Naue har forandert sæ – it så lidt
 som nu for eksempel et o'e som ”fedt”.
 Før vidst ål, hva fedt betø,
 for det vå jo naue, en smu'e å æ brø,
 men fedt i dau – ja, det er naue andt,
 det bety'e, at naue er godt elle glant.

Sirup er ”sej” – og også tjæ'e.
 I dau er sej naue, som folk ka væ'e.
 Nu er'et en kompliment – vistnok,
 sån og væ'e sej i en større flok.

”Lækker” er slet it et o'e, som du'e.
 Å sønderjydske da se'et bar godt u'e
 og det smage godt, for det ka spises,
 i dau bruges lækker om ålt, der ka prises.

Tøj ka væ'e "klam" og it hel tør
 elle sån vå'et da i hvert fald før
 og nu er der ske det ret så sæ'e,
 at klam er naue en person ka væ'e.

Ål den forandring, det er it så let,
 når ingenting er, som det før har væt.
 Sjel æ vejr – og det er et problem -
 opfør sæ ind i mel ekstrem.
 "Byger som går og kommer"
 sån vå'en da før – æ somme,
 men nu er'et, som om det enten er tør
 elle osse er'et vå'r, som alde før.
 Det plaske bar ne'e og ålting sejle
 elle og er'et drønvarm. (og det er da dejle)

Jo, ålt forander' sæ sån mæ æ ti
 og plusle, så er en æra forbi.
 Amte er væk – kommune kun få
 og ællivel gå verden jo it i stå.
 Der er fire i Sønderjylland – ja og så to,
 som ligesom prøve å og slå bro
 hen æue den grænse, som vå engang,
 men den histor, den blive for lang...

Sjelom møj forander' sæ mæ en vis hast,
 er der heldigvis naue, som og ligge fast.
 Det ligge, hvor det ligge og hvor det åltins lå:
 æ land imel Ejderen og æ Kongeå.

*Inger Rahbek
 Andersen*

For 50 år siden...

Af Lis Mikkelsen

Det stod i Hejmdal

50 år går ikke sporløst hen over landet. Der er sket meget siden 1958, men der er stadig meget, der minder om fortiden.

I 1958 er H.C. Hansen både statsminister og udenrigsminister. Han afgiver sidst på året udenrigsministerposten til Jens Otto Krag. På skoleområdet er det undervisningsminister Jørgen Jørgensen fra Lejre, der tegner billedet. Hans skolereform gennemføres under en del protester. Således er formanden for realskolelærerforeningen citeret for at sige: "Den udelte skole skulle være mere demokratisk, men resultatet bliver, at de begavede elever sløves og de svagere elever synker hen i åndelig armød!" Skoleloven vedtages, og fra 1958 deles eleverne efter 7. kl. Herefter kan man gå i 8.-9.-10. klasse, eller man kan gå i realafdelingen. Det overvejes også, at man følger England og Frankrig og indfører 5-dages ugen i skolevæsenet. Talrige protester!

Den 4. marts 1958 er der kommune- og amtsvalg i Danmark.

Prinsesse Margrethe fylder 18 år den 16. april 1958, og hun får en gård i fødselsdagsgave af dansk landbrug.

Erhvervslivet

Man kan tydeligt se, at meget i samfundet har ændret sig. Tidligere kom traktorer og biler i avisen. Nu er det en nyhed, at en landmand stadig kører med et hestespand.

I dag er der en arbejdsløshedsprocent på ca. 3,5. I 1958 er der helt op til 16,2 % arbejdsløshed. Der

Bukh traktor

Lis Mikkelsen

er også megen uro på arbejdspladserne, og ved overenskomstforhandlingerne forlanger man 44 timers arbejdsuge og højere løn. (Arbejdstiden er 48 timer ugentligt).

Landbruget har store problemer. Prisfaldet på flæsk er en lille katastrofe for landbruget, og det er helt galt med smørret. Kølehuslagrene er enorme, og man åbner for salg af smør fra lagrene. Det bliver til en såkaldt smørvandring. Fra Sverige og Slesvig-Holsten er der livlig trafik til grænsen for at købe dansk smør. Købmændene sælger smørret fra dertil indrettede varebiler. Ja, kunderne kommer helt fra Hamborg for at få billigt smør.

Også gartneriet er kriseramet.

Man søger at fremme eksporten ved at være helt fremme i skoene på fødevarerudstillingen "Grüne Woche" i Berlin. Her udstiller dansk landbrug en veritabel bondegård, og der er stor interesse for de danske produkter.

Handelsminister Kjeld Philip udelukker ikke, at det kan blive nødvendigt med en vis form for forbrugsbeskatning.

Danmarks første elektronhjerne snurrer i 1958. Den er fantastisk og har en enorm kapacitet. Den kan beregne vejruddsigter, byggeudgifter, telefonregninger, lageropgørelser og meget mere. Mads Clausen, Danfoss er en af de første kunder. Han får beregnet 33 tandhjul. Det ville have taget 14 år at beregne for en mand,

men elektronhjernen klarer opgaven på 14 dage!

På Risø indvies atomstationen.

Den nye Opel Kadet er på gaden, og der observeres UFO'er i Skrydstrup.

I 1958 opfindes stoffet, der ikke kan slides op. Det hedder Terylene, og alle spår det en stor fremtid.

Reklame for det nye uopslidelige stof terylene

Verden omkring os

1958 er en periode med en del uro mange steder i verden. Vi lever i den kolde krigs tid. Der er et voldsomt rumkapløb mellem Sovjetunionen og USA, og det er endnu ikke klart, hvem der vil vinde løbet. Sovjetunionen er foran med opsendelsen af Sputnik I. USA sender en raket rundt om månen, men den forsvinder og efterlyses senere på året. Så sender Sovjetunionen Sputnik II op. Denne gang er hunden Laika passager, men hunden dør. USA's næste træk er den såkaldte "grapefrugt", der kommer i kredsløb omkring jorden, og hvis radio skulle kunne virke i 5-10 år. Mod slutningen af året er de to supermagter lige stærke i verdensrummet.

I begyndelsen af 1958 er Bulganin ministerpræsident i USSR, og han sender talrige breve til de vestlige ledere og opfordrer til et topmøde. Dag Hammarskjöld rejser til Moskva for at sondere terrænet, men Bulganin er nu "mistænkeligt ude af billedet" som der står i aviserne, og i Vesten gætter man på, at han er afsat. Man får snart syn for sagn, da Krustjev overtager Bulganins plads.

Tito i Jugoslavien bryder med Sovjet, og det afstedkommer en mindre krise.

Den unge socialdemokrat Willy Brandt bliver overborgmester i Berlin. Det er i Konrad Adenauers tid som forbundskansler.

Man er dengang som nu yderst interesserede i sladderhistorier fra de forskellige hoffere og kongehuse. I Norge bliver Olav konge. Grace

Kelly får en søn, og Peter Townsend spørger stadig. Det er ellers 3 år siden, prinsesse Margareth afslog at gifte sig med ham efter pres fra sin søster – dronning Elisabeth. Men når katten er ude, spiller musene på bordet, så i 1958 kan sladderpressen fortælle, at mens dronningen er på udenlandsk statsbesøg, er Peter Townsend på besøg i London hos Margareth.

Shahen af Persien må nødtvungent lade sig skille fra Soroya, da det er klart, at de ikke vil få børn sammen. Han er på frierfodder og der nævnes mange kandidater til dronningetitlen.

Pave Pius den XII dør, og efter nogle ugers interregnum stiger røgen til vejrs fra Vatikanet og den nye pave Johannes XIII kåres.

Der er uro mange steder i verden. Også i 1958 er der krig i Irak. Kronprins Feisals lig bliver slæbt gennem Baghdads gader, og unge irakiske piger melder sig som soldater for at slå mod Israel. Pakistan har undtagelsestilstand, så forholdene i Mellemøsten er omtrent så brogede, som de er i dag. Også i Afrika er der problemer. Der er kup i Sudan. I Alger truer borgerkrigen, og man kræver at De Gaulle vender tilbage for at klare krisen. Churchill bliver bedt om at give sin vurdering, og han siger: "De Gaulle er et besværligt menneske og ikke nogen pålidelig ven!" Det var også et skudsmål at få i alle verdens aviser! De Gaulle tager til Alger og i avisen noterer man sig, at "De Gaulle undlod at benytte de sædvanlige omfavnelsesceremonier, som franskmænd ellers ynder. Han nøjedes med at trykke de fremmødte alvorligt i hånden."

Den gule fare truer, og der er uroligheder omkring Formosastrædet.

Kulturlivet

Fjernsynet spiller en stadig større rolle. Kongen holder sin nytårstale på TV og dansk fjernsyn kan meddele, at der i 1958 er 113.000 seere. Fjernsynets økonomi er så god, at man nu kan begynde at betale af på det lån, Danmarks Radio har givet.

Den enes død er den andens brød, så i 1958 går biografefjerne til ombudsmanden, fordi fjernsynet begynder at sende film. De får ikke ret i deres klage. Scenekunstnerne på Det Kongelige Teater nægter at optræde i fjernsynet. De går

helt til Højesteret med deres sag, men heller ikke de får ret i deres klage, så det ser ud, som om fjernsynet er kommet for at blive.

Kvit eller dobbelt huserer

Radioen er stadig vigtig. Christian Kryger laver sine berømte portrætter, som har talrige lyttere. Det, der imidlertid kan optage de allerfleste danskere, er Kvit eller dobbelt. Konkurrencen løber over skærmen og over radioen, ja over hele landet. Deltagerne i fjernsynets og radioens Kvit eller dobbeltudsendelser bliver folkehelte, og det er forsidestof, når en ekspert vinder 10.000 kr. Der er flest herrer, der deltager. De præsenteres grundigt for lytterne. En vognstyrer med speciale i atomkraft bliver en veritabel berømmethed, da han vinder 10.000 kr. Da det mandlige potentiale er ved at være brugt, kommer kvinderne på banen. Fru Gertrude Frederiksen ved en masse om Sigrid Undset, men vinder kun 5.000 kr. Man kan slet ikke blive trætte af konceptet. Da de første to bølger er rullet, søger man nye variationsmuligheder. Det bliver Kvit eller dobbelt for hele familier og Kvit eller dobbelt for børn eller for skoleklasser. Det er en virkelig succes.

Boris Pasternak tildeles Nobels litteraturpris for romanen Doktor Zivago. Man er meget spændte på, om han overhovedet får lov at hente sin pris. Russerne reagerer ved at håne såvel Pasternak som nobelprisuddelerne. Pasternaks romaner er de dårligste, man kan forestille sig, siger de sovjetiske kritikere. De smider Pasternak ud af den sovjetiske forfatterforening. Boris Pasternak afslår at modtage prisen. Han ønsker ikke at gå i landflygtighed for en pris.

Mange almindelige danskere går til sekstdagesløb i Forum og andre steder. Det er makkerparret Kaj Werner og Palle Lykke, man vil se.

Hysteriske pigebørn overfalder den britiske sanger Tommy Steele. Herhjemme lyder der lidt andre toner. Nina og Frederik turnerer i Danmark, og danskerne lytter gerne til Giro 413, hvor de foruden Nina og Frederik også er vilde med Raquel Rastenni.

Kjeld og Dirch huserer på landets revyscener, Poul Reumert og Clara Pontoppidan fylder begge 75, og filmen "Broen over floden Kwai" har premiere i biografene.

Hula-hoop feberen raser så meget, at man kan læse, at der sågar i Italien er hula-hoop konkurrence for nonner!

En omlægning af afgifterne gør det muligt at få Coca-Cola til landet, så nu kan også danske unge nyde den amerikanske læskedrik.

De danske Husmoderforeninger har flere opgaver end nogensinde, og de afholder kurser og møder i stor stil. "Tilbudene strømmer ind til den moderne husmor", siger Johanne Dahlerup, der er formand for De danske Husmoderforeninger. "Husmødrene har både arkitekternes og ingeniørernes bevågenhed. Det gælder om at vælge mellem alle de nye tekniske apparater og om at stille krav til kvalitet og pris!"

Årets gang:

- 2.januar: Kongens nytårstale transmitteres for første gang i fjernsynet. Over 4 mio. rejsende passerede i 1957 grænsen ved Kruså.
- 3.januar: Den 100-årige Ditlev Thomsen, Jels spiller stadig klaver og synger til!
- 4.januar: Mejerister kræver 44 timers arbejdsuge! Rise Sogneråd foreslår at der bliver mellemsskole i Rødebro.
- 6.januar: 7 kvæstet ved bilulykke i det farlige vejknudepunkt ud for Andersens hotel i Gram.
- 7.januar: Dansk Kvindesamfund i Aabenraa indbyder alle interesserede til kursus i: "Husmoderens arbejdsstilling". Elforsyningen lammet i Midtsønderjylland på grund af isslag. Diæter til byrådsmedlemmer i Tønder andrager 5090 kr.
9. januar: Det bliver dyrere at bruge telefonen. Kvartalsabonnementet stiger med 3 kr.
10. januar: Hollandsk skib på grund i Augustenborg Fjord.
- 11.januar: Kragelund Mose skal nu kultiveres. Sønderborg Andelsboligforening har 143 lejligheder under opførelse. Kosmorama i Haderslev får nu også fjernsyn i biografensalen. Her vil man fx kunne se den store finale på "Kvit eller dobbelt".
- 13.januar: Folkepensionisterne i Haderslev ved formand Mads Lyhne forlanger at få pengene sendt med posten. "Man kan ikke byde gamle mennesker, at de skal stå i kø flere timer for at få deres pension," siger han.
- 14.januar: Der er nu 14.050 aabenraaere.

16.januar: 5 huse i Gråsten retskreds skal på tvangsauktion. Skoleudstilling i Sønderjyllands-hallen åbner. Forbløffende udstilling med radio og stålbandsoptagere. Ligeledes præsenteres et fuldautomatisk lysbilledapparat, så læreren kan stå ved katederet og skifte lysbillederne. En nyskabelse er smukke møbler med knæfræ ben, så en elev kan rejse sig uden støj.

18.januar: Dansant på Frosch Hotel Toftlund. Tinglev sø's skæbne besegles. Der vedtages et afvandingsprojekt til 353.000 kr. omfattende 455 ha.

20.januar: Nyt bibliotek i Vojens. Indenrigsministeriet giver tilladelse til ny sygeplejeskole i Sønderborg med plads til 30 elever.

21.januar: "Et proletariat af mindre begavede kan let blive en følge af automatiseringen" siger højskoleforstander Arne Fog Pedersen på møde i Haderslev.

Forstander Arne
Fog Pedersen
Rødding Højskole
(Grænseforeningen)

24.januar: Ny vej fra Lindbjerg til Haderslevvej indviet i Aabenraa.

25.januar: Plan om sønderjysk flyrute. Handelsministeriet afslår fabrik til 150 ansatte i Tønder. Fabrikken er for stor til så lille en by, siger man i afslaget. Opfordring fra direktør Rosenberg, Sønderborg om at vende blikket mod syd i stedet for mod Norden.

27.januar: Den 71-årige folkepensionist Peter Hofsted, Lysabild, tilbragte 14 timer i åben jolle, før han gik i land i Mommark. "Vaskedag er ingen undskyldning for at holde sig væk fra kommunalpolitik" blev der sagt til 250 sønderjyske kvinder samlet i Aabenraa. Danskamerikaneren,

70-årige Jens Petersen, på besøg i Bolderslev for anden gang, siden han som 20-årig forlod Danmark. Soldaterforening i Haderslev snart landets største. Velfærdsstaten byder landbruget strenge kår. Landboforeningerne klager over nedsat arbejdstid og højere løn til landbrugsmedarbejdere. Svigtende medlemstilgang til Forsvarsbrødrene i Tønder.

Skal Istedløven hjem?

28.januar: Sønderborg Rejsebureau indsætter ny båd til 500 personer på ruten Sønderborg-Flensborg. Man foreslår en centralisering af udlejningen af Rømø's sommerhuse, da næsten alle øens sommerhuse er udlejet til den kommende sommer.

29.januar: Formanden for Urnehovedselskabet H. P. Jørgensen foreslår, at Istedløven placeres som et fredens symbol på Urnehoved. "Geværer og stemmesedler er lige nødvendige", udtaler forsvarsminister P. Hansen ved Hjemmeværnsfest i Haderslev.

30.januar: Maleren Kai Trier lægger sidste hånd på udsmykningen af Havnbjerg Skole.

31.januar: Ingeniør Jens Fisker, Brasilien på nytårsbesøg i Stenderup, Rødding. Hønsnap Skole flyttes til Sønderhav.

1.februar: Aabenraa Brandværn får nye uniformer. Byrådet giver tilskud på 3.000 kr. Lukkede forhandlinger på Amtshuset i Tønder om planer om fiskerihavn i Havneby på Rømø.

3.februar: Motelplaner klar ved omkørselsvejen i Haderslev. Borgmester O. Forkert, Haderslev, er ikke glad for forslaget om en "halv" hal-løsning. En billig løsning er ikke sagen.

5.februar: Tinglev vil ikke have fjernvarme. Vandværket i Rise næsten gældfrit. Vandforbruget er 900 liter vand pr. husstand daglig.

7.februar: Soldaterne må ikke løbe i takt over Allsundbroen efter at kontravægten er styrtet ned. Mommark færgegård udvides med sal til 1.000 personer. Sognerådet i Nørre Løgum vedtager at nedlægge Bjernstrup Skole fra 1. april. 8.februar: Tønder Statskskole udvides for 1,1 mio. kr. Fuldt hus til mælkemik og ko-optimistrevyen i Sønderborg. En ko-lossal succes.

11.februar: Fjernvarmeplaner på Forstalle, Aabenraa, ført ud i livet. God tilslutning til af-

stemningsfesterne trods det dårlige føre. "Vi har brug for et Europa, hvor ingen stat dominerer," siger de danske sydslesvigere.

12.februar: Skolestrid i Åstrup. Sognerådets forslag om nedlæggelse af skolen til fordel for skoleforbund med Haderslev deler befolkningen i to lejre.

13.februar: Oversvømmelser overalt i Sønderjylland. De personlige skatter nedskæres i Bov. Marcus Lauesen bebuder 2 nye bøger.

Smørprisen 1 kr. ned

14.februar: Smørprisen er nu den laveste siden 1948.

Sønderborg Slot (Lokalhistorisk Arkiv Sønderjylland)

Sønderborg Slot forbereder 50 års jubilæum. Museet søger en sponsor der vil give 10.000 kr. til en ny konserveringsanstalt.

15.februar: "Mange landmænd går med frygt for ikke at kunne betale renter og afdrag. Det er meget vanskeligt at pege på lyspunkter", siger Svend Karlskov Jensen. Tandlægeordning på vej for Vojens' skolebørn. Peter Malberg optræder i arrangement i Handels- og Håndværkerforeningen i Sønderborg. Agerskov Ungdomsskoles fremtidsplaner på Vellerupvej skitseres af Anne Marie Refslund Poulsen, Bovlund.

20.februar: Fortsat nedgang for havnen i Haderslev. Mamsel Asmussens suppelegat uddelt i Tønder. 120 gamle tøndringer blev beværtet med suppe.

Agerskov Ungdomsskole

21.februar: Læge Lauesgaard, Toftlund død. Under Håkon Elmers ledelse spillede symfoniorkestret sammen med den verdensberømte klavervirtuos Margot Pinter og gav publikum en enestående oplevelse i Sønderjyllandshallen. Toldgrænsekorpset bliver motoriseret.

22.februar: Forslag om at fængselsvæsenets afdeling i Renbæk nedlægges. Broby Johansen holder foredrag på Statsskolen i Aabenraa.

24.februar: Haderslev Bank udvider sit repræsentantskab. 528 medlemmer i Husmoderforeningen i Sønderborg. Rødding Højskole afholder månedsmøde. Forstander Hans Lund fortæller om Peter Vedel. Fint årsresultat for Vojens Andels-svineslagteri.

26.februar: Smørturister helt fra Hamborg strømmer over grænsen ved Kruså. Direktør H. N. Skensved trækker sig tilbage efter 35 års dygtig ledelse af Gråsten Andelsslakteri. Lystfiskerne i Tønder har fine ørredfangster. Smedemester Mathiesen i Blans konstruerer en ny snesluger, der demonstreres for Amtsvejvæsenet.

27.februar : Mejerigtig dag i Aabenraa. Det koster kun garderobepengene – 40 øre – at få lov at opleve Elga Olga. Udvidet undervisning på Vojens Ungdomsskole. 2.årskursus for piger om sommeren og drenge om vinteren.

28.februar: Tønder Musikforening tyr til jazz-koncerter for at få penge i kassen.

1.marts: Afvandingsprojekt vedtaget for Ugebæk. Mange valgrekklamer til amt og kommunevalg den 4. marts.

3. marts: Stort teenage-modeshow på Teaterhotellet i Sønderborg fik bragende succes. Fru

Anna Ølgaard, Aabenraa, fylder 60.

4.marts: Kommune- og amtsvalg. Navnlig Venstre, men også de konservative har en betydelig fremgang ved valget.

Muligvis brunkul i Sønderjylland?

7. marts: Minister for offentlige arbejder, Kaj Lindberg, søger Finansudvalget om 350.000 kr. til geologiske undersøgelser i Sønderjylland.

Sønderborg vil år 2000 have 38.000 indbyggere!

8. marts: Dreng i Tønder fik hjernerystelse under lærers afstraffelse.

10. marts: Den 14-årige Nordborg-dreng Ole med i Kvit eller dobbelt om New-Orleans-musik. Holbøl Centralskole taget i brug. De eneste tilbageblevne 3 sølvbrudekroner i landet er fra Haderslev. Havnbjerg Skole indviet.

Den er en af landets mest moderne skoler. Fru Henriette Skrumsager har solgt Visby Hedegård uden besætning og inventar for 450.000 kr. En auktion over inventar og løsøre tiltrak 1.400 interesserede.

11.marts: "Det er nowe godt politi i Gråsten!" sagde landmand da han fik sine penge tilbage efter det såkaldte "karlekammertyveri". Vognmandsprotest fra Haderslev Vognmandsforening mod de høje motorafgifter.

12.marts: Biludstilling i Sønderjyllandshallen. Der udstilles 30 nye biler. Sønderborg Sygehus havde 87.325 kr. i overskud.

Kelstrup Strand raseret af havet.

13.marts: Store ødelæggelser ved skrænterne på Kelstrup Strand. Det flyder med sammenskredne trapper og væltede træer. Imponerende gave til Hjerpsted forsamlingshus. På kongens fødselsdag har "venner i København" sendt en gave på 16.000 kr. der skal bruges til restaurering af huset.

14.marts: Mange til reception ved 50-års jubilæet på Sønderborg Slot. Fhv. museumsinspektør Raben hyldet. Kunstnerinden frk. Lorentsen fra Ballum skal tegne nye Tønderkniplinger. Tønders knipleindustri skal starte på ny.

15.marts: Tønder giver mejeribruget en hjælpende hånd ved udelukkende at servere smør til patienter på sygehuset.

17.marts: Stor civilforsvarsøvelse i Aaben-

raa med deltagelse af 500 mennesker og 50 køretøjer.

18.marts: Rivende vækst i Historisk Samfund for Sønderjylland.

Dramatisk brand i Ringtved

19.marts: To børn løb ud af brændende stald i Ringtved ved Vojens. Alle dyr blev reddet. Gabs spår om sne og kulde. Lundtoft Mergelselskab har leveret mergel for 163.186 kr. Typehus kan nu fås for 42.000 kr.

20.marts: Bibliotek i Padborg til 400.000 kr. Raquel Rastenni i Padborglejren. Forhandlinger indledt om sammenlægning af Dybbøl og Sønderborg mejerier. Læselysten øget i Tønder bibliotekskreds.

22.marts: Ny ortopædisk afdeling i Augustenborg med plads til 40 patienter.

24.marts: 2 elever fra Jægerup overrakte ny skole til deres lærer. Udstilling af 60 Peter Nicolaisen-billeder på museet i Flensborg.

25. marts: Emil Nolde-udstilling på Charlottenborg. Stadig flere ansøgere til eksamensmellem-skolen. I Aabenraa er tilmeldt 303 elever mod 266 sidste år. Nyt rensningsanlæg i Toftlund.

26. marts: Ny borgmester i Højer efter spændende forhandling. Købmand Stockbæk valgtes til borgmester. Keramikeren Leo Enna åbner udstilling i sit hjem den gamle skole i Dynt. Bronzealderfund ved Varnæs undersøges. Pastor Bork Hansen Løgumkloster mener, at de sidste 25.000 kr. til realisering af Refugiet er klar om 14 dage.

28.marts: 13 glade barneplejersker danser omkring Alspigen efter endt uddannelse. Kolstrup Boligforening har bygget for 7 mio. kr. 13 bestod realeksamen ved skolen i Rødding.

29. marts: Vært forbyder lejer at se fjernsyn. Ved retten i Sønderborg afgøres det, at en husvært kan forbyde sin lejer at opsætte antenne og dermed se fjernsyn. Sct. Marie Kirken i Sønderborg skifter udseende efter den færdige reatstaureringsplan. Borgmester Gjelstrup, Aabenraa, går af. Fine smørkarakterer i Tønder Amt. Voldsom snestorm i Sønderjylland.

Sjældent brev i Aabenraa

1. april: Et 72 år gammelt brev fra maleren C. F.

Willumsen er havnet i Aabenraa. Købmand Erik Jessen valgt til Aabenraas borgmester. Udstilling på Sønderborg Slot fra Håndarbejdets Fremme giver rekordstort besøgstal.

5.april: Nyt smukt skib "Inge Clausen" Gråsten indsat i kreatur- og svineeksporten. Ny vej-belægning fra Ragebøl til Basaa. Bokseren Åge Wad haler sejr hjem ved stævne i Haderslev.

9.april: "For 100 år siden var Skærbæk en by, hvor man om sommeren gik i sand til anklerne og om vinteren i dynd og morads til knæene", sagde sognerådsformand, konsulent Johnsen. "I dag er Skærbæk en levende by og porten til Rømø."

10.april: Nye husmandsbrug på Klipleve-egnen.

11.april: Overfendrik A. E. Nissen landede en havørred på over 15 pund på Als. Ingen gåsespil i Dansk Kvindesamfund i Aabenraa.

14.april: Mange rapporter om flyvende tallerkener observeret omkring Skrydstrup.

15.april: En strålende aften med Ingeborg Brahms i Sønderborg.

18.april: Caltex-Økonomiløbets deltagere nåede til Kruså. En strøm af gode tilbud kommer til pigerne i Sønderborg-garden.

19.april: 3.000-årigt bæverfund ved Rørkær. Der fandtes mange bæverkolonier i Danmark i bronzealderen. Pumperne gør snart Slivsvø til agerland. Det store afvandingsprojekt nærmer sig sin afslutning. De nye skolehaver ved Sønderkovskolen i Sønderborg tages i brug. Hal-indsamlingsudvalget i Tønder mangler kun 10.000 kr. for at nå målet.

21.april: Vi kan ikke undvære hjælpen fra Danmark, siger pastor Svendsen, Rendsborg, på Folkehjem. Flyvevåbnet tror ikke på "tallerkerne". 4.000 til motocross i Rendbjerg.

22.april: Sydjysk børnehjemsmøde i Aabenraa. "Det vigtigste er at barnet opdrages til at vælge mellem ondt og godt", siger forstander Erik Eriksen. Firmaet "Ceres" i Aabenraa har 50 års jubilæum. Odderen er meget udbredt ved Vidåen. Mange får og lam døde i marsken af det kolde forår.

24.april: Tysk ammunition dukker op af Slivsvø. Advarsel mod at røre de ukendte genstande. Sprængningsekspert dukker op.

25.april: Ny sending Nordborg-både sendt til

Canada. Adskillige tusind pund småfisk halet op af Slivsvøen. Man venter stadig på ålene og gedderne. Vadehavet gøres til frugtbart agerland. De første spadestik er taget.

26.april: Gråsten Husholdningsskoles to forstanderinder, Ebba Drewes og Olga Reppien, har 25 års jubilæum. Stor campingudstilling i Sønderjyllandshallen.

28.april: Ved gudstjenesten i Vedsted medvirker degn Aalling for sidste gang. Han har været lærer og degn i 38 år. Alsias brydere har kæmpet 834 kampe.

30.april: Elsholm på Løjtland er nyopført. Her parres gammel bondestil med moderne teknik.

1.maj: "Ceres", Aabenraa 50 års jubilæum.

3.maj: "Det gælder om at tage det med godt humør," sagde smedemester Hans Petersen, Varnæs, da hans husgavl styrtede sammen. Landets største private lejrlplads, Kommandørgårdens Camping på Rømø, indviet.

5.maj: Sognepræst Mogens Larsen indsat i Svenstrup kirke. 1. Broager er den bedste spejldetrop i Grænsedivisionen.

6.maj: Aabenraa Havn har købt en flydedok. Egen Forsamlingshus 50 år. Fjernvarme i Løgumkloster.

7.maj: 15 kr. koster en af Aabenraas 504 kolonihaver, men der er også rift om dem. Rønshoved Højskole udvides for godt 300.000 kr. Den nye skolelæsestue i Rødding er en stor gevinst for ungdommen, der det sidste år har lånt 8650 bind heraf 645 faglitteratur.

8.maj: "Løfte om industrier på Vestereggen er tomme ord!" Siger direktør Tom Juhl i Højer. Fiskeriet efter muslinger og sømos i Vadehavet må indstilles efter et afslag fra ministeriet om oprensning i Højer kanal. Forstander Knud Hansen, Askov, fylder 60.

Løfte fra statsbanerne

9.maj: Gode chancer for en viadukt i Bolderslev. Midlertidig krise på Allsund Skibsværft.

10.maj: Landets yngste præstekone den 19-årige fru pastor Tappe, Haderslev, bor i 2-værelseslejlighed og sørger for at symaskinen er ryddet væk fra spisebordet, når pastoren kommer hjem. Tumbøl Sangkor holder 25 års jubilæum.

12.maj: "Når man kan etablere sig som

smørsælger med vandrebrev ved grænsen, er vi ude på overdrevet" siger købmand C. Degn, Sønderborg. Stor brandværnsdag i Ravsted. Tønder Amts frivillige brandværn tæller nu 17 værn og råder over 9 brandbiler.

14.maj: 80 ansøgere til Haderslev Statsseminariums 60 pladser.

16.maj: 135.000 stk. ørredyngel udsat i Tønder amt. Gram mandskor har 50 års jubilæum.

17.maj: Erik Eriksen, Halk, fylder 70 og udtaler, at fremmedherredømmets unge var det lykkeligste slægtsled. Gigtsanatoriet i Gråsten skal udvides for 400.000 kr.

Tysk gymnasium i Aabenraa

19.maj: Det er en kendsgerning, at det tyske gymnasium i Aabenraa vil stå færdigt i løbet af 1959. Stillingen som leder er opslået. Tønders ældste, fru Ingeborg Iversen, fylder 100 år.

20.maj: Rudbøl skoles fremtid er atter i søgelyset. Skolekommissionen søger lærer til embedet.

21.maj: "Ungdommen er sig i høj grad kristeligt bevidst", siger soldaterhjemleder P. Karottki, Tønder. Mommarkbanen bliver langsomt "af-folket". Der indsættes flere og flere busser.

22.maj: Fra Genealogisk Selskab, Mormonkirken, Utah søges om tilladelse til at fotokopiere de danske kirkebøger. 6-700 deltagere i den sønderjyske menighedsrådsforenings årsmøde i Sønderborg protesterer mod den danske stats tilladelse. Uralkosakkerne optræder i Sønderjyllandshallen.

23.maj: Pastor Malling, Brøns har i 25 år arbejdet på et storværk om de danske salmer.

24.maj: Fru dyrlæge Hanne Dahlkild, Padborg valgt til ny formand for Aabenraa Grænseforening.

26.maj: Vandrelærer Niels Kjems fylder 70 år. Han fortæller, at han har undervist i dansk i dagligstuer og krostuer.

28.maj: Amerikansk overlydsfly på besøg i Skrydstrup. Gårdejer Chr. Speggers, Mjang formand for de jyske mejerier.

30.maj: Nyt fritidshjem planlagt i Aabenraa. Schackenborg åbnes på søndag. Overskuddet ved entreindtægterne vil gå ubeskåret til Tønder Idrætsforenings halindsamling.

31.maj: Fhv. amtslæge Lausten-Thomsen fylder 80 år. 16.000 duer slippes løs i Tønder.

1.juni: Det første år for Sønderjyllandshallen har været godt. Hallen har et overskud på 20.000 kr.

Velbesøgte årsmøder

2.juni: Overvældende tilslutning til årsmødedagene i Flensborg. Aabenraa fik en turistattraktion forærende, da samling af gamle møbler åbnede på Michelsens gård. Folketingsmand Alfred Jørgensen, Christiansfeld pludselig død. Han efterfølges af Kr. Kristenen, Nustrup.

3.juni: Gasledning utæt under Alssundbroen.

4.juni: Sundeved Ungdomsskole har købt Bovrup møllehus. Nu er der plads til 38 elever.

6.juni: 4.000 mennesker til grundlovsfest i Skibelund.

7.juni: Landbrugsminister Karl Skytte taler i Aabenraa.

10.juni: Indvielse i Holbøl Skole, rejsegilde i Søgård skole. Muligvis 9. skoleår ved Sønderborg skolevæsen.

11.juni: Prins Viggo overrakte på kongens vegne fane til Jysk Trainregiment. Fanen blev overrakt på Padborglejrens sportsplads.

Danske Samfund

12.juni: "Vort kald som grænselandsbefolkning er stadig værd at samles om", sagde Hans Andersen, Kongsbjerg, ved Danske Samfunds årsmøde. "Vort mål er det samme som for 25 år siden." Styrrende travlt på paskontoret i Sønderborg.

13.juni: Pastor J. Gad, Ravsted fylder 70. "Væk med nationale briller, vi ikke kan se fra os med!" siger han i fødselsdagsinterview. Aabenraa Amtsråd får ny mødebus, der gør det muligt at holde møder, mens man kører. Der er indrettet flaskegasanlæg, så man kan få kaffe undervejs. Bussen skal også bruges af Sønderborg Amt til vejudvalgsmøder m.m.

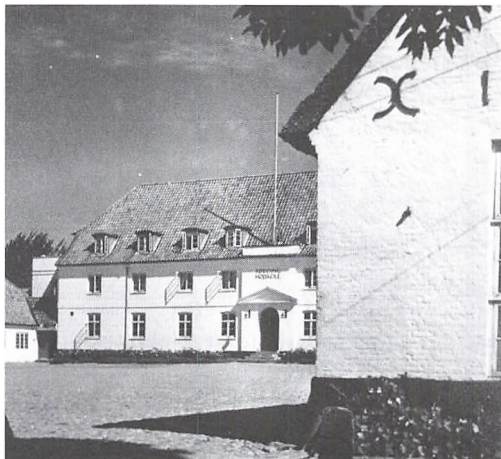
14.juni: Møllebygger Peder Jørgensen, Avnbøl fortæller, at han har bygget mange vindmøller, men revet endnu flere ned i en udvikling, der ikke lader sig standse.

16.juni: Proprietær S. Lund har solgt "Aarup". Bogens Højskole på 100.000 bind foræres til Refugiet i Løgumkloster.

17.juni: MSE nedsætter strømprisen fra 13 til 11 øre pr. kilowatt.

18.juni: Jitterbugkonkurrence for hele Sønderjylland afholdes i forbindelse med ringridningen i Aabenraa. Eksternatskole i Sønderborg på trapperne.

21.juni: Danfoss holder rejsegilde syd for grænsen. Sønderborg og Dybbøl mejerier sammensluttes.

Rødding Højskole (Lokalhistorisk Arkiv Sønderjylland)

Rødding Højskole foran udvidelser.

23.juni: God likviditet i Broager Sparekasse. Dyrskuet i Haderslev omfatter 270 numre.

24.juni: Aabenraa byråd har købt Bramsbjerg til eksternatskole. Forhandlinger om skoleskibet Danmarks tilknytning til Sønderborg havn. 2 smukke syvarmede kandelabre er skænket Skodborg kirke af direktør J. C. Møller, København.

25.juni: Coloradibille fundet i Tønder! Skoleidrætsstævne for 1.000 børn i Toftlund.

26.juni: "Elverhøj" opføres i Sønderborg med Astrid Villaume og William Rosenberg i hovedrollerne. Asbjørn Andersen ses som Chr. IV. Haderslev Østeramts Smedelaug har 425 års jubilæum. Gråsten Landbrugsskole udvides for 750.000 kr.

28.juni: Vartegn, institut, festskrift og 2 tekniske bøger er de ydre tegn på Danfoss' 25 års -dag. "Trist om lokaldyrskuerne skal forsvinde ud af billedet" siger man ved indvielsen af dyrskuet i Toftlund.

30.juni: Provinsmesterskaber i tennis afholdes i

Aabenraa.

2.juli: "Det begyndte med en cykelpumpe og et vaskefad," siger Mads Clausen, der er leder af fabrikken, der nu brødføder 15.000 mand. Afvandingsundersøgelse omkring Hartsø begyndt. 250 husmødre til stævne i Vojens.

3.juli: Dansk Arbejdes guldmedalje til Mads Clausen. 22 elever fra Sønderkovskolen på tur til britisk skole i Lüneburg. Sønderborgpige overrakte her Montgomery rød-hvide nelliker og takkede på nydeligt engelsk for den frihed, han havde været med til at give danskerne.

Milliongaver til og fra Mads Clausen

4.juli: Mads Clausen modtog mange gaver i anledning af jubilæet. Han skænkede op mod et par millioner til legater og fonds samt til gratialer.

5.juli: Oberst Stephan Ankjær fylder 70 og trækker sig tilbage efter 52 år ved toldgrænsekorpset. Flagsmykket Gråsten bød kongeparret velkommen. Ny børnehave i Løgumkloster i smuk og særpræget bygning. Aurillacernes årsmøde i Gram. Der er nu kun 180 medlemmer tilbage.

8.juli: "Hestene holder nok min tid ud, men så vil maskinerne vist også fortrænge dem!" siger den 70-årige hestehandler Laurits Schmidt, Aabenraa.

9.juli: "Sønderjyderne går i dybden og tænker mere over tingene," siger domprovst P. Schou i 60-års fødselsdagsinterview. 1.500 til ringridning i Broager.

10.juli: Murstenshus i Aabenraa opført på kun 50 dage. Mange gode ideer til at få "en hundredkroneseddel til at vokse" til fordel for hallen i Tønder.

Jubilæumsringridning

12.juli: 60 års jubilæum for ringridning i Sønderborg. Den nedre del af Bredeåen ved Mjolden bliver nu reguleret. Skoledebat i Bolderslev. Udvidelse eller ny skole? Der skal bores efter olie ved Arnum.

14.juli: "Min fætter fra Als" bliver sommerens vals. Nic. Jepsen, Lavbensby konge ved jubilæumsringridning. Stor skade på sluseportene ved Højer som følge af den kraftige storm. Skal

Haderslev Dam være fuglereservat?

15.juli: 900 mennesker i lejr på FDM's campingplads ved Genner Strand. Sjældent stenkiste fra Højer på museum i Tønder.

16.juli: Brandværnet i Aabenraa fylder 80 år. Planer om at nedlægge persontrafikken på Aabenraabanen. Planer om salg af Holdbi kro til motel. Landsarkivet har haft sit eget hus i 25 år. Ungdomsforeningernes årsmøde på Danebod Højskole. Tre familier blev husvilde ved brand i Bjerndrup ved Kliplev.

18.juli: Skt. Hjælpers kirke i Kliplev genindvies. Restaureringen har stået på i 5 år og har kostet 350.000 kr. Stor boligmangel i Tønder by.

23.juli: Kirkeligt røre på Broager land. Skal præsten bo i Broager eller i Egernsund? Fra Haderslev meddeles det, at man nu vil konfiskere udborede knallerter. LS holder sommerstævne i Toftlund.

24.juli: Ny skolebygning i brug i Guderup.

Tørklædemoden er ved at være forbi

25.juli: Sognerådsformanden i Bov, Andreas Brejning fylder 60 år. 19 modister afslutter deres uddannelse i Sønderborg og spår, at tørklædemoden er ved at være forbi. Arnum Teglværk nu genopført efter branden.

28.juli: DSK møde i Ribe med over 1.000 deltagere. 3 meter brunkulslag ved Arnum. Nye boringer skal vise, om der også er olie.

29.juli: Billedskærer C. L. Brodersen, Hjerpested har specialiseret sig i at lave brudekister. "Jeg havde ikke noget imod at døgnnet havde mere end 24 timer, og jeg kan godt finde på at smide de nysgerrige ud. Jeg har et rend af turister hele året, og det kunne være hyggeligt at snakke med dem, men de tager min tid!" siger han. Danske og tyske sygekasser i forhandling om en ordning, så der bliver gensidig sygehushjælp Tyskland-Danmark. Gode præstationer på Løgumklosterstævnet. Hans R. Bonde, Toftlund fik rytternes sølvmærke.

30.juli: Trafikministeren vil nu se på Højer havn.

31.juli: Campingplads indrettes ved Sdr. Hostrup sø.

3.august: Landvinding på 82 ha i Hellevad-Egvad. Padborgs første skulptur – en smuk kvindefigur af Tove Olafsson - afsløret ved A.

Andreasens nybyggeri. Tyrstrup mejeri er i dag et af landets største mejerier.

4.august: Haderslev Andelsboligforening modtog længe ventet tilsagn om statslån til Hjortebrobyggeriet. Rinkenæs gamle kirke 800 år den 10. august.

5.august: Cirkus Benneweis på besøg med 125 dyr. Redaktør Kronika holder på Rønshovedstævnet foredrag om den sidste slesviger, præsten Nikolaj Chr. N. J. Nielsen. Aabenraa Andelsbank får sin første filial i Varnæs. Ny sportsplads indviet i Rangstrup.

6.august: Mellemals får teknisk skole i Notmark. Vojens Ungdomsskole sprænger rammerne.

7.august: Fhv. amtsskolekonsulent Nicolaj Svendsen fylder 85 år. Rutebilstationsbyggeri i Nordborg påbegyndt.

Olieboring i Arrild

12.august: Christiansfeld Realskole klar efter restaurering. Olieboringen er nu i gang ved Hønning.

13.august: "Fuglekrammeren" opføres i Haderslev i rekordopsætning.

15.august: Fællesosteri ved siden af Samden i Aabenraa. Flere generationer fulgte lærer Jepsen, Fjelstrup til graven. Han har undervist i 47 år. Paladshotellet ved Vonsild nedbrændt.

19.august: Lærermangelen i Tønder amt foruroligende stor. Anlægget af Mindeparken i Kruså påbegyndt.

20.august: Ved slutningen af den 3. udgravningssæson kan det slås fast, at fundet i Ejsbøl er århundredets største.

21.august: Pastor Bork Hansen Løgumkloster udtaler: "Vor kirke bærer for meget præg af præster. Vi må have lægfolk med i arbejdet." Refugiet og menighedsskolen i Løgumkloster foran opførelse. Fhv. landmand Laur. Poulsen og hustru, Genner, fejrer guldbryllup. Ruinbyen i Tinglev er blevet et vigtigt led i uddannelsen af civilforsvarsfolk og udvides stadig. Masser af storke i Sønderjylland.

23. august: Planer om skolesportsplads i Rødekro. Haderslevs ældste praktiserende læge doktor H. Meyer Petersen død, 83 år gammel.

Tipskæde i Gram prøves af kriminalpolitiet. Nyt

system med 5 rækker der giver 3645 chancer for ca. 5 kr. Café Thaysen Aabenraa åbner efter modernisering. Mindetavle på H. P. Hanssens hjem. Olieboringen i Hønning er nået ned i 1.500 meters dybde.

Årets høst i gang

26.august: Sønderjysk aften i Hjerpsted-kolonien. Vandprocenten for høj og hollandsk vægt for lav i årets høst. Rejsegilde på landbrugsskolen i Gråsten.

27.august: H. W. Jørgensen, Starup har godt tusind mink under tag i en af Sønderjyllands største minkfarme. Bov Sogns sygekasse i egen bygning.

30.august: Isoleret tilfælde af Mund- og Klov-syge i Løjt. Ole Bjørn Kraft taler i Aabenraa.

Besøg af landbrugsministeren

1.september: Vojens Ungdomsskole starter som den første et udvidet 2. års-kursus. Forstander Hagelsø fortæller om baggrunden. Landbrugsminister Karl Skytte til møde i Tønder om egnsudviklingsplaner.

2.september: En ny Haderslev-fabrik lancerer plastic-villaer. Ingeniør Chr. Jantzen i spidsen for epokegørende dansk industri. Gennemsnitsindkomsten i Aabenraa steg 234 kr. Positiv ministerindstilling til landvinding i Tønder amt.

4.september: Nu bygges Tønder-hallen. Jels Mølle 100 år. Store jordarbejder i Kruså minde-lund. Stykke for stykke tages nu Kongens mose under plov. Daglig 4.000 med båd til Kollund. Hanne Vedel og Cis Fink, Aabenraa, udstiller blandt eliten af danske kunsthåndværkere på Charlottenborg.

6.september: Minutvejen ved Roost koster 1,2 mio. kr. Forstander Godtfred Hansen, Rømø Efterskole, begravet. Blomsterudstillingen "De 10.000 blomster" på Teaterhotellet i Sønderborg stor succes. 5.000 besøgende. Børnehjælpsdagene i Skærbæk samlede mange folk.

9.september: Mange interessante foredrag på de tre efterårsmødedage på Rønshoved Højskole. Gamle sydslesvigere tager på ferie fra deres hverdag. De mødes på Bennetgård.

Ombygning

10.september: Alhambra i Sønderborg ombygges for 1.2 mio. kr. Sønderjysk Karosserifabrik afleverer 8 store busser til SAS. Varnæs andelsmejeri fylder 70 år.

13.september: 3-længet gård ved Møgeltønder brændt. Tandplejeording i Broager kommune.

15.september: Mindesten for Jakob Knudsen afsløret i Rødding Højskoles have. Sønderjyske brandværn har nu en styrke på 1884 mand. Sct. Georgs marked i Aabenraa. Skærbæk spejder-trops 25 års jubilæum.

16.september: Hellevad Dambrug besøgt. Reguleringen af Surbækken begynder snart. Rise Hjarup krydset er stadig farligt. Ny dødsulykke i krydset.

17.september: Mozart Lindberg, Gram har tilbragt 54 år i danske fængsler. Løslades han nu? Spændende udgravning fra yngre stenalder i Sønderballe. Mindetavler opsættes for to missionærer i Løgumkloster.

18.september: "Ingen tager sig af, at jeg skælder dem ud!" siger Victor Kühnel, der underviser Sommersted malerklub. Svæveflyvedemonstration på Skrydstrup flyveplads.

Flisebelagt å gennem Tønder.

20.september: 500 til husmoderdag i Hellevad. Der er igen grisemarked i Rødékro.

"Pindsvin fire"

25.september: Vestre Landsdelskommandos chef inspicerede de genindkaldte Haderslev-soldaters pindsvinestilling ved Hovslund i øvelsen "Pindsvin fire." Naturskønheden må vige for ønsket om ny jord, og man overvejer nu, om Slivsøen skal drives i fællesskab nogle år? Landsbylærerne vil nu slutte sig sammen. Der er nedsat et arbejdsudvalg med førstelærer P. Petersen, Branderup i spidsen. Gunstig vind for realskoleplaner i Rødékro.

26.september: Krondiamantbryllup i Vellerup hos gdr. Lorenz Hanquist og frue. Fjerkræslageriet i Vamdrup begyndte i Købmand Linds forretning i Haderslev.

27.september: Genforeningslærer, viceskoleinspektør Ottosen, Toftlund, siger farvel efter 37 år i skolen.

29.september: Badevandet nogenlunde ved

Sønderstrand i Aabenraa. Fotoatelier H. Clausen, Ramsherred har 50 års jubilæum.

Katastrofal boligsituation i Sønderborg

2.oktober: En snes familier i Sønderborg har ikke noget sted at bo, så vandrerhjemmet må nu gøres til husvildebolig. Et saltvandsprøjt var det eneste, der kom op fra borehullet i Hønning, men arbejdet fortsætter. Pastor Helms forlader Mjolden-Randerup sogne efter 37 år.

6.oktober: Haderslevs mesterrækkehold spillede for første gang et sønderjysk hold ind i dan-

Haderslevs mesterrækkehold efter sejren (Hejmdal)

marksturneringen. Erhvervsplan for hele Sydslesvig fremsættes i Landdagen fra dansk side.

7.oktober: Aktuel debat om det store skoleproblem i Skærbæk. Skal der fremtidig være to eksamensskoler i byen?

8.oktober: Sønderborg Statsskoles ny rektor D. Keller Hansen, Horsens, glæder sig til at komme tilbage til Sønderjylland.

9.oktober: Alderdomshjem i Aabenraa på arealet syd for Langrode til 3 mio. kr. Der bliver plads til 86 personer. I Sønderborg startes en ægte-skabsskole i kampen mod de mange skilsmisser. 280.000 kr. bevilget til "Tinglevhus".

10.oktober: Store børn lægger pres på deres forældre: "Vi vil have fjernsyn, ellers går vi på gaden!" siger de. Ingen skolebespising i Tønder i år. I stedet for en varm ret får børnene en vitaminpille og mælk.

13.oktober: Jels Landbohjem fylder 50 år. Ny vej mellem Vojens og Skrydstrup. Om kort tid lukker Lilholtvejen. Ingen olie i Hønning mose. Polioramte Karl Schelde, Vellerup, fik sølvmedalje for landboflid.

Den polioramte Karl Schelde med sin hustru foran gården i Vellerup (Hejmdal)

Et søslag

14.oktober: Købmænd i Kollund smed hinanden i vandet efter håndgemæng om kapring af kunder på dampskibsbroen. Pastor Harboe Pedersen, Sommersted tager afsked med sin menighed. Haderslev Amtsråd har 100 års jubilæum.

15.oktober: 50 år siden Hejmdals grundlægger Heinrich Matzen døde i København, hvortil han flyttede efter at have solgt Hejmdal til H. P. Hanssen.

Foredrag og drøftelse i Aabenraa om unge pigers huslige uddannelse. Man foreslår en tvungen huslig "værnepligt". Ca. 10 mio. kr. bevilget til vejanlæg på Haderslev næs. Nye oldtidsfund i Drenghed. Cornelius Schmidt søger bronzealderboplads.

16.oktober: 10 ejendomme i Bovlund raseret af grønt kuglely. Hele den gamle by ramt af katastrofe. To gårde brændt, flere husdyr omkommet. DATS holder sit 10 års jubilæum i Vojens. Kun en halv snes piger har meldt sig til Sønderborggarden. 300 år gammel gård i Vollerup nedrives i forbindelse med jordfordelingen.

20.oktober: Slagteridirektør F. Johansen er vendt hjem efter at have set på slagteriforhold i Sydvestgrønland.

21.oktober: "Vi går en stor tid i møde, men den kan blive farlig," siger lærer Peter Marcussen

Hejmdals grundlægger Heinrich Matzen (Hejmdal)

om Sønderjyllands fremtid som bro mellem Europa og Norden.

22.oktober: Skoleafstemning om Øster Terp skoles nedlæggelse forberedes.

23.oktober: Ungdomsforeningen i Sønderborg opløst to måneder før 50-års jubilæet.

24.oktober: Entreprenør Rudolph Brink, Aabenraa, genstand for stor opmærksomhed ved sin 70 års fødselsdag. Parkeringsforbud ved Molen i Kollund, da alle købmændene efterhånden begyndte at sende biler efter smørturisterne. Svinedemonstrationsbrug hos Henrik Thomsen, Roost, udvides.

25.oktober: Hos dyrlæge Ørstrup-Rasmussen i Skærbæk er der slanger på gulvtæppet. Dyrlægens store interesse er slanger og krybdyr. Mystisk himmelfænomen ved nattevilde i Rødekro. Haderslev Museum åbner bronzealdergrav ved Arnitlund. Sønderborg Boldklubs formand gennem 17 år, købmand Herluf Christiansen, hvis hele liv blev fodbold, trækker sig nu tilbage.

27.oktober: Alderdomshjem til 20 personer bygges i Bedsted Lø. Ole Gahms Henriksen og Egon Mathiesen, Aabenraa vandt danmarksmesterskaber i brydning.

28.oktober: Fhv. amtslæge H. Lausten-Thomsen død.

Fleire hundrede mejeriskorstene vil forsvinde

29.oktober: Direktør Mathiassen, Mejerikontoret, varsler en forestående rationalisering, der vil nedlægge mange små mejerier. Aabenraa Andelsvaskeri bygger vasketal så stor som Sønderjyllandshallen.

Fhv. amtslæge H. Lausten-Thomsen(Hejmdal)

Gråstens nye postmester,

Åge B. Maibom, Nykøbing, er udnævnt.

31.oktober: Stort afvandingsmøde i Hellevad.

Urafstemning om Bogens Højskole i Toftlund.

Der lægges op til, at bøgerne overdrages til Refugiet i Løgumkloster. Pensioneret skovfoged O. K. Rasmussen fylder 80. Han var i en periode sekretær for Herman Bang.

1. november: Gallups cheffinterviewer, fru Inger

Bruhn registrerer danskernes forbrugsvaner fra sin bopæl i Vojens.

3.november: Postmester A.H.Behrendt, Haderslev, tror ikke motorisering af postbudene vil få den store virkning. Han siger, at to postomdelinger om dagen vil koste 35 mio. kr. Hovslund Andelsmejeri fejrer 60 års jubilæum. Forstander Lauritsen, Hoptrup Højskole tager imod sit 39. hold.

Var med til at opklare mordet på Kaj Munk

7.november: Kriminalassistent Panum, Gråsten, trækker sig tilbage efter 38 års tjeneste ved politiet. Han har været medlem af politiets rejsehold og med til den undersøgelse, der fandt frem til de fire mænd, der hentede og likviderede Veder søpræsten den 5.maj 1944.Parkeringsforholdene på Nørreport og Ramsherred i Aabenraa er under al kritik.

10.november: Kongeligt ringriderbryllup i Ulkebøl med forhindringer. Ringriderdronning

Brudeparret Sonja Jensen og Hans Jørgen Christensen (Hejmdal)

i Ulkebøl, Sonja Jensen, måtte vente forgæves på sin brudgom, ringriderkongen i Frydendal, landmand Hans Jørgen Christensen. Brudgommen havde fået en finger så alvorligt i klemme i bildøren, at han måtte på sygehuset. Brylluppet blev gennemført forsinket.

11.november: Våbenstilstanden mindet i Løjt. Stærke bånd binder sønderjyder til Haderslevs franske venskabsby Braine, siger borgmester P. Olesen, Haderslev.

14.november: Ruten Ballebro-Hardeshøj starter som et tilbud til 90 Danfossarbejdere fra Sundved.

17.november: Nis Rasmus Nielsen og hustru, Sandagergård, Hjartbro hædret med sølvmedalje. Erhvervspraktik indført i skolerne.

Sandagergård, Hjartbro, Bevtoft (Hejmdal)

Der er gang i VU-festerne

18.november: 400 unge til VUfest i Nr. Rangstrup herred.

20.november: Festlig indvielse af Sparekassen i Højer.

22.november: Bernhard Thomsen fra Klipleve laver kunst af mosens gamle træ. 7-klasset skole i Hygum sikrer, at den udvidede undervisning nu kan gennemføres.

24.november: Fra Over Jerstal eksporterer man kartofler til hele kloden. Stor fjerkræudstilling i Padborg. Skoleforbund mellem Burkal og Bylderup.

25.november: Fru Christine Thaysen, "Walhalla", Stollig, fylder 100 år.

27.november: Stort muslingefiskeri i gang i Vadehavet. Hundredvis af tons losses ved de faldefærdige kajanlæg i Højer. Den afholdte lærer gennem 38 år, frk. Kristine Eriksen mind-

edes ved højtideligt samvær i Hønkys skole. Havnbjerg kirkes nye orgel det første af sin art. Idealismens flag vil igen vaje over Sønderborg Jazzklub. Foreningen skal være et kulturelt flagskib og ikke en danseforening.

28.november: Seminarieforsøger i Haderslev, Utoft Sørensen fylder 50. Han siger, at selvstændige personligheder kun skabes gennem friheden. Den 13. Rummelpot udkommer. Hovedvejen i Aabenraa udbygges for 3,5 mio.kr.

2.december: Fhv. sognefoged Jørgen Friis, Fjeldstrup, fylder 80 og siger, at ingen nogensinde tvivlede på, at Sønderjylland ville blive dansk igen. Man opfordrer borgerne i Rødding til at købe "hotelobligationer" i stedet for statsobligationer, så Hotel Rødding kan fortsætte som byens og egnens hus.

4. december: Et 50 m. højt boretårn rejst på gårdejer Ingvar Johanssens mark på Lunderup Mark.

6. december: Byplanekspert B. Bredsdorff udtaler sig om parkeringsspørgsmålet i de sønderjyske byer i bilernes tidsalder. Det er de ældre, centrale bydele, der er i søgelyset.

Skolenedlæggelser

8.december: I forbindelse med nyordning af skolevæsenet i Lintrup sogn vil man nedlægge Dover, Tornum og Mejlbys skoler.

9.december: Politimester E. Bøving, Tønder fylder 50 og fortæller om sine mange oplevelser ved grænsen. 200 nisser i optog gennem Toftlund. Kæmperumskib landet ved Sønderborg. "Et pragtfuldt syn," siger mekaniker Joseph Maliszewsky. "Jeg var ude af stand til at røre mig, og det samme var markens dyr."

10. december: Alssund Skibsværft afskediger 90 arbejdere og en halv snes funktionærer. Der kan intet siges om værftets fremtid.

13. december: Den 90-årige Københovedbygmester Mads Kjær fortæller om sit liv.

15. december: Jaruplund Højskole indvier sin nye elevfløj. Undervisningsminister Jørgen Jørgensen lover, at den danske ungdom i Sydslesvig ikke skal blive glemt.

16.december: Pastor Bork Hansen valgt som forstander for Refugiet.

17.december: "Flyvestation Skrydstrup er en

Årets julegave 1958: 4711 (Hejmdal)

verden for sig- det er en lykkelig station!” siger velfærdsteamets kaptajn Foged og løjtnant Matzon.

18.december: Haderslev har en gæld på 620 kr. pr. indbygger. Det er dog ikke faretruende, udtaler borgmesteren.

20.december: Gråsten Landbrugsskole indviet i ny og moderne skikkelse.

22.december: Pastor Jens Iversen indsat ved smuk højtidelighed i Ulkebøl kirke.

23.december: Godsekspeditor A. Wienberg, Haderslev, fylder 70 år og trækker sig tilbage efter 53 i banernes tjeneste.

24.december: Haderslev Samfundets årsskrift gennem 25 år. Den sidste fyrmester på Kegnæs, fyrmester Westhborg, går af.

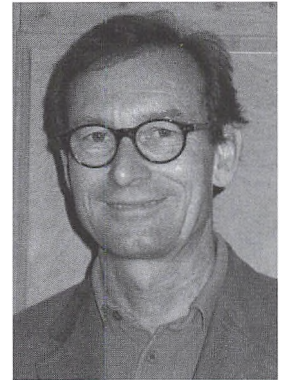
Brun sovs og frikadeller

- om dansk identitet i en globaliseret verden

Den århusianske teolog Johs. Sløk udtalte en gang, at "den danske identitet er rugbrød, kogte kartofler og opbagt sovs. Ellers er der ikke nogen speciel dansk identitet. Vi har hentet det alt sammen fra udlandet". Sløk har fat i noget rigtigt, men tager også fejl på vigtige områder, hvad jeg vil prøve at påvise i det følgende.

Hvad vil det sige at være dansker? Hvad forstår vi i dag ved en dansk identitet? Ja, hvad forstår man overhovedet ved en national identitet? Det er spørgsmål som stilles overalt i den vestlige verden i disse år, og i hvert fald i høj grad i Europa efter dannelsen af EU med den politiske union som mål. Men det hænger også sammen med globaliseringen – og med de mange flygtninge og indvandrere, som overalt i Europa har givet større eller mindre integrationsproblemer. Der er altså nogle kulturelle normer og værdier, som er grundlæggende forskellige for de forskellige nationaliteter! Men hvordan defineres de?

I England har man i august 2006 nedsat en kommission, som skal finde ud af, hvad der er det specielt engelske. Wales og Skotland fik for få år siden regionalt selvstyre, selv om man skulle tro udviklingen gik i den modsatte retning. Frankrig har vedtaget en lov, der skal sikre, at fransk er det officielle sprog i landet. I Tyskland har man også lige siden murens fald

Af Jørn Buch

i 1989 diskuteret, hvad der er fælles for øst-tyskerne og vesttyskerne – og hvordan man kan definere en fælles tysk national identitet.

Men der er ingen, heller ikke Sløk, der kan give et klart og konkret svar på, hvad man forstår ved "national identitet", da kulturer og værdier er under stadig forandring. Og det gælder også dansk kultur og identitet, som i dag er noget helt andet end i 1950'erne eller i 1930'erne for slet ikke at gå så langt tilbage som 1800-årene. Men mange løber rundt med falske forestillinger om Morten Korch's idylliske og vildt forvrængede Danmarksbillede, når man sammenligner nutiden med fortiden. Men hvilken fortid? Og hvad er det for variable man sammenligner med i fortiden?

Det er min påstand, at danskerne aldrig har været så danske som i dag i den forstand, at aldrig nogensinde har danskerne haft så mange værdier til fælles og aldrig har der været så små forskelle mellem danskerne som i dag – økonomisk, by/land, socialt, øst/vest-Danmark, politisk, nord/syd-Danmark og mentalt. Alle har rejst i hele Danmark og ingen går længere op i, om man bor i byen eller på landet, om

man kommer fra Bornholm eller fra Sjælland – måske bortset fra københavnere, som tror der er langt til resten af Danmark vest for Valby bakke. Vi taltaler alle hinanden med et "du" og har ikke længere nogen indbygget underdanighed for autoriteterne – som omvendt heller ikke længere taler ned til borgerne (klienterne). Vi respekterer i dag hinanden på en helt anderledes måde end for få generationer siden.

Grundtvig var en af de første, som var optaget af det nationale. Han var optaget af, hvordan man kunne omdanne almuen til et folk med fælles normer og værdier. Men han har selv flere gange givet udtryk for, at han havde svært ved at forklare, hvad det ville sige at være dansk – men han vidste, at han var dansk og han erkendte, at det bedre kunne føles end forklares! Men samtidig var sproget for ham en afgørende faktor i hans forestilling om det danske – og sproget er for de fleste danske et vigtigt kriterium. Derfor forlanger vi også med rette, at de nye danskere skal lære det danske sprog.

Men da Grundtvig var ung, kunne en præst fra den sydligste del af Sønderjylland give udtryk for sin kærlighed til Danmark på tysk: "Oh Dania! Was glüht bei Deinem Nahmen mir Wang und Busen durch? Ha – es ist Dänenstolz! Es ist die liebe zu Dir, mein Vaterland"! - (Oh Danmark - hvad er det der gennembløder min kind og min barm? Det er stoltheden over at være dansker. Det er kærligheden til dig, mit fædreland!).

I dag lyder det for mange mennesker som noget inkonsekvent, at man kan tale om kærligheden til Danmark på tysk, at "Vaterland" er det danske fædreland. Men præsten skrev i 1797 sit digt som en hyldest til den multikulturelle danske helstat, hvor der var gode økonomiske konjunkturer i den florissante periode med gode liberale reformer, som f.eks. landboreformerne og en vis ytringsfrihed, i overensstemmelse med oplysningstidens idealer. Indbyggerne var "undersætter", dvs. underlagt kongen som hans skatteydere, og kongen var ligeglad med om undersættene talte norsk, tysk eller dansk. Tilsvarende var Holbergs sjællandske bonde Jeppe på Bjerget ligeglad med, om hans godsejer eller kongen i det fjerne København talte dansk eller

tysk – for tysk var netop sproget for overklassen i hovedstaden på det tidspunkt.

Mange definerer i dag primært den danske identitet ud fra sproget. Men det gjorde man altså først i og med Grundtvig, dvs. det er historisk set en ny tradition – desværre den form for dansk sprog, der blev talt i øst-Danmark omkring København. Det jyske og især det sønderjyske ville have været meget smukkere og meget mere charmerende som rigsdansk!

Der er dog heller ingen tvivl om, det danske sprog i disse år er ude for en voldsom konkurrence fra især det amerikansk engelske sprog. På Handelshøjskolen i København, som nu hedder CBS, Copenhagen Business School, havde man sidste år en større strid mellem ledelsen og de ansatte, om hvilket engelsk man skulle satse på. Alle var tilsyneladende enige om, at det var vigtigt i globaliseringens tidsalder, at man brugte engelsk udadtil, men hvilket engelsk? Skulle det være det amerikanske eller det engelsk engelske?

Flere og flere reklamer i TV (jvf. Tele Vision!) er i dag på engelsk og bliver ikke engang oversat længere. Flere og flere store virksomheder bruger engelsk som deres concernsprog. Nogle skoler laver forsøg med ikke alene at undervise i engelsk, men på engelsk i alle fag!

Det er derfor karakteristisk, at de fleste af de mange nye ord, som strømmer ind i det danske sprog kommer via computeren (!) og via de fag-specifikke tekniske betegnelser som følger med det frie markeds stadig tættere forbindelser mellem virksomhederne i den globaliserede verden. Sprogprofessorerne Erik Hansen og Jørn Lund har adskillige gange fremhævet, at dagligdags-sproget og det sprog vi bruger i breve, julekort og det meste af indholdet i aviserne, er ganske almindeligt dansk. Men når du vil være "Karl-Smart" og vise, at du er moderne, så elsker mange at strø om sig med engelske vendinger – en film skal ikke længere ende godt, men den genre (!) kaldes i dag af de smarte for "feel good". Men mange af disse nye friskfyrstige ord, forsvinder dog hurtigt igen.

I den sammenhæng glemmer de fleste, at langt de fleste af de ord vi bruger på dansk, som Sløk rigtigt sagde, er kommet fra udlandet – det

gælder ord som arbejde, farve, jæger oa. fra Middelalderens plattyske og det gælder andre ord som offentlig, gartner, træffe fra en senere tids højtyske sprog. Men det gælder også franske ord som armé, bagage og bøf, latinske og græske ord som station og symbol – og endelig fra nyere tid engelske ord som hotdog, carport, design, roastbeef, test og cottoncoat. De er blevet så selvfølgelige i det danske sprog, at bare vi udtaler dem på vores måde, ja, så oplever vi dem som danske ord – hvad de jo også er blevet!

Sprogprofessoren, Erik Hansen, har i en artikel givet en række eksempler på gamle danske ord, som vi aldrig bruger mere til fordel for senere tyske ord: "børje" på dansk er afløst af det tyske "begynde". Og "vorde" på gammel dansk er afløst af det tyske "blive". Det gamle danske ord "rød" er blevet afløst af det nyere tyske ord "bange". Dvs. at sproget ændrer sig konstant, så det giver ingen mening at sige, at for at være en rigtig dansker, så må du kun tale rent dansk. Mange danske i dag ville ikke kunne forstå en dansker for 200 år siden, og i hvert fald slet ikke kunne tale med Christian IV! Og han er vel frem for nogen en rigtig dansker?

Grundtvigs forestillinger om sproget som den afgørende identifikationsfaktor stammer bl.a. fra tyskerne Herder, Arndt og Fichte. Arndt har i en berygtet sang fra Napoleonstiden defineret det tyske fædreland og den tyske nationale identitet alene ud fra sproget – "Was ist des Deutschen Vaterland"? Men i den samme sang sættes det tyske i modsætning til det franske – "wo jeder Franzmann heisset Feind, wo jeder Deutsche heisset Freund", dvs. hvor alle franskmænd var fjender, men hvor alene tyskerne er venner! Et eksempel på det nationales mulige følgesvend: den aggressive nationalisme!

På samme tid definerede franskmændene først og fremmest den franske identitet politisk, dvs. om du gik ind for den franske revolutions idealer – en definition du kan høre hos mange franskmænd den dag i dag. Frankrig bruger dermed en politisk tilgang til identiteten, dvs. har du i dag et fransk pas, ja, så er du fransk. Den tyske definition var kulturelt betinget ud fra sproget, hvad Grundtvig også giver udtryk for i sangen fra 1848 "Folkeligt skal alt nu være..",

hvor der i dag i Højskolesangbogens vers 4 står: "Til et folk de alle høre, som sig regner selv dertil, har for modersmålet øre, har for fædrelandet ild ..".

Den første del af citatet er uhyre moderne i sin tankegang, hvor det er det enkelte menneske, der selv skal tage stilling til sin identitet. Det er den tanke, som ligger bag Europarådets nyeste konventioner om beskyttelse af nationale mindretal og mindre talte sprog. Grundtvigs tilføjelse om sproget og historien er til gengæld i overensstemmelse med Herder og Arndt's tankegang. I den samme sang taler Grundtvig også om, at "Byrd og blod er folkegrunde" - som med god grund for længst er censureret bort fra de sidste mange udgaver af Højskolesangbogen. Også i den seneste 18. udgave!

Alligevel er der ingen tvivl om, at det er den grundtvigske opfattelse af den danske identitet, som stadig præger de fleste danskere og stadig er en del af den danske mentalitet og selvforståelse – og i hvert fald hos visse af satans sorte præster!

Men udover sproget, har mange danske også nogle faste forestillinger om, hvad der er typisk for danskernes adfærd. Men ligeså problematisk det er alene at bruge sproget, således er det også svært at definere, hvad der er "typisk dansk", hvis vi ser på danskernes normer og adfærd. Som regel er disse såkaldte stereotyper meget positive: danskerne ser sig selv som afslappede, antiautoritære og kan lide hjemlig hygge. Et dansk hotel og restaurant i Blåvand kalder sig ligefrem "Die hyggelige Dänen" – meget værre kan den klamme danske selvgælde vel næppe udtrykkes!

Og omvendt når danskerne tager til Spanien for at bosætte sig – vel at mærke kun hvis de fra Danmark kan få tilsendt deres danske pension! I Spanien bor der mange tusinde med dansk pas, som taler dansk og derfor kalder sig danskere. De fleste af dem drømmer ikke om at lære spansk, og ingen kunne forestille sig at lade sig integrere i det spanske samfund. Men en dansk kirke har de fået – og den hedder noget så dansk som "Margrethekirken", hvor helgenen åbenbart er dronning Margrethe! Kirken er ikke bygget som en moderne kirke - som man bygger dem i

Danmark i dag som f.eks. i Hjerting ved Esbjerg – men kirken er en pastiche, en romantisk fremstilling af en kirke, som menigheden mener en gammel dansk landsbykirke burde se ud. For de danske i Spanien er danmarksbilledet derfor en meget fortidig og idealiseret forestilling om det sunde landboliv – som ikke findes i Danmark i dag!

Hvis man omvendt ser på udlændinges syn på Danmark og på danskerne, finder man ud af, at der ikke længere er de store forskelle på danskernes, tyskerne, franskmændenes eller englændernes og andres normer og adfærd. De forskellige nationer i Europa har i efterkrigstiden via de liberale markeds kræfter nærmet sig hinanden mere og mere. Og i EU har flere og flere fælles regler været med til at sikre, at det økonomiske og materielle marked fungerer. EU blander sig overhovedet ikke i de enkelte medlemsstaters identitets- og kulturpolitik, og hvad der ellers har med de nationale forestillinger at gøre. Men selv om de forskellige landes kulturelle og nationale identiteter nærmer sig hinanden, så er der stadig forskelle på de forskellige kulturer – og hurra for det, da det gør tilværelsen meget mere broget og spændende!

På samme måde som kulturerne stadig forandrer sig og tilpasser sig hinanden, således gælder det også for vore mærkedage. Hvor mange fejrede Halloween, som det hedder på moderne dansk, for få år siden? Hvor mange markerede Valentinsdag for få år siden? Hvor mange er klare over, at noget så typisk dansk som julekalenderen ikke har mere end 60 år på bagen? De fleste af de såkaldte ”danske” traditioner er slet ikke så danske endda, som Sløk ville påpege, og i hvert fald er de fleste af nyere dato. Men også traditionerne kommer og går og forandrer sig hele tiden.

Men hvad Sløk ikke har blik for, så udvikler de importerede traditioner sig forskelligt fra land til land, fra kultur til kultur. Og det gælder også for den danske identitet.

Men dronningen, flaget og vores nationalsang – disse symboler er da pæredanske? Jo, kongemagten som institution har vi haft siden Vikingetiden, men en kongemagt havde de også alle andre steder Europa. Til gengæld er det

den samme familie, som har regeret i Danmark siden Vikingetiden! Ja, men med import af tyske konger fra f.eks. Pommern, fra Bayern, fra Oldenburg og fra Glücksborg – og med deres ægtefæller fra Tyskland (Alexandrine), Sverige (Ingrid, fra den franske borgerlægt Bernadotterne), en fransk greve (Henrik) og et par smukke borgerlige damer fra Hongkong og Tasmanien. Deres ”byrd” er i nogle tilfælde i orden, men hvad med deres ”blod”, som Grundtvig skrev om? Men med de sidste smukke eksempler, har også kongehuset vist, at man har ændret sig og tilpasset sig de moderne og demokratiske værdier!

Vores nationalsang er der ingen der kender i dag. Men i 1819 vandt Juliane Marie Jessen en konkurrence om en dansk nationalsang med sangen ”Dannemark! Dan-kongens trone, den står hædret ved år ..”, hvad der fik Oehlenschläger (med det tyske navn og etniske afstamning) til kort efter at digte den alternative sang ”Der er et yndigt land ..”. Allerede i 1828 skrev den tyske komponist Kuhlau melodien til den danske nationalkomedie ”Elverhøj”, en omskrivning af den sønderjyske Ewalds syngespil ”Fiskerne”, med sangen ”Kong Christian stod ved højen mast ..”. Men da den første socialdemokratiske regering i 1920’erne forsøgte at autorisere Oehlenschlägers fædrelandssang som ny nationalsang pga. deres raseri mod den reaktionære kong Christian X efter påskekrisen i 1920, da gik der partipolitik i sagen. De konservative ville hellere have kongesangen, hvad der medførte, at der ikke kunne skabes bred enighed – så Danmark har aldrig fået en anden nationalsang end den ingen kender!

Alle danske kender historien om Dannebrog, der faldt ned fra himlen den 15. juni 1219 – det er en særlig dansk myte, som også Sløk kendte. Men flaget var i mange år alene flådens flag og blev først i 1842 også til flag for hæren. Til gengæld var det forbudt for den almindelige danske befolkning at flage med Dannebrog – men det gjorde sønderjyderne alligevel første gang ved de berømte

første folkelige møder på Skamlingsbanken i 1843 og 1844. Og da kongen red ind i Flensborg dagen efter det første slag ved Bov under den 1.slesvigske krig i 1848, var Flensborg fyldt med Dannebrog. Flere sange blev skrevet med en hyldest til Dannebrog, hvad der betød, at Danmark kort tid efter fik verdens første flaglov, som tillod befolkningen at bruge flaget efter særlige regler. Dermed var Dannebrog blevet et folkeligt nationalt symbol, som noget typisk og specielt dansk. Mange danskere har derfor en flagstang – det har Sløk sikkert ikke haft – og specielt i Sønderjylland var flaget i mange år med til symbolisere det danske sindelag. I dag er flaget først og fremmest et symbol på fest og glæde – og i særlige tilfælde sorg. Men danskerne bruger fortsat flaget som et dansk og folkeligt symbol, i modsætning til Tyskland og især Frankrig, hvor flaget alene repræsenterer staten!

Vi kan derfor konstatere, at den danske identitet og de danske traditioner har været under konstant forandring. Det har været typisk for danskerne, at de har været åbne overfor impulser udefra, som de har omformet og tilpasset, så de fleste i løbet af kort tid har oplevet dem som "typisk dansk". Det har været typisk for danskerne, at man har nogle ideale forestillinger om, hvordan vi bør være som danske – og mange af disse værdier og forestillinger handler i dag om demokrati og menneskerettigheder, om glæden ved at leve i et land, hvor "få har for meget og færre for lidt", som Grundtvig skrev allerede i 1824. Og hvor man som H.C.Andersen har været åben overfor den spændende og ud-

fordrende omverden, hvor man har ladet sig inspirere og omformet impulser udefra, så vi har tilpasset dem til vores kultur og derfor oplever dem som "typisk danske" – i den forstand er H.C.Andersen idealet på en dansker – han havde "for fædrelandet ild" og erkendte, at det var her han "havde hjemme", han elskede det danske sprog, som sin "moders bløde stemme", han kendte historien og vidste at danskerne engang "bød over England, men nu du kaldes svag". Han rejste i Tyskland som ingen anden og fik forståelse for deres kultur, ja, han rejste overalt i Europa og lod sig inspirere og blev bevidst om sin egen danske identitet. For ham var dansk kultur og identitet den kuvøse, den bagage der gav ham åbenhed for forståelsen af andre kulturer. H.C.Andersens danskhed var idealistisk og fremadrettet i den forstand, at der hele tiden var noget der skulle laves om og gøres bedre – det var ikke en Morten Korchs andegård med hakkeorden og store og klare skel, men en drøm om at vi alle skal flyve som smukke svaner!

Jørn Buch er 61 år.

Student fra Tønder Statsskole 1965. Læreruddannet på Haderslev Statsseminarium 1968.

Cand.phil. i Historie fra Aarhus Universitet 1974. Seminarieadjunkt på Haderslev Statsseminarium 1973-1985. Har undervist på forskellige universiteter i Europa.

DR-Danmarks Radio 1985-1994 som specialmedarbejder i grænselandsspørgsmål, dansk-tyske relationer og mindretalsforhold. Seminarielektor på CVU Sønderjylland siden 1994.

Sprogforeningens Presse-pris, modtaget på Folkehjem i Aabenraa 1992.

Skrevet bl.a. Den nationale kamp i Sønderjylland 1864-1920. Danmarks historie 1800-1980. Fra tradition til rodløshed? En lang række af historiske skrifter.

Da Vedsted Landbohjem blev sprængt i luften

Oprindelig holdt som et foredrag for Sønder Hygum Husholdningsforening

Kongens skæbnesvangre fødselsdag
Jeg vil gerne fortælle lidt om, hvorfor vi her i Vedsted gik hen og fik et nyt Landbohjem, - eller rettere jeg vil fortælle, hvordan vi kom af med det gamle Landbohjem. Jeg vil fortælle om hin skæbnesvangre dag i 1944 - det var kongens fødselsdag - den 26. september.

Nu er en ting at opleve noget, en anden ting er at få det fortalt, men jeg vil prøve at gøre det så levende som muligt, så I kan sætte jer ind i, hvad der skete.

Vedsted Landbohjem 1944

Den aften var der møde i Vedsted Landbohjem, og der var altid her på egnen fuldt hus til den slags arrangementer. Det var gymnastikin-spektør Braa Hansen fra Haderslev, der var indbudt som taler. Han holdt et godt foredrag. Jeg husker en del af det endnu. Emnet var "Den åndelige oppakning". Vi var alle indstillede på, at det skulle være en neutral aften, hvad politik angik. Det var skik og brug at ordet var frit efter kaffen, men det fristede kun en ældre mand til at sige et par ord. I det hele taget var stemningen lidt trykket den aften, og allerede kl 22,30 var det slut.

Vi sang en del sønderjyske sange undervejs. Jeg husker, vi sluttede med nr. 450 "Den tid te

Af Mimi Fogh

do draw fra mæ". For at gøre det rigtig godt, sang vi det sidste vers 3 gange:

*Ja, tro do mæ og får vi æ tyskere af stej
æ daw jøst for dæj o for mæj.
Så holder vi et høtte, der aller förr er nævn
vi bliwer glaj, som vi aller er blewn!*

Der er endda dem, der vil påstå, at dersom vi havde nøjedes med at synge det sidste vers 1 gang, var flere nået hjem, inden vi blev overrumplet af tyskerne.

Nå, det der med at holde bøtte og få tyskerne af sted kom snart til at se anderledes ud!

Ti minutter efter var pippet taget fra os alle, og karleheden var gået fløjten.

Vi skulle lige til at gå hjem. Nogen var kommet så langt, at de kunne kravle hjem, da der pludselig lød en voldsom skydning. De, der var kommet lige uden for døren, kom styrtdende tilbage og råbte: "Tyskerne skyder på os!"

Andre råbte: "Sluk lyset!" Det var jo i mørklægningsperioden, så man mente i første omgang, at der kunne være trængt for meget lys

ud. Det er vist ikke for meget sagt, at der blev en panik, som dårligt kan beskrives. At det hele foregik i mørke, hvorved glimtene fra skydningen så ud af endnu mere, gjorde det ikke bedre. Andre råbte: "Ring til politiet!"

Hvad skulle det nytte? Politi havde vi jo ikke noget af på det tidspunkt. De var sat fast af tyskerne 8 dage forinden.

Søg dækning!

Nå, vi søgte dækning, hvor vi kunne. Nogle satte sig under vinduerne, nogle gemte sig i kælderen. Der blev hurtigt overfyldt. Folk pressedes rundt i mulm og mørke. Nogle fik arme eller ben i vandglas, saltbalje og hvad er ellers sådan findes i en kælder.

De, som var kommet ud i forstuen, søgte dækning under trappegangen, og vi kunne indefra se, hvordan kuglerne røg lige forbi dem udefra og ind i den modsatte væg, så pudset røg til alle sider.

Jeg var blandt dem, der stod presset op i en lille gang, som var mellem skænken og køkkenet, og som vi skulle igennem for at komme ind i salen. Der kunne vi stå og se, hvor tykt der blev af krudtrøg inde i salen, hvor vi lige var gået fra kaffebordene.

Tyskerne var lige så forvirrede. De troede, de blev beskydt fra baghold. Derfor gik der panik i dem. Flere tyske soldater blev sårede. En blev skudt, men de har vel skudt hinanden.

Tyskerne tilkalder forstærkning

Det blev aldrig opklaret, og det er også lige meget. Men der blev hurtigt tilkaldt forstærkning, så der var efterhånden kommet mange lastbiler med soldater. De kom fra Flyvestation Skrydstrup.

Omsider - det var vel efter at sognerådsformanden og værten havde prøvet på at berolige tyskerne, kom de stormende ind i Landbohjemmet og råbte: "Hænderne op!"

Vi blev så alle jaget ud på gårdspladsen. Selvfølgelig stadig med hænderne i vejret og så omringet af soldater med maskinpistoler pegende mod os. På det tidspunkt havde tyskerne nået at stikke ild til en stor halmstak lige bag ved. Det var vel for at se, om der var skjult

noget, men det gjorde jo ikke situationen mere hyggelig.

Som vi nu stod der i en klynge, var vi i stadig bevægelse. Der var ingen, der havde lyst til at stå yderst, hvor de her knægte stod og legede med deres maskinpistoler.

Engang var jeg kommet i yderkanten. Jeg hører ellers ikke til de mest modige, men det var måske mest af skræk, at jeg henvendte mig til en af knægtene, som stod der. Jeg spurgte, hvad de ville med den Dings? Ville de skyde os?

"Nein" sagde den unge mand. "Das machen wir leichter. Wir machen es auf Einmal - von Oben" („Nej, det gør vi meget lettere. Vi gør det på en gang – fra oven!“).

Det var jo et svar, der ikke ligefrem gav mere mod i den sene natte-time.

Som vi stod der på gårdspladsen, kunne vi se tyskerne lave husundersøgelse i Landbohjemmet. Det skete for fuldt lys selvfølgelig. Både oppe og nede vendte de alt bohavet. Sengetøj og bøger og alt muligt blev endevendt, så det flød til alle sider.

Da de endelig var færdige med det, blev vi alle under kras kommando sendt ind i salen igen. Vi skulle ind gennem køkkenet for at komme i salen. Når jeg tænker på det, kan jeg endnu høre stenene knase under fødderne, da vi vandrede over dem. Jeg var på det tidspunkt i en sko og en strømpesok.

Sabotøren afsløres

Jeg tror nok, det var da vi gik igennem der, at de så vore tasker efter. Da vi så kom ind i salen, blev vi delt til hver sin side. Mændene stående, men stadig med hænderne løftet over hovedet. De stakler. Det var længe at stå i den stilling. De svedte.

Kvinderne fik lov at sidde ned med hænderne støttet på hovedet. Vi svedte såmænd også. Om ikke af andet, så var det måske angstens sved?

Så begyndte den korporlige undersøgelse og revision af legitimationskort fra mand til mand.

Sabotør Hans Andersen var iblandt os. Han boede dengang i Landbohjemmet, og et par dage forinden havde vi fra Husholdningsforeningen været ovre at koge 375 pund marmelade til fordeling om vinteren. Som altid ved de store

portioner, hakkede vi frugterne gennem kødmaskinen, inden vi kogte det hele med sukker i gruekedlen. Det er temmelig strengt at røre igennem. Jeg puttede i, og Hans Andersen var så flink at trække maskinen for mig. Da lod han en bemærkning falde om, at dette arbejde var noget, der gav stærke armmuskler til at jage tyskerne ud af landet med en anden dag. Det fik han ikke brug for. 4 dage efter var han død.

Undersøgelsen og forhøret gik ikke lige hurtigt hos alle. Vores lærer Mogensen var de slemme ved. Han havde en skolefløjte i lommen, og det skulle nu helst have været en sabotørfløjte.

Stikkeren, der gik tyskernes ærinde, blev kaldt Snogen. Han gik også under navnet Riis, men han hed i virkeligheden Rasmussen. Da han nåede til Hans Andersen, oplevede vi noget uhyggeligt. Stikkeren har sikkert hele tiden været klar over, hvem det var, han var ude efter. Han og Andersen var begge to Haderslevborgere. Det var grimt at se på, hvordan han mishandlede Andersen. Han skubbede til ham og slog ham lige ind i ansigtet med sin revolverkolbe. Han beskyldte ham for at være skyld i, at de i aften havde mistet en af deres kammerater, og han sagde, at Andersen havde mange menneskers død på sin samvittighed. Andersen blev ved med at svare: "Det passer ikke!"

Så sparkede stikkeren ham til at stå op på en stol, så han kunne overse hele salen og udpege, hvor hans kone sad. Andersen kunne selvfølgelig ikke se hende. Hun sad ved samme bord som jeg, ikke mange skridt fra, hvor hendes mand blev mishandlet. Hun ikke så meget som drejede hovedet til den side, hvor hendes mand var. Hun var dengang under jorden i Vedsted Præstegård og måtte jo, da det blev dag, vandre af gårde.

Andersen blev anholdt og ført ud. Man hørte igen mange skud. Det var Andersen, der blev beskudt under flugtforsøg. Hårdt såret blev han ført til Vojens Ungdomsskole, hvor tyskerne dengang havde lazaret. Han døde kort efter, heldigvis inden de nåede at mishandle ham yderligere.

Jeg tror nok, at vi skal være Hans Andersen meget taknemlige for, at han ikke prøvede at

undslippe, da vi alle var samlet på gårdspladsen. Så var det ikke godt at vide, hvad der kunne være sket.

En skrækslagen forsamling

Alt det med Andersen gav et ophold i undersøgelserne, men de fortsatte igen, og det var en skrækslagen forsamling, der sad rundt i salen. Børn skreg. Nogle kvinder lå langs bænken. Andre drak af vandet fra blomstervaserne. Et heftigt tordenvejr var det den nat, men det var der ingen, der ænsede. End ikke dem, der ellers var bange i tordenvejr.

Eftersom timerne gik, meldte trangen sig til at komme på toilettet. Det skete med høflig forespørgsel: "Darf ich bitte---".

To og to med ledsagelse af en soldat med bøsse fik vi lov at gå på toilettet. Ved den lejlighed fandt jeg min sko og min golftrøje, der var godt tiltrampet. Det gjorde godt at få sko på, men trøjen blev aldrig brugt mere. Jeg kunne ikke tåle at se den.

Efterhånden som nervøsiteten bredte sig, var der en stadig trafik over gården, og samme mand ledsagede 11 hold. Så ville han ikke mere. Så kunne et hjørne af salen bruges til toilet. Det var nu først hen på morgenstunden, efter at vi kvinder var blevet løsladt. Tyskerne pegede nogle ud som blev sat op ad væggen med ansigtet mod muren. Det var et uhyggeligt og dårligt varsel. Det kan dårligt beskrives, hvordan man føler sig indvendig efter sådan en lang, lang nat.

Hjertet driller

Da klokken var henad 1, var mine kræfter ved at slippe op. Jeg har et drilagtigt hjerte. Den dårlige luft med krudtrøg gjorde det ikke bedre, så jeg var ved at falde sammen. Jeg blev ført ind i restaurationen, hvor der var en sofa, men der var overfyldt af soldater. Da jeg efter en tid, var blevet lidt bedre, øjnede jeg en chance for at slippe hjem. Jeg bad høfligt om det. Der var jo ikke så langt. "Nein!"

Det blev meget bestemt afvist. Jeg mærkede, at det var på tide at holde mund.

Tilbage i salen kom jeg til at sidde ved siden af Marius Bonde, værten, som på det tidspunkt havde tydelige mærker af at have været i

tyskernes kløer. Han var tyk i ansigtet, kraven var revet af i nakken, den ene øreflip var løs og blodet løb ned.

Vi sad ved siden af hinanden et par timer og vekslede af og til et par ord i smug. Vi havde rigtig lejlighed til at iagttage soldaternes opførelse. De rodede i alt. I køleskabet, i skænken, i asken i kakkelovnen. De gik oppe på bordene og stak små dannebrogssflag i støvlerne. De tog borddugene i lommerne.

Efterhånden kom vi lidt i snak med dem og spurgte, hvad meningen var med sådan at komme og overfalde os til en festaften. De var ikke klogere, end at alle dem som var til stede ved mødet var sabotører, og at mødet var af samme art.

Værst ikke at vide besked

Det var en lang nat, men den var måske endnu længere for dem, som var nået hjem. De kunne høre skydningen, bilerne der kørte af sted og panikken blandt folk. De vidste jo ikke, hvor slemt det var og hvem det var gået ud over. Jeg kender flere fra Vedsted, der stod parat med falckkasse til at yde hjælp, når de engang turde vove sig uden for en dør. På gaden gik der soldater med bøsser og hunde, og der blev skudt i øst og vest.

Vort hus og købmandsbutik lå skråt over for Landbohjemmet, og her gik et skud igennem vinduesrammen. Rullegardinet havnede i den modsatte side af stuen. Der var helt hvidt af puds, da vi om morgenen kom hjem. Vores søn Anders, som dengang var 17 år, var alene hjemme. Han så nogen blive skudt og kørt bort. Han så også den store ildebrand, så gensynsglæden var stor, da jeg kom levende hjem kl. 3. "Hvordan har du da fået alle de timer til at gå?" spurgte jeg ham. "Jo, mor, jeg vidste ikke, hvad jeg skulle gøre. Ud kunne jeg ikke komme. Jeg var snart oppe, snart nede i kælderen. Jeg så folk stå foran branden og troede, I var indebrændte alle sammen. Ja, mor flere gange lå jeg på knæ ved min seng og bad til Gud, at jeg endda måtte få en af jer levende hjem!"

Det første, vi gjorde, var at ringe rundt for at berolige de mennesker, der havde ringet til vores dreng i nattens løb.

Så var der de lange timer til henad 9 om formiddagen, hvor de fleste af mændene blev løsladt. Der var en gensynsglæde, som om vi ikke havde set hinanden i lange tider.

De sidste føres bort

Op på formiddagen stod vi og nogle naboer i vores stue, hvorfra vi kunne se over til Landbohjemmet. Vi så en lastbil køre op foran døren og præsten og foredragsholderen og nogle naboer blev ført ud og kørt bort. Det var et strengt syn. Der randt mange tårer, indtil vi hørte om deres skæbne.

Ingen kunne sove, spise eller bestille noget fornuftigt. Vores gode læge, doktor Teilmann, besøgte os og hjalp os alle med piller. Han blev desværre selv taget af tyskerne et halvt år senere, han måtte gennem megen streng tortur og blev skudt i marts 1945. Beboerne her i sognet har sat ham et minde på Vedsted Kirkegård.

Vi vandrede rundt onsdag og torsdag med gråden siddende i halsen. Nogle hentede deres glemte ejendele i Landbohjemmet og ryddede lidt op. Værten og værtinden og deres søn var jo blevet taget.

Gebrokken advarsel

Fredag morgen var min mand som altid gået ned kl. 6, da det bankede voldsomt og desperat på butiksdøren. Jeg hørte en gebrokken stemme tale dansk. Min første tanke var, at nu hentede de min mand. Jeg var rædselsslagen med det samme. Men det var en ordre om, at vi skulle advare så mange af naboerne som muligt, og så skulle vi selv gå i dækning, for et kvarter senere ville Landbohjemmet ryge i luften.

Hvor kan man blive forvirret! Jeg rodede i to klædeskabe og fandt endda ingen kjole. Det var en ejendommelig samling, jeg vandrede af med under armen til naboens kulkælder. Vi havde ofte været der under luftkampe over flyvepladsen. Også for at være flere sammen.

Nå, min mand var i fuldt firspring rundt for at advare naboerne. Jeg lukkede et par døre og vinduer op. Det havde den gebrokne sagt ville lettet trykket. Men hvor de drillede vinduerne, så jeg opgav.

I beskyttelsesrum

Det var frygtelige øjeblikke i kælderen. Bagefter kunne vi se, at vi slet ikke skulle være gået derned så tæt på eksplosionen. Vinduer og glas klirrede over hovederne på os. Heldigvis stod det ikke så længe på, men sikke et syn der mødte os, da vi kom op igen.

Vi kiggede straks til Landbohjemmet. Der var ild i lidt af det, men det var spredt over hele nabolaget. Ikke en hel stol, bæk eller kop var der. Alle vinduer i nabolaget var slået ind af lufttrykket og græsset lå inde i huset og i gardinerne.

Vi nåede lige over til Landbohjemmet, da tyskerne var ved at stå i bilerne. De sagde:

”Det har I rigtig godt af. Det har I ud af at huse en sabotør i et Gastwirtschafft!” (De vidste ikke, hvad ”Forsamlingshus” hed på tysk).

Vedsted Landbohjem i ruin

Ammunition under scenen

Der samlede sig hurtigt mange mennesker ved ruinerne. Nogle kom langvejs fra. Drønet havde kunnet høres mange kilometer væk. Det var en broget forsamling i slåbrok og med håret ned ad nakken, men hvem tænker på det sådan en morgen.

Heldigvis kom tyskerne ikke igen og fortsatte sprængningen. Det var et held. For under scenen var der gemt masser af ammunition, og det er ikke til at vide, hvad der kunne være sket, hvis de havde ramt det. De gjorde, hvad de kunne for at få alt ødelagt. De prøvede at få ild i den gamle hestestald, hvor der også var vaskerum og toiletter. Det ville ikke brænde. Så gennemhullede de taget med maskinpistoler, inden de kørte. Om det så var vasketøjet i vaskekælderen, var det gennemhullet.

De 375 kg syltetøj skudt i smadder

Nerverne blev oprevne af alt det. Og så hver dag i lange tider at have de sørgelige ruiner for øje var ikke sjovt. Alt vores marmelade stod på loftet og løb ned ad det gennemhullede sengetøj. Det var fedtet og sørgeligt!

Da værtsfolkene kom hjem efter 5. maj 1945, indrettede de hestestalden til forsamlingslokale. Vaskerummet blev til køkken. De boede der et par år under primitive forhold. Senere blev Vedsted Landbohjem nybygget.

De dage i 1944 vil altid stå lyslevende for os, der oplevede det. Dengang tænkte vi, at vi aldrig ville overvinde det, men tiden læger alle sår. Og det var jo kun småting imod, hvad andre mennesker og andre nationer måtte lide.

Ud i naturen – der er plads nok!

Vores hverdag bliver mere og mere stresset. Selv skolebørn bliver stressede af de mange krav der stilles og af alle de fritidsinteresser, der skal dyrkes. Derfor har vi brug for at kunne stresses af. Naturen og ikke mindst skoven er et godt sted at finde ro og tid til fordybelse, som det hedder i sangen: "I skovens dybe stille ro".

Mange sange beskæftiger sig med skoven. Forleden dag hørte jeg for første gang en nyere sang med titlen "Skoven er så underfuld" med musik af John Høybye og tekst af Eva Cortsen. Det første vers lyder:

"Skoven er så underfuld
af dis og sære dampe.
Se min kurv er også fuld
af efterårets svampe".

Det med svampe vender jeg tilbage til.

Svampetaæppe

Om efteråret kan sindsstemningen blive lidt tung. Vi går mod mørkere tider, det bliver koldere i vejret, der kan være øget tendens til depression. Netop efteråret er et rigtig godt tidspunkt at tage i skoven. Efteråret er høsttid og det er tiden for et fantastisk farvespil i skoven.

Af Inge Gillesberg

Efterårsskov

Bladene på træer og buske indeholder forskellige farvestoffer. Det grønne farvestof hedder klorofyl og findes inde i grønkornene, hvor fotosyntesen foregår. Om foråret og sommeren dominerer det grønne farvestof. Men om efteråret, når træerne gør klar til at smide bladene, trækkes klorofylet tilbage fra bladene ind i kviste og grene. Så kommer andre farvestoffer til at dominere. Det er carotenoiderne, som er de røde og gule farvestoffer. Forskellige træarter har forskellig sammensætning af farvestoffer i bladene, og derfor ser vi de mange forskellige

farver om efteråret. Kigger man nærmere på bladene, vil man kunne se, at de kan være helt spættede med en blanding af grønne og rød/gule flader. Det er udtryk for at klorofylet er ved at trække sig tilbage fra bladene for at blive oplagret i kviste og grene.

Efteråret er også tiden, hvor der høstes i skovene. Dyrene samler forråd af frø og nødder, og vi mennesker kan gå på jagt efter bær f.eks. brombær, eller vi kan gå i skoven for at finde svampe.

Svampenes verden er mangfoldig, og er en af de største grupper i planteriget. Svampe spænder fra mikroskopiske små pletter til kæmpe store frugtlegerer.

Orange bægersvamp *Aleuria aurántia*

I Danmark findes omkring 3000 arter med synlige rimeligt store frugtlegerer. Svampene deles i 3 grupper efter deres levevis. Parasitter, saprofytter og mykorrhizadannere. Gruppen af mykorrhizadannere rummer rigtig mange arter, og det er i denne gruppe, vi finder spisesvampene. Den gruppe vender jeg tilbage til men først et par ord om de andre grupper.

Parasitterne lever på andre levende organismer. I nogle tilfælde kan svampene ende med at dræbe værtsorganismen. På planter kender vi meldug, det hvide lag vi kan se på forskellige planter. Fodsvamp er en parasitsvamp på mennesker. På træer kender mange den store Tøndersvamp. Den har ikke noget med byen Tønder at gøre, men tønder betyder let antændeligt stof og det inderste af svampen blev brugt, når jernalderfolket skulle gøre ild med flint og ildstål.

Tøndersvamp *Fomes fomentarius*

Saprofytterne er den største gruppe. Disse svampe lever af at nedbryde døde planter og dyr. Eller de lever på fintelt plantemateriale i jorden. F.eks. vokser der forskellige saprofytter på grene der ligger i skovbunden eller på gamle stød. Den meget flotte Guldgaffel er et eksempel på denne gruppe.

Endelig skal jeg vende tilbage til de mykorrhizadannende svampe. Mykorrhiza kan oversættes til svamperod. Der er tale om, at disse

Guldgaffel *Calocera viscosa*

svampe samarbejder med forskellige træarter. Ved hjælp af svampens hyfer dannes en forbindelse til træets rodspidser. Derved dannes kontakt mellem svamp og træ, og det har begge arter glæde af. Svampen kan ved sit fint forgrenede mycelium opsamle vand og næringssalte, hvilket træet har glæde af. Til gengæld kan træet via bladene danne sukker, som gennem rødderne sendes videre til svampen. Slægter som rørhatte, skørhatte, mælkehatte og fluesvampe findes i gruppen af mykorrhiza svampe.

Rabarber-Parasolhat *Macrolepiota rhacodes*

Rød Fluesvamp *Amanita muscaria*

Der er rigtig mange spiselige svampe men antallet af rigtig gode spisesvampe er begrænset. Den største gruppe er lamelsvampene men det er også i den gruppe de meget giftige svampe findes. I gruppen porresvampe findes mange rigtig gode spisesvampe, og så er der ikke ret mange giftige svampe og de er ganske sjældne. Derfor er det for den uøvede svampeplukker

oplagt at starte med den gruppe. Karl Johan eller Spiselig Rørhat er nok den kendteste af de gode spiselige rørhatte; men også Brunstokket Rørhat og Netstokket Indigo-Rørhat hører til blandt de svampe, der er værd at gå efter.

Netstokket Indigo-Rørhat *Bolétus líridus*

Det er ganske enkelt at kende forskel på lamel-svampe og porresvampe. Lamelsvampene har under selve hatten en række lameller som kan være mere eller mindre tætsiddende. Lige som bladene i en bog ligger de rundt om stokken. Porresvampene har på undersiden af hatten en hel masse rør. Rørene kan være større eller mindre og have forskellig udformning; men porresvampene også kaldet rørhatte er lette at kende.

Rør

*Lameller**Lamelsvampe*

Når kurven er fuld kan svampene blot ristes på panden eller der kan laves svampestuvning. En god kraftig svampesuppe er også en god spise en kold efterårsdag.

Jeg hører tit at det er kedeligt bare at gå i skoven, der skal være et eller andet at gå efter. At samle svampe eller bær kan være det påskud der skal til for at bevæge sig ud, og der kan gå sport i at finde de bedste steder at samle ind.

Skoven er for alle store som små. Mange undersøgelser viser, at børn i skov- og naturbørnehaver har færre sygedage, har bedre motorik og bedre indlæringssevne end børn i almindelige institutioner. Skoven er også et godt sted at skærpe sanserne. Det er en god evne at kunne iagttage, og det kan man øve i skoven. Som en af mine gamle lærere sagde: "De skal åbne øjnene!" Det gælder om at se, høre og lugte, så rummer skoven en masse oplevelser.

Skovene er åbne for mange udfoldelsesmuligheder. Er man rask til bens, kan man tage en

*Rimskov**Spindelvæv*

løbetur eller cykeltur. Man kan også bevæge sig rundt i mere roligt tempo ved en gåtur eller som det er blevet meget populært ved stavgang.

For at hente hjælp og inspiration til skovturen, har Skov- og Naturstyrelsen udgivet en hel serie af vandretursfoldere. Serien dækker mere end 100 skove og skovområder rundt i Danmark. Folderne er gratis og kan findes på turistkontorer, biblioteker og lignende steder. Folderne kan også findes på internettet, hvor der i øvrigt er en mængde oplysninger om skov og natur.

Prøv hjemmesiderne www.skovognatur.dk eller www.naturnet.dk inden næste skovtur.

Reglerne for, hvordan man må færdes i skoven er lidt forskellige alt efter om det er privatskov eller statsskov.

- I statsskov må man færdes hele døgnet rundt, og det er tilladt at gå udenfor veje og stier.
- Det er tilladt at cykle på veje og stier, og mange steder er det muligt at ride. I nogle skove er der endda anlagt særlige ridestier.
- Når man færdes i skoven, skal man være hensynsfuld overfor dyrene, og man skal vise respekt for andre skovgæster. Det er baggrunden for, at hunde skal holdes i snor. Der findes særlige hundeskove, hvor hunden må løbe løs naturligvis under forudsætning af, at den er under kontrol.
- Når man indsamler bær, svampe, blomster m.v., skal det være til eget forbrug. Det vil sige, at man ikke må indsamle og sælge f.eks. svampe.
- For at finde rundt i hvad der er tilladt, er der lavet en lille folder "Naturen må gerne betrædes". Den kan også findes på nettet eller fås ved Skov- og Naturstyrelsen.

Det er bare at komme ud i naturen. Der er plads nok!

God tur.

Skovrider Inge Gillesberg.

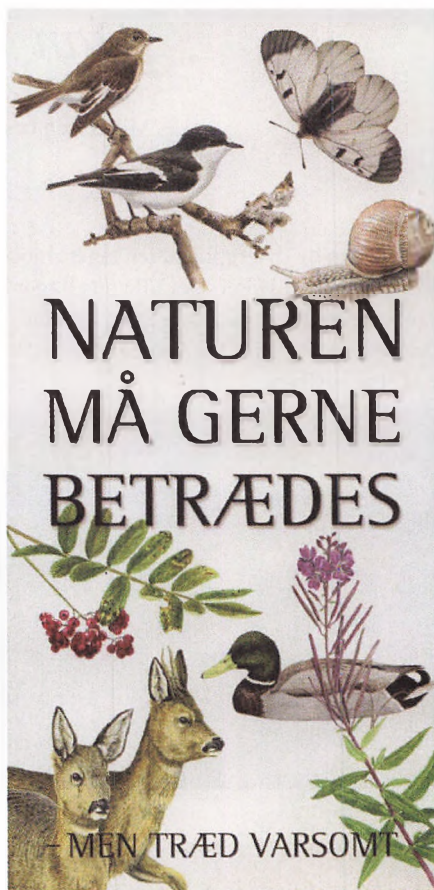
Født i 1959.

Er efterårsbarn, hvorfor efterårsfarverne og svampesæsonen så at sige er min årstid.

Født og opvokset på Frederiksberg.

Uddannet forskningskandidat fra Landbohøjskolen med afgangseksamen i 1985.

Skovrider i Gråsten siden september 1997.

Dan Thuesen

Lis Mikkelsen besøjer malerhuset i Højer

Dan Thuesen og dværgpincheren tager imod på Strandvej 9 i Højer. Det lille hus ligger med en åben, vid udsigt til Højerdiget, himlen og Vadehavet. Det er her Dan Thuesen henter mange af sine motiver.

Dan Thuesen

Huset er et stort atelier og værksted. Der er billeder og redskaber alle steder. Dan Thuesen fortæller:

"Jeg er født her i Højer. Min far var manufakturhandler og havde forretning i Skolegade 13. Min skolegang havde jeg på Højer Skole, og jeg er med på det første hold, der har taget 10. klasse herfra. I skolen kunne jeg især godt lide de fag, hvor man skulle bruge sine hænder. Jeg var glad for sløjd og husker, at vi kunne vælge bogindbinding som fag, og at jeg var meget optaget af det. Da jeg var færdig med 10. klasse var jeg ikke i tvivl om, at jeg skulle have en uddannelse hvor jeg kunne bruge hænderne, så jeg kom i lære som urmager hos Hyltoft i Højer. På den tid havde jeg en jævnaldrende kammerat Ebbe Bensien. Han og jeg kom meget sammen. Han boede i et kælderværelse hjemme hos sine forældre, og han havde et staffeli og malede. Det var tit kunst, vi snakkede om. Vi kiggede i bøger og førte lange samtaler om kunst og billeder.

Lis Mikkelsen

Dengang malede jeg endnu ikke, men jeg var meget interesseret i, hvad Ebbe lavede. Hjemme hos mine forældre var der et stort tomt

Vadehavet

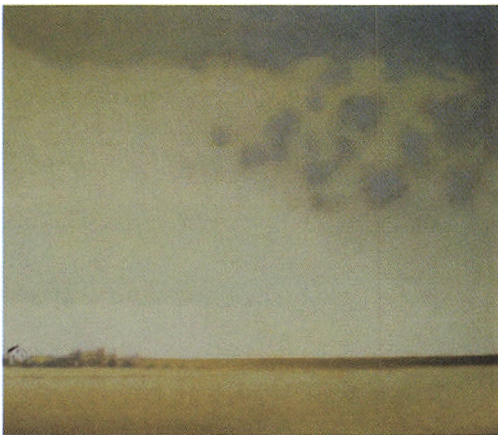
Marskgård

loft. Jeg fik klyttet et staffeli sammen, og så begyndte jeg at male. Det tomme loft blev mit første atelier. Det optog mig rigtig meget i al den tid, jeg var i lære.

Dengang tog det 4½ år at blive udlært som urmager. Derudover skulle man ½ år på skole i Ringsted. Der var ca. 30 urmagere, der blev udlært det år, jeg blev færdig, og det var svært at få arbejde. De moderne, elektriske køb- og smid-væk-ure var ved at vinde indpas, og der blev brug for færre og færre urmagere. Jeg kunne ikke få arbejde i nærheden af Højer, men der var et job ledigt i Ikast. Jeg var ikke særlig begejstret for det, men min far mente ikke, jeg kunne gå der uden arbejde, så jeg tog jobbet som urmager i Ikast.

Maleriet optog mere og mere af min tid og mine tanker. Da jeg var hjemme i julen, opsøgte jeg Detlef Berendes, der boede i Højer. Han var lidt for sig selv lidt af en særting, men han havde forstand på mange ting, som de fleste i Højer ikke kendte til. Han var sådan en slags evighedsstudent. Han kendte maleren Dyke Johannsen fra Tønder og fik mig i forbindelse med ham.

Jeg tog ud til Dyke for at se, om han kunne hjælpe mig til at komme i kontakt med en malerskole. Dyke Johannsen kendte ikke rigtig noget,

Vadehavet

sagde han, men han mente, der var en malerskole i Stormgade i København. Den kunne jeg jo prøve. Det viste sig at den var lukket, så det fik jeg ikke noget ud af.

Vadehavet

Dyke Johannsen kendte så maleren Harald V. Laursen i Åbenrå, og jeg ringede til ham. Han underviste ikke selv, men han kendte Erling Frederiksen, der underviste på Glyptoteket. De malere, der søgte ind på Kunstakademiet i København tegnede hos Erling Frederiksen en gang om ugen.

Jeg kom i kontakt med Erling Frederiksen, og han spurgte til mine billeder. Jeg var stadig i Ikast, og Erling Frederiksen fortalte, at han netop skulle til Ringkøbing med et par af sine elever fra Det jyske Kunstakademi. Han kunne køre ind om Ikast for at se, hvad jeg lavede.

Han sagde, at jeg skulle lave nogle billeder og sende dem ind til Akademiets optagelsesprøve. Det gjorde jeg, men mine billeder gik ikke gennem censuren, så jeg kom ikke ind. Jeg ringede til Erling Frederiksen og fortalte ham det.

"Det skal du ikke være ked af," sagde han.

Højer Mølle

"Kom du bare til Århus hver onsdag aften. Da tegner vi modeller!"

Jeg tog så med toget fra Ikast til Århus en gang om ugen hele vinteren. Her malede vi modeller og lærte en masse.

Jeg lavede en serie landskabsbilleder og sendte dem ind til optagelsesprøven på Det jyske Kunstakademi. De gik igennem, og denne gang kom jeg ind. Det var i 1968.

Nu kunne jeg sige mit job op i Ikast, og jeg flyttede til Århus, hvor jeg boede rundt om på forskellige værelser. Jeg kom til at gå på akademiet 1968-72, og det blev en lykkelig tid, hvor jeg havde gode lærere.

Det jyske Kunstakademi var startet af en række kunstnere, der var lidt i opposition til Kunstakademiet i København. De syntes, det var blevet for akademisk. Det jyske Kunstakademi havde

- 2 malersale
- en keramisk afdeling
- en vævestue
- en billedhuggersal
- et grafikerværksted

Lærerne var dygtige og inspirerende. Jeg kan nævne Erling Frederiksen, der senere blev professor, Niels Leergård, Palle Nielsen, Erik og Anna Thomsen, Nellemose, Eiler Bille, Birthe Veggerby og Gutte Eriksen.

Akademiet var stiftet i 1959 og havde således eksisteret en årrække, da jeg gik der. Jeg var meget glad for min uddannelse der.

Egentlig tror jeg slet ikke, undervisning i sig selv betyder noget. Men man udvikler sig ved at se, hvad andre laver og ved at drøfte deres og ens egne arbejder. Man kan sige, at man påvirker hinanden og lærer at se andre muligheder.

Underviserne var reelle kunstnere, der lagde vægt på, at der skulle ligge en oplevelse bag et kunstværk. Hvis der ikke kommer noget ind i hovedet, kan der heller ikke komme noget ud af det. De lagde meget vægt på, at vi elever skulle SE. Når vi tegnede modeller var det ikke nok at gengive modellen. Modellen skulle have udtryk på lærredet.

Der var et meget frugtbart miljø på Det jyske Kunstakademi, og jeg nød mine år der. Jeg gik

der i fire år og blev uddannet maler og grafiker. Egentlig skulle jeg have gået der et år til, men jeg valgte at stoppe efter 4 år.

Det var dyrt at uddanne sig, så jeg fandt et deltidsjob ved siden af kunstakademiet hos en urmager i Nørregade. På den måde kunne jeg overleve økonomisk, og jeg vedligeholdt mit håndværk.

Jeg fandt et lille hus på landet ved Vosnæsgård ca. 20 km uden for Århus. Det lå lige ned til Århus Bugt, og der var meget skønt. Huslejen var til at betale. Jeg gav 150 kr. om måneden. Mens jeg boede der, fandt jeg Vita, og hun flyttede ud til mig. Vi boede der 4-5 år.

Derefter købte vi hus i Villerslev i Thy. Her boede vi i 3 år. Der var dejligt i Thy, men jeg savnede marsken og det flade land ved Højer, så vi købte hus i Storegade i Højer og boede der en årrække.

Vita rejste, men jeg blev boende. For 12 år siden købte jeg dette dejlige hus på Strandvej på 80 m². Det meste af huset er atelier, og jeg bor midt i mit yndlingsmotiv med udsigt til diget.

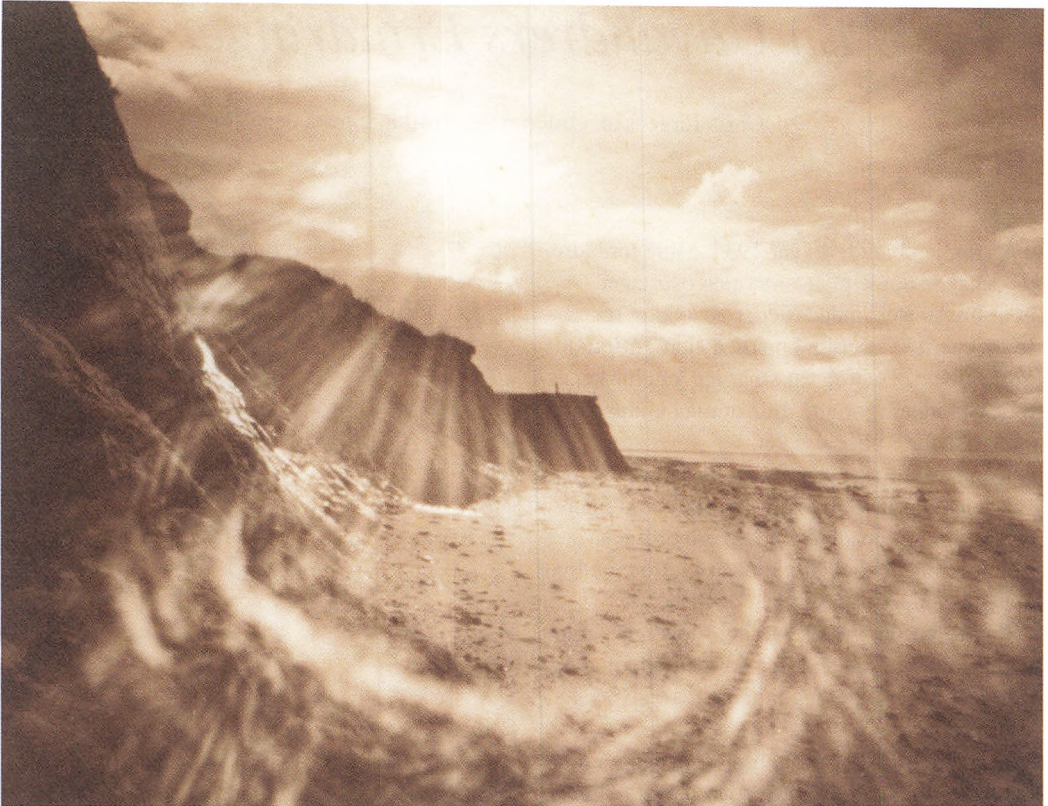
Jeg arbejder nogle få timer hos en urmager i Tønder og resten af tiden arbejder jeg med mine billeder. Det er den høje himmel og det lave dige, der går igen på mange af mine billeder.

Jeg udstiller i forskellige sammenhænge. Jeg er hvert år med i Grænselandsudstillingen. Jeg udstiller i kunstnersammenslutningen Mejlen og udstiller ellers lejlighedsvis.

De sidste 4-5 år har jeg eksperimenteret med fotos. Malerne fra Grænselandsudstillingen har i år valgt hver især at gå ud fra et billede

Vadehavet

Camera Obscura: Emmerlev Klev

udstillet på Brundlund Slot. Jeg valgte Jeppe Madsen Ohlsens billeder og har taget digitale fotos af hans motiver fra Christiansfeld. De har været udstillet på Brundlund Slot i foråret 2007.

Der er mange måder at fotografere på, og udtryksmåden optager mig meget. Jeg bruger almindeligt foto, digitalt foto og Camera Obscura (Der er ingen optik - det er en trækasse med hul i).

Jeg har fx lavet en serie på 4 billeder af hvide plastikstole. Serien var udstillet på Højer Mølle og er blevet købt af Tønder Museum.

Derudover arbejder jeg med grafik. Mest med koldnålsradering.

Maleren Anders Hjuler, der boede på Mors, sagde en gang til mig: "Jeg begriber ikke, du kan finde nogle motiver i Højer. Der er da alt for fladt!"

Det kan jeg nu sagtens. Det kan jeg hver eneste dag- uanset vejret.- "Jeg bliver inspireret af det, jeg står midt i."

Dan Thuesen f. 1945.

Maler og grafiker.

Uddannet Det jyske Kunstakademi 1968-72.

Har udstillet Vrå Højskole 1972, Kiel 1986,

Den frie med Mejlen siden 1973,

Sønderjyllands Kunstmuseum 2002,

Grænselandsudstillingen Aabenraa siden 1979.

Udsmykninger: Højer Ungdomsskole 1991+2000.

Slusen, Højer 2003.

En Udvandrers Erindringer

Chris Jørgensen, Ørderup ved Toftlund, fortæller

Året, jeg blev født, var 1934. Mine forældre havde nogle få år i forvejen overtaget et af fire statshusmandssteder udstykket fra Løbækgård i Ørderup i nærheden af Toftlund i Sdr. Jylland. Tiderne var små. Jeg kan huske, at min far engang fortalte mig, at man kunne købe smågrise for 75 øre stykket.

Det allertidligste, at jeg kan huske tilbage, var den 9. april 1940, og det er efter som tiden er gået, blevet en smule tåget i erindringen. Solen skinnede, og der var forår i luften, og hvor engene dampede en smule.

Lavtflyvende tyske fly fløj nordover. Danmark var blevet et besat land. Jeg var 5 år gammel og tror egentlig ikke, at jeg fattede, hvor alvorlig situationen var.

I foråret 1942 begyndte min skolegang i den nye Ørderup Skole, som lige var blevet bygget. Vi var et sted mellem 20 og 25 elever i alle 7 årgange. Skolelæreren hed Svend Jepsen. Han

Chris Jørgensen

blev senere dræbt i en trafikulykke.

Krigen rasede ude i Europa, men lokalt mærkede vi ikke en hel masse til det, bortset fra, at tyskerne overtog skolen et par gange. På Kresten Sønderbys gård og på Løbækgård havde

Mit fødehjem i Ørderup

de nogle store stuer, og der gik vi i skole, mens det stod på. Der var kun 7 års skolegang den gang, og vi gik også i skole om lørdagen.

Luftalarmen i Toftlund gik hver gang fly fra England fløj over for at bombe i Tyskland. Chancerne var ikke store, men det kunne vel ske, at de tabte en bombe. Englænderne fløj om natten og amerikanerne om dagen. To timer senere kom de tilbage igen. Jeg kan huske, at jeg engang sagde til min far, at der var en ved døren. Nej, det var rystelserne fra, at der blev bombet i Kiel, fik jeg at vide. En anden gang, og det var om dagen, kom et stort bombefly flyvende ganske langsomt østfra og henover Skrydstrup Flyveplads, hvor det blev beskydt af antiluftskyts. Jeg tror, at det muligvis var for højt oppe. Det var et amerikansk B17 fly eller en såkaldt "Flyvende Fæstning". Vi stod på gårdspladsen og så, hvordan det blev angrebet af en tysk jager, som skød på det som rasende. Vi tænkte ikke lige på, at det kunne vist være farligt at stå udenfor. Mindst en af de fire propeller stod stille. Pludseligt er der en tre fire mand, som springer ud med faldskærm. De lander i nærheden af Gabølkrødset. Flyet fortsætter lidt endnu, før det endelig styrter ned i et ildhav i nærheden af Arnum Nykro. Piloten gik vist ned med flyet. Jeg har flere gange mange år efter forsøgt at finde ud af mere om den hændelse uden at være heldig. Mon ikke, det har været beskrevet i Dannevirke, som Jyske Vestkysten hed dengang. Når man gik ude på markerne, kunne man finde sølvpapir eller stanniolstrimler, som blev smidt ud fra flyene for at forvirre den tyske radar. Man kunne også finde tomme patronhylstre og flyveblade.

Hvert efterår var vi et hold børn fra skolen, som hjalp til med at samle kartofler hos de lokale landmænd. Det var selvfølgelig frivilligt, og det var hårdt arbejde, og man kunne godt blive lidt øm i ryggen. Vi gjorde det for at tjene lidt ekstra penge, som de fleste af os ikke havde en masse af. Vi fik lært tidligt at bestille noget, hvad jeg egentlig ikke tror, vi tog skade af. Det må de måske ikke engang mere.

En af de største oplevelser, jeg havde som en lille dreng, var når jeg sammen med min søster var på en uges sommerferie hos min bedstemor,

som boede i Arnum. Det var inde i byen, og der kom en mælkemand hver dag med hestevogn og solgte mælk og smør fra det lokale mejeri. En overgang var Hotel Arnum overtaget af det tyske militær. Jeg husker, at de gik strækmarch op ad gaden, mens de skrælede "Wir Fahren Gegen England". Ja, ja, så vidt nåede de godt nok aldrig. Hver aften lyttede vi til BBCs danske udsendelser fra London kl 20.30, som altid startede med Prins Jørgens March. I slutningen af udsendelserne var der så de her hilsener til f. eks. Peter, Anton, Hans osv. Først efter krigen fandt vi ud af, at det var meddelelser til modstandsbevægelsen om våbenedkastninger. Ofte var udsendelserne forstyrret af tyske støjsendere, som tudede og larmede. Vi skulle have rullet ned for vinduerne, når det var mørkt.

Mange af de tyske soldater var landmænd hjemmefra og tvunget ind i krigen. De ventede kun på, at det hele skulle være forbi. Min far havde lært tysk i skolen, og ofte kom der en og spurgte, om han da ikke måtte hjælpe til med at malke køerne. Vi boede lige ved diagonalvejen fra Kolding til Tønder, og ved krigens afslutning husker jeg de lange rækker af tyskere på vej hjem til deres sønderskudte fædreland, de fleste gående, andre på cykler eller med trækvogne. Nogle enkelte tanks kom der også. Flere år senere kunne man stadig se mærkerne efter dem på vejen.

For dem, som havde evnerne og lyst til det og ville videre, ja, så skulle de i 12 års alderen overføres til Toftlund Realskole. Det burde jeg egentlig være blevet, men hverken forældrene eller skolelæreren skubbede på, og det er ikke let for en 12 års dreng at tage den slags beslutninger på egen hånd.

I Toftlund var der biograf i det gamle Centralhotel. Her blev der om søndagen spillet børnefilm som for eksempel Gøg og Gokke eller Fy og Bi.

Først senere byggede Brinkman sin biograf.

I 1948 var der Olympiade i London. Hvem af os gamle husker ikke, da Greta Andersen vandt guld i 100M svømning rapporteret af Gunnar "Nu" Hansen.

I 1949 gik jeg som 14 årig ud af skolen og syntes allerede på det tidspunkt, at jeg havde

lært alt for lidt. Jeg tørstede efter at lære og var med i aftenskoler om vinteren. Jeg havde også lyst til at se andre egne, meldte mig ind i Dansk Vandrelaug og cyklede Danmark rundt i mine ferier. Jeg havde besluttet mig til, at jeg skulle se Danmark først. Som tiden gik begyndte udlandet at friste.

Her var imidlertid et problem. Jeg havde ikke lært sprog i skolen. Jeg tog et brevkursus, som hed "Engelsk efter Naturmetoden". Nu er det bare lidt vanskeligt at lære udtalen ved læsning. Kresten Sønderbys børn gik i Realskolen, og der fik jeg lidt hjælp med det. På et tidspunkt havde jeg plads ved Poul Rossen i Ørderup. Han havde lært engelsk i skolen, og det skete, at jeg fik en lektion, når vi gik og hakkede roer.

Jeg havde planer om at tage på højskole, og da jeg en dag fandt ud af, at Kalø Højskole på Djursland havde sprog som hovedfag, tog jeg en hurtig beslutning og meldte mig til. Jeg var iøvrigt 50 års jubilær på Kaløskolerne i år 2007. Her gik det straks lidt bedre med sproget. Der blev sat en annonce om arbejde i et engelsk landbrugsblad, og i foråret 1957 sejlede jeg sammen med Chresten Christiansen fra Avnbøl fra Esbjerg til Harwich. Vi havde fået plads på en gård i Midtengland. England var stadig ikke helt kommet ovenpå efter krigen. Ham, vi var ved, havde fløjet Spitfirefly under krigen. Vi fik set lidt af landet, og det var hovedformålet. Vi var ikke imponeret af deres måde at drive landbrug på.

Nu havde jeg fået blod på tanden og fået lyst til at komme endnu længere væk.

En enkelt elev fra Kaløskolen var rejst på udveksling til USA, og det kunne jeg også godt tænke mig. Det var på et tidspunkt, hvor det var ret sjældent, at man rejste så langt hjemmefra. Jeg begyndte at undersøge sagen og kom i forbindelse med Danmark- Amerika Fondet. De var meget behjælpelige og fandt mig et job på en farm i Minnesota. I maj 1958 gik jeg ombord på "Queen Mary" i Southampton med kurs mod New York. En uge senere dukkede Frihedsgudinden op i det fjerne. "Queen Mary" var på det tidspunkt verdens største passagerskib. Vi har for et par år siden været på krydstogt med den nye "Queen Mary", som er en del større end

den gamle, og som nu er et museum i Californien.

New York City var imponerende - især Empire State Building med de 102 etager.

USA er som bekendt et stort land, og det tog mig flere dage at køre med bus fra New York til Minnesota, som ligger midt inde i landet. Manden, jeg her var ved i 6 måneder, var meget interesseret i politik. Både han og hans far havde været kandidater til Minnesotas lokalregering uden dog at vinde. Livet her havde sin charme. Jeg havde kun været der i to uger, da jeg fik min første bil.

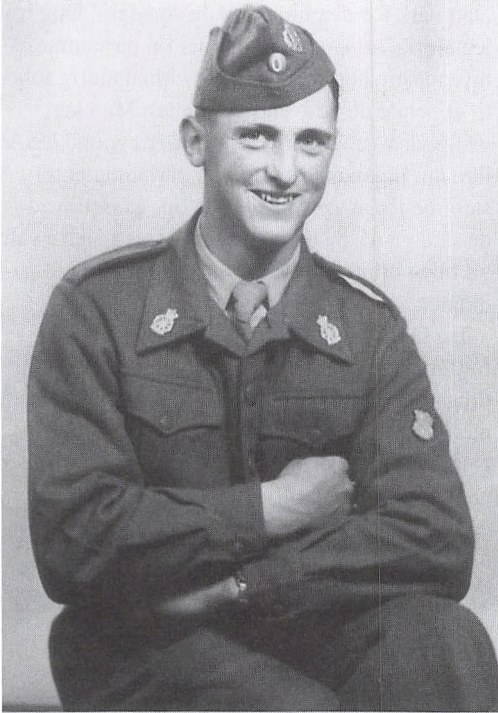
Landbrugsmedhjælpere i Danmark havde ikke biler på det tidspunkt. Lønnen i Minnesota var ikke imponerende. Det var først året efter, da jeg kom til Californien, at det begyndte at skæppe i kassen.

Jeg fik arbejde ved et industrilandbrug, hvor vi fik timeløn og ellers måtte sørge for os selv. Timelønnen var en 2 til 3 gange så stor som i Danmark på det tidspunkt, og da vi kunne arbejde lige så mange timer, vi havde lyst til - også lørdag og søndag, var der flere, som havde en mindre formue med hjem.

Og så var det hele endda skattefrit. Farmen blev drevet af to brødre, som havde startet det hele helt fra bunden af i deres ungdom. Der blev drevet en 10 – 15000 hektar - det meste af det lejet af folk, som ikke selv havde nok jord til at leve af det. Der sad tre mand på kontoret. Landbruget var inddelt i afdelinger, en med sukkerroer, en med tomater, en med luzerne og en med ris. Da det var spredt over et stort område, kørte formændene rundt i biler og holdt øje med bedriften. De var udstyret med radioer, så de kunne kalde en mekaniker, hvis noget skulle repareres. Alle traktorer var påmonteret et ur, som afstemplede timekort, som vi afleverede en gang om ugen. Det hele var meget effektivt.

Men alt får en ende. I efteråret 1959 udløb mit visum til USA, og jeg måtte vende næsen hjemefter.

En måned efter hjemkomsten fik jeg besked om at stille til omskoling ved millitæret. En overgang senere havde jeg den fornemme titel at være mejetærskerpilot på en maskinstation. Vinteren 60 – 61 var jeg på Borris Landbrugsskole.

Chris Jørgensen

Nu måtte jeg hellere se at komme i gang med et eller andet.

Allerede på det tidspunkt kunne jeg se, hvor det bar hen med, at de mindre landbrug ville forsvinde. Det har helt sikkert været min fars største skuffelse her i livet, at jeg ikke ville overtage det lille landbrug efter ham. Jeg havde fået lært et andet sprog - følte mig rastløs og kunne ikke rigtig finde mig til rette derhjemme længere. Oprindeligt var det meningen, at jeg bare ville tage mig et par år mere i Californien og måske tjene lidt flere penge. Jeg tog tilbage til det store landbrug og var hos dem i 7 år. Det endte med, at jeg blev gift herovre og blev hængende. På et tidspunkt var Carolyn min kone indforstået med, at vi skulle flytte til Danmark for at bo. Det skete nu ikke.

Jeg forlod landbruget i 1969 og fik job inde i byen ved olieselskabet Mobil.

De havde en underafdeling her, hvor der blev produceret plastikposer. Det var indendørs arbejde og noget andet, end jeg var vant til. Når det blev forår i luften, skulle jeg gerne en tur

Huset i Californien

ud på landet for at se, hvad der foregik. Det var stadig i blodet. Jeg var ved Mobil i 25 år indtil 1994, hvor firmaet lukkede deres afdeling her. På det tidspunkt var jeg fyldt 60 år og blev pensioneret. Mit livs løb var kørt.

For 10 år siden blev der oprettet et landbrugsmuseum her i byen af den landmand, jeg var ved i 60erne. Det var hans livs hobby at restaurere traktorer og gamle landbrugsmaskiner. Det var velhavende folk, og museet blev oprettet med deres egne midler. Der er to store haller på museet.

John Deere på museet

I den ene hal har de deres egne maskiner, mens der i den anden er en udstilling af gamle lastbiler samlet af en lokal vognmand. Her har jeg et par gange om måneden et ubetalt fritidsjob som kustode. Det passer mig ganske udmærket. Man træffer en masse interessante mennesker, og som pensionist skal man have noget at lave.

Jeg har aldrig kedet mig. Jeg har flere hobbyer – jeg eksperimenterer lidt med radio og de senere år computere. Når jeg hører jævnaldrende sige, at de ikke kan finde ud af computere så godt som deres 10 årige børnebørn kan, så kan jeg ikke lade være at trække på smilebåndet. Er vores årgange så dumme? Det er vi måske!!

Vi rejser stadig en del. For et år siden var vi på et krydstogt rundt om Kap Horn i Sydamerika. Sidste gang to uger i Vietnam. Man skal forberede sig til pensionisttilværelsen, for ellers begynder man hurtigt at kede sig efter et langt liv på arbejde hver dag. Man har pludseligt tid til de ting, man ikke kunne gøre, da man havde et arbejde, som skulle passes. Det synes jeg, at man skal udnytte. Livet er en gave, og det er op til enhver af os at udnytte den så godt som muligt.

Jeg synes selv, at jeg har oplevet mange spændende ting i min tid. Forhåbentlig er der stadig mange flere oplevelser forude.

Gennem alle årene har jeg fulgt godt med i, hvad der skete i Danmark enten via kortbølgeradio eller de sidste år på computeren. Jeg ser stadig TV Syds TVavis hver aften. Danmark er godt med fremme, og det synes jeg, vi alle kan være stolte af. Mange amerikanere beundrer

Damptraktor

Danmark for den høje sociale standard. Dog tror jeg aldrig, at Amerika kommer op på samme niveau som her. Man får simpelthen aldrig folk til at betale de nødvendige skatter. Man kan vist godt sige, at der er skatteyderrevolte i USA lige nu. Ingen medlemmer af parlamentet tør stemme for at sætte skatterne op, uanset hvad de skal gå til, da de ved, at det så ved næste valg vil blive brugt som våben mod dem af modkandidaten.

Jeg har tilbragt det meste af min tid uden for landets grænser, men har aldrig på noget tidspunkt rakkert Danmark ned, som man sommetider hører nogen gøre. Vi er som regel i Danmark hvert andet år, og det vil vi fortsætte med at gøre i fremtiden. Jeg glæder mig hver gang til at komme hjem og gense landet igen og især Sønderjylland, hvor man stadig hører Mojn.

Christian Jørgensen.

Født i Ørderup ved Toflund i december 1934.

Voksede op ved landbruget.

Soldat ved Jyske Train Regiment i Esbjerg 1954-55.

Kalø Sprogøjskole Vinteren 1956-57.

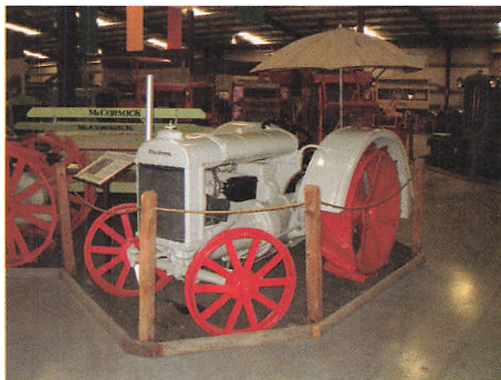
Borris Landbrugsskole Vinteren 1960-61.

Tilbragte tid i England og USA i 1957 - 1959.

Udvandrede til Canada og USA foråret 1961.

Modtager gerne kommentarer på:

Email: w6yum@hotmail.com

Fordsontraktor

SASO BLIVER TIL

Sønderjyllands Amatør Symfoni Orkester

Det begyndte med glæde over musikken; med glæden over at spille et instrument; med glæden over at spille sammen med andre; og i 1962 med glæden over, at Sønderjylland fik sit eget faste, fuldt professionelle landsdels-orkester.

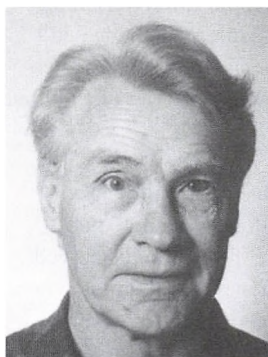
Nu havde sønderjyderne mulighed for at lytte til symfonisk musik udført af et stort, dygtigt, sammenspillet orkester, - landsdelens eget orkester, med fast sæsonplan og flere koncertsteder.

Det kunne nok give én og anden lyst til selv at være med i et større sammenspil end de var vant til.

Hvilke muligheder var der for det? Her og nu var der ingen. Men det kunne der vel rådes bod på. Den sønderjyske spillemand, lærer Chr. Jensen, Rudbøl, havde et godt kendskab til de mange amatørmusikere, der udfoldede deres glæde ved at spille sammen i små ensembler rundt om i landsdelen. Om man nu kunne samle dem en gang imellem, havde man et stort orkester og en mulighed for at spille "stor" musik, symfonisk musik.

Som tænkt, således handlede Chr.Jensen.

En dygtig leder af orkestret måtte findes allerførst; en leder, som havde dirigentens kvalifikationer og samtidig forståelse for amatørers forudsætninger og muligheder.

Ved en koncert i Sønderborg med harmoni-orkestret Tonica fra Århus iagttog Chr.Jensen, med hvilke evner orkestrets dirigent,

Bue Lund Nielsen

Af Hanne Seeberg

Bue Lund Nielsen, arbejdede med disse amatører.

Bue Lund Nielsen var netop blevet ansat som dirigent for Slesvigske Fodregiments Musik-korps i Haderslev, så han blev straks sat ind i idéen, og han indvilligede i at påtage sig opgaven; ja, han følte en forpligtigelse til at gøre det som "ny" sønderjyde.

Her citeres fra et bånd-interview med Chr.Jensen:

"Han (Bue Lund Nielsen) er konservatorieuddannet, meget dygtig, navnlig en meget dygtig pædagog, opdagede vi efterhånden. Det skal det også være, når det er amatører, det drejer sig om; de kan jo ikke alt, og de skal jo helst kunne bringes til at spille noget, de ikke tror, de kan".

I januar 1963 skrev Chr.Jensen et indlæg i dagbladene, hvori han gjorde rede for sine tan-

Chr.Jensen

ker og opfordrede interesserede amatørmusikere til at sende sig en tilkendegivelse.

Antallet af positive svar var overvældende, godt 40. Dermed kunne der indkaldes til en drøftelse af mulighederne for at danne et symfoniorkester for amatører.

Mødet fandt sted på Vojens Ungdomsskole d.17.februar 1963.

Her drøftedes muligt øvested, som i første omgang blev Vojens Ungdomsskole, efter invitation fra forstander Hagelsø.

Dernæst prøvernes hyppighed. I respekt for de små orkestres fortsatte beståen, blev prøverne begrænset til én gang månedlig.

Et udvalg blev nedsat til at arbejde videre med foreningsdannelsen. I den forbindelse nåede forsamlingen frem til orkestrets navn Sønderjysk Amatør Symfoni Orkester, i daglig tale SASO.

Første prøve fandt sted d.12.marts 1963. Der mødte 53 musikere.

Her fortsættes citatet fra interview'et med Chr.Jensen:

”Og han (B.L.N.) indvilligede i at møde op denne bestemte dato (12.marts1963) på Vojens Ungdomsskole, og så prøvede vi det. Det lød mildest talt forfærdeligt; det var ganske grusomt at høre på. Men det var jo første gang, og vi vovede jo altså at fortsætte og blev i alt fald klar over, at programmerne, vi foreløbig skulle vælge, de skulle være af temmelig let karakter. Og det blev de også.

Men det gik godt, og det gik i gang, og det blev bedre og bedre. Der blev tilgang af nye gode musikere, og der blev afgang af nogle, som faktisk ikke kunne være med der. Jeg havde fra starten af sat som en slags formålsparagraf, at det skulle være et åbent orkester; alle skulle have lov til at være med; de skulle ikke aflægge nogen prøve; men de skulle gå med og spille i orkestret og selv blive klar over, at dette her kan vi klare.”

Ved næste prøve, d.7.april, var antallet 55.

Nu kneb det med pladsen på ungdomsskolen.

D.7.maj mødtes der nu 63 musikere på Over Jerstal Kro. Så godt som alle instrumenter var repræsenteret.

Ved den lejlighed holdtes den første generalforsamling, hvor Chr. Jensen naturligvis blev

valgt som formand for orkestrets bestyrelse.

Et kik i arkiverne viser, at medlemmerne kom fra både nær og fjern. Fra det første avisindlæg citerer jeg Chr.J.:”Grænsen mod nord skal ikke absolut være den gamle Kongeå-grænse. Syd på er der ingen grænse for landsmænd”.

Medlemmerne kom fra Tønder, Ribe, Esbjerg, Sønderborg, Aabenraa, Haderslev, Kolding, Grindsted, Holsted, Billund og mange andre steder i det område; ja, helt fra Herning kom en musiker, som tog en overnatning på kroen for at kunne være med!

Repertoire

Som man godt kan fornemme af citatet ovenfor, stod dansk musik Chr.J.'s hjerte nær. Ganske vist var de første to værker af hhv. Händel og Beethoven, men efterfølgende har SASO spillet megen dansk musik. I skrivende stund arbejdes der med et helt igennem dansk program.

Derudover har repertoireet været Europakortet rundt med både Tchaikovskij, Cesar Franck, Dvorak, Grieg, Sibelius, Joh.Svendsen, Mendelssohn, Schumann, Brahms og flere andre.

Kunststykket har altid været at vælge værker, som kunne klares af orkestret, dels af den besætning, der var til rådighed, dels af en sværhedsgrad, som kunne klares, når alle gjorde deres ypperste og dels gjorde brug af alle orkestrets musikere, så ingen sad uvirksom det meste af tiden.

Bue Lund Nielsens ildhu er legendarisk. Kunne et ungt menneske ikke komme til prøvestedet ved egen hjælp, har Bue trofast kørt den nødvendige omvej for at hente og bringe. - Og da et meget ungt menneske efter sin første prøve i 2.-violingruppen lod fortvivlelsen og håbløsheden få afløb, så tårerne trillede ned i violinkassen, skrev Bue inden næste prøve en forenklet stemme til drengen, så også han kunne få sit spil til at lykkes.

Samarbejde med andre musikudøvere

SASO blev hurtigt inddraget i samarbejde med forskellige kor. Det første fandt sted ved fejringen af Grænsekorenes jubilæumsstævne i sept.1964. Siden har Felstedkoret, Rødding Egnskor, Sønderjysk Kor, Vojens Pigekor, Vo-

jenskoret, Kolding Mandskor o.m.a. samarbejdet med SASO om spændende opgaver.

Og prominente solister har gæstet SASO og været til stor inspiration for musikerne, der gjorde deres yderste for at leve op til de fornemme gæsters professionelle præstationer. Eksv. Peder Elbæk, Tonny Landy, Tove Hyldgaard, Wandy Tworek, Bohumilla Jedlickowa, Michaela Fukacowa, Jesper Juul Sørensen, Ulrikke Høst-Madsen, Anker Buch, Trond Sæverud, Morten Ryelund, Maria Assing, Karsten Dalsgaard Madsen og Marie Girard, Hans Jørgen Leth Hansen, Kenneth Ørsøe og Lise Nees, Per Nielsen og senest Mark Glynn.

Og Dronning Ingrid lyttede

En prominent tilhører bærede sandelig også SASO med sin tilstedeværelse. Ved en koncert i Bregnbjergskolens Aula i Vojens arrangeret af Røde Kors d.28.nov.1977 var Hendes Majestæt dronning Ingrid til stede.

Det resulterede i en overraskende donation på 10.000,00 kr. fra "Ingrid-Fondet for Sønderjylland".

Tænk, hvilken gestus!

Noder er dyre at købe, så SASO havde hidtil klaret sig med lån fra andre amatørorkestre. Nu blev det muligt at supplere de lånte nodesæt med egne.

Økonomien

SASO har fra begyndelsen valgt at være selvfinansierende gennem medlemskontingentet.

Det første kontingent var på 30,00 kr. årligt. Senere forhøjelser er foreløbig standset ved 300,00 kr. halvårligt.

Lykkeligtvis har forskellige fondsmidler gennem tiden gjort det muligt at indkøbe nye nodesæt.

Og "Hvor heldig kan man være?" En dag dukkede en mæcen, Chr.Panbo, op og muliggjorde indkøbet af et sæt pauker, så orkestret kunne sige "tak for lån" til Statens Musikråds instrumentbank og sætte trumf på musikken på egne pauker.

Øvestederne

Vojens Ungdomsskole var orkestrets første øvested. Siden skiftede prøvestederne i nogle år. Det var for alle utilfredsstillende, så der blev glæde, da Vojens kommune i 1976 tilbød SASO fast øvested i Bregnbjergskolens aula. Det er ikke utænkeligt, at Bregnbjergskolens daværende inspektør, J.P.Sørensen, som i de år var SASO's formand, har haft en finger med også i det spil!

Her havde SASO hjemme i mange år. Det var et dejligt spillested. Oven i købet sørgede kantinens bestyrerpar for kaffe til vores pause, og det betød meget for det gode samvær.

Omkring 1990 var det naturlige geografiske midtpunkt for medlemmerne imidlertid rykket mod syd-øst. Det medførte ønsket om at flytte spillestedet med.

Nu er det ikke så enkel en sag at finde et sted med samme rummelighed og gode akustik, men bestyrelsens søgen førte til Deutsches Gymnasium i Aabenraa, hvor rektor H.J. Nissen og skolebestyrelsen viste sig meget imødekommende. Jo-vist var der medlemmer, som stillede spørgsmål ved det passende i, at et SØNDERJYSK orkester indlogerede sig på et TYSK gymnasium. Men aulaen der har en fin akustik, og vi var i 1972 kommet under samme hat, EU, så man måtte jo indse, at tiden havde arbejdet på den gode måde.

Orkestret flyttede ind i 1993 med pauker og arkiv, og her føler SASO sig nu også hjemme og har haft øvested foreløbig indtil skrivende stund.

Det tyske gymnasium er desuden ét af vore koncertsteder, og ved de lejligheder møder vi en fin interesse fra gymnasiets forældre- og støttekreds.

De 3 violinister

Koncerter har i øvrigt været afholdt vidt omkring, fra Havnbjerg i øst til Mandø i vest; fra Egernførde i syd til Tarm i nord.

Så vidt vides er SASO det eneste symfoniorkester i verden, der har holdt koncert på Mandø!

Nytårskonserterne

Noget ganske særligt var SASO's nytårskonserter. Den første fandt sted i 1991, i Harmoniens koncertsal i Haderslev, hvor St.Georgsgilderne stod bag det festlige arrangement med Lise Nees og Kenneth Ørsøe som et dejligt operettepar.

Året efter gentog SASO succes'en på Harmonien; denne gang med Anker Buch som solist.

Koncerten dette år (1992) blev gentaget i Jelshallen, hvor et foreningssamarbejde mellem Jels, Stenderup og Øster Lindet stod bag arrangementet. Her valgte SASO at lade en ung violinist, medlem af SASO, nemlig Brian Quist Jørgensen fra Jels, optræde som solist i hjembyen. Nytårskonserterne fortsatte med succes i 1993, 1994 og 1995.

Så tog bestyrelsen en dristig beslutning: nytårskoncerten 1996 skal spilles i Aabenraa i Sønderjyllandshallen!! med Per Nielsen som solist. Hele SASO's kassebeholdning blev satset, for det er dyrt at leje sig ind dør; og bestyrelsen gik i gang med et omfattende PR-arbejde.

Det blev en stor koncert på alle måder: Stort program, stor solist, stort publikum (fyldt Sønderjyllandshal), store smil - (også da kassen var gjort op!).

De følgende tre år blev succes'en gentaget samme sted.

Derefter anbragte det professionelle symfoniorkester én af deres nytårskonserter i Sønderjyllandshallen, og dét mente SASO sig ikke i stand til at konkurrere med!

Nytårskonserterne gled ud i nogle år til fordel for andre opgaver, men genopstod i 2006 i en særlig anledning:

Rødding Højskole var i vanskeligheder, og SASO-medlemmer rørte på sig: kunne vi i SASO ikke gøre ét eller andet for at tilkendegive vores sympati? - Højskolen havde dog i flere år lagt hus til SASO's stævner, så der var megen veneration for stedet.

Resultatet blev, at SASO forærede Rødding Højskole en nytårskoncert for at markere skolen som et kulturelt levende samlingssted.

Salen var propfyldt og stemningen var høj. Det blev en af de rigtig gode SASO-præstationer, musikalsk set, og samtidig en koncert med en anden-afdeling, der var fuld af fest og farver, skæg og blå parykker.

44 år er længe at holde et projekt, der bygger på frivillighed og entusiasme, levende. Hvordan

Hornist

Cellist med hat

Bue Lund Nielsen i arbejde med orkestret

lader det sig gøre? Det er der mindst to grunde til.

For det første forudsætter det, at mange mennesker ønsker at spille sammen.

For det andet kræver det, at nogle personer vil påtage sig opgaven at lede projektet.

Ledelse

Uden Bue Lund Niensens ildhu prøveaften efter prøveaften var der ikke blevet musik ud af det.

Gennem 30 år påtog han sig ansvaret for, at SASO var en levende del af det sønderjyske musikliv.

I forbindelse med fejringen af SASO's 30-års jubilæum dirigerede Bue Lund Nielsen sin afskedskoncert med SASO under festlige former i Bregnbjergskolens aula i Vojens.

Udover dirigentens indsats stilledes der store krav til formanden for orkestrets bestyrelse.

Chr.Jensen, som naturligt var SASO's første formand ønskede i 1967 at overdrage opgaven til J.P.Sørensen, Vojens, som allerede tidligere havde været Chr.J.en solid arbejdspartner og i et år været bestyrelsens næstformand.

J.P.Sørensen var en dygtig administrator. Medlemmerne følte sig trygge ved hans ledelse. Alt var grundigt gennemtænkt før det blev forelagt den øvrige bestyrelse og dirigenten. Således også hans ønske om at "Træde tilbage til de meniges rækker", som han selv udtrykte det. Det skete, efter at Bue Lund Niensens afløser var fundet.

Ved generalforsamlingen i 1993 blev Jens Petri, Sønderborg, valgt til ny formand.

Nu begyndte et nyt kapitel i SASO's historie

Ny dirigent var Trond Sæverud, daværende koncertmester i Sønderjyllands Symfoniorkester.

Ret hurtigt blev han afløst af Karsten Dalsgaard Madsen, ligeledes koncertmester i SSO.

Karsten Dalsgaard Madsen er, modsat Trond Sæverud, blevet boende i landsdelen og har fra 1997 til årsskiftet 2005-2006 været dirigent – selv foretrækker han betegnelsen "instruktør" – for SASO.

Travlhed forhindrede ham imidlertid i at fortsætte, så orkestret har valgt at benytte vekslende

instruktører, nemlig musikstuderende Simon Nielsen, basunist Søren Rønsbo, SSO, og i skrivende stund dirigent ved Slesvigske Musikkorps René Bjerregaard Nielsen.

I Jens Petri's formandstid var det, at SASO bl.a. arrangerede de store nytårskoncerter.

I 2005 ønskede Jens Petri at give formandsposten videre.

Valget udpegede Claus Münchow, Sønderborg, som ny formand.

Unge medlemmer

Næsten samtidig med SASO's oprettelse opstod de kommunale musikskoler i Haderslev og Aabenraa. Det fik SASO glæde af i løbet af nogle år.

I SASO's formålsparagraf har de unge musikelever en plads, idet SASO ser det som sin opgave at invitere dem til at være med i orkestret, når de er blevet dygtige nok.

Mange talentfulde elever fra musikskolerne tog mod tilbudet og gjorde deres orkester-erfaringer i SASO, før de fortsatte på konservatorierne.

To af dem er nu ansat i Den kgl.Livgarde, én i DR Symfoniorkestret, én i Århus Symf., to i Sønderjyllands Symf., én i blæserkvintetterne "Selandia" og "Con Anima", samt som underviser på St. Annæ Gymnasium, én er

Pige med harpe

distriktsmusiker i Mo i Rana, én i radiosymf. i München, to er free-lance orkestermusikere, én blev komponist og professor på konservatorierne i Odense og Esbjerg, én er professionel dirigent for bl.a. DR Ungdoms Ensemble, og adskillige er musikundervisere på højt niveau.

I en periode var Sønderjyllands Symfoniorkesters musikere leverandører af særdeles musikbegavede børn til SASO.

Det bragte os desuden uventet en nødvendig pauke, idet oboist Jørgen Frederiksen gladelig, som far til to af de musikalske børn, lod sig inddrage i SASO's arbejde, også som blæserinstruktør.

I det hele taget har SASO haft god forbindelse til Sønderjyllands Symfoniorkester. Forskellige musikere har ydet SASO støtte, når der var behov for det, og fra SSO's nodearkivar har der været vist megen velvilje m.h.t. hjælp med nodemateriale.

Strygermangel

Desværre har der i en lang periode manglet unge strygere fra musikskolerne. At spille violin har været "yt" blandt de unge. Det har sat sit præg på et orkester, som gråner i toppen og stivner i fingrene. Strygerbesætningen er desværre for lille.

Det provokerede bestyrelsens kreativitet. Noget ekstraordinært måtte gøres for at kalde på de unges opmærksomhed.

Idéen kom fra en cellist, som i sit daglige arbejde på Aabenraa Statsskole leder gymnasiets Big Band, "Pianoforte". Her var en tidligere elev, nu musikstuderende i Århus, Simon Nielsen, som gerne tog imod den udfordring at skrive en komposition for symfoniorkester og BigBand.

Det blev til værket "Forårs-forelskelse", som dels benyttede de to orkestre skiftevis, hver for sig, dels lod dem spille sammen. Jeg tør sige, det blev "naue annt" for SASO's medlemmer, der fandt sig selv siddende midt i den rytmiske heksekedel. – Og det blev morsomt, forfriskende og en uforglemmelig oplevelse!

Om dette initiativ er årsag, vides ikke; men i dette år har vi glæden af en flok dygtige børn / unge, både tre violinere, en bratsch, en harpe,

to horn, en trompet, en klarinet, pauke og to basuner. De yngste er netop blevet 14 år. Hvor længe vi får lov at beholde dem i vores flok, er ikke til at vide; men vi ved fra tidligere, at de på et tidspunkt skal videre i deres uddannelser og må forlade os. I mellemtiden glæder vi os over dem, ligesom vi håber, at flere unge fra musikskolerne vil følge efter.

Stævnerne

Spillelysten groede, som det tidligere er nævnt, og i løbet af få år blev der tradition for en stævne-weekend, hvor der var den nødvendige tid til fordybelse fra morgenstunden. Det blev samtidig en anledning til på skift at invitere dirigenter udefra, bl.a. Peder Holm fra Esbjerg, Tage Mortensen fra DR's pigeorkester og Hans Erik Deckert fra Århus.

9 stævner blev det til; flere af dem afholdt på Rødding Højskole.

Efter mange års pause er stævnerne genopstået på initiativ af et orkestermedlem, Giesela Clausen, Sønderborg, som egenhændigt arrangerede 10 stævner, alle på Idrætshøjskolen i Sønderborg.

Siden overtog et stævneudvalg under SASO arbejdet med at arrangere det årlige stævne.

Stævnerne drejer sig nu om musik, som kræver ikke blot fuld besætning, men STOR besætning, ca. 90 musikere, eksv. symfonier af Carl Nielsen, Brahms, Bruckner og Mahler.

Derfor varer et stævne nu fra fredag kl. 18 til søndag kl. 16.

Og derfor sendes invitationen til amatører i det ganske land og det nordlige Tyskland, så orkestret får den rigtige sammensætning.

Igen er dirigenterne vekslende fra år til år. Vi har haft både Thomas Jensen, Sønderborg, Flemming Vistisen, Tamas Vetø, Morten Rye-lund og Sebastian Krahnert, Jena.

Nogle af dem flere gange.

Glæden

Glæden ved musikken, glæden ved selv at spille et instrument og glæden ved at spille sammen lever stadig, så det gør SASO også.

Vi håber alle, at orkestret overlever trods det eksisterende gab i fødekæden af strygere, som

vi iagttager i disse år. Noget tyder på, at der er håb forude, som vi har oplevet det på det seneste, men hvor længe orkestret kan leve, beror først og fremmest på, at der kommer tilgang af fastboende, d.v.s. 30-40 årige strygere som erstatning for dem, hvis fingre på et tidspunkt ikke mere vil lystre de store krav, der stilles til netop strygeinstrumenterne.

Det sidste må gerne opfattes som en opfordring til den læser, der kan være med til at gøre en forskel i SASO.

Der loves til gengæld megen spilletglæde!

*Hanne Seeberg, f.1939. Medlem af SASO siden 1984 .
Fløjte. Pt. medlem af bestyrelsen.
Gift med SASO's koncertmester gennem mange år, afdøde Peter Seeberg.
Datter af trompetist i det nystartede SASO, K.H.Riis-Vestergaard, medlem til 1986.*

SASO efteråret 2005 i Musikhuset i Sønderborg. Karsten Dalsgaard Madsen er på podiet

Lidt om juletræets pynt

”Juletræet med sin pynt” sådan begynder en af vores mest almindelig julesange, og netop denne pynt, er det, som vi vil fortælle lidt om i denne artikel.

Selve traditionen med at pynte et træ - i Danmark næsten altid et grantræ - kan spores tilbage til Elsassområdet omkring år 1600, hvor man allerede på dette tidspunkt pyntede træer som en del af julens skikke. Traditionen bredte sig op gennem Tyskland i de næste par århundreder, hvor lokale traditioner sætter deres præg på udsmykningen fra egn til egn. Ligesom valg af træer varierer meget. Tyske emigranter bringer især i sidste halvdel af 1800-tallet traditionen videre til andre verdensdele, hvor den langsomt men sikkert vinder indpas som en fast tradition i diverse kristne kulturer. Især breder den sig forholdsvis hurtigt i protestantiske menigheder. På dette tidspunkt breder skikken sig også i den almindelige danske befolkning, selvom den på dette tidspunkt allerede er introduceret i de ”finere” kredse.

Selve pynten kan groft inddeles i to grupper, hvis man ser bort fra lysene, nemlig i noget metallisk glinsende og noget spiseligt. Jvf. Peter Fabers ”Højt fra træets grønne top” med linjerne ”først skal træet vises, siden skal det spises”. Hvad den spiselige del af pynten angår, har variationen været enorm, selvom et generelt træk har været gældende, nemlig at pynten skulle være enten sød eller fedtholdig. Da meget af denne pynt, som f.eks nødder, chokolade, marcipan, rosiner og lignende, var svær at hænge direkte på træerne, blev der fremstillet kurve, kræmmerhuse, julehjerter og lignende,

som anvendtes til det søde indhold. Andre dele blev specielt fremstillet til at hænge på træerne, f.eks diverse farvede figurkager, tørrede frugter og deslige.

Af Susanne og Ole Friis

I visse familier var traditionen i slutningen af 1800 tallet også, at man pyntede træerne med børnenes gaver, som så var til fælles beskuelse indtil den egentlige uddeling. Jvf. igen ”Højt fra træets grønne top”, hvor der fortælles om Peter der ”har den gren så kær, hvor på trommen hænger”.

En helt anden type julepynt, som vi heller ikke i den her artikel vil fortabe os i, er fremstillingen af ofte hjemmeklippede papgenstande f.eks flyvende engle med trompeter og deslige.

For at afgrænse artiklens indhold vil vi her overvejende fortælle om den metallisk skinrende del af julepynten.

Fremstillingen af glaspynt til dekorationsformål opstår omkring år 1840 i den lille bjergby Lauscha i Thüringer Wald. Området har siden 1500-tallet været kendt for sin glasproduktion af bl.a. drikkeglas, men i de følgende århundreder bliver konkurrencen udefra for stor, ligesom områdets glasmagere bliver nægtet muligheden for udvidelse af deres produktion, på grund af det dertil øgede forbrug af træ til brændsel. Dette får glasmagerne til at slå over på anden produktion, idet de begynder at producere f.eks glasøjne, glaskugler samt glasper-

ler. Netop produktionen af glasperler er det, der starter den egentlige produktion af julepynt. Den anvendte energimængde til fremstilling af glasperler, er så lille, at de dertil anvendte glastrør kun skal opvarmes med flammen fra en olielampe. Dette starter en hjemmeproduktion af perler efter fyraften rundt om i hjemmene, og herigennem opstår ideen også med fremstillingen af pynt til juletræet.

De første glasting der fremstilles er efterligninger af frugter og nødder, som der hidtil har været tradition for at hænge på juletræerne i dekorerede former. Nu dukker de for første gang op som glasvarer med pålagte farver, og ideen bliver en succes.

I de følgende årtier breder der sig en produktion af blæst glaspynt i området, hvor næsten kun den tekniske formåen sætter en grænse for, hvad man kan fremstille. Fra frugterne og de velkendte kugler, produceres der også snart istappe, trompeter, tekander, fugle samt meget mere.

Fremstillingen foregik ved, at man rundt om i hjemmene lod mændene om at puste selve kuglen ud fra indkøbte glastrør. Kvindernes opgave bestod derefter i at "forsølve" glaskugler på den indvendige side, for at få det skinnende præg frem. I de første årtier blev denne forsølvning gjort med flydende bly, hvilket gav et gråligt lidt mat udseende. Omkring 1870 opføres der ved Lauscha et gasværk, der bevirker at olielamperne kan erstattes af de meget varmere gasflammer. Det afstedkommer at glaspusterne nu kan puste glasvarerne i meget lettere og tyndere udgaver, sådan som det kendes i dag. På nogenlunde samme tidspunkt erstattes den meget sundhedsskadelige belægning med en sølvnitratblanding, der gør tingene meget mere sølvskinnende. Opfindelsernes tid i Lauscha er endnu ikke forbi. På nogenlunde samme tidspunkt er man begyndt at udføre forme, hvor den bløde glasmasse formes. Med dette fremskridt sætter nu kun fantasien grænser for, hvad der kan fremstilles af figurer.

Indtil omkring år 1900 har den udvendige dekoration af glasvarer overvejende bestået af farvedekorerede mønstre på et lag af gelatine. Dette gør for øvrigt de tidligt dekorerede ting skrøbelige overfor enhver form for fugt. Desværre for os samlere opstår omkring år 1900 og frem til ca. 1915 en modedille, der dikterer at julepynten i denne periode skal være hvid eller sølvglinsende, hvilket får mange familier til at afvaske de oprindelige dekorationer for at følge tidens luner.

Omkring år 1900 opfindes der igen i Lauscha en metode til at udtrække glasset i lange fine tynde tråde af hårs tykkelse, hvilket sætter gang i nye produkter. Dels bliver trådene solgt som "Feenhaar" til at give juletræet et vinterligt

udseende, dels fuglehaler o.lign. i stedet for fjer mm..

Samtidig produceres der nu glastrådsrosetter, hvor der i midten klæbes et glansbillede ofte af engle eller lign..

Efter denne gennemgang af Lauscha og omegnens julepyntsproduktion, kan man næsten få

det indtryk, at det er her hvorfra alt udgår. Sådan er det langt fra. Det vil blive alt for omfattende at beskrive alle de steder, hvor der opstår parallelproduktion af julepynt, men for at billedet ikke skal blive for ensidigt, skal nogle af de vigtigste kort gennemgås.

Omkring Nürnberg har der i århundreder også været tradition for julepynt. De her i landet næsten ukendte "Rauschgoldengle", der i stort tal er blevet anvendt som toppynt, er nok den, der har præget pynten fra dette område mest. Englene ligner dukker, som regel udstyret med porcelænshoveder (de ældste), voks eller papmache. Englenes påklædning er i hovedsagen af papirtynde messingplader (Rauschgold) event. med lidt knipling eller lign.

Derudover har der omkring Nürnberg været produceret meget forskelligt julepynt, hvor både vat, voks, glas og pap har været anvendt.

I 1870 sætter en metaltrådsfabrik i området en produktion i gang af tyndt spiraldrejet tråd, der får stor betydning for julepyntsproduktionen i området. Fra dette tidspunkt bliver alt næsten mere eller mindre omspundet med "Leonisches

Draht", dels for at beskytte den sarte pynt, dels for at give pynten et andet udseende.

Dresden-Leipzig området er for samlere absolut også et interessant område. Her producerede man med kernen omkring Dresden, fra ca. 1890 papudstansede figurer af næsten enhver art. Det udstansede kunne for den bedste kvalitet være

tredimensionalt (sammenlimet af 2 stykker), eller bare fladt præget. For næsten alle figurers vedkommende, blev pynten belagt med bladguld eller tynd sølvfolie. Efter 2. verdenskrig hvor der stadig finder en produktion sted, erstattes gullet af sølvaluminiumsfolie og deslige. For mange samlere er det at finde "Dresdner Papp" det ypperligste, og mange af de sjældnere ting forhandles i dag til flere tusinde kroner stykket.

Inden vi forlader den tyske produktion skal opfindelsen af lametta lige nævnes. Lamettaen

gør sin entre på markedet omkring 1880, hvor fabrikker i Fürth og Nürnberg har specialiseret

sig i udhamring af messing og lignende metaller til meget tynde blade, der kan udstrimles og direkte hænges på træernes grene som ”glimmer”.

Også her gør opfindsomheden, at man giver sig til regulært at fremstille ”smykker” til træet. Ideen er overvejende, at man snor lamettaen omkring en metalring eller lignende og derved fremstiller en eller anden figur, ofte stjerner, trekante, cirkler eller lignende. Sammen med lamettapynten optræder næsten altid glansbilleder af engle, julemænd eller lignende.

Som afslutning på denne artikel vil vi lige nævne et område, der julepyntsmæssigt er et forholdsvis overset område nemlig Gablonzområdet i Böhmen, nu Tjekkiet.

Her startede man allerede omkring 1845 en produktion af julepynt, der ligesom i Lauscha har holdt sig til i dag. Gablonzpynten kendetegnes ved som regel at bestå af små glasperler eller kugler, der er sat sammen med ståltråd indvendig, til mange forskellige figurer og former. Der indgår ligeledes i næsten alle formerne farvede glasstænger af en længde på 2 – 4 cm.

Denne gennemgang af julepynt er ikke fuldkommen, så ville artiklen blive alt for lang, men har du spørgsmål eller lignende til det, er du velkommen til at kontakte forfatterne.

Ole og Susanne Friis.

Lidt om forfatterne: Vi – Ole (58 år) og Susanne (53 år) er lærere på Tinglev skole. Vi har altid interesseret os for gamle ting i bred forstand, men de senere år har vi specialiseret os i bl.a. julepynt. Vi har et firma ”Susannes julepynt”. Vi bor på en gård, hvor vi dyrker juletræer og har plads til vores forskellige hobbyer.

Libyen

Forum Europa på Afrikas nordkyst

Father's name

Javel så. Det kan give mening. For eksempel på russisk defineres en søns identitet via et link til faderens navn. Jeg skrev ham på.

- Mother's name

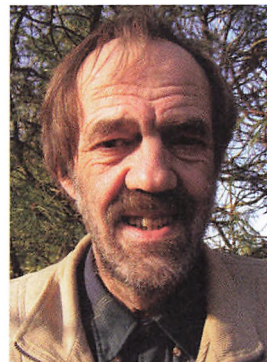
Jamen dog. Islamisk bureaukrati foldede sig rigtigt ud på hotellet i Libyens hovedstad Tripoli. Vi vidste godt, at der er et antal sikkerhedstjenester i funktion i Libyen, men det var ikke ventet, at de skulle fodres lige fra starten af. Men altså posthumt fik Ingeborg og Frederik Heick, der nu i mange år har været stedt til hvile på Asmild Kirkegård i Viborg, den ekstra rolle at være til adspredelse i et efterretningsvæsen eller to i Muamar Gadaffis Libyen anno 2006. Eller måske blot en statistisk afdeling i det nordafrikanske land.

Der var noget

Idéen med rejsen til Libyen havde spøgt i os længe. Via talrige rejser til Kreta modnedes tanken: Der måtte være noget på den anden side af vandet. Det vidste vi selvfølgelig godt. Et simpelt kig i atlasset forklarede jo, at her lå et land på toppen af et helt kontinent. Men hvad indeholdt det?

Som det så ofte går kom forklaringen ved en tilfældighed, og heldigvis havde vi mulighed for at sige ja tak med det samme, da tilbuddet kom om en rejse til det næsten sagnomspundne land. En forening, der hedder Antikkens Venner, arrangerede en rejse til Libyen over 14 dage.

Og så er det også forklaret, hvad der blandt andet er at kigge på i Libyen: Efterladenskaber fra den græske og romerske oldtid med meget mere. Der er faktisk masser af ruiner fra oldtiden. Det er i virkeligheden vildt imponerende, hvad der ligger. Nogle steder stadigvæk hulter til bulter, og en lang række steder er de arkæologiske udgravninger slet ikke overstået endnu.

Af Christian Heick

Historisk dybde

Alle der rejser til Libyen bliver før eller siden overvældet af den historiske dybde, der åbenbarer sig for én. For min del ved afslutningen på den 14 dage lange rejse i De Grønne Bjerge mod øst på den anden side af Benghazi. Vi havde rejst hele dagen for at komme hertil, den oprindelig græsk anlagte koloni, Cyrene. Hertil ankom de første grækere fra Thera (Santorini) for 2700 år siden. Busturen fra lufthavnen i Benghazi havde været lang, men nu blev vi belønnet med en nærmest magisk aftenstemning og solens sidste stråler, der lyste på de desværre hovedløse statuer af Demeter og datteren Kore, og ligeledes er synet af sømonumentet med statuen af Victoria, også fra det 3. århundrede før Kristus, betagende.

På denne smukke novemberaften på Afrika's nordkyst i Middelhavet nyder vi tillige det flotte syn ned over skråningerne til grækernes havneby Apollonia, som vi besøger den næste dag, og kigget ud over det blå hav. Vi besøger også det fantastiske Zeus-tempel, der er større end Parthenon i Athen.

Det er jo Europa – og også Afrika.

Alt det sætter mange tanker i sving. Nord-

Zeus-templet

syd. Øst-vest. På Store Jyndeved Forsøgsstation kunne jeg som lille fra 1. salen kigge til Tyskland. Der lå Program Nord fik jeg fortalt. Jeg vidste godt at et eller andet sted i landskabet skulle man forestille sig Skelbækken, der løber øst-vest.

Og så nu den samme oplevelse af verdenshjørnerne. Der har i mange hundrede år været en fantastisk handel og samkvem på kryds og tværs af Middelhavet. Fønikerne, der anlagde blandt andet Kartago i det nuværende Tunis, hentede som entreprenører for assyrerne guld og sølv dybt inde i Spanien. Måske ikke så meget østpå, men i hvert fald i vest ved Tripoli gik der handelsveje sydpå, meget langt sydpå, helt ned til den anden side af Sahara.

Der kommer ingen protester fra kloge hoveder, da jeg leger med den tanke, at Hedeby i princippet kunne have stået i handelsforbindelse med kulsorte negre og med berbere, tuaregere og deres driftige karavaneførere og med romere og initiativrige købmænd i Nordeuropa som mellemmand.

Det har ganske givet været dyre varer, der blev transporteret tværs gennem Sahara på lange, lange rejser, så til og med romerne måtte

spare lidt, når der var kampdage med vilde dyr på programmet.

1600 års dvale

Den med Hedeby kan måske være lidt langt ude, blandt andet af tidsmæssige årsager. År 365 indtraf et stort jordskælv, der ramte hele den libyske kyst. Det romerske imperium var da begyndt at skrante og der var ikke kræfter til at bygge den afrikanske del op igen til fordums storhed.

Uden den store ståhej kom de arabiske ryttere ind og underlagde menneskenes sjæle islams vesignelser. På kysten var det østromerske rige en overgang aktiv. Senerehen også osmanerne. Men ellers forblev det for os en fjern region, der ligesom lå hen.

Amerikanernes interesse og tilstedeværelse i området er ikke af ny dato. Der foregik pirateri fra Nordafrikas kyster, og det ville amerikanerne gerne have sig frabedt. På vore breddegrader handlede det om Øresundstolden, som amerikanerne ikke kunne se nogen logik i og derfor undlod at betale.

Libyen kom på ny i søgelyset, da italienerne i deres søgen efter kolonier satte sig tungt på

ørkenlandet med den tynde stribe landbrugsjord mod nord. Det italienske herrefolk gjorde sig uvenner med alt og alle i Libyen, og der tales om, at en million libyere omkom under det italienske regime fra 1911 til 1943.

Under anden verdenskrig bølgede de motoriserede krigsmaskiner frem og tilbage anført af Rommel og Montgomery og til sidst fik de allierede smidt tyskerne og italienerne helt ud af Afrika via Tunis.

Det er ganske fantastisk, at siden det nævnte jordskælv i 365 har de romerske og græske ruiner fået lov at ligge i fred. De er ikke blevet anvendt til byggematerialer i tidens løb, og krigsherrerne under den 2. verdenskrig placerede i dette tilfælde de fleste slagmarker uden for civiliserede områder. Helt fri af 2. verdenskrigs svøbe er Libyen dog ikke endnu. Der findes stadigvæk områder, hvor det ikke er smart at bevæge sig på grund af minefaren.

Et stort land

Libyen er et meget stort land. 41 gange Danmarks størrelse, næsten lige så stort som Grønland.

Det betyder, at man som turist skal belave sig på en række lange transporter. Det værner man sig til, og i øvrigt viser det sig, at ørkenen er ganske afvekslende, et par steder på meget overraskende facon. I et område havde der været tordenvejr natten før med det resultat, at noget af den i øvrigt udmærkede vej var blevet skyllet væk. Så vores buschauffør måtte forsigtigt køre væk fra vejen og finde et brugbart spor rundt om det beskadigede sted. Der var faktisk en del steder langs vejene i ørkenen bygget små broer med plads til at vand kan løbe under. Så det er altså et fænomen, der om ikke hører med til dagligdagen så dog kan indtræffe.

Et andet sted har de næppe været kede af en sådan begivenhed. Midt i ørkenen var der lavet en kæmpefarm formeret i runde marker på hver 50 hektar med kunstvanding. Her bliver der dyrket korn og ensilage. Halmen bruges også. Den mest sikre leverandør af vand i dette område er dog Great Man-Made River. Idéen med dette kæmpeprojekt er at føre vand fra underjordiske magasiner skabt i fortiden, da der ikke var ørken

her, til kystremmen for at intensivere landbruget yderligere.

Hvorvidt det store vandprojekt bliver til andet end en kort glæde snakkes der en del om. For eksempel i byen Germa, hvor vi i øvrigt traf

Kunstvanding

gode sortbrogede danske køer, var det tydeligt, at grundvandsmængderne ikke var tilstede i samme omfang som før. Det kunne ses på vegetationen. Om en nærliggende sø – midt i ørkenen – blev det fortalt, at vandspejlet var sunket betydeligt over de senere år.

Skrækscenariet for nogle er, at der på et tidspunkt hverken er olie eller vand. Libyen med sine fem millioner indbyggere og et uhyre stort antal gæstearbejdere sydfra og fra Vestafrika, skal importere betydelige mængder fødevarer. Landet er totalt afhængig af olien, som til gengæld er af den fineste kvalitet. Inden for erhverv, der kræver høj uddannelse arbejder der en hel del fra den vestlige verden, Europa som USA og Canada.

Kysten og ørkenen

Lonely Planet har en glimrende udgave om Libyen. Blandt andet remser den op og anbefaler, hvad det er muligt at nå inden for en given tidsramme. Den rejse vi foretog på 14 dage svarer nøje til Lonely Planets forestillinger.

Vi fløj til Tripoli med KLM. Som navnet antyder er der tale om tre byer. Tre antikke byer. Den ene af dem, Oea, ligger lige nedenunder Tripoli. De to andre besøgte vi.

Det romerske teater i Sabratha

Sabratha, 80 km. vest for Tripoli og Leptis Magna 100 km. øst for Tripoli. Begge ved kysten. Begge utroligt flotte steder, hvoraf Leptis af kendere betragtes som det flotteste, som også er forsynet med et stort amfiteater i nærheden. Begge byer havde store flotte teatre og fora og bade og meget, meget andet. Det hjalp ikke så lidt på Leptis Magnas anseelse og formåen, at en af byens sønner, Septimus Severus, i perioden fra 193-211 var romersk kejser under tilnavnet "Den grimme Afrikaner", hvilket han angiveligt erhvervede sig på grund af en meget bastant opfattelse af opretholdelsen af det romerske imperium.

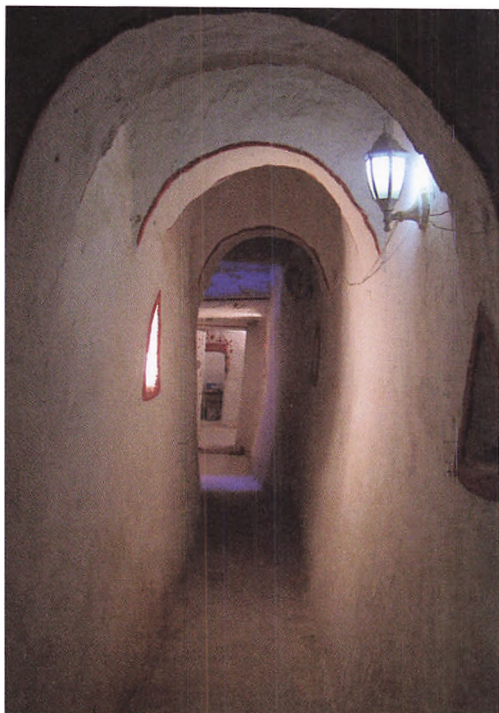
Efter disse studier ved Tripoli gik turen sydpå, nærmere betegnet langs den tunesiske grænse. Jebel betyder bjerge eller bjergkæde, og i Jebel Nafusa findes der en række såkaldte qasr skabt af berberne i sin tid. For eksempel i byerne Kabaw, al-Hay og Nalut kan man finde dem. De er på én gang beboelser, magasiner og forsvarsværker. I visse henseender er betydningen den

samme som med rundkirkerne på Bornholm.

Målet for dagens lange tur var byen Ghadames, stadigvæk tæt på grænsen til Tunesien. Byen er et helt forunderligt bekendtskab, og så er den i virkeligheden ikke én by, men to. Beboerne blev midt i 1980'erne flyttet fra den gamle by til den nye lige ved siden af. Det menes, at der har boet mennesker i Ghadames siden år 3.000 før Kristus.

Byen blev uhyre vigtig for karavane-trafikken nord-syd. Der er god vandforsyning. Det opsigtvækkende ved byen er dens konstruktion. Den er underjordisk. Tilbage i 70'erne boede der 7.000 mennesker henede. Alle knyttet til et af fem torve, ved hvilke afgørelser af fælles interesse blev afgjort, bryllupper fejret osv.

Gade- og beboelsesniveau var altså mindst én etage nede. Der kommer lys ned via lysskakter. Og ligesom med skipperne i Marstal kunne man se, om manden i huset var på langfart med en karavane eller ej. Temperaturen passede fint til

Fra den underjordiske karavaneby Ghadames

årstiderne. Kølende om sommeren. Lunende om vinteren.

Myndighedernes mere eller mindre milde pres flyttede beboerne fra den usædvanlige by, men stadigvæk opretholder familierne kontakten til deres underjordiske boliger. Byen, der er meget velholdt, er på Unescos liste over bevaringsværdige byer. Trafikken i byen for mænd og kvinder foregår/foregik helt adskilt. Mændene færdedes på byens gader. Kvinderne løb ovenover på den øverste etage eller på tagene, og de var lynhurtige til at komme rundt.

Ud i ørkenen

Efter opholdet i Ghadames kørte vi til byen Sepha i den mere centrale del af ørkenen. Byen er stor og kan give mindelser om Herning og den spiller en stor rolle i udviklingen i regionen, blandt andet med et universitet, hvor kvinderne absolut var i overtal.

Fra Sepha gik turen i firehjuls-trækkere til Jebel Acacus nuovre ved bunden af grænsen til Algier. En stor del af turen dertil foregår

nærmest i en kæde af oaser. I alle byer, vi kom igennem, blev der bygget nye private boliger.

Acacus-bjergene er berømte for klippemalerier, der for de ældstes vedkommende rækker 10-12.000 år tilbage og er udført af tuareger. I fire dage kørte vi rundt i denne nationalpark af en bjergørken. Vi boede i telt, som vi selv slog op og pakkede ned. Malerierne, hvoraf nogen måske er kommet til "i nyere tid" fortæller en hel masse om menneskenes livsbetingelser.

De er alle sammen malet i små huler, gerne hvorfra der er en god udsigt over landskabet. Malerierne beskæftiger sig med menneskets bedrifter og hvad de lavede, heriblandt jagt på vilde dyr. På den måde kan man se, at der engang har været savanne her, og det fremgår også, at menneskene før i tiden er begyndt at holde husdyr.

Det var en fantastisk oplevelse at blive ført rundt i Acacus-bjergene og de flotte klippeformationer. Og vores suveræne palæstinensiske kok kom rundt til aftalt tid alle steder. Om dagen – i november – var der en dejlig temperatur. Skjortærmer. Ellers var det køligt, nogen gange lidt koldt. Vi var mere end glade for, at vi fik vores soveposer med. Alligevel er det en god årstid at rejse rundt i ørkenen. Om sommeren er det simpelthen for varmt at være på disse kanter. For sådan nogen om os.

I denne sydvestlige del af Libyen findes der også nogle fantastiske helleristninger. De befinder sig i Wadi Methkandoush. Wadi betyder flodleje. Dem fik vi også kigget på under en imponerende tur til byen Germa, som i romertiden var hjemsted for et folk, der samarbejdede med romerne.

De grønne bjerge

Og så gik turen nordpå igen via den store asfalterede ørkenvej. Ud på aftenen blev der et spændende ophold i byen Gharyan, godt 80 km. syd for Tripoli. Byen er kendt for sin pottemagervirksomhed, og indfaldsvejene er garneret med produkterne. Det ser meget flot ud.

Efter disse oplevelser i ørkenen var det spændende at komme over til De grønne Bjerge i Cyrenaica. Også her skal der beregnes god tid til at komme rundt. Foruden alt det arkæolo-

Helleristninger i Wadi Methkandoush

giske, der blev studeret under turen, så var det kærkomment at opleve en egn, hvor jorden bliver dyrket. Overalt var bønderne i gang med at forberede næste års høst. Med at pløje og så. Det var så flot at se de sirligt pløjede marker i den frugtbare røde jord.

Og så viste det sig, at rejsen til Libyen gemte på nok en godbid. Vi fløj tilbage fra Benghazi til Tripoli og skulle hjem senere samme dag. Men der blev lige tid til at runde det nationale museum i Tripoli. Det er ikke overdrevent stort, men flot og veldisponeret og det giver en utrolig god oversigt over det man lige havde set på rejsen rundt i landet.

I tilgift får man et syn af Gaddafi's gamle folkevogn, der også er blevet fundet værdig som museumsgenstand.

Der er en særlig, ganske opsigtsvækkende, forbindelse mellem Danmark og Libyen. Journalisten Knud Holmboe, en storebror til komponisten Vagn Holmboe, konverterede til islam og foretog i 1930 en rejse i bil fra Marokko til Libyen og udgav bogen "Ørkenen Brænder". Den vakte opsigt i især den engelsksprogede verden, idet Knud Holmboe indigneret tog parti for libyerne over for de italienske besætteres grusomheder. Knud Holmboe blev i øvrigt året efter myrdet nær Akababugten i Jordan på vej til Mekka. Der er lavet en bibliografi: "Hjulspor i Sandet" af Safia Aoude.

Christian Heick er født 1947 på Store Jyndeved Forsøgsstation, søn af Ingeborg og Frederik Heick. Gift med Gunilla. En søn, Pål, der sammen med Mette, har sønnen Linus og datteren Lova.

Uddannet journalist på Vestkysten i Rødding, Tønder, Varde og Esbjerg. Diverse universitetsstudier med bopæl i Århus, Lund, Malmø, København og Albertslund. Ansat på Albertslund Posten og derefter fra 1979 ved Dagbladet på Sjælland. Først i Store Heddinge. Fra 1980 i Faxe og med kommunalreformen fra 2005 i Haslev. Bosat i Faxe Ladeplads og efterlønner siden maj 2007. Alle fotos er taget af Gunilla Heick.

Digterinden Anna

Af Bodil M. Grau

Anna Christiane Lautrup Ludvigsen blev født den 14. april 1794 i Aabenraa. Hun var datter af Pastor Johan Christian Lautrup (Lauterup) (1763-1845) og Anna Andreasdatter Bonnichsen (1749-1827).

Faderen var præst i Aabenraa. I 1796, da Anna Christiane var to år, flyttede familien til Brede, hvor faderen blev sognepræst og havde embede til 1845. Her voksede hun op i den stråttækte præstegård som faderen lod bygge i 1798.

Præsten havde elever, sønner af præster og af egnens storbønder og handelsfolk, og Anna Christiane fik undervisning sammen med dem. Hun var en interesseret og velbegavet pige og lærte ikke blot sit modersmål, men også latin, tysk og fransk.

En af de unge mænd fra faderens skole blev hendes første ægtemand. I 1819, da hun var 25 år gammel, blev hun gift med den 5 år ældre Jørgen Simon Jessen. Bondesøn fra Skovby i Vedsted Sogn.

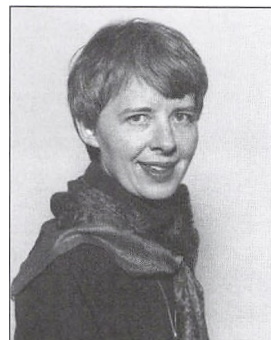
Fra 1818 var han præst i Dagebøl. Han var stor og bred og en lidt tung og pedantisk person. Anna Christiane var det modsatte, en lille fintbygget kvinde med sort hår og blå øjne, smuk og livlig.

Det var med glæde og forventning, ægteparret flyttede til Visby, hvor Jørgen Simon Jessen i 1822 blev præst.

Kirken og de historiske minder - herunder Trøjborg Slot talte til Anna Christianes fantasi, og forældrene i Brede Præstegård kunne hun besøge ofte. Hun følte sig i

Visby Kirke

Bodil M. Grau

det hele taget hjemme i Visby, hvor hun omhyggeligt passede hjemmet og haven. Samtidigt fandt hun tid til at skrive digte og til at spille på harpe.

Hun havde gode venner. Blandt dem var enken efter hendes mands forgænger, Madam Schamvogel, der også var et følelsesmenneske med interesse for poesi og kunst. Hun boede i kaldets enkesæde lige i nærheden, og de to kvinder havde dagligt kontakt.

Det var derfor med blødende hjerte, hun måtte sige farvel til Visby, da hendes mand i 1834 søgte og fik kaldet i sit hjem sogn, Vedsted.

Hun faldt dog godt til i Vedsted, hvor hun hurtigt fandt venner. Det blev sagt i sognet, at hun skrev prædikener som præsten læste op i kirken om søndagen, og hun har til tider ført kirkebogen.

Hun skrev digte og sange, og omkring 1840 mærkes det på hendes sang, at Holger Danske vågner. Måske var det Professor Flor, der havde opdaget hende. Fra nu af kommer der af og til "Hedeblomster af Anna" i "Dannevirke", og flere af hendes sange kommer i sangbøger.

I 1842 dør Pastor Jessen. I Vedsted Kirkebog har Anna den 17. februar skrevet sin mand på dødslisten og tilføjet:

"Han blev valgt til Præst i Dagebøl 1818. I

Året 1822 blev han kaldet til Sognepræst i Visby i Ribe Stift. I Året 1834 blev han forflyttet der fra her til Menigheden. Han var siden 1819 gift med efterlevende Anna Christiane Lautrup, Datter af Præsten i Brede Johan Christian Lautrup. Han efterlader ingen Børn”.

Den 19. februar skrev hun i ”Dannevirke”:

”Legemlig Svaghed var hans mangeårige Ledsager i Livet. Fraværende Slægt og Venner ville skænke mig deres stille Deltagelse. Mit Håb er henvendt til alle Enkers og Faderløses Himmelske Herre”.

Året efter brød hun op fra Vedsted. Det var i februar 1843.

Ved en af Skamlingsfesterne så hun Laurids Skau og skrev:

*”På Skamlings Tind jeg så Dig første Gang,
Du kække Skovørn! med den klare Stemme;
Ha, den var dansk! - og Hjærtets Sejerssang,
som Vestens lille Sangfugl ej kan glemme.
Tør den vel ile fra sin fjærne Egn
til østens Skov et stille Kvad at synge
for Ørnen bag det lysegrønne Hegn,
og høres den bag talrig Fugleklynge.”*

Digtet sendte hun til Laurids Skau med brev af 3. juni 1846.

Hun skrev også til Adam Oehlschläger og sendte ham et udvalg af sine digte.

Oehlschläger læste digtene igennem og sendte dem videre til litteraten Peter Ludvig Møller. Han lod digtene trykke.

Den 4. juli 1845 døde den gamle præst, Johan Christian Lautrup. I august måned samme år blev Anna Christiane gift med Lorenz Ludvigsen, som var 22 år yngre. Han havde været avlskarl og kusk hos præsten i Brede. Så længe præsten levede, kunne Anna Christiane ikke blive hustru til Lorenz Ludvigsen, da præsten var imod dette ægteskab. Efter faderens død lykkedes det dog for hende, og hun kaldte sig herefter Madam Ludvigsen.

Parret købte en gård i Storde, hvor de var indtil 1852, da de købte en større gård i Nr. Vollum.

Madam Ludvigsen var kendt for at være dygtig til alt, og Lorenz var en flittig og dygtig bonde. De passede deres ting.

Folk længtes efter ”Hedebloomsterne” i ”Dannevirke”, og da der i 1845 var gået lang tid uden digte, stod der i avisen den 18. november 1845:

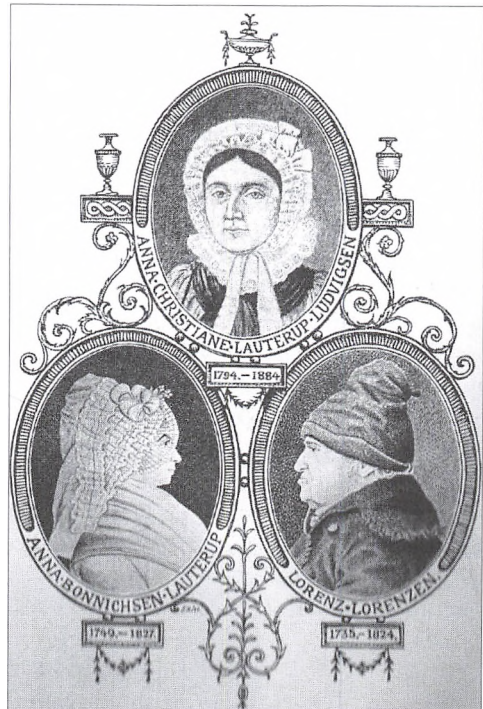
Til Anna:

*Små Hedebloomster kommer
ej mere til vor ø,
den hele lange Sommer
ej Dine Toner lød.*

*Hvorfor er Du så stille,
hvorfor din Harpe stum?
Du dæmped tidt det vilde
oprørte Hjertes Skum.*

*Så mildt de Blomster smilte
til alvorsfulde Blik.
Når de ved Hjærtet hvilte,
en Havblikdrøm det fik.*

*O, bind igen Buketter
og send dem hid til os,
af dem vi Kranse fletter
uvisnelig som Mos.
Als, i November 1845.*

Et par uger efter stod derefter Annas "Gensvar til en Ubekendt på Als" i "Dannevirke" den 6. December 1845, 6 vers, og det sidste lyder således:

*"Ukendte, Du som vakte mig af min lange Slum,
ja gid jeg kunde dæmpe oprørte Hjertes Skum!
Hav Tak, fordi Du smilte til Hedebloomsten bly!
måske en sådan svømmer snart til Din Ø påny."*

I begyndelsen af året 1852 udkommer 2 bind af "Markblomster" af "Anna". Trykt i Flensborg.

Digtene finder vej rundt i landet. Et eksemplar havner på general Christian de Mezas bord i København. Denne officer, der blev anset for at være lidt sær, havde under Treårskrigen vist sig som en meget dygtig artilleriofficer, og efter krigen var han ansat i Krigsministeriet. Mest kendt er han, fordi han som øverstbefalende i 1864 beordrede hæren tilbage fra Dannevirke.

General Christian de Meza var også et menneske med musiske evner, og Anna Christianes digte gjorde så stort indtryk på ham, at han satte melodi til 2 af dem.

Således til "Den faldne Hjærtenskær". Noderne blev sendt til Anna Christiane sammen med et digt som generalen havde skrevet.

Til Digterinden Anna :

*Hvor er det Hjerte i Nord, som stærkt ej banker
ved Mindet
om, hvad for Danskheds Sag troligt Du tålte og
led?
hvor uden Genklang en Sjæl for Din selvopfrende
Troskab,
eller en Ånd så sløv, ej at opløftes derved? -
Herlige Viv, modtag vort Danmarks begejstrede
Takord
for Dine Tårer i Løn, for Dine dulgte Suk,
og for hvert rythmisk Væld, der af Din Kærligheds
Fylde
vældigt nu sprudler frem, Ynde parret med Kraft.
Saga skal nævne Dit Navn, sålænge Dannersprog
lyder,
Sproget, som Du så rent elskede, skærmede, skrev.*

*Kjøbenhavn, Marts 1852.
Chr. Julius de Meza*

Inden den tid, i 1851, havde Anna Christiane samlet sine digte og sendt dem til en stor digter som hun beundrede, B.S. Ingemann i Sorø.

Ingemann var en rar og venlig mand, som velvilligt læste digtene igennem og svarede i to lange breve, dateret 30. juni 1851 og 20. juli 1851. Kritik og gode råd blev givet som Anna Christiane dog ikke rettede sig efter.

Efter fredsslutningen og Slesvig-Holstenernes og deres hjælperes afvæbning skrev Anna Christiane :

*Glæde over Freden
Synger, Småfugle! nu Sommer i By,
jubler fra løvrige Kvist.
Hører I Susen og Vajen i Sky?
Ser I min Dannebrog hist?
Snehvid som Liljen, som Rosen så rød
stråler den nyfødt i Vårsolens glød!*

Slesvig-Holstenerne havde tabt både militært og politisk. Ingen af deres krav var opfyldt, og den hjælp fra Tyskland, de naturligt nok havde ventet, var på krigsskuepladsen kun periodisk, og ved forhandlingsbordet svigtede den totalt.

I realiteten var begge parter tabere, og de neutrale stormagter var "vinderne", idet de afgjorde krigens endelige resultat.

Ved de såkaldte aftaler af 1851 og 1852 pålagde stormagterne den danske regering en række forpligtelser, herunder at skabe en forfatning for hele monarkiet, som tilgodeså alle de divergerende interesser og sikrede helstatens fortsatte eksistens.

At opnå en sådan forfatning viste sig i de kommende år at være umuligt, og det blev en af årsagerne til den næste slesvigske krig - i 1864.

Digterinden Anna fik en ganske stor betydning, fordi hun kom frem med sine digte på dansk samtidig med, at danskheden brød igennem og blev sig bevidst i Sønderjylland.

Hvad Laurids Skau var politisk og folkeligt, ikke mindst gennem sine taler ved Skamlingsbankefesterne, det blev Anna Christiane gennem sin digtning.

Trods den betydelige aldersforskel kom Anna Christiane og Lorenz godt ud af det med hinanden.

Den 25. marts 1864 døde Lorenz i en alder af 48 år, efter at hans helbred længe havde været svigtende. Igen var Anna Christiane enke. Hun var 70 år, og hendes land var besat. Hun gav op, solgte gården på auktion og flyttede til Ribe. Men hun kunne ikke finde sig i det ”for mig ubehagelige købstadsliv”, og hun længtes tilbage. Derfor lejede hun sig ind i et hus i Tinglev, hvor hun tilbragte de sidste 17 år af sit liv.

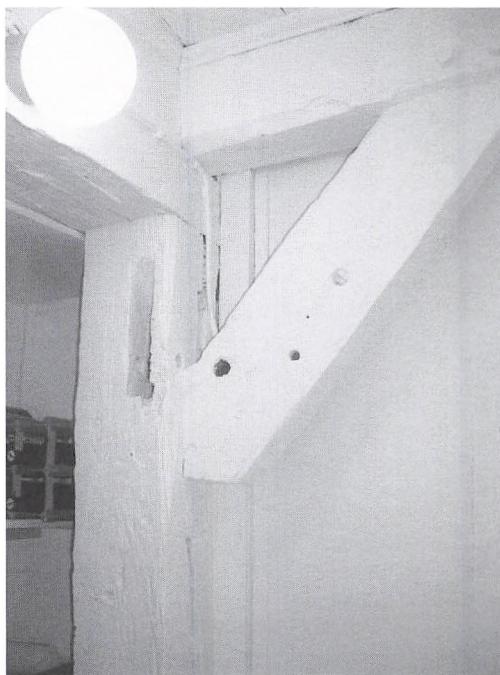
Hun blev 90 år gammel. Den 28. juni 1884 døde hun og blev nogle dage efter begravet i gode venners familiegravsted på Tinglev Kirkegård.

Bodil M. Grau f. 1941. Sekretær. Digte og tegninger i Margrethe-Hæftet Sønderjysk Julehilsen 1982-1990. Digte i LYRIK (tidsskrift for dansk og udenlandsk lyrik.) Salmer og sange med musik af Anne Barfoed. Diverse blade og tidsskrifter. Digte og artikler.

Udbjerg Præstegård

Af statskonsulent Martin Hermansen

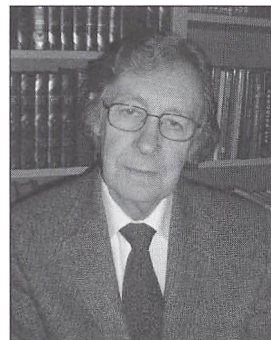
Iden frisiske og sønderjyske marsk var det tidligere almindeligt at opføre bygninger så tømmerkonstruktionen og tag stod tilbage i tilfælde af oversvømmelse eller stormflod.

Højremskonstruktionen. Indvendig rem i spisekammeret i nordsiden med stolpe og kopbåndforbindelse til loftsbjælke

Højremskonstruktionen var mest anvendt ved de større produktionsbygninger, navnlig ved lader. Der findes dog eksempler på beboelseshuse, der er opført som to- eller treskibs højremshuse. Det ældste af disse er Udbjerg Præstegård, der er opført i 1675. 41 år efter stormflodkatastrofen natten mellem den 11. og 12. oktober 1634, da "det store Guds vejr" sendte vandmasser helt ind syd for Møgeltønder og dermed tæt på Udbjerg.

Udbjerg kirke og præstegård ligger som en enhed på en lille banke i det flade marskland-

Martin Hermansen

skab, og der er intet der tyder på, at de blev beskadiget af stormfloden i 1634.

Præstegården var imidlertid omkring 1674 i en så ringe forfatning, at det blev besluttet at opføre en ny. Præsterne drev på den tid landbrug og præstegården var som regel sognets fornemste bondegård, og blev på samme måde som kirken betragtet som en slags fælleseje – noget man værnede om.

Beslutningen om at nedrive den "uuelige" præstegård blev taget i 1674 og fastholdt i følgende dokument :

"Da Udbjerg sogns gamle, brøstfældige og uuelige præstegård nødvendigvis må repareres

Præstegården set fra syd

fordi den ikke længere kan stå sådan, og da den med samtlige sognemænds godkendelse næste forår - om Gud vil - må nedbrydes og på ny opføres, og da sådant bedre går fra hånden, og der hverken bygges for dyrt og kostbart eller for småt og ubekvemt, men solidt og pynteligt, så en ærlig mand kan have sin glæde derved, og ikke efter enhvers hoved og skøn, da ofte den ene vil have stort, den anden lille, den ene langt, den anden kort, den ene bredt, den anden måske snævert. At man altså aldrig kan enes derom, så er det blevet anset for godt - som det også er skik i andre sogne - at der vælges, forordnes og indsættes nogle visse bemyndigede, som på bedst mulig måde og bekvæmest skal hjælpe at fremme dette byggeri. Derfor vælger og bemyndiger og forordner vi samtlige nedennævnte sognemænd herved: Hune Nissen, Henne Friedrichsen, Lüd Brodersen, Ebbe Andersen, Andreas Lorentzen og Lorents Brodersen, at de i kraft af dette hjælper at fremme den kommende opførelse af præstegården, som det skal ske belejligst og bekvæmest, og at de på troskab og god tro allevegne skal vide at tage i agt sognets bedste og hr. præstens bekvæmhed, til hvilken ende de så i vort sind bør være beføjet til at skalte og valte med dette byggeri efter eget bedste og lykke. Til gengæld lover vi, ikke alene at bevilge og til rette tid i skyldig måde at afdrage de penge, der først skal udlægges til træindkøb, og de, der derefter skal blive bekostet, men også til selv til fælles nytte at tage fat på dette byggeri med alvor og gerne og villigt at yde hjælpende hånd med arbejde, kørsel og deslige, hvad der med rette tilkommer os at gøre. Og til vidne på, at dette er vor, de samtlige sogneindvåneres samstemmende og alvorlige mening har vi til bekræftigelse egenhændigt underskrevet denne vor udstedte fuldmagt.

Således sket Udbjerg den 6. oktober Anno 1674, sign. Boe Lorentz, Jens Jacobsen, Peter Christiansen, Jep Christiansen, Laurens Hansen, Mett Boes, Niels Carstensen, Fedder Lorentzen, Jens Petersen, Christen Andersen, Detleff Wolff, Anna Peters”.

I foråret 1675 nedrev man så den gamle ”uduelige” præstegård og i løbet af året opførtes den nye.

Et endnu foreliggende meget detaljeret og specificeret byggeregnskab viser, at de samlede byggeudgifter beløb sig til 1.212 Mark 9 Skilling. Heri er medregnet udgifter til materialer, arbejdsindsats og transport. Sognets beboere leverede 12.190 sten til byggeriet samt ler og strå og udførte al transport, bl.a. blev 35 hestevogne sendt til Åbenrå og Flensborg efter byggematerialer. Byggeriet blev finansieret ved salg af materialer fra nedbrydningen af den gamle præstegård. Det indbragte 7 Mark 10 Skilling. 89 Mark 6 Skilling blev pålagt 86

kådnere (husmænd) til deling. Resten blev fordelt på kirkestole, hvor bolsmændene (gårdejerne) måtte betale retten til en hel eller en del af kirkebænken.

Af byggeregnskabet fremgår at så godt som alle i sognet deltog i byggeriet, og alle kunne således deltage i glæden over den nye præstegård.

Præstegården blev opført efter typisk frisisk byggeskik, som en solret længe med 12 fags beboelse i den østlige del og 6 fags stald og tærskelo i den vestlige del, adskilt af en tværgående forstue (æ framgulv). I en vinkel mod syd blev der bygget en bred ladebygning med stor tagrejsning konstrueret således, at hele den vældige tagkonstruktion blev båret af kun 9 lodrette stolper. Stolperne bærer en kraftig rem af svære egebjælker, hvorpå hele tagværket hviler.

Præstegårdens grundplan og indretning minder om datidens andre gårdes på egnen med framgulv (entré) og tærskelo i midten, mod øst med køkken, dørens (dagligstue) og pis-sel (storstue) samt kælder-kammer, og længst mod øst æ klæv (nørre- og søndrekamre) med ligdøren i det sydvestlige hjørne. På bygningens sydside ud mod haven er stolper og rem skjult i ydermuren, men i østgavlen ses svære jernankre, der dokumenterer højremskonstruktionen. På nordsiden ses stolper og rem indvendig i huset, og nordsiden har et lille ”udskud” ca. 1 m. bred, der slutter tre fag fra østgavlen. Der er ved byggeriet anvendt hårdtbrændte røde munkesten, og anvendt tømmer har konsekvent været vel-lagret egetræ.

Syd for ladebygningen opførtes et fritliggende 4 fags ”bakhuis” med skorsten, bageovn og

brønd. Bakhuset var dog i slutningen af 17-hundredetallet så forfaldent, at præsten ønskede et nyt. Uenighed med menigheden herom førte til, at præsten klagede til kongen, der i 1789 gav præsten medhold. I 1790 blev der derfor bygget en fløj til præstegården mod nord indeholdende bagerum, vaskerum m.m. Bygningen blev dog senere indrettet til konfirmandstue.

Ved præstegårdens 200 års jubilæum blev der drøftet om det ville være hensigtsmæssigt at erstatte den gamle præstegård med en tidssvarende nybygning. Da man i 1879 fik bygningen grundigt gennemgået fandt man dog ud af, at den ikke var så ringe endda, og man droppede byggetankerne.

Fra 1938 til 1947 var præsteembedet i Udbjerg vakant, og præstegården blev derfor lejet ud, ligesom besættelsesmagten anvendte den i en periode under krigen. I 1947 var bygningen, der var fredet i klasse A, i en yderst medtaget stand. Der gennemførtes derfor en gennemgribende restaurering for at den kunne bevares som kulturminde og samtidig være en værdig bolig for den nytilltrådte sognepræst.

Præstegården set fra nord med nyt stråtag

Siden den nuværende præstegård blev opført i 1675 har der boet 17 præstefamilier i den. For nogle har den været deres hjem i mere end 40 år. Præsterne har forstået at værne om den kulturhistoriske bygning. I første halvdel af 1700-tallet anlagde pastor Wegener en fiskedam i haven og flere præster har plantet træer omkring gården – noget usædvanligt for egen dengang. Flere af de gamle træer står endnu, således et kastanietræ, en bøg og et asketræ i haven. Det store egetræ på gårdspladsen blev plantet omkring 1860.

I 2004 bestemte Kirkeministeriet, at Udbjerg sogn fremover skulle dele sognepræst med Møgeltønder, og at præsten skulle have bopæl der. Udbjerg præstegård var dermed tilovers, og da det ikke var muligt for menighedsrådet at finde relevant alternativ anvendelse blev den i 2005 afhændet til privat side.

I løbet af 2006 lod det nye ejerpar præstegården gennemgå en omfattende restaurering, foretaget af lokale håndværkere under ledelse af arkitekt Steffen M. Søndergaard, Vegen, og under opsyn af Kulturarvstyrelsen. Den står derfor i dag næsten i uændret form, som da den blev opført for 332 år siden, samtidig med at den fungerer som en charmerende og tidsvarende bolig.

Martin Hermansen.

Martin Hermansen, statskonsulent, R. l. gr. p.p., født 1933 i Bolderslev.

Efter embedseksamen i 1957 tilknyttet de danske landboorganisationer i København. 1970 indtrådt i centraladministrationen med henblik på forhandling om dansk tilslutning til Fællesmarkedet. Udnævnt til statskonsulent i 1974. Herefter som diplomat tilknyttet danske ambassader i Europa og Mellemøsten. Pensioneret i 1997 og til rådighed for Udenrigsministeriet vedrørende specialopgaver i udlandet.

Mit Sønderjylland

Af Birte Blønd

Det var barndommens land

Hvor jeg voksede op i tryghed, selv om der var mørke skyer i horisonten. Vi skriver 1932, og byen er Gråsten. Det år kom jeg til verden i A.D. Jørgensensgade 5. I en hel uge efter søndagsbarnet var født, hejste min far Dannebrog ved solopgang. Forinden havde han iført sig sit fineste søndagstøj; al den festivitas fandt sted af glæde over, at barnet var en pige. Han beholdt stadstøjet på dagen igennem, indtil han efter solnedgang tog flaget ned. Inden døre lagde han det omhyggeligt sammen, og tøjet blev hængt på bøjle og luftet.

Det er tiden, da tysk og dansk bliver uforenelige størrelser, og det bliver værre endnu, da Danmark i 1940 besættes af tyske tropper.

Jeg vil fortælle om min slægt. Min far, Viggo Erik Blønd, var fra Århus. Da han som 13årig

Min far kæmper Viggo Erik Blønd, Gråsten, født 1896 i Århus, død 1957

Birte Blønd

FDF dreng havde stået ved Kongeågrænsen og set ned i det sønderjyske land, fortalte han sin tropsfører, at hvis det land dernede nogensinde blev dansk, så ville han have sit virke der. For der var da tale om en paragraf 5, der lovede sønderjyderne en afstemning om deres tilhørsforhold, ikke? Jo, nikkede føreren, men den paragraf var blevet slettet af Otto von Bismarck. Det ville drengen ikke tro, han var overbevist om paragraffens gyldighed. Han fik ret.

Han kom efter genforeningen i 1920; han var bankmand og arbejdede i Folkebanken for Als og Sundeved i Sønderborg, hvor han stiftede en FDFkreds, der med musik og faner marcherede gennem byen, for nu var det tilladt at vise de danske farver. Senere fik han sin egen filial af banken i Gråsten, og det blev hans skæbne. Over for banken boede guldsmed Julius Jacobsen, der foruden to sønner havde en ung datter, Dora, i næsten giftefærdig alder.

Brylluppet blev holdt på det tidligere Hotel Stadt Hamburg den 20. oktober 1922. Efter genforeningen havde det fået navnet Hotel Graasten. Af lutter glæde over navneskiftet flottede morfar sig: Brun Suppe står der som første ret på menukortet, dernæst Fiskefilet Champignons, og hovedretten var Kalveryg garni. Desserten lød på Ananasfromage, og senere blev

der serveret Mocca. Alt står prentet med morfars sirlige skrift. Vinene var heller ikke at foragte: Haut Sauternes, Leoville (1911), Madeira (old fine).

Det var et ærkedansk miljø, som mine to brødre og jeg voksede op i. Første verdenskrig var endnu ikke lagt bag vore bedsteforældre. De var præget af den alvor, der havde sat sit aftryk på Sønderjylland i årene inden genforeningen i 1920. To sønner havde overlevet krigen i skyttegravene, men den tredje søn blev derude. Deres stille sorg skiftede til glæde, når vi børn trådte ind i deres hus i Slotsgade, ringede på butiksklokkerne og meldte vores ankomst med ordene: *De æ mæ!*

Deres kærlighed til os skabte tryghed og glæde. Glæden gjaldt især bedstemors bagværk, hun overgik byens bagere i kunsten. Hver søndag var der om eftermiddagen stort kaffebord med mundgodt, Gewimmel, som det blev kaldt. Vi sad om det runde bord i dagligstuen, den gode stue, hvor bedstemors planter og blomster smykkede vindueskarmene. Bedstefar tronede som en konge i plyssofaen med det svungne, cicelerede ryglæn af lakeret træ. Det store billede over sofaen forestillede biskop Absalons nedhugning af den hedenske gud Svantevit.

Deres lykke over at være blevet danske boede i hver krog i hjemmet. Morfar var født i 1865, og han blev som eneste dansker i vores by valgt ind i den tyske kommunalbestyrelse i 1908 og genvalgt i 1913. Efter genforeningen i 1920 blev han dansk sognerådsformand. - Hans natur var

forsigtighed, og Gråstens trivsel lå ham stærkt på sinde, hans virke havde altid været til bedste for byen og

*Min morfar
guldsmed
Julius Jacobsen,
Gråsten, født
1865, død 1945*

dens borgere, skriver Poul Andersen i sin bog, "Graasten, et slot og et sogn", - og med rette modtog han Ridderkorset for sit kommunale arbejde og for sin klare danske holdning, fortsætter forfatteren.

Jeg kendte ham som en elskelig bedstefar, kun overgået af bedstemor, Catharina Dorothea Jacobsen, født Stender.

Hun var det bedste menneske i byen, fortalte genboens datter mig engang.

Der er ingen tvivl i mit sind

Bedstemor og jeg gik lange ture i dronning Ingrid's blomsterpark og i Vandholm-skoven ved slottet. Bedst var det, når hun havde tilpasset togtiderne til vore ture. Efter at dronningens blomster var beundret, kunne jeg nå at løbe hen ad kastaniealléen og stille mig under en togtunnel for at mærke gysen og en kildende spænding i kroppen i det øjeblik, den store dampmaskine drøede hen over mig!

- Kom så, Birte, sagde hun. Jeg ville helst vente på det næste tog.

Eller jeg sad i kakkellovnskrogen og læste i gamle Familie Journaler om Villy og Jonna på Eventyr; hentede to fedtkager i køkkenet, en brun og en hvid, når handlingen blev for dramatisk. Således styrket læste jeg derefter videre.

Anden Verdenskrig

I 1939 rejste hele familien en tur til Tyskland sidst i august måned. En del af min mors slægt var emigreret til Tyskland tidligere, til Oldenburg i Holsten. Vi mødte kusiner og fætre, og vort venskab med dem varede ved. Men på det tidspunkt oprustedes Tyskland, og mine forældre var alvorligt bange for det spøgelse, der styrede landet, så vi skyndte os hjem efter en uge.

Dagen efter gik tyske tropper ind i Polen. Og hvad der fulgte, ved alle.

Snart skete der en opsplitning af byens befolkning. Den havde længe været mærkbar, men nu var der ingen tvivl: De tysksindede sluttede sig til nazisterne i et ønske om at få grænsen flyttet tilbage til Kongeåen. De danske gik stille rundt med et andet ønske, nogle måske med en drøm om at få grænsen flyttet ned til Ejderen? Hvor den havde været fra år 811 - 1864!

Vi børn vænnede os til den forandrede dagligdag. Tyske soldater marcherede syngende i gaderne, vi mødte dem på vej til skole, men de var disciplinerede og indgød os ingen angst. Eller kan jeg kun tale for mig selv? Var jeg bare i stand til at fortrænge angsten? Nætterne med hylende sirener blev efterhånden en vane. Vi gik i kælderens. Nølende. Sengen var varm og kælderens kold.

Som blåmejse (de blå pigespejdere) var jeg i spejderlejr i Kollund, og en nat lød sirenerne: Englænderne bombede Flensborg. Spejderhytten lå ned til Flensborg fjord, og vi piger stod og så byen badet i uhyggeligt lys og fyrværkeri. Førerne turde ikke blive i hytten. I ly af skoven løb vi op til Græns hjemmet (vandrerhjemmet, nu Fakkeldgården), og fik plads i sovesalen med de skrå tagvinduer, mens projektiler, antiluftskys, fløj i alle retninger om ørerne på os. Vi måtte skyndsomt løbe ned i en kælder, eller var det bare en gravet tunnel? Her sad vi og sang glade spejdersange.

Lejren ved fjorden blev ikke gentaget!

Bedre endnu var det at komme på FDF lejr på Als med min far; han var lejrchef. Mor var den sommer taget af sted på sin sølvklarede, gamle damecykel til Århus - og hjem igen. Det var midt under krigen. Far måtte sluge den pille at tage sin uorne datter med i lejr, hvor jeg tumlede mig i natløb sammen med drengene. Og boltrede mig i havet ved hver given lejlighed. Det fik følger. Ikke natløbet! Men svømmeturerne. En bragende mellemøretændelse pinte mit højre øre, og far nægtede at give mig en stoppenål. - Jeg vil stikke hul, lød mit nødskrig. Hans lægehjælp bestod i at fylde mig med så meget slik, som jeg kunne synke. Den kur var effektiv: Snart behøvede jeg ingen stoppenål. - Det onde kommer ud, far, råbte jeg til ham en nat. Det drejede sig om store mængder. - Sig ikke noget til mor, når vi kommer hjem, befalede lejrchefen. Det lovede jeg. Men uheldigvis havde jeg ligget med mit fine, røde tørklæde om hovedet i de forpinte nætter, og da det skulle en tur i vaskebaljen derhjemme, fik mor syn for sagen. Det blev far, der fik balladen. Men jeg blev også straffet med en tur til ørelæge

doktor Abild i Aabenraa, der mente, at det ville være nødvendigt at mejsle pigens kæbe op. Mor rev mig ud af konsultationen og hvædede, at dét ikke skulle ske, så længe hun var i live. Og nu var det hende, der købte slik. Til sig selv og til mig.

Jeg elskede hende den dag

Her skal indskydes, at samme doktor Abild tre gange havde mejslet min fars kæber op uden nævneværdig bedring af hans bihulebetændelser.

Børn i Gråsten var heldige. Da mange udflugtsmuligheder var begrænset af krigen, måtte vi nøjes med cykelture på nedslidte dæk langs Strandvejen eller til stranden ved Vemmingbund. Der var mange punkteringer undervejs.

Men bedst af alt var livet på fru Hammers badeanstalt. Forsynet med en kæmpe madpakke tilbragte vi ferien med at tumle os i Nybøl Nor, fryse bravt, og rystende spise den medbragte mad. For at komme til badeanstalten gik vejen ad Fiskens til. Undervejs passerede vi Gråsten slagteri, holdt fingrene for næsen, til vi nåede vores elskelige fru Hammer, der altid tog godt imod os og smilende udleverede nøglerne til pigernes kabine. Kønnene blev passende adskilt. Hjemturen fandt sted, når fru Hammer med bestemthed afgjorde, at det var slut for i dag.

Mellemøretændelser dukkede op med mellemrum og krævede sin betaling: Ingen badning. Herefter bestod ferien i at øve Czerny etuder på klaveret. - Carl Czerny var elev af selveste Beethoven, sagde mor højtideligt, mens hun overværede øvelserne. Andre dage pointerede hun, at de etuder stadig var højaktuelle, for ingen havde gjort ham kunsten efter. Efter at lektionen var øvet til bevidstløshed, slap jeg fri og løb ud på gaden, hvor de andre spillede rundbold.

Modstand

Besættelsen intensiveredes. Modstanden blev øget i samme takt. I Sønderjylland skete det stilfærdigt i begyndelsen for ikke at provokere. For grænsen skulle nødig flyttes nordpå igen. Men de hemmelige aktiviteter fortsatte ufortrødent i skjul.

Vi fem sad ved brændeovnen og vænnede os til at lytte til BBC. Min far forsvandt mange

gange om natten, min bror var med i en modstandsgruppe, og to af byens unge mænd gik under jorden i vores kælder. - Vil du være med i modstandsbevægelsen? spurgte mor sin tolvårige datter. Jeg nikkede glædestrålende. - Dit arbejde består i at holde mund med, hvad der foregår i huset. Jeg tabte underkæben af skuffelse. For det var min drøm at medvirke ved jernbanesabotage. - Og du må ikke tage kammerater med hjem, og hvis naboerne ringer på døren, siger du, at jeg gør hovedrent, og du giver dig til at spille klaver, når deres skrivemaskiner klapper i kælderen. Ingen må vide noget.

Værst var det gået til i vores by den 26. maj 1944, da Gestapo ville arrestere obersten for Grænsegendarmeriet, Svend Bartholin Paludan-Müller. Soldater og det hemmelige politi kom om morgenen klokken fem til hans bopæl. Obersten barrikerede døren. Han holdt stand på loftet fra klokken 5-9, ene mand mod ca. 40 tyske, efter at Gestapo havde sat ild til huset med flammekastere. Ved syvtiden bad pastor Hvidt Gestapo om tilladelse til at tale med obersten og bede ham overgive sig. Paludan-Müllers svar lød: - Mig får de ikke levende, og jeg vil sælge mit liv dyrt. Den sidste kugle gemmer jeg til mig selv. Vorherre tilgiver mig min synd. Obersten bad derefter pastor Hvidt tage sig af fru Paludan-Müller og datteren. Så lyste præsten velsignelsen over ham, og obersten modtog den knælende i sit brændende hus.

Skydningen begyndte igen med maskingevær og håndgranater, og først hen imod klokken 9 blev der stille. Ca. ti minutter efter kom et enkelt skud, der ikke lød som de andre.

Da sagde fru Hvidt stille: - Nu døde obersten.

Krigen var kommet til Gråsten. Der var stor opstandelse i byen. Flagene blev hejst på halv stang, butikkerne blev lukket, hjemmetyskerne (det tyske mindretal) trak i uniform og patruljerede på gaden hele natten med en tysk soldat på hver side. Det resulterede i, at lederen af Sicherheitsdienst i Aabenraa påbød politimesteren i Gråsten at sørge for, at alle butikker blev åbnet, og alle flag taget ned. Politimesteren svarede, at han ikke havde hjemmel hertil og fik en frist til klokken tolv. Men inden da kom der et fornyet krav, efterfulgt af en trussel om belej-

ringstilstand. Fra mere moderat side blev der fra Aabenraa meldt tilbage: "Um Gottes Willen, wenn die Leute Halbmast flaggen wollen, dann lassen sie doch flaggen".

Og derved blev det for Gråstens vedkommende – en tid.

Befrielsesdagen

Den fjerde maj oprandt omsider. Den sidste tid inden den længselsfuldt ventede kapitulation i 1945 var lang. Som i det øvrige Danmark forstærkedes besættelsens rædselsregime i de måneder, der gik forud.

Vore "gæster" i kælderen kom op til os en aften. Vi sad i stuen, datoen var den tredje maj. I hånden havde Dres to nodesider med et farverigt omslag i blåt, hvidt og rødt. Jeg kiggede på hans hånd, ventede spændt. Så gav han mig Danmarks Frihedssang "En vinter lang og mørk og hård". Da jeg var den eneste, der spillede efter noder, gik jeg straks i gang med at lære sangen. Vore underjordiske gæster forlod os med ordene: - Nu tager vi af sted, og vi kommer ikke tilbage, før krigen er forbi.

Det var så sandt, som det var sagt. Den fjerde maj var de engageret andetsteds. Som overalt i Danmark løb vi ud på gaderne i den lyse nat; vi fjernede mørkelægningsgardiner og satte lys i vinduerne. Men ikke alle byens indbyggere deltog i den jubel!

"Det store øjeblik, da Dannebrog for første Gang går til Tops på den tyske Højborgs Flagstang på Pladsen foran den tyske Skole, hvor de tyske fanger nu skal interneres"

Vi ventede på morgendagen

Alle vidste, det ville komme til en dansk-tysk konfrontation. Det skete, men dagen forløb anderledes end ventet, selv om arrestationen af tyske håndlangere var forløbet uden dramatik.

Men "Fredløs er freden", jeg citerer her forfatteren Marcus Lauesens smukke salme.

Den store, tyske skole havde i nattens løb skiftet "identitet" til dansk politistation og hovedkvarter for modstandsbevægelsen. De arresterede blev interneret i skolens lokaler på første sal. Der stod vagt omkring skolen, da det sker:

Fra søsiden kommer marinebåde fra Egersund sejlene ind i Sildekulen. Ombord er tyske kadetter, der nægter at overgive sig, og agter at befri de internerede. Det bliver dog forhindret af korvetkaptajnen. Lidt efter ankommer en rutebil, ud springer 25- 30 tyske marinesoldater, skyder vildt omkring sig og dræber to danske modstandsfolk. Ilden bliver straks besvaret. Jeg står på åstedet, kaster mig ned i en grøft; mere

husker jeg ikke. Da jeg vover mig op af grøften, ser jeg Dannebrog glide på halv stang, det flag, der er hejst af glæde over kapitulationen.

"Den svært bevæbnede Vagt ved Indgangen til den tyske Skole, hvis klasseværelser bruges til Internat, medens Gymnastiksalen er belagt med tyske Flygtninge"

"Sognerådsformand Johs. Kock tolker Graastenernes varme følelser for Kronprinseparret ved deres første modtagelse i Graasten den 2. september 1945". (Bemo Foto). (Som et kuriosum står begge mine forældre midt i billedet med smil om mund, og min far med hatten i hånden.)"

Tiden efter krigen var lysere end nogensinde

En verden uden for Gråsten dukkede op. Vores udlængsel kunne snart udfolde sig, og det skabte nye udfordringer: Norske børn kom til Danmark, jeg rejste til Nordnorge, mine brødre til Frankrig, mine forældre til Sverige. Så var det Englands tur til at blive hjemsoget, først besøgte jeg en engelsk familie i Watford, Herts, og en engelsk pige tog med mig hjem til Danmark. Året efter var min bror med til at bemandede et vikingskib, HUGIN, der blev roet over Nordøen til England, hvor vikingerne oplevede en modtagelse i Ramsgate, der i gamle dage havde været en konge og hans mandskab værdig.

I 1949 fik jeg visum til Tyskland og rejste med store forventninger til Oldenburg til vore slægtninge. Og til Hamburg. Det blev efter 10 lange år et stormende gensyn med de mennesker, som krigen ikke havde taget med sig.

Stockholm

Om efteråret tog jeg til Stockholm som au pair, - og det blev et lærerigt år. Storbyen var tiltrækkende, her skete der virkelig noget nyt for et ungt menneske. Lys fra hele byen spejlede sig i Mälaren, der var funkende neonreklamer i alle gader. Efter de mørkelagte år i Gråsten var det et paradys. Og på gadehjørner stod pølsevogne, som stillede vores sult, og chokolade kunne købes overalt. Jeg var ofte sammen med unge, svenske piger, der boede i nærheden af mit nye hjem, hvor jeg passede familiens tre børn, gjorde rent, bagte kager som min bedstemor, mens jeg grundede på, hvor jeg skulle gøre af mig selv i fremtiden, for noget nyt skulle der jo ske – engang, når dette var forbi. Min hunger efter mere skolegang voksede støt, mens jeg støvsugede og vaskede op. For selv om jeg elskede Stockholm og gerne ville være blevet i det uspolerede, svenske land, vidste jeg, at jeg ikke kunne uddanne mig derovre, jeg havde ikke penge nok.

Mine skolekammerater var begyndt i gymnasiet på Sønderborg Statsskole. Ønsket om at få en studentereksamen havde ligget latent i mig, men afskeden med Sverige, børnene og de nye venner var tung. Hjemme igen skulle der læses mange fag. Hvad med latin? Kunne jeg

klare det? Cæsars gallerkrige fik mig til at bryde sammen, men jeg indhentede med nød og næppe det ønskede pensum.

Sønderborg tur-retur

I tankerne går jeg tilbage til de daglige togrejser til Sønderborg. De handler om kupeer og kreativt samvær. Vi skriver 1950.

Hver morgen klokken 6.55 gælder det om at smøre haser og benytte forbudte smutveje inden for baneterrænet, for toget holder allerede ved stationen, og det overholder ydermere sin afgangstid 6.57! Hver dag. Sanserne er spændt til bristepunktet, det er to minutters udfordring for de morgenduelige. Jeg når det. Bænket i vognen på samme plads som dagen før bliver bøgerne halet op af tasken med en uforklarlig iver. Hvorfor?

Jo, hjemmearbejdet begynder nu, og togstrækningen Gråsten-Sønderborg giver os elever femogtyve minutter til gennemgang af dagens lektier. Fagene engelsk, tysk, fransk og dansk bliver gennemgået af den mest habile elev i det pågældende fag, som har et interval mellem to stationer til rådighed. Det er koncentration, der præger os i de tidsrum.

Efterkrigstidens tynde tøj forårsager et brat stemningsskift, når Christian X.s Bro er i sigte. Vi fryser på forhånd, ordene forstummer, indædt travet vi over broen i suset fra blæsten og kulden.

Men skolen var det værd. Vi var en lærerbenådet klasse: Lærte at skrive engelske genfortællinger, tyske frie fremstillinger, faget historie blev krydret med anekdoter, for ikke at snakke om det spændende fag oldtidskundskab, som jeg intet kendte til i forvejen. Vi havde en lærerstab, der kunne lide at arbejde, og den kunne lide os. Rektor Egeberg Jensen skabte en atmosfære af menneskelighed og tryghed for danske elever, såvel som for de tyske, der efter kapitulationen blev overflyttet til dansk skole og dansk gymnasium, efter at de tyske var nedlagt en tid.

Klokken 14.00 traskede vi i træet og sultent tempo til stationen og den ventende motorvogn.

Erindringer

Er erindringer pålidelige? Fra denne periode er de. Vi var i en rivende udvikling på flere felter end blot den faglige: Amørinerne sværmede i luften, og vi lod dem ikke i stikken, men promenerede trofast på Grønningen. Par fandt sammen – og gled undertiden fra hinanden.

Og der var fester i Fiskerhytten. Med hjemtur i den lyse nat, da en duft af græs og blomster bedøvede enhver fornuft. Og der var skoleboller i festsalen under overvågning af lærerne!

Anden verdenskrig lå langt bag os efter studentereksamen i 1952. Tiden forhindrede os ikke i at være unge og fortrænge de ældres frygt for en tredje verdenskrig, der ville udradere os alle. Vi levede beskedent sammenlignet med de unge i dag, men ikke dårligere. Og vi gik en tid i møde, hvor vi fik del i det store opsving, der førte frem til nutidens Danmark.

Et menneske er mærket af barndommens tid og sted, og det mærke forlader aldrig sjælen, selv om man bliver ældre. Jeg har boet i Århus og andre steder i Danmark i over 50 år.

I Flensborg Avis blev der i efteråret sagt i en artikel, at jeg var blevet rigsdanser! Det er en tilsnigelse: Jeg er sønderjyde.

Og jeg måtte simpelthen skrive en historie om grænselandet og vores liv dernede i krig og fred.

Birte Blønd. Født i 1932. Siden 1957 gift med læge Søren Sørensen.

Bosat i Risskov ved Århus.

Lærer i Århus 1954. Lægeseekretær 1967.

Cand. phil. i tysk 1985.

Forfatter til grænselandstrilogien:

"Grænsegænger" 2001, "Skillelinier" 2004 og

"Dansen kan begynde" 2006.

Julekirken på Årø

Af Meta Lund

Jeg har boet på Årø i over 40 år. Min mand og jeg kom til øen i 1960, hvor vi overtog et statshusmandsbrug. Dengang var der mange unge par på øen, og der var en stor børneflokk. I dag er skolen nedlagt, og gennemsnitsalderen er høj på Årø.

Min mand og jeg har dyrket landbrug i mange år. I 1995 flyttede vi til vores pensionisthus i Årø by og vores søn overtog gården.

Der bor godt 180 personer på øen. Vi kender alle hinanden og har et godt sammenhold. I sådan et lille samfund ved man, at hvis noget skal laves, skal man selv gøre det. Fx har vi lige anlagt en naturlegeplads i fællesskab. Den bruges af alle de mange børnehaver og skoleklasser, der besøger øen på endagsture.

Jeg siger altid, at hvis man er i byen en aften og sidder og ærgrer sig over, at man skal med færgen hjem, ja så skal man skynde sig at flytte. Så duer man ikke til at være øbo.

Jeg nyder de mange mennesker, der kommer her i løbet af sommeren, men jeg nyder også, når freden og roen sænker sig over øen om efteråret, og vi har det hele for os selv. Stilheden om vinteren er dejlig oven på sommerens uro, men begge dele hører med.

Savnet af en kirke

I mange år have Årø-boerne ingen kirke. De kirkelige handlinger blev afholdt i "salene"- dvs. de store stuer på de store gårde. Det var besværligt, og det mest besværlige var, når der var dødsfald på øen. Så blev der først afholdt en højtidelighed på øen. Enten på gårdene eller i skolen.

Hvis det var dårligt vejr, blev den døde sat i fiskeladerne nede på havnen, indtil der var stille. Så blev liget fragtet over til fastlandet. Det skete ved, at følget roede, og den døde lå på en særlig pram. Når man havde nået Årø Sund, gik man med den døde til Øsby- en tur på 5 km. Det var

Meta Lund

ikke en tur, som kvinderne kunne være med på. Ofte fulgte de blot den døde til Kongebroen, og så var resten af begravelsesfølget forbeholdt mændene.

Det var ikke så sært, at Årøboerne sukkede efter at få deres egen kirke. De søgte adskillige gange de tyske myndigheder om hjælp til at bygge en kirke, men fik de første mange gange afslag. I 1901 sendte provstekontoret i Haderslev et brev til Øsby menighedsråd. Man ville gerne imødekomme Årøboernes ønske om egen kirke, men kun på betingelse af, at Årøboerne også selv ydede noget.

Christian Martensen yder sit bidrag

Øens rigeste mand var ved århundredskiftet Christian Martensen. Han ejede Årøgård, der var på over 100 ha. Han skænkede de 1768 m², der senere skulle blive kirkegården og kirkegrunden. Den eneste betingelse, han stillede var, at han selv skulle begraves lige til højre for kirkedøren, når man kom ind på kirkegården.

Pladsen til venstre skulle forbeholdes hans bedste ven Knud Sørensen. Onde tunger sagde senere, at det var, fordi de to var så nysgerrige, at de ville se alle dem, der kom i kirken.

Men Chr. Martensen ligger begravet til højre for kirken endnu i dag, og han kan stadig holde

Julekirken

øje med alle øboerne og se, om de husker at gå i kirke. Hans ven Knud ligger lige overfor.

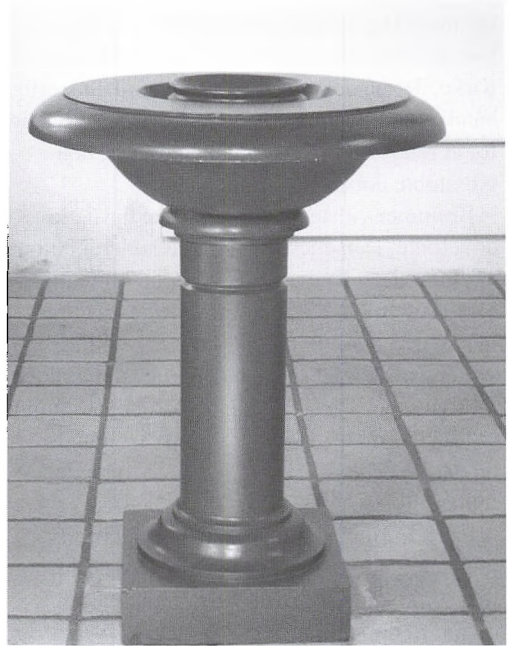
I 1904 fik menighedsrådet papir på grunden, og i sommeren 1906 begyndte byggeriet. Kirken var færdig til jul 1906. Deraf navnet Julekirken. Den blev indviet den 30. december 1906.

Kirken var enkelt indrettet og på ingen måde luksuriøs. Døbefonten var i et støbt gipsmateriale og meget prunkløs. Orglet havde 12 stemmer og ingen pedal.

Kirkeskibet

Da kirken var færdig, syntes pastor Tiedje, der manglede noget, så han sendte en skrivelse rundt på øen for at få folk til at give penge til et kirkeskib. Der var mange skippere og søfolk på øen, så pastor Tiedje mente, de måtte støtte hans forehavende. Det gjorde de også. Pengene blev samlet ind, og Asmus Lass fra Årø Sund byggede en bark "Maria af Årø Sund". Barken var den almindeligste bådtype på den tid, og mange af Årøsmændene kendte barken fra deres egen livsgerning. Skibet blev utrolig flot og hænger endnu i kirken.

I mange år tjente kirken nu sit formål. Under 1. verdenskrig var mange sønderjyske mænd i

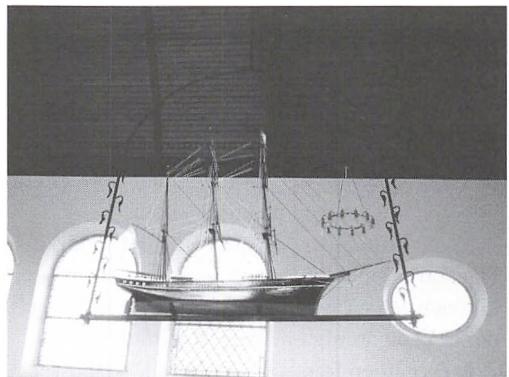

Støbt døbefont fra 1906 med messingfad

tysk krigstjeneste. Fra Årø var ca. 50 mand med i krigen på forskellige fronter. 10 af disse unge mænd døde i Rusland, Rumænien og Frankrig. Det var et frygteligt tab for øen. En meget stor procentdel af øens unge var simpelthen udryddede. Nogle familier fx familien Sørensen blev særlig hårdt ramt, så det tog rigtig lang tid for øen at komme over det. I kirken hænger en mindetavle over de faldne.

Knud Brummers tid

I 1960 flyttede Knud Brummer til øen. Han var

Kirkeskibet

landmand og meget historisk interesseret. Han blev kirkeværge og var meget optaget af Årø Kirke, der på det tidspunkt trængte til en kærlig hånd. Knud Brummer satte en bevægelse i gang for at renovere kirken. Især syntes han, den gibsstøbte døbefont var upassende.

Brummer vidste, at Grarup kirke havde to døbefonte. Den ene var en middelalderdøbefont af granit. Den stod uden for Grarup kirke og blev brugt til, at børnene vaskede deres gummistøvler i den, før de gik ind i kirken. Inde i kirken havde man så en anden middelalderdøbefont, der blev brugt til sit rette formål. Brummer søgte kirkeministeriet og Grarup menighedsråd, og det lykkedes ham at få lov til at flytte døbefonten til Årø.

På Rørhavegård på Årø havde de et morbærtræ, der skulle fældes, da det var gået ud. Brummer fik lovning på træet, og så fik han lavet en fod til døbefonten. Der blev også lavet et alterbord og et kors til kirken. Brummer syntes, det var så fint, at morbærtræet var groet på Årø. Den smukke, mørke træsort passede efter hans mening godt til formålet.

Nu fik Brummer den gamle middelalderdøbefont op på den nye sokkel og ind i kirken. Men den fyldte alt for meget i det lille rum. Brudepar og ligfølger havde svært ved at komme om ved den tunge, bastante granitdøbefont.

Den fik lov at stå i kirken i omkring 30 år. Så var Knud Brummer død og borte, og man kunne tillade sig at ændre på hans arbejde for øen.

Renovering i 90'erne

I 1990'erne trængte kirken igen til renovering. Der kom nyt tag på, og varmeanlægget blev fornyet. Den gamle kirke blev malet i smukke farver.

Da fandt man den gamle gibsstøbte døbefont frem igen. Den blev malet med de samme fine farver som den øvrige kirke, og den store granitdøbefont blev sat ud på kirkegården.

Nu er Brummers døbefont fra Grarup kirke Danmarks smukkeste fuglebad. Det står på kirkegården på Årø, og graveren sørger for, at der er beplantning omkring granitfadet.

Kirkegården fremstår i dag smuk, velpasset og enkel. Der er et lille afsnit til ukendte grave.

Granitdøbefonten

Folk på Årø bliver oftere begravet end bisat. Måske er de lidt gammeldags. Kirkegården har ikke noget særligt afsnit til urner. Urnebegravelserne ligger ind mellem de øvrige grave.

På kirkegården er der en mindsten over 6 tyske soldater, der i 1. verdenskrig forliste på vej over Årøsund i dårligt vejr. Man ved ikke rigtigt, hvordan det gik til, at de druknede. Måske var det en kombination af dårligt vejr og mørke. Måske var danskerne også lidt uvillige til at hjælpe soldaterne? Det er aldrig blevet opklaret, men der blev rejst en mindsten for dem på Årø kirkegård.

Kirkegangen på Årø er god. Hvis man udregner, hvor mange af procent af øboerne, der går i kirke, når der er gudstjeneste på øen, er tallet nok noget højere end på fastlandet. Orglet i

kirken er stadig det gamle fra 1906.

En lang periode boede forfatteren Erik Ålbæk Jensen og hans kone på Årø. Det var, mens Ålbæk Jensen skrev: "Livet på øerne - sund og bælt." Bogen udkom i firserne og var en afløser af Globs "De danskes øer".

Som nævnt boede Ålbæk Jensens på Årø. De tog herfra til de andre øer i området: Barsø, Brandsø, Bågeø osv. Men de boede altså på Årø, mens Ålbæk Jensen samlede oplysninger til sine bøger. Vi kigger ofte i hans bog, der beskriver livet på vores ø så godt.

I 2006 havde Årøboerne haft kirke i 100 år.

Vi er spændte på, hvordan det vil gå i fremtiden med den nye store kommune. Vi håber ikke, vi bliver mere yderområde, end vi er i dag. Færgen er vores livsnerve. Hvis der er mange folk på færgen, går det godt for vores lille ø.

Heldigvis er der ingen tomme huse på øen i øjeblikket. Jeg synes, det er dejligt, at der er sommerhuse på øen, og jeg så gerne, at der kom flere. Vi har plads til dem, og de kan betyde Årøs overlevelse.

Vi har 4 børnebørn. De to bor på øen, og de andre to kommer gerne og ofte. Vi synes, vi bor

det bedste sted i verden, og vi ønsker, der vil blive ved med at være en fremtid for Årø.

Metha Lund f. 30/10 1939 i Søst, som dengang lå i Rise sogn. Jeg er midterbarn af 5 søskende. Min far var landsbysmed, så der var ikke råd til uddannelse. Jeg kom i huset på gårde, hvor jeg mødte min mand, som kom fra Nørre Hostrup.

Da vi blev gift i 1958 kørte han lastbil, men vi ville hellere have vort eget, så vi købte husmandsstedet på Årøs nordende i 1960. Her har jeg alle årene været medhjælpende hustru. I 1995 solgte vi gården til vores søn og vi flyttede ind i et aftægts hus.

Foreningslivet har altid interesseret mig, og i dag er det Årø Forsamlingshus, jeg brænder for. Ældreaktiviteterne om vinteren er en vigtig ting for mig. Jeg er somme tider guide for besøgende på Årø.

Julekirken set fra kirkegården i dag

Den nye højskolesangbog

- og Sønderjylland

Den 17. oktober 1838.
Det er den danske
folkelige sangs fødselsdag.
Så gammel – eller så ung

– er denne sang, som i snart 200
år har været og stadig er en vigtig del

af det danske folks åndelige bagage. Den dag i 1838 holdt Grundtvig et af sine 51 Mands Minde- foredrag (som omhandlede historien fra 1788 til 1838) denne gang om Englandskrigene fra 1801- 1808. Omkring 400 mennesker sad i salen og på trapperne i Borchs kollegium og lyttede. Alle var meget begejstrede, og da han var færdig, sprang – sådan fortæller myten – en ung student op og foreslog, at man skulle synge Grundtvigs sang om ungdomsvennen Peder Willemoes: ”Kommer hid I piger små.” C. F. Weyse havde lige sat dette fine digt i dejlig musik – og sangen løftede sig. Siden den dag blev der altid sunget, når Grundtvig talte. Og lysten eller trangen til at synge bredte sig hurtigt til mange andre kredse.

Noget af denne trang blev sikkert båret frem af en voksende nationalfølelse, som prægede landet i 1840erne. Presset fra Preussen var stort, og forholdene i Slesvig-Holsten – hertugdømmerne – var stadig problematiske. Holsten var tysk orienteret, Slesvig var dansk – men fra gammel tid var de ”evig udelt tilsammen ” så hvordan skulle man løse det? Det endte med de slesvigske krige 1848-50 og en spændingsfyldt pause indtil 1864, hvor krigen begyndte igen og endte med det svære tab af Sønderjylland – et tab, der skulle vare lige til 1920, hvor det tyske kejserrige var faldet og Nordslesvig igen stemte sig hjem. - Så meget om historiebjergens beretninger om historiske begivenheder. Dem kan man ikke ændre så meget på. Men derimod kan det være interessant ud fra et sanghistorisk synspunkt at belyse, i hvilken grad den folkelige fællessang var medvirkende til, at

Af Ragnhild Laumark
korrekturlæser på
den nye højskolesangbog

sønderjyderne holdt deres danske sindelag intakt og håbet levende i de 56 år, de var under tysk herredømme.

I kongeriget var det gået sådan, at man fra 1840erne fik udgivet sangbøger – mange forskellige slags og af mange forskellige udgivere. Efter oprettelsen af den første højskole i 1844 – og mange andre senere hen – blev der behov for en sangbog til brug på højskolen. I Rødding havde den første forstander fået den gode ide, at man kunne lade eleverne skrive sangene ned som diktater i dansktime – således, at de kunne forlade skolen til april med en stor håndskrevet sangbog – og de havde vel at mærke sunget dem også ! Senere samarbejdede Askov, Testrup og Vallekilde højskoler om at udgive et sangværk med 700 sange, fordelt i tre bind. Askov leverede de historiske sange, Testrup de nordiske fædrelandssange og folkesange, og Vallekilde salmer og bibelhistoriske sange. Denne samling blev brugt frem til omkring 1890, hvor andre gjorde forsøg på at lave en højskolesangbog. Men det lykkedes først rigtig i 1894, hvor den første udgave af Højskolesangbogen udkom, udgivet af foreningen for folkehøjskoler. Inden da havde den danske landbefolkning oplevet en rivende udvikling

– andelsbevægelse, oprettelse af skytte-gymnastik- og ungdomsforeninger – forsamlingshuse skød op overalt – og der, hvor folk samledes, skulle der også synges. Når de unge karle – og senere også piger – kom hjem fra deres højskoleophold, forsøgte de at præge deres lokalsamfund med det, de havde oplevet. Det var en slags sneboldeffekt. Højskolesangbogen udkom i ny udgave ret ofte – i 1926 var man allerede nået til 11. udgave. Fra 1926 til 2006 er vi så nået til 18. udgave.

I Sønderjylland gik det sådan efter 1864, at fællessangen blev en vigtig faktor, når det gjaldt om at holde sit tilhørsforhold til Danmark levende. I nogen grad blev den også en politisk faktor. Allerede i 1867 udkom den første udgave dernede af en sangbog, som vel havde et andet navn, men som med sin sorte ryg og blå omslag aldrig blev kaldt andet end "den blå".

Den holdt stand i over 100 år – først efter 2. verdenskrig skiftede sønderjyderne den nølende ud med højskolesangbogen. - En tysk professor udtale om den, at "den er det farligste agitationsmiddel, danskerne ejer". Der findes en

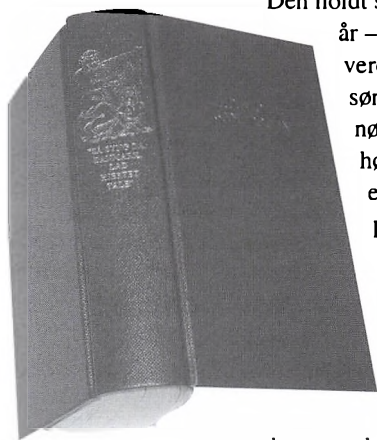
gammel optegnelse fra et vælgermøde på Als. Der blev sunget i alt 13 sange ved dette møde. Det var sange som: Stræk din fod, Løft dit hoved du raske gut, Jyden han æ stærk å sej og Takt, takt, pas på takten. Præcis de samme sange, som man samtidig holdt af i kongeriget ! Altså ikke specielt sønderjyske – men danske sange. Sangene om Sønderjylland og dets historie var faktisk ikke skrevet endnu- det kom først op mod 1900, at der kom nye sange til. De danske sønderjyder var i 1890 på besøg i København, og til en fest for dem i Studentersamfundet blev der sunget den nye sang : "Det haver så nyligen regnet." Den blev

meget hurtigt til sønderjydernes KAMPSANG - og lige så hurtigt forbudt af de tyske myndigheder. I det hele taget var det forbudt at samles om dansk kultur, historie, sang og litteratur – men når det ikke kunne lade sig gøre at mødes i forsamlingshusene – ja, så mødtes man i private hjem, trak gardinerne for – og huskede at sætte en vagtpost ud, der kunne advare, hvis der kom en af de forhadte tyske gendarmere. Så blev sangbøger og flag etc. hurtigt gemt væk. Det er i øvrigt interessant, at " Det haver så nyligen regnet" under 2. verdenskrig blev uhyre populær i hele Danmark – og igen omkring 1972 benyttet af modstanderne af EF.

Hvis man prøver at undersøge, hvor meget de enkelte landsdele og deres historie fylder i højskolesangbogen, står det hurtigt klart, at Sønderjylland har taget broderparten af de egnetypiske sange. I højskolesangbogens 1. udgave fra 1894 er der ikke mange sønderjyske sange – de fleste af dem, vi kender, var slet ikke skrevet endnu. I 1894-udgaven finder vi flg: "Der pløjed' en bonde" (om Laurids Skau), "Der fløj fra Holstens stændersal", "Påskeklodden kimed' mildt", "Midt under Istedslaget", "Slumrer sødt i Slesvigs jord", "Brat af slaget rammet", "Danmark delt ved hav forinden", "Den ti", "te du drow fræ mæ", "De vog dem, vi grov dem en grav i vor have", - de er alle sammen gledet ud i årenes løb. Den sidst udgåede, Påskeklodden, vil sikkert blive savnet af mange.

Men der er stadig et sønderjysk islæt i 18. udgave: " Det var en sommormorgen", I Synnerjylland, dæ er æ føjt", "Det haver så nyligen regnet", "Det lyder som et eventyr", "Det war en daw i høstens ti", "Madeleine", "Du skønne land" og " For en fremmed barskt og fattigt". - Og så er der en eneste sang, der har overlevet i 103 år, nemlig " Den gang jeg drog afsted " !

Årsagerne til, at de sønderjyske sange ikke mere er så rigt repræsenterede, er sikkert mangeartede, men i de årtier, der er gået siden 2. verdenskrig, har vi fået ændret vor opfattelse af mangt og meget. Tendensen er, at vi skal være åbne for globalisering og internationalisering – og så kommer det nationale og lokale tilhørsforhold i anden række – eller måske tredje! Politikerne trækker i samme retning. Måske er

den historiske viden heller ikke så stor hos de yngre generationer – og i så fald er de historiske sønderjyske sange komplet uvedkommende.

Jeg husker, at da jeg i 1961 som ung vikar kom til Notmark skole på Als, kunne de store børn alle sangene og sprang hjemmевant rundt i Dybbøls skanser, da vi var der på udflugt. - 26 år senere, da jeg blev ansat i Midtsønderjylland, kom jeg ind i en 8. klasse, hvor jeg i historie skulle undervise dem netop i Sønderjyllands nyere historie. Det viste sig, at kun en i klassen vidste, at Sønderjylland havde været under tysk herredømme – og ingen i klassen havde nogensinde været på Sønderborg slot, Dybbøl banke eller Dannevirke. Vi tog på tur til de to førstnævnte steder, og det blev faktisk en succes med denne ofte meget urolige klasse.

Dette eksempel viser, at som tiderne skifter, sådan skifter også vores opfattelse af, hvad man skal lære og hvad man skal blive ved med at huske. Og med hensyn til sange, der har med den nyere historie at gøre, så synger vi jo heller ikke længere så ofte "Der rider en konge", "En vinter lang og mørk og hård" eller "En lærke letted", selvom 1940 er noget tættere på end 1864.

I skrivende stund er det 14 år siden, jeg flyttede fra Sønderjylland, så jeg ved ikke så meget om, hvilke traditioner, der stadig holdes i hævd. Det sønderjyske kaffebord er vist blevet minimeret, og måske holder man heller ikke mere de

store møder på afstemningsdagen. Måske man i dag bedst ser en dansk manifestation ved at tage til de danske årsmøder i Sydslesvig, hvor både flag og sangbøger bruges flittigt.

Men har vi mistet en del af vores historiske og sanglige viden og hukommelse – så må man alligevel konstatere nogle strømninger i tiden, der går i modsat retning. Jeg er overbevist om, at der synges lige så meget som før - og i mange flere sammenhænge – lige fra private fester til kommunalbestyrelsesmøder! Kulturkanonen og undervisningsministerens forslag om flere historietimer i skolen trækker i samme retning. Der har aldrig været så mange kor i Danmark som nu, og i de allerfleste er de danske sange en væsentlig del af det faste repertoire. Den 17. udgave af højskolesangbogen nåede at blive solgt i mere end 700.000 eksemplarer – og 18. udgave er allerede solgt i over 100.000. Jo, sangen lever og har det godt – og de 166 nye sange vidner også om, at der stadig bliver skrevet nye fællessange. Sammen med en vågnende historisk bevidsthed er det måske begyndelsen til en ny måde at føle sig dansk på. Ikke som en gold selvgod nationalisme, men som et fælles grundvilkår for alle, der taler - og synger - det danske sprog.

*Ragnhild Laumark
tidl. højskolelærer
Odder*

Om at komme ”på græs” i Sønderjylland

Af Marie Nissen

Som ung lærerstuderende blev jeg i 1959 ganske overraskende sendt ”på græs” i Sønderjylland og oplevede der en nærkontakt med landsdelen, som kom til at ændre mit liv.

Da sommerferien 1959 gik mod sin afslutning, vendte jeg hjem til min fædrene gård på Midsjælland for at holde endnu nogle feriedage efter en herlig tur på feltfod til Italien sammen med en flok andre unge.

Jeg havde passeret første år på Vordingborg Seminarium og var nu klar til at genoptage undervisningen på 2. årgang, men – der lå et brev fra rektor Bredsdorff og ventede med en overraskende besked: På grund af den overvældene lærermangel i visse områder af landet, særligt i de jyske yderkanter, greb man til at sende hele min årgang ud ”på græs” for dog at give en håndsrekning i 2-3 måneder. Jeg tror, at mange andre seminarier deltog i ordningen, således at vi afløste hinanden rundt omkring i landet.

Budskabet til mig var, at jeg skulle stille i Halk Skole, Halk pr. Hejsager nær Haderslev. Jeg måtte have landkortet frem, for på det tidspunkt havde jeg ikke så meget som besøgt landsdelen. Mange af mine kammerater havde lignende oplevelser, de kom til Als, til Ringkøbing Amt osv.

En søndag i august landede jeg så via tog og rutebil med min i enhver forstand sparsomme

Marie Nissen

bagage i Halk og blev mødt af skolelederen C.C. Johansen og hans kone, som også var lærer ved skolen. De tog meget venligt imod mig, satte mig ind i situationen og viste mig rundt i skolens klasseværelser, gymnastiksal og lærerværelse, og der, på 1.sal var der også en lejlighed til en lærerinde; den stod gabende tom, men var til mig, hvis jeg var interesseret!

Jeg nåede knapt at overveje situationen, før et medlem af skolekommissionen, Misse Petersen, rykkede ud med et fristende forslag: Da det drejede sig om et relativt kort ophold, fra sommerferie til efterårsferie, kunne jeg bo i et gæsteværelse hos familien på Sodegaard. Det sagde jeg straks tak til og fik der en herlig tid hos Hans og Misse og børnene Astrid, Bente og Hans Jacob. Der lærte jeg også min senere husbond Nis at kende, men det er en anden historie.

Halk-Hejsager Fællesskole var en ganske ny 6-klasset skole, bygget i 1955 og stod klar til at modtage elever i 1956. Eleverne kom fra de to gamle skoler i Halk og Hejsager, som hver kun havde to klasseværelser og to lærere ansat, og ingen af skolerne havde nogen gymnastiksal.

Man fortalte mig, hvordan overgangen til den nye skole havde været ganske festligt arrangeret, børnene på to rækker, læreren i spidsen af hver sin kolonne, som med flag i spidsen mødtes ved

den nye skole og tog den i besiddelse. Fællesskolen havde været planlagt i årevis, men var blevet forsinket og udskudt på grund af krigen 40 til 45. Jeg forstod også, hvordan hele lokalbefolkningen havde fulgt planlægningen og byggeriet med største interesse, fordi skolen var og stadig skulle være det naturlige samlingssted for alle aldersklasser ved forskellige arrangementer.

Min opgave, som jeg husker det, var at undervise i dansk og regning i de mindre klasser og tegning i en 6. klasse.

Det første år på seminariet var dengang især helliget psykologi og pædagogik, og vores liniefag var vi slet ikke startet på. Praktik havde vi ikke så meget som været i nærheden af, så man kan sige, at jeg var totalt uerfaren, hvad angår praktisk skolearbejde. Men det var jo ikke så længe siden, jeg selv havde forladt gymnasiet (jeg var 20 år) og mine kolleger og ægteparret Johansen var meget hjælpsomme.

Netop fordi skolen alligevel var så relativt lille sad vi jo hinanden nær i frikvartererne og kunne drøfte børn, materialer og arbejdsgange, som de andre kendte ud og ind, og jeg lyttede og lærte.

Regning var fra gymnasietiden ikke lige mit gebet, men regning med 3. eller 4. klasse var dog meget overkommeligt, og starten på første time gik fint. Der var arbejdsro en rum tid, og jeg nød det vide udkig over markerne mod

stranden, da en lille lyshåret purk rakte hånden i vejret og sagde: a-æ-fær! Jeg var blank for betydningen af dette udsagn, men ved at kigge ham over skulderen kunne jeg konstatere, at drengen var færdig med sine stykker, så jeg nåede ikke at tabe ansigt ved den lejlighed.

Eleverne var rolige og velopdragne landbørn, som ikke ydede større modstand mod min indsats, sikkert også på grund af den ro og orden, der i det hele taget herskede på skolen. Man havde respekt for "æ lærer" og "æ lærerin."

Alligevel forløb jeg mig en dag, hvor en dreng stak mig et svar, jeg ikke havde ventet, og med skam at melde klaskede jeg ham en lettere lussing. Vi var vist lige forbløffede begge to, og jeg i hvert fald meget ked af det. Senere vendte jeg episoden med Johansen, som sindigt belærte mig om, at netop den dreng nok slet ikke havde ment noget, der kunne kaldes uartighed, og siden har jeg aldrig løftet hånd mod nogen.

Tiden fløj af sted og mine værter sørgede på forskellig vis for, at jeg blev bekendt med det sønderjyske, også uden for skoletiden.

Hans og Misse vidste, at jeg selv stammede fra en gård, så da Hans en af de endnu lyse sommeraftener skulle ud for at se til "æ kre" fik jeg tilbud om at komme med dem. Vi kørte til Brunbjerg, hvor kreaturerne gik og græssede i det storslåede landskab med høje klinter og vidt udsyn over Lillebælt. Siden hen er jeg under-

tiden vendt tilbage i det tidlige forår, når kobjælterne blomstrer eller i sensommeren, hvor man kan være heldig at finde champignon, og hvor hegnene bugner af brombær.

Johansens, som en dag havde ærinde til Åbenrå, inviterede mig med for turens skyld, og sådan stiftede jeg første bekendtskab med den velbevarede gamle kulturby, som jeg ikke tidligere havde besøgt.

Haderslev var jo inden for cykleafstand fra min bopæl på Sodegaard, så der kom jeg jævnligt, købte som noget af det første en dejlig digtsamling, som jeg senere både privat og som dansklærer på VUC fik megen glæde af.

Slotsgade, som senere blev smukt restaureret, var en slum, hvor unge mennesker drømte om at bosætte sig for ingen penge, og visse forretninger, som fx apoteker og materialister fandtes i to udgaver, en dansk og en tysk. Der var meget for en sjællænder at undre sig over.

Også opholdet på Sodegaard bragte mig tæt på gamle traditioner. I den ene ende af hovedbygningen boede Hans' mor, familiens farmor, på aftægt, så børnene kunne besøge hende i det daglige, men hun havde sin egen husholdning og levede sit eget liv i det store hus. Også hun var høfligt interesseret i den unge lærerspire og inviterede på kaffe i sin bolig, så vi kunne tale sammen. Hun fornemmede vist tidligt, at der var opstået en vis gensidig interesse mellem hendes unge nevø, der midlertidigt også boede på gården og mig, og jeg har siden hørt, at hun var lidt urolig, for hvad var nu det for noget, sådan en ung sjællænder, der lige kom farende ind ad døren og skulle være lærer?

Hun havde få år før mistet sin mand, Jakob Petersen, sønnen Hans var som den største selvfølge fulgt i sin fars spor, og barnebarnet Hans Jakob forventedes at tage arven op, når den tid kom, det var tydeligt at fornemme.

Man mærkede, at traditionerne var i behold og mange familier på egnen gift ind i hinanden, et fænomen, som vist ikke længere fandtes på landet på Sjælland, hvor jeg kom fra. Der var udvandring og opbrud allerede startet.

Gårdens køkken var efter gammel skik placeret i kælderen, hvad der forekom mig utrolig upraktisk og gav en masse trafik op og ned ad

trapperne, men var fornuftigt nok, hvis man tænkte på kølighed til opbevaring af madvarer. Den daglige husholdning var omfangsrig, fordi man også havde folk på kost, og jeg stiftede bekendtskab med retter som brødtorte og hybensuppe og syntes det var lækkert sådan at få dessert hver dag. Meget a propos var det netop tid at samle hyben i hegnene, så de kunne tørres til vinterforråd, så det gjorde vi.

På nogle af gårdene var familierne tysktalende, hvilket hang sammen med den spegede historie, der også indtil da havde været temmelig fjern for mig. Som ung sjællænder i 50'erne var klangen af tysk endnu tæt forbundet med krigens traumer og opgør; min egen far havde deltaget i modstandsbevægelsen, min venindes far og en elsket gymnasielærer havde været i koncentrationslejr under besættelsen, men her i Sønderjylland hørte man tysk på gaden eller i de hjemmetske familier, der var tysk skole og tysk børnehave, og tysk arkitektur og kultur var flettet ind og havde sat sit præg overalt. Det tyske islæt var en del af dagligdagen, i øvrigt uden større sværdslag, så vidt jeg kunne skønne, og det var nyt for mig.

Månederne gik og hastigt nærmede sig afskedens time, jeg havde indhøstet mine første erfaringer, tjent min første månedsløn, 1183kr, og mine holdkammerater og jeg vendte tilbage til vores udgangspunkt, jeg for mit vedkommende med et noget klarere billede af, hvad det ville sige at være lærer.

Det gik sådan, at jeg nogle år senere, denne gang som gårdmandskone på egnen, gift med nevøen til Hans og Misse på Sodegaard, blev opfordret til at vikariere på samme skole i Halk, hvor jeg havde været på græs, dog nu adskiltigt mere velfunderet, men med de første gode indtryk af skolen og egnen i behold.

Marie Stigsgaard Nissen f.1939.

Lærer 1961, samme år gift med Nis I. Nissen.

1963 flyttet til Vonsmose i Sønderjylland og efter få år i folkeskolen ansat ved VUC Haderslev, hvor jeg underviste til 2003 i dansk, kommunikation og psykologi.

Har senere oprettet kurser i erindringskrivning i folkeoplysnings- og højskoleregion.

Ung i Sønderjylland

Af Stine Refslund Søndergaard

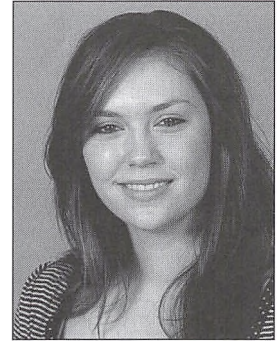
I hele mit 17 år lange liv, har jeg boet i Sdr. Ønlev ved Hjordkær. Jeg bor på en gård sammen med min familie, der består af mor, far og to søstre. Det har haft stor betydning for mine interesser, at jeg bor på en gård, da jeg altid har været omgivet af dyr og natur. Lige siden jeg var ti år, har jeg gået til ridning og jeg elsker stadig at ride på vores heste.

Siden jeg var en lille pige, har jeg gået til gymnastik i Hjordkær Ungdoms- og Idrætsforening. I starten var det mest min mors idé, fordi hun også går til gymnastik, men som årene gik, blev det til en selvfølge at gå til gymnastik. Min storesøster og jeg holder ved det endnu, mens min lillesøster stoppede for nogle år siden. Landsstævnet i Haderslev var endnu en kanon oplevelse, jeg havde med gymnastikken, og at være en del af det sønderjyske fællesskab var fantastisk.

Æ sproch'

Hele min familie stammer fra Sønderjylland, med undtagelse af min mormor, som stammer fra Bornholm. Vi har altid snakket sønderjysk herhjemme og gør det stadig. Min mor og far har gjort deres til at lære os den sønderjyske dialekt og at holde fast i den. Så hjemme hos os hører man tit sætningerne: "Snak da sønnejysk!" og "Æ ka it forstå hva' do saje".

Selv prøver jeg også at holde fast i det sønderjyske, men det kan godt være svært når omgivelserne snakker rigsdansk. Faktisk var det sådan at de første ord, der kom ud, da jeg startede i børnehaveklassen, var på rigsdansk. Sådan blev det ved indtil ottende klasse, hvor der kom nye folk i klassen, der også snakkede sønderjysk. Det er nemlig sådan, at hvis jeg snakker med en, der snakker sønderjysk, slår jeg selv automatisk over, men hvis det er en, der snakker rigsdansk, snakker jeg også selv rigsdansk. Jeg ved ikke, hvad det er, der gør det, for egentlig burde jeg

Stine Refslund
Søndergaard

være ligeglad og bare snakke sønderjysk. Hvis vi alle lægger ud med at snakke rigsdansk, er der jo ikke noget sønderjysk tilbage, og det ville være en stor skam. Det handler nok også lidt om at have modet til det. At vise hvem man er og så bare stå ved det.

Agerskov Ungdomsskole

Mit år på Agerskov Ungdomsskole er snart ved at være slut. Det har været et fantastisk år, hvor jeg har mødt en masse nye spændende mennesker og udviklet mig i mange henseender. Jeg tog netop på ungdomsskole for at få nogle nye venner, og fordi gymnasiet virkede lidt for uoverskueligt for mig. Det kom på tale, fordi min storesøster også gik på efterskole, og fordi mine forældre opfordrede mig til det.

Det blev lige præcis Agerskov Ungdomsskole, fordi den har et godt idegrundlag, og fordi vi fik et godt indtryk af stedet, da vi besøgte den til Efterskolernes Dag. I de næste tre år skal jeg gå på Aabenraa Gymnasium, og derefter ved jeg ikke, hvad der skal ske.

Året på Agerskov Ungdomsskole har lært mig meget. En efterskole kan betragtes som et minisamfund. Der er mange typer af mennesker og bestemt mange meninger og for at få det til at

fungere, må man prøve på at forstå andres holdninger, og når man gør det, lærer man både en masse om personen og om sig selv. Der bliver stillet større krav til en, og man lærer at tage ansvar for sine handlinger. Efterskolen giver også stor mulighed for at prøve nye ting, men den største gevinst ved efterskolen er vennerne og fællesskabet. Når vi er til gymnastikopvisninger, og hver gang vi alle er samlet, kan man mærke det.

Sønderyske madtraditioner er andet end sønderjysk kaffebord

En del af at være sønderjyde er maden. Det varierer rimelig meget, hvad vi får at spise, men samtidig indeholder retterne tit de samme ingredienser. Fx så fik vi kartofler hver eneste dag, hvis det stod til min far. Dog bliver retter som pizza og pasta også mere og mere acceptabelt.

Noget, der helt sikkert aldrig vil ændre sig, er spisetiderne. Vi spiser morgenmad, inden vi skal i skole/ på arbejde, og når vi er hjemme, spiser vi alle frokost kl. 12, kaffe kl. 15 og helst aftensmad kl. seks til halv syv.

Sådan kan jeg godt lide det. At man har nogle faste holddepunkter på dagen, hvor man kan

sætte sig roligt hen, snakke og spise, selvom det også kan være lidt irriterende, at man skal afbryde det, man er i gang med.

Fordele og ulemper ved at bo på landet

Som tidligere nævnt bor jeg på landet. Det har både sine gode og sine dårlige sider. Når jeg tænker på min barndom, mindes jeg, at mine søstre og jeg har leget rigtig meget udenfor. Læhegnet, laden og høløftet er bare nogle af de steder, hvor vi har fået mange timer til at gå. At jeg bor på landet, er også en af grundene til, at jeg kan have heste derhjemme, og det er jeg rigtig glad for. Jeg elsker også, at vi har en stor have, og at man kan se ud over markerne.

Det kan selvfølgelig være irriterende at bo lidt langt fra vennerne og skolen. Med skolebussen tager det et kvarter at komme hen til skolen og nogle gange en halv time hjem. Jeg ved ikke om det har været en fordel eller ej, at køre med bussen. For på grund af busturen har jeg læst rigtig mange bøger, og det er jeg rigtig glad for i dag.

Når jeg skal i gymnasiet til august, skal jeg også køre med bus. Det tager en halv time hver vej, og så skal man oven i købet vente på busserne. Nogle gange har min storesøster ventet i tre kvarter på bussen, og det giver selvfølgelig rigtig meget spildtid i løbet af tre år.

Æ Synnejsk Forening

Som sønderjyder har vi en forening, der hedder "Æ Synnejsk Forening". Det er en forening, der er til for bevarelsen af det sønderjyske sprog og kultur. Stifteren hedder Erik Haase og er i øvrigt født i Sdr. Ønlev.

Jeg synes, det er et godt initiativ, som kan være med til at gøre det lettere for mange at holde fast i den sønderjyske identitet. Jeg har selv været med til et arrangement med "Æ Synnejsk Forening", og der kunne man rigtig se, hvor stor opbakningen er til foreningen.

Sønderjylland- nutid-fremtid?

Flere af mine venner kan ikke komme hurtigt nok væk fra Sønderjylland, men sådan har jeg det ikke. Jeg vil selvfølgelig gerne ud at prøve noget nyt og bo et andet sted i nogle år, fx mens jeg tager min uddannelse, men jeg er rimelig

sikker på, at jeg vil tilbage til Sønderjylland. Det er hernede min familie bor, og det er hernede, jeg er vokset op.

Mulighederne for at uddanne sig i Sønderjylland er mange, men alligevel vælger en stor del at flytte til nogle større byer som fx Århus. Der er det lettere at stå på egne ben, og man har rigtig mange muligheder indenfor en overkommelig radius.

Her i Sønderjylland er det for det meste sådan, at man skal køre langt for at shoppe og for at gå i byen, og det kræver meget planlægning. En grund til at mange flytter til storbyerne er, at der også er andre unge med de samme interesser.

Stine Refslund Søndergaard, f. 20. marts 1990. Tog 10. klasse på Agerskov Ungdomsskole og går nu på gymnasiet i Aabenraa.

En sønderjysk landsby i frontlinjen

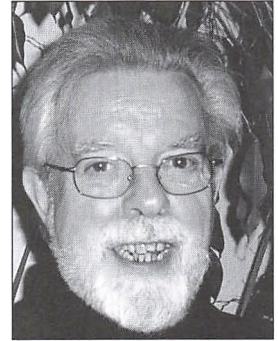
Af Andreas Frehr

Jeg er født 1933 i Toftlund – ”byen i Sønderjyllands hjerte” – som den lokale boghandler Johansen i mange år skrev i sine annoncer.

Min far og mor havde en manufakturbutik lige midt i byen. Mor var fra Thy, men far var født i Sønderjylland, og hans far havde været i krig (1. verdenskrig) i fire år fra 1914-1918. Min far slap, for han var født i 1902, så han var kun 16 år, da 1. verdenskrig sluttede. Hans to år ældre bror stak af over grænsen til Danmark i foråret 1918, fordi han var bange for at blive indkaldt.

Besættelsen 1940 mærkede vi ikke meget til i Toftlund de første par år – det var noget, vi hørte om i radioen eller læste om i avisen. Ganske vist var benzin og olie - og dermed biler - forsvundet, tobakken stærkt rationeret, ris, bananer, chokolade og sagogryn (til sagesuppe), peber, kaffe og the helt forsvundet, smør m.v. rationeret, men de fleste af disse varer huskede jeg slet ikke, bil havde vi aldrig haft, og tøj og sko handlede vi selv med, så vi klarede den.

Fødevarerationeringen var ikke streng i Danmark. I en landsby som Toftlund med enkelte gårde i byen og mange store gårde i omegnen, der gerne leverede ud af stalddøren, var der overhovedet ingen problemer, i alt fald ikke, når man kunne betale godt eller bytte med et stykke tøj, og det kunne vi, fordi vi havde en manufakturbutik. Jeg kan huske, vi flere gange det sidste krigsår om aftenen fik bragt en nyslagtet halv gris ind i køkkenet – skjult i en sæk. Så fik mor og pigen travlt bag mørklægningsgardinerne med at salte, koge hen og lave pølser, for vi havde jo ingen fryser, de fandtes ikke i private hjem. Senere blev manglerne dog større. Ingen koks, kun ringere og ringere tørv, el blev hårdt rationeret det sidste halve års tid (men vi havde tildeling til butikken, som vi lod henligge delvis i mørke, så vi kunne bruge strømmen privat!), og trafikken gik omtrent i stå. Der var ofte strømafbrydelse, og det betød, at vand-

Andreas Frehr

værket ikke kunne pumpe vand op i vandtårnet – med den konsekvens, at der ikke var vand i husene. Nogle timers bortfald kunne jo klares, men ved et par lejligheder var strømmen væk i over et døgn. Der blev imidlertid først lavet vandværk – og dermed indlagt vand - i byen omkring 1940, og vi havde bevaret en pumpe i haven. Den kunne vi stadig bruge, og vi kunne også forsyne naboerne med vand. Den eneste mangel, jeg selv husker som ubehagelig, var manglen på cykeldæk og slanger – alle gummiprodukter forsvandt. Det kneb i stigende grad at holde min cykel gående. Gennemslidte dæk blev repareret ved, at man klippede gamle dæk i stykker og satte et af stykkerne over. Men det gav ubehagelige bump, når man kørte, og det var i øvrigt meget besværligt ved lapning, fordi der blev dobbelt vulst under sammenføjningen. Slangeproblemet var næsten endnu værre, også her forsøgte man sig med at lime gamle stykker slanger udenpå den oprindelige. Men slanger - selv gamle stykker - var næsten ikke til at få fat i, og endog ordentlig gummilim forsvandt.

Det var vist fra årsskiftet 1942/43 - altså da jeg var godt 9 år – jeg begyndte selvstændigt at følge lidt med i, hvad der skete omkring mig. Helt konkret kan jeg huske, at jeg lå på gulvet

i stuen og læste i Jyske Tidende, at tyskerne i Stalingrad nu havde slagtet deres sidste heste og fortsat kæmpede heroisk videre. (Det har nok været værnemagtsberetningen, som alle danske aviser var tvunget til at aftrykke). Det med hestene gjorde indtryk på mig. I dag ved jeg, at det har været i sidste del af januar 1943. Det har nok også været i løbet af året 1943, at jeg begyndte at lytte med på BBC-udsendelserne fra London kl 18.30 - det gjorde jo efterhånden hele nationen. Disse radioudsendelser har formentlig, i al fald fra 1944, været de mest aflyttede radioudsendelser nogensinde i Danmark. I mange hjem - ligesom hos os - med børnenes skoleatlas parat, så man kunne følge med i, hvor langt de allierede nu var kommet. I Københavnsområdet var der vist nogle, der også - eller i stedet - lyttede til "Kvällsnyheter från TT" fra Stockholm, men det gjorde ingen i Sønderjylland, for vi kunne ikke forstå svensk.

Selv om der således ikke var nogen direkte materiel nød, voksede uroen. I 1943 begyndte for alvor de store overflyvninger både dag og nat med hundredvis af amerikanske eller britiske fly. Amerikanerne bombede om dagen, englænderne om natten, og Toftlund lå i en indflyvningszone. Under luftalarm var der udgangsforbud. I små byer blev det næppe overholdt, men Toftlund havde som nævnt en stor politistation, der lå skråt over for vores hus, med mange betjente + en hel del folk fra et uniformeret hjælpekorps (CB = civilbeskyttelseskorps).

Politikredsene (og amterne) i Sønderjylland var bevidst lavet ret små i 1920, fordi regeringen ville sørge for, at der kom mange danske embedsmænd til den genvundne landsdel. Så alle disse betjente skulle jo lave noget, og vi var nødt til at forsvinde fra gaderne under luftalarm.

Jeg husker, at der var en del irritation i befolkningen mod politimester og overbetjent, blandt andet af den grund.

Men det var jo ikke bare småirritation. Skrydstrup flyveplads blev anlagt af tyskerne - der beslaglagde hele den oprindelige lille landsby. Skrydstrup lå 15 km fra Toftlund og var en vigtig jagerbase. Ved luftkamp kunne et allieret fly blive skudt ned og falde lige ned i vores by.

Det ville være en total katastrofe. Hvert enkelt allieret fly medbragte en bombelast på adskillige tons. Hele den lille by ville blive blæst væk. Og Toftlund lå ikke så langt fra grænsen. Kunne man nu være sikker på navigeringen, så flyene var helt klar over, at de var over Danmark? En grænse kan jo ikke ses fra luften.

Der faldt faktisk nogle (små) bomber få kilometer uden for byen et af de første krigsår, de lavede nogle betydelige huller i jorden, men faldt heldigvis blot på en mark. Alligevel rystede disse huller byens borgere, der vandrede ud for at bese dem, det gjorde vores lille familie også. Det var i 1941. Nu var situationen blevet alvorligere, og selv om vi intet kendte til voksende bombestørrelser, så hørte vi jo fra BBC om de voldsomme angreb på tyske byer med ødelæggende virkninger. Vi gik aldrig i kælderen, når der var luftalarm - og det var der meget hyppigt. Jeg tror ikke, nogen i byen nogensinde gik i kælderen. En af årsagerne var, at mange huse slet ikke havde ordentlige kældre. Det havde vores heller ikke, der var kun en meget lille kælder med bjælkeloft under køkkenet. Hvad nytte skulle den gøre? Men vi blev altid vækket af sirenen, som sad på politistationens tag 50 m fra vores hus, og vi stod ofte op, når larmen fra flere hundrede fly blev for slem om natten. Så kunne vi stå oppe i gæsteværelsesvinduet, der vendte mod øst, og se luftkampene over Skrydstrup - og høre dem: En ustandselig fjern buldren, bum-bum-bum, og sommetider kunne vi se et fly, som var ramt, falde til jorden som et lille flammende kors.

Der var også voksende sabotage. Ikke i byen, men på jernbanestrækningen, hvis nærmeste punkt på den østjyske bane lå i Over Jersdal, kun 10-15 km fra Toftlund. Jeg blev spejder omkring denne tid. Jeg var ulveunge og sad i rundkreds og svarede på lederens afslutning: "Ulve v-i-l geb geb geb"? "Ja, v-i-l gob gob gob", og snart, vist i 1944, blev jeg rigtig spejder. Men spejderiet gik i stå i nogle måneder i foråret 1945, for lederen, bankassistent Iversen fra Handelsbanken, blev arresteret som jernbanesabotør. Befrielsen maj 1945 kom heldigvis så tidligt, at tyskerne vist ikke nåede at gøre noget alvorligt ved ham.

Politistationen i Toftlund

I september 1944 tog tyskerne politiet. Jeg sad oppe i et vindue på 1. sal på apoteket (som lå skråt over for politistationen) sammen med min bedste ven, apotekerens søn, Andreas Bang, og kiggede lige ned på jorden i haven 4-5 m under vinduet, for der lå to tyske soldater bag et maskingevær, som pegede lige over mod politistationens hovedindgang. Det kom nu ikke til skyderi, og jeg ved faktisk ikke, hvad der skete med de Toftlund-betjente. Jeg ved (i dag), at tyskerne førte 1.900 betjente til koncentrationslejren Neuengamme. Her blev de generelt set og normalt ikke udsat for tortur eller lignende, men forholdene i tyske koncentrationslejre var alligevel sådan, at nogle af dem kom hjem med varige men. Det var alene det forhold, at de kun var der ½ år - de blev hentet hjem af "de hvide busser" i april 1945 - der gjorde, at de fleste af dem ret snart kunne genvinde en normal fysik. Størstedelen af politistyrken fik tyskerne slet ikke fat i, betjentene lagde uniformen og sivede væk, "gik under jorden", hvilket i Toftlund vil sige, at de flyttede ind hos naboer og bekendte i byen eller i omegnen. Tyskerne beslaglagde i øvrigt hele politistationen.

Men vi var altså uden politi i 8 måneder, og det var specielt for Toftlund en helt ny fornemmelse. Nu blev vi i alt fald ikke længere gennet ind, når der var luftalarm, og betjentene for ikke længere rundt og standsede drenge, der om aftenen kørte uden cykellygte. Til gengæld florerede sortbørshandelen nu frit, og der forekom flere indbrud. Der blev oprettet et privat vagtværn af gode borgere, som gik rundt om aftenen med store knipler og skulle passe på. De var næppe til nogen særlig nytte. I det hele taget var politiets fravær reelt uden den store betydning i Toftlund. Jeg mindes ikke at have hørt om noget alvorligt. Folk opførte sig rimeligt lovlydigt, som de plejede. Og selv om politiet i Toftlund af og til havde været til nogen irritation, var der naturligvis blandt borgerne almindelig vrede over, hvad tyskerne havde gjort, og megen god vilje til at hjælpe de betjente, der skjulte sig rundt om.

I slutningen af november 1944 kom der lastbiler med flere hundrede tyske civile flygtninge – de var vist kommet med skib til Åbenrå, formentlig fra Østpreussen.

Der blev i de sidste krigsmåneder, i foråret

1945, transporteret hundredetusinder af civile østpreussere og tyske soldater fra Østbaltikum til det nordtyske/danske område. De tætpakkede skibe blev naturligvis angrebet af den russiske marine og af russiske og vestallierede fly. En del skibe gik ned – hvilket betød, at de største katastrofer på havet i menneskenes historie (i form af tab af menneskeliv) fandt sted i forårsmånederne 1945 på Østersøen. Men flertallet nåede frem, nogle altså til Toftlund. Tyskerne beslaglagde det meste af skolen til indkvartering af disse mennesker. Det var jo mest kvinder og børn samt gamle mænd, og vi så ikke meget til dem i byen. Men deres indrykning vakte bestemt ingen begejstring - hos de voksne i alt fald, børnene fik jo fri fra skole. Det lykkedes at holde de 4 realklasser (som de hed, det var den 4-årige uddannelse til præliminæreksamen = 6.-9. klasse) i gang, men jeg gik i 5. klasse, så frem til 1. april fik jeg kun en interimistisk undervisning ½ dag om ugen de særeste steder. Jeg må dog sige, at vi børn heller ikke var glade. Dels kunne vi jo se alvoren i udviklingen, dels kunne vi i alt fald principielt ikke lide, at tyskerne havde taget vores skole, og endelig vidste vi jo godt, at det ikke var gavnligt for børns fremtid kun at gå ½ dag i skole om ugen. Den 1. april 1945 rykkede jeg imidlertid op i 1. real, og fik dermed nogenlunde normal skolegang, men stadig mærkelige steder: I præstegårdens konfirmandstue eller oven på Høeghs snedkerværksted med snedkermaskiner kørende nedenunder.

I forårsmånederne marts og april 1945 gik det endnu værre, for da tog tyskerne alt, hvad der overhovedet var af større bygninger i byen: Begge hoteller + kroen og forsamlingshuset. Politistationen og det meste af skolen havde de jo i forvejen. Desuden kom der privat indkvartering. En dag omkring midten af april kom en løjtnant fulgt af to soldater med gevær på skulder ind i vores butik og meddelte, at de skulle bese huset med henblik på indkvartering af en eller to underofficerer. Der var jo ingen tvivl om, hvem der havde magten, så far, som talte flydende tysk, viste dem gæsteværelset, som lå lidt afsides på 1. sal ud mod Søndergade, og som vi normalt ikke brugte. Det tog de, og

ind flyttede to underofficerer. Den ene forsvandt snart, men feltwebel Hugo blev der lige til 5. maj. Han passede sig selv og generede os ikke, bortset fra, at han hver morgen ved 7-tiden bankede på køkkendøren og sagde til min mor "bitte, heisses Rassierwasser". Mor var fra Thy og forstod ikke et ord tysk, og i øvrigt irriterede selve Hugos tilstedeværelse hende grusomt. Resten af familien var bestemt heller ikke glade for situationen. Den varede heldigvis kun en tre-fire uger.

Hugos tilstedeværelse var et led i, at Toftlund blev en slags garnisonsby. Udover de mange flygtninge kom der nu en mængde soldater – mange hundrede, jeg ved ikke hvor mange. Indtrykket var, at der var mindst lige så mange soldater, som der var borgere i byen. En af mine gode venner, Svend Aage, var søn af ejeren af Centralhotellet, så jeg kom der en del og så, at der lå halmadrasser overalt: På gulvet i salen, på det store overloft osv. Ejeren fik lov at beholde en spisestue, og de værelser, de boede i ovenpå, resten tog tyskerne. Nogle af soldaterne var ungarere. Dem kunne man altid kende på, at de stank af billig parfume. Jeg ved ikke, om det er et ungarsk national-karakteristikon. Der forekom i øvrigt - mig bekendt - ikke nogen episoder mellem borgere og soldater. Hver passede sit. I en lille by, hvor en meget stor del af borgerne talte udmærket tysk, fordi de havde gået i tysk skole, kunne der jo sagtens have været en vis fraternisering. Men det var situationen blevet alt for spændt til nu. Byen var blevet totalbesat, nærmest mast. Ingen borgere ville tale med en tysker, undtagen det var i et helt nødvendigt, sagligt ærinde. Og hvis nogen skulle have lyst, turde de i alt fald ikke. Tænk, hvad naboerne ville sige.

Et års tid eller to tidligere var et dødræt tysk kompagni kommet marcherende ind i byen for overnatning, inden de skulle videre. Jeg husker, det gjorde stærkt indtryk på mig, at nogle af dem var så trætte, at det kneb dem at løfte fødderne op over fortovskanten, da de efter marchen skulle paradere foran Centralhotellet. Vi drenge kom selvfølgelig til og kiggede på dem, og flere af soldaterne - som vidste, de var kommet til "die Schlagsahne-Front" - rakte os

deres lille enmands-kogekar og nogle penge og sagde "Sahne" eller "Fløteskum". Det hentede vi så - der var et ismejeri lige i nærheden, der solgte masser af flødeskum. Når vi kom tilbage, fik vi drikkepenge. Jeg var flittig og kom hjem og fortalte stolt, at jeg havde tjent næsten 2 kroner - og det var meget den gang for en lille dreng. Far sagde, at det var jo fint, og det gik jo nok med en lille dreng, og han havde selv set fra butiksdøren, hvor trætte de var. Men ellers skulle vi jo ikke sådan løbe tyskerne ærinder. I foråret 1945 var situationen imidlertid blevet anderledes og meget mere spændt. Hverken jeg eller andre drenge kunne mere finde på at løbe ærinder for tyskerne.

Tyske soldater i Søndergade

Samtidig blev hele krigssituationen på én gang både mere opmuntrende og mere alvorlig. Mere opmuntrende, fordi enhver kunne se, at krigen nu måtte være forbi om formentlig nogle få uger. Mere alvorlig, fordi enhver borger i Toftlund kunne se, at vi lå lige midt i en kommende frontlinje. Dels var der de mange soldater, dels kørte tyskerne mange militære køretøjer i skjul nede i "Toftlund lystskov", som lå cirka 200 m nord for byen. Mellem skoven og byen begyndte de at grave en 3-4 m dyb, og 3-4 m bred "pansergrav". Her skulle engelske panserstyrker åbenbart stoppes – efter at have maset sig igennem byen sydfra eller i et forsøg på at omgå byen nordfra! Pansergraven blev gravet af tilkaldte arbejdere, som folk sagde var københavnere og nogle bisser. De skulle også indkvarteres – dog ikke privat. Jeg ved ikke, hvad det var for folk, (eller om de overhovedet var københavnere og bisser) men populære

var de i alt fald ikke. Udkommanderet - eller presset - blev også nogle af byens arbejdsføre hjemmetyskere, som ikke hidtil havde taget aktivt del i noget. Det var de næppe begejstrede for, og dertil kom, at flertallet af byens borgere selvfølgelig så meget skævt til deres deltagelse. Og også disse hjemmetyskere vidste jo godt, at krigen meget snart var tabt. Men de måtte med og gik - sammen med de øvrige arbejdere - syngende af sted om morgenen med spaden på skulderen. Også de mange tyske tropper gik undertiden igennem byen under sang. Derved lærte vi "Oh, du schöne Westerwald", "Veronika" og "Es war ein Edelweis". I alt fald "Edelweis" og "Westerwald" kan jeg endnu. Sommetider gik min storesøster Bodil gennem vore stuer om aftenen med kosteskaf på skuldrene og sang nogle af disse sange, som havde meget flotte melodier, mens far forskrækket tyssede på hende. Tænk, hvis nogen hørte det. Der var intet at se direkte fra gaden, for vi havde jo mørkelægningsgardiner for vinduerne.

Den pansergrav, der skulle bygges, skulle vist strække sig mange kilometer til begge sider, og den blev udstykket med landmålerstokke. En aften gik jeg sammen med en ven rundt og flyttede på disse stokke, så linjen ikke længere var lige. Det har næppe været noget problem næste morgen at stille de par stokke tilbage, men jeg følte - stolt og lidt forskrækket - at nu havde også jeg deltaget i sabotagen mod tyskerne.

Tyskerne tog også friluftsbadet nogle dage om ugen. Da var der kun adgang for soldater. Det var vi noget sure over, til gengæld slap vi dog for soldater de øvrige dage. En kammerat og jeg sad oppe i et højt træ ved friluftsbadet og kunne kigge ned på de badende soldater. Vi bemærkede til vor forbavsel, at en del af dem badede helt nøgne. Min ven råbte "Heil" og "Wollt Ihr den totalen Krieg?" (et citat fra en berømt Goebbels-tale i 1943). Jeg sagde, han skulle holde mund, vi risikerede bare ballade. Der skete nu ikke noget, de kunne måske slet ikke høre ham. Det har nok været de sidste par dage før befrielsen den 5. maj. Med det overvældende antal soldater i byen, havde tyskerne selvfølgelig den absolute magt, men borgerne vidste jo godt (og det gjorde soldaterne også!), at nu havde tyskerne

meget snart tabt krigen, så respekten - eller frygten - begyndte at krakelere.

Jeg ved i dag, at Toftlund var et centralt støt-
tepunkt i „Kriemhildestellung“, hvor den kom-
manderende general i Danmark, Lindemann,
ville forsvare Jylland mod fjenden fra syd. Han
ville levere krigens sidste anstændige slag her,
som han sagde. Toftlund Bakkeø er det højeste
punkt i Sønderjylland. Tyskerne samlede, hvad
de havde, og fik efterhånden anbragt en række
kanoner rundt om byen plus gravet skyttegrave
og anbragt maskingeværstillinger mange steder
i omegnen. Det er bestemt ikke nogen overdriv-
else at sige, at Toftlund lå lige midt i frontlinjen:
Kanoner, maskingeværer og pansergrav plus
bunker af soldater i byen. Det hører også med
i billedet, at tyskerne ikke havde givet den mind-
ste antydning af, hvad de havde forestillet sig,
borgerne skulle gøre, når kampen begyndte.

Far, min storesøster og jeg gik som regel en
længere tur om søndagen. Mor og min lillesøster
Marna på 6 år gik en kortere tur, som var tilret-
telagt sådan, at vi mødtes. I disse uger i slut-
ningen af april og begyndelsen af maj drejede
mors samtale med far sig ofte om, hvor vi skulle
søge hen, når krigshandlingerne begyndte. Et
skur, en sænkning i terrænet kunne give mor
anledning til at spørge: ”Tror du, vi kan søge
dækning her”? Far svarede som regel ”ja, ja, det
kan vi vel”. På mig gjorde samtalen ikke noget
voldsomt indtryk – den gang - men jeg husker,
mor havde en kuffert stående med tøj og lidt
mad, som hun kunne gribe, hvis det blev nød-
vendigt. I dag kan jeg se, at hendes bekymring
og planlægning var meget forståelig og havde
en aldeles realistisk baggrund. Der eksisterede
ingen offentlige beskyttelsesrum, og danske
myndigheder var der ingen af, regeringen var
gået af, politiet var væk. Der var kun et sogne-
råd, fortrinsvis bestående af omegnens bønder
plus nogle borgere, blandt andre min far. Hvad
skulle de gøre?

Det værste var nok, at der den 4. maj rumlede
en halv snes kæmpestore tyske tanks ind i byen.
De kørte op i mellemrummene mellem husene
- bl.a. hos vor nabo, skomager Christensen.
De ødelagde nogle af vejtræerne og noget af
vejbelægningen undervejs, og de skabte vir-

Forfatterens forældre, Helga og Lydik Frehr

kelig frygt. På en eller anden måde antydede
disse tanks endnu mere end det øvrige militære
isenkram situationens alvor, og så stod de jo
inde midt mellem husene (så allierede flyvere
ikke kunne se dem). Sammen med skomager-
ens søn, Kaj, var jeg selvfølgelig inde og snuse
lidt til det enorme, truende køretøj, som stod ½
meter fra skomagerens hus - medens besætnin-
gen ligegyldig så til, drenge kan jo gå overalt.
Det var spændende, men jeg var samtidig lige
så bange som resten af byens befolkning. Far
blev også bange - ja det havde han sikkert været
hele tiden, men han havde i alt fald ikke givet
udtryk for det over for os børn. ”Det er de sorte
panserfolk”, sagde han, ”det er de værste. De
vil slås” (tankbesætningerne var i den sorte
panserkorps-uniform).

Det siger sig selv, at vi i disse dage lyttede om
muligt endnu mere intenst til BBC, der sendte
tre gange om dagen. Kom englænderne ikke
snart, og kunne vi undgå at komme i frontlin-
jen? Til uroen kom også - i alt fald hos de mere
kyndige - at det til det sidste var uklart, om det
blev englænderne eller russerne, der kom først.
I dag ved jeg, at det faktisk var på et hængende
hår, at det blev englænderne. Men de fleste i
Toftlund - også far og mor – tænkte overhovedet
ikke på russerne. De var helt sikre på, at det
blev englænderne under Montgomery, der ville
komme, det var jo ham, de hele tiden snakkede

om fra BBC. England har aldrig nogensinde været så populær i Danmark som i disse majdage. Russere og amerikanere var udmærkede, for de kæmpede også mod tyskerne, men det var fjerne folk, vi ikke kendte. Det var London, der hver dag meldte sig over radioen i stuerne. De sidste par dage før befrielsen gik der ustandselig rygter i byen om, at nu var englænderne kommet til Slesvig, til Tønder, til Flensborg. Alle disse rygter var forkerte.

Men så kom altså befrielsesbudskabet den 4. maj om aftenen – en halv snes timer efter at disse truende tanks var dukket op. Alle nulevende danske, også de yngre, kender dette budskab, som ofte er blevet genudsendt. Men for de fleste i dag er det naturligvis bare historie. Det er kun personer på min alder og ældre, der stadig kan føle et helt særligt sug ved at genhøre dette budskab. Jeg var kun 11½ år gammel, men også jeg husker, som var det i går, den lettelse, der greb os, da vi sad spændt omkring radioen den aften, far og mor, storesøster og jeg. Meddelelsen om kapitulation kom først sidst i udsendelsen, og vi var allerede på vej til at resignere indtil næste udsendelse. Men så meldte speakeren pludselig – med let ophidset stemme – ”at de tyske styrker i Holland, Nordvesttyskland og i Danmark har overgivet sig”. På baggrund af den ovenstående beskrivelse er det sikkert nemt at se, at både vores store frygt og uro og vores utrolige lettelse og glæde havde en meget konkret og realistisk årsag.

Budskabet fra London kom ved 20-tiden, og det var den 4. maj med sommertid. Det betød, at det var begyndt at blive mørkt. Derfor opstod der diskussion mellem far og mor om, hvorvidt det var rigtigt at hejse flaget – man må ikke flage efter mørkets frembrud, så flager man for djævelen. Der var jo også diskussion om, hvad tyskerne ville sige eller gøre, de havde jo blandt andet Centralhotellet, som lå lige over for vores hus. Og i øvrigt trådte kapitulationen først i kraft næste morgen kl. 8. Far og mor nåede til, at flaget ikke skulle hejses, uanset situationen. Men så kunne vi fra stuevinduet se, at de øvrige naboer havde hejst flaget eller var i gang med det. Djævelen og tyskerne måtte åbenbart vige her. Så fik vi pludselig meget travlt. Jeg blev

straks sendt ud for at hejse flaget, flagstangen sad på muren ud mod Søndergade, og det ville have været en fuldstændig katastrofe, hvis vi som eneste hus ikke havde flag oppe. – Jeg hejste det med klar bevidsthed om det betydningsfulde i situationen.

Derefter kom befrielsessommeren. De tyske soldater forsvandt efter et par uger, tror jeg. Der er i fars og mors fotoalbum billeder af, at de marcherer af sted i flot formation gennem Søndergade. Alle våben og køretøjer blev efterhånden samlet på en plads ved kirken under bevogtning. Men inden det kom så langt, var der dog sket en del ravage. De køretøjer, der stod nede i skoven, blev ret molesterede - drenge flænsede sæder op, det var jo tyske efterladenskaber, så det var nærmest en patriotisk gerning at ødelægge dem (hvorved ingen tænkte på, at disse køretøjer jo nu var allieret krigsbytte). Der blev også fjernet dæk fra biler, men der gik nu kun nogle få dage, så kom politiet tilbage og satte en stopper for videre plyndring, ligesom der kom besked om, at plyndringsgods skulle tilbageleveres.

Englænderne kom først flere uger senere, Toftlund har nok ikke stået højt på prioriteringslisten. Der blev rejst en vældig æresport på parkeringspladsen over for vores hus, hvor der stod ”Welcome to our liberators”, og omsider en dag dukkede der en 3-4 opklaringsvogne op med en samlet styrke på 20-25 mand. De blev tiljuble og inviteret ind i hjemmene, også hos os. Men de fleste i Toftlund kunne slet ikke tale med dem, hos os måtte vi mobilisere Bodil, der dog havde haft engelsk et par år. Jeg selv havde kun lært engelsk i et par måneder, så jeg var ikke til megen nytte. Men jeg husker, jeg var meget stolt, da et engelsk militærkøretøj en aften nogen tid senere gjorde holdt i krydset Vestergade/Søndergade, og chaufføren spurgte mig, der stod og glanede: ”Is this Toftlund?” Jeg blev så ivrig over, at jeg forstod det, at jeg råbte ”ja, ja”, indtil jeg straks efter kom i tanker om, at det hed jo ”yes”. Det var min første konversation på engelsk.

En dag nogle uger efter befrielsen cyklede jeg sammen med tre kammerater ud ad Østergade og videre mod Skrydstrup. Nogle kilometer

uden for byen stødte vi på to små panservogne, der stod forladt i grøftekanterne. Vi kravlede selvfølgelig ind i dem og kiggede på maskingeværet, som var ladet med et stort bælte med kugler, og på et skab med granater, der sad ved kanonen. Jeg var i det forreste køretøj, der stod en halv snes meter foran det andet. Bedst som vi var i gang med undersøgelsen, hørte vi to skud og kunne også høre et par kugler pifte i luften. Vi blev selvfølgelig frygtelig forskrækkede og kiggede ud af et lille køje mod det bageste køretøj. Vi turde ikke forlade vores køretøj, hvor vi dog var beskyttet af et panser, før end vi havde set vore kammerater forlade deres. Det gjorde de snart, de var vist selv blevet forskrækkede. Så kravlede vi også ud og råbte og skældte ud. De så lidt fårede ud og sagde, de var "kommet til" at pille ved aftrækkeren på maskingeværet. Idioter!

Det hører også med til befrielsessommeren, at jeg en dag var med min storesøster i Haderslev, vi besøgte blandt andet en af hendes tilbedere, der gik på gymnasiet i Haderslev og derfor havde værelse i byen. På hans radio hørte vi om en særlig ny bombe, som amerikanerne havde smidt over Japan (der jo stadig var i krig), og som havde forvoldt umådelig ødelæggelse. Det gjorde faktisk indtryk på os, og det var berettiget, for i dag ved jeg, at det må have været den 6. august 1945, og at det drejede sig om atom-bomben.

Andreas Frehr er født i Tofslund 1933 og uddannet i manufaktur her og i Åbenrå. Senere højere handelseksamen, student fra kursus og cand. mag i historie og dansk. Ansat ved lærerseminarier i Københavns-området og ved Danmarks Lærerhøjskole (nu DPU), fortrinsvis som lærer i samfundsfag. Studielektor, konsulent i Undervisningsministeriet og censor ved universiteterne. Nu pensioneret, bor i Hørsholm. Har udgivet bøger om samfundsfag i undervisningen.

Europæisk samarbejde

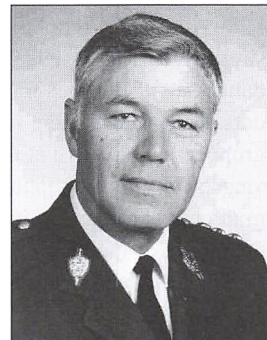
Af Leif Hommel Nielsen

Frøslevlejren er i dag en national mindepark, som ligger midt i grænselandet som et minde om en mørk tid i Danmarks historie.

Frøslevlejren blev oprettet i 1944 af den danske stat efter aftale med besættelsesmagten. Ideen bag lejren var, at danske modstandsfolk, jøder, kommunister og andre, der faldt i unåde hos tyskerne skulle interneres her for dermed at undgå deportation til de tyske KZ-lejre. De første fanger ankom til Frøslevlejren i august måned og allerede den 15. september sendte tyskerne ca. 200 af de internerede videre til de tyske KZ-lejre. Tyskerne brød dermed den aftale, der var indgået med de danske myndigheder.

Medens Frøslevlejren eksisterede, rasede verdenskrigen i Europa og Asien. Men i maj 1945 sluttede krigen i Europa og senere på året med Japans kapitulation også i Asien.

Frøslevlejren udgør vel noget mindre end en bonde i verdenskrigens store skakspil. Ikke desto mindre vækker lejren tanker om den gang, hvor verden var af lave, og hvor den anden verdenskrig bragte nederlag, besættelse og ødelæggelse til næsten alle Europas stater. Hvis vi i dag fra Frøslevlejren bevæger os ud i Europa og besøger mindstederne for de nazistiske KZ-lejre og de utallige gravpladser og mindsteder for faldne soldater, så genopleves krigen gru for dem, der oplevede krigen og måske fangenskab. For andre er det vanskeligt at fatte, at vi i Europa for godt et halvt århundrede siden var midt i en krig, der i grusomhed oversteg alt, hvad der hidtil var set. Selv efter krigen afslutning kunne vi ikke enes. Først med kommunismens sammenbrud i Østeuropa og murens fald i 1989 sænkede freden sig over vores del af verden. Et spørgsmål trænger sig på, hvad opnåede vi gennem Den Anden Verdenskrig? Var det de millioner af ofre og utallige menneskers lidelse og afsavn værd? Det

Leif Hommel Nielsen

er vel det spørgsmål, som ikke lader sig besvare på nogen enkelt måde, men vi kan konstatere, at vi i Europa i dag er nået så langt, at nu 27 lande er indgået i et forpligtende samarbejde i den Europæiske Union. Vi kan færdes frit over grænserne og samarbejdet udbygges fortsat til et niveau, hvor krig imellem europæiske stater er utænkelig. Jeg skal i det følgende prøve at beskrive vejen frem til den nuværende situation.

Udviklingen i Europa har i historisk tid været præget af hyppige krige og indbyrdes rivalisering de nationale stater imellem. På trods heraf har Europa gennem århundreder været verdens kulturelle, økonomiske og politiske centrum. Europa har formået at præge den øvrige verdens udvikling og danne grundlag for dennes kultur og livsopfattelse. Europa havde imidlertid aldrig formået at skabe en politisk enhed, og med de to sidste verdenskrige undergravede Europa sin stilling som verdens materielle og kulturelle centrum.

I 1920'erne begyndte den østrigske greve Richard Coudenhove-Kalergi at arbejde for en eller anden form for et forenet Europa. Han var igennem sine studier på universitetet i Wien blevet grebet af de fredstanker, Folkeforbundets skaber Woodrow Wilson havde lanceret.

Coudenhove-Kalergi havde tanker om en vis supranationalitet i et kommende europæisk forbund, som forekom ham indlysende rigtig ud fra ideer om det historisk-kulturelle slægtskab. Tiden var imidlertid trods støtte fra flere stater ikke moden.

Efter Den Anden Verdenskrig var tiden inde. Allerede i 1946 holdt Winston Churchill sin berømte Zürich-tale, hvori han foreslog dannelsen af Europas forenede stater. I tiden derefter opstod en lang række internationale grupper, som kom til at udgøre en Europabevægelse. Denne Europabevægelse var i nogen grad præget af den almindelige indstilling, at de allierede lande efter en sejrrig afslutning af krigen nu indenfor rammerne af De Forenede Nationer skulle føre verden ind i en periode af fred og samarbejde folkene imellem.

Det viste sig hurtigt, at helt andre forhold end tankerne om fred og samarbejde skulle komme til at udgøre de situationsdannende faktorer i tiden umiddelbart efter Den Anden Verdenskrig.

Den 4. marts 1947 sluttedes den såkaldte Dunkirk-aftale mellem Frankrig og Storbritanien. Aftalen sikrede fælles britisk fransk militær indsats i tilfælde af fornyet tysk aggression. Frygten for en ny tysk militær trussel var således årsagen til denne overenskomst.

Den kommunistiske magtudvidelse i Øst-europa som kulminerede med kuppet i Tjekkoslovakiet den 25. februar 1948 bevirkede, at Dunkirk-aftalens to parter sluttede sig sammen med Luxemburg, Holland og Belgien, idet man enedes om at sikre hinandens selvstændighed gennem en traktat underskrevet den 17. marts 1948 i Bruxelles. Bruxelles-traktaten var ikke kun en forsvarsalliance, men indeholdt også aftaler om økonomisk, socialt og kulturelt samarbejde og var således med til at skabe et mønster for fremtidigt samarbejde i Vesteuropa.

Sovjetunionens afslag på deltagelse i Marshall-planen bevirkede, at USA fik en umiddelbar interesse i at sikre Vesteuropa og at deltage i en genopbygning af væbnede styrker her. Ved underskrivelsen af Bruxelles-traktaten var vejen åben for amerikansk koordination med de implicerede lande. Efter forhandlinger de to parter imellem og med deltagelse fra endnu

et antal lande blev Atlantpagten underskrevet den 4. april 1949 i Washington. Underskrivne var de fem deltagere i Bruxelles-traktaten samt Italien, Norge, Danmark, Island, Portugal, Canada og USA. Den Atlantiske alliance var en klassisk udformet forsvarsalliance, der havde til formål ved fælles indsats at imødegå truslen fra Sovjetunionen.

Samtidigt med udviklingen inden for det forsvarspolitiske område var en lignende udvikling i gang for at skabe en politisk og økonomisk enhed i Europa. I maj 1949 dannedes Europarådet, idet statutterne blev underskrevet af Bruxelles-traktaternes medlemslande samt af de skandinaviske lande, Italien og Irland. Der var intet i den nye europæiske organisations statut som krævede, at medlemslandene afgav nogen del af deres nationale suverænitet, således som det egentlig var foreslået på Haag-konferencen i maj 1948. Ord som føderation eller politisk eller økonomisk union findes heller ikke. Den beslutende myndighed lå i ministerudvalget, mens den parlamentariske forsamling alene fik status som rådgivende.

I 1948 dannedes også "Organisationen for europæisk Samarbejde" med tilslutning fra de fleste europæiske lande. Organisationen havde bl.a. til formål at administrere den amerikanske hjælp til genopbygning af Europas økonomi.

"Den almindelige Overenskomst om Told- og Udenrigshandel" (GATT) blev også oprettet i 1948.

I august-september 1949 afholdt Europarådet sit første møde i Strasbourg. Selvom der var stor vilje til et øget samarbejde i Europa, så viste det sig snart, at medlemslandenes vidt forskellige struktur forhindrede væsentlige fremskridt i samarbejds- og integrationsbestrebelse. Dette forhold var en af de medvirkende årsager til Robert Schumanns forslag om oprettelse af "Det europæiske Kul- og Stålfællesskab". Ophavsretten til ideen om Kul- og Stålnationen tilkommer Jean Monnet, der havde udtænkt denne som et initiativ, der uundgåeligt måtte føre til et europæisk statsforbund. Schumann-planen indeholder visse økonomiske aspekter, men desuden rummer dens politiske betragtninger visse egenskaber, som giver den særlig

vægt. Hvad er det, der skaber forudsætning for våbenproduktion? Besiddelse af jern kul og stål til produktion af våben. Ved at inddrage kul-, jern- og stålindustri i en fælles organisation under gensidig kontrollerende myndighed kunne man hindre fremtidige krige.

På grund af den skærpede internationale situation, udbruddet af Koreakrigen og den eksisterende militære balance i Europa, der i konventionelle styrker var meget udtalt i sovjetisk favør, foreslog USA i 1950, at tyske styrker skulle indgå i et fælles forsvar i Europa. Frankrig ønskede ikke en oprettelse af et nationalt tysk forsvar og foreslog derfor et europæisk forsvarsfællesskab med integration af de militære styrker. USA hilste dette forslag velkommen, men Storbritannien afviste tanken om at deltage i et integreret europæisk forsvar. "The European Defence Community Treaty" blev herefter indgået mellem Frankrig, Italien, Belgien, Tyskland, Holland og Luxemburg. Traktaten blev underskrevet i maj 1952. Før traktatens vidtgående tanker kunne realiseres, skulle den ratificeres af de enkelte lande. At England afslag at deltage, medførte en noget kølig holdning fra fransk side, og det franske parlament forkastede traktaten.

Hermed var det første forsøg på at skabe en europahær faldet til jorden. Uden England og Frankrig var unionen meningsløs.

På engelsk initiativ indkaldes der herefter til et møde mellem de ovennævnte stater samt England og Canada. Resultatet bliver oprettelsen af Vestunionen, som kan ses som en udvidelse af Bruxelles-traktaten. Aftalerne på det indledende møde i London bliver underskrevet i Paris, hvorefter Vestunionen er en realitet. I aftalen fastlægges bl.a. rammerne for et Vesttysk forsvar, hvis styrker, som med Vesttysklands medlemskab, kommer under NATO-kommando.

I 1955 forsøgte man sig igen med et forslag om økonomisk samarbejde i Europa. Initiativtagerne var den franske ministerpræsident Antoine Pinay og Benelux-landene, og i juni 1955 holdtes i Messina på Sicilien den første konference mellem udenrigsministrene for de seks lande i "Lille Europa" om udformning af retningslinierne for en indgående sammen-

smeltning af de seks stater. Den 25. marts 1957 fuldfyldtes integrationen i sin traktatlige form ved undertegnelsen i Rom.

Romtraktaten trådte i kraft den 1. januar 1958. Det der i daglig tale kaldes "Fællesmarkedet" (EF) var hermed etableret, og omfattede nu de tre internationale organisationer: "The European Coal and Steel Community" (ECSC), samt de to nye organisationer "European Economic Community" (EEC) og "European Atomic Energy Community" (EURATOM).

Som modstykke til EF oprettede Storbritannien, Danmark, Norge, Portugal, Sverige, Schweiz og Østrig i 1959 "Den europæiske Frihandelsorganisation" (EFTA).

Romtraktaten har ikke bare et økonomisk sigte. Som det fremgår af traktatens præampel, er endemålet skabelse af politisk enhed af Vesteuropa. Med oprettelsen af EF var der skabt et egentligt statsfællesskab, som begrebsmæssigt adskiller sig fra det traditionelle internationale samarbejde derved, at de deltagende stater på begrænsede områder afgiver en del af deres suverænitet til fællesskabsorganet.

EFTA er baseret på traditionelle grundsatninger for internationalt samarbejde og er uden overnationale træk.

I 1961 ansøgte England, Norge, Danmark og Irland om optagelse i EF. På grund af franske forbehold trak forhandlingerne ud og blev flere gange afbrudt. Først efter den franske præsident De Gaulles tilbagetræden den 28. april 1969 kunne forhandlingerne genoptages, og ved et topmøde i Haag i december 1969 gik samtlige seks EF-lande ind for optagelse af ansøgerlandene. Disse bortset fra Norge underskrev traktaten den 22. januar 1972, og England, Danmark og Irland indtrådte herefter i Fællesmarkedet den 1. januar 1973.

I 1993 skifter EF navn til Den europæiske Union (EU). Inden da er Grækenland blevet medlem i 1981. I 1986 bliver Portugal og Spanien medlemmer, og i 1995 Østrig, Finland og Sverige. Siden har Den europæiske Union optaget flere stater, således at Unionen nu omfatter 27 lande.

Vedtagelsen af Maastrichttraktaten, som Danmark stemte nej til indebar, at Danmark for at

kunne deltage i Den Europæiske Union opnåede en særordning, Edinburgafgørelsen. Denne afgørelse betød, at Danmark fik fire undtagelser i forhold til Maastrichttraktaten. Disse forhold indebar bl.a., at Danmark ikke deltager i den fælles forsvarspolitik, og at unionsborgerskab ikke træder i stedet for nationalt borgerskab.

I 2005 blev den foreslåede EU-forfatning forkastet ved folkeafstemninger i Holland og Frankrig. Netop nu forberedes det næste EU-topmøde, som finder sted den 21. og 22. juni i Bruxelles. Medlemslandene er splittet med hensyn til vejen frem for EU. Resultatet kan måske blive en såkaldt mini-traktat, hvor man undgår, at der i flere medlemslande skal afholdes folkeafstemninger.

Udviklingen hen imod en Europæisk Union er ikke forløbet så hurtigt og glat, som initiativtagerne havde tænkt sig. Men når man ser tilbage på udviklingen i et Europa, hvor uenigheder som noget ganske naturligt medførte krige, hvor den sejrende part oprettede og nedlagde stater og ændrede grænser; ja, så er vi nået langt. Udviklingen i vores grænseområde er et godt eksempel herpå. Der er vel ingen længere,

der seriøst tænker på at ændre grænsedragningen mellem Tyskland og Danmark.

Set ud fra det perspektiv må det være rimeligt at glæde sig over, at borgere indenfor EU kan bevæge sig frit hen over landegrænserne, og at der er skabt en mængde fælles aftaler f.eks. vedrørende landbrugs- og fiskeripolitik, forbrugerpolitik, forskning, handel m.m. Disse aftaler er ikke alle lige velkomne i alle medlemsstater, men udviklingen i Europa viser, at vi udover at have fået fred og frihed, så lever vi også et rigere liv, hvis vi da selv vil.

Det er tragisk, at vi skulle igennem to færdelige krige, før vi fandt ud af, at samarbejde er den eneste vej frem. Noget tyder på, at krige var det man kalder "nødvendige". Udviklingen, eller mangel på samme, rundt omkring i verden kunne godt tyde på det.

Leif Hommel Nielsen.

Født i Horsens i oktober 1936.

Oberst og chef for Slesvigske Fodregiment og Militærregion III fra 1989 til 1996. Herefter afsked.

Formand for Frøslevlejrens Venner og Frøslevlejrens Venners Fond siden 1997.

Om det “Internationale Militærtribunal” i Nürnberg

Af Thyra Feil

Lidt om et stort forsøg på at sikre en bedre verden, som ikke lykkedes, men som dog fik følger.

Året 1945 var det år, der bragte afslutningen på den 2. Verdenskrig, som nogle har kaldt ”den anden europæiske borgerkrig”. Den var begyndt den 1. september 1939 med Tysklands overfald på Polen, og den endte den 7. og 9. maj 1945 med Tysklands betingelsesløse kapitulation over for de tre allierede magter Storbritannien, USA og Sovjetrusland. Mellem disse to årstal, 1939 og 1945, lå næsten 6 års krig, en krig, der havde betydet en katastrofe for Europa og en stor del af den øvrige verden, med så omfattende ødelæggelser og så overvældende tab af menneskeliv, som ikke før var registreret i menneskehedens historie.

Denne krig var udgået fra Tyskland, som en angrebs- og erobningskrig. Den kan betragtes som en afslutning på eller en følge af en udvikling, der kan spores tilbage til den franske revolution og Napoleons-krigene, fortsat gennem det 19. århundrede frem til den 1. verdenskrig, ”den første europæiske borgerkrig” 1914 – 1918. Men det var ikke en naturkatastrofe, der slog ned over Europa. Denne krig var villet og planlagt af mennesker, personificeret i Hitler og hans håndlangere og medhjælpere (og medløbere). Det mål, disse 7 mennesker havde for øje, var at sikre sig det absolutte herredømme over Europa og, når det var nået, at opbygge et anderledes Europa, et ”Neuropa”; og i et fjernere perspektiv, i et fantastisk, herostratisk overmod var målet at etablere et verdensherredømme, større og stærkere end det romerske imperium havde været i de første århundreder af vor tidsregning.

Det er her nok at fastslå, at det ikke lykkedes. Netop da den tyske militærmagt, styret af den

Thyra Feil

nationalsocialistiske regering i Berlin, havde nået sit højdepunkt, da den havde underlagt sig eller vundet sig forbundsfæller ikke blot i det meste af Europa, men også Japan i det fjerne østen, netop da blev der ved Tysklands overfald på Sovjetrusland i juni 1941 og Japans angreb på den amerikanske flåde i Pearl Harbor i december samme år skabt forudsætninger for en helt modsat militær og politisk udvikling, som førte til aksemagternes sammenbrud i 1945. For med Tysklands krigserklæring over for USA fire dage efter Pearl Harbor etableredes alliancen mellem Storbritannien, USA og Sovjetrusland, en alliance mellem stater og statsmænd, som ikke ville lade sig besejre. Men det tog år, før krigens gang bragte dem til det punkt, hvor de stod over for et besejret Tyskland, et Tyskland, der havde ført sig selv ud i et nederlag så omfattende og absolut, som ingen krigsførende magt nogensinde før havde oplevet.

At dette ville bringe store problemer med sig for den sejrriige alliance, var der adskillige, der var klar over allerede i de første af de fire år, man måtte igennem, før Tysklands kapitula-

tion var en kendsgerning. Hvordan skulle man behandle Tyskland og den tyske befolkning, var der mange, der gjorde sig tanker om og fremsatte forslag om, mere eller mindre realistiske. Men det afgørende spørgsmål var, hvordan skulle man forhindre, at noget så skrækeligt som denne krig kunne gentage sig, hvordan kunne man sikre frihed, demokrati og menneskerettigheder mod undertrykkelse i et diktatur som det nazistiske, der fra begyndelsen af var bestemt af hæmningsløs udbytning af og foragt for mennesker?

Der kom forhandlinger i gang mellem de allierede om praktiske skridt frem mod dette mål, og på et tidspunkt, hvor det endelige udfald af krigen endnu ikke kunne anses for helt sikkert, enedes de allierede om den såkaldte Moskvaerklæring af 30. oktober 1943. Heri blev det fastslået, at de tyske officerer og soldater og medlemmer af det nationalsocialistiske parti og dets tilknyttede organisationer, der var ansvarlige for grusomheder, massakrer og eksekutioner, efter Tysklands nederlag skulle udleveres til retsforfølgelse i de lande, hvor de havde begået deres forbrydelser. "Hovedkrigsforbryderne" skulle stilles for en fælles international domstol og straffes af de allierede regeringer. Erklæringen indeholdt også en højtidelig passus, hvori det forsikredes, at "de allierede magter skulle forfølge de ansvarlige til verdens yderste ender, for at retfærdigheden kunne ske fyldes".

I løbet af de følgende krigsår blev der ført talrige forhandlinger mellem de tre allierede magter; senere blev det til fire, idet det besejrede, men nu befriede Frankrig blev optaget i deres kreds. Forhandlingerne blev ført forskellige steder; de vigtigste fandt sted i Jalta på Krim og i Potsdam 1945.

De var vanskelige; det viste sig nemlig hurtigt, at der var delte meninger om, hvad der var nødvendigt, og hvad der ikke skulle indtages eller omtales under retsforhandlingerne. Et særligt kritisk punkt var her traktaten mellem Sovjetrusland og Tyskland, der var forhandlet og afsluttet i august 1939 umiddelbart før krigens begyndelse. Den førte til Ruslands besættelse af en tredjedel af Polen og af de baltiske lande og til overfaldet på Finland i november 1939 og

havde i øvrigt givet Tyskland frie hænder over for Vesten.

Men enighed opnåedes til sidst om oprettelsen af det "Internationale Militærtribunal" i Nürnberg. Russerne ville hellere have haft domstolen placeret i Berlin, men kun i Nürnberg var der lokaliteter, der kunne rumme den internationale domstol med alle militære og civile medarbejdere og alle de arresterede anklagede, nemlig det store Justitspalads, der kun i mindre grad var beskadiget af bomber. Allerede i maj havde man begyndt restaureringen og ombygningen af det omfattende kompleks, og samtidig startede arresteringen af de på listen over hovedkrigsforbrydere opførte personer, der anbragtes i en lejr efterhånden, som man fik fat på dem.

Tre af de mest belastede hovedkrigsforbrydere unddrog sig retsforfølgelsen ved selvmord. Det var "føreren" Adolf Hitler, propagandaministeren Joseph Goebbels og indenrigsministeren Heinrich Himmler, der tillige var "Reichsführer SS".

Da tribunalets åbning fandt sted den 20. november 1945, stod der på listen 24 navne. Men kun 21 af de anklagede kom til at følge processen fra begyndelsen til afslutningen den 1. oktober 1946. De tre, der manglede, var Martin Bormann, Hitlers sekretær og nærmeste medarbejder, og en af de hovedansvarlige for de forbryderiske eskalationer i krigens sidste år. Man mente, at det var lykkedes ham at flygte fra Førerbunkeren under Rigskancelliet; han blev dømt til døden "in absentia". Men på det tidspunkt var han allerede død, omkommet under flugten under det sidste slag om Berlin. Nummer to var den 75-årige Gustav Krupp von Bohlen und Halbach, den mest fremtrædende person inden for den tyske storindustri, og den, der organiserede industriens støtte til det nazistiske styre. Han var ansvarlig for deportationen af hundredtusinder af tvangsarbejdere fra de besatte lande og af krigsfanger til arbejde i Tyskland under umenneskelige vilkår. Han blev ramt af et slagtilfælde i fængslet og blev løsladt på grund af sit svækkede helbred. Den tredje var arbejdsministeren Robert Ley, en af de mægtigste mænd inden for den nazistiske civiladministration. Det lykkedes ham trods omfattende

bevogtning at begå selvmord i sin celle dagen før domstolens åbningsmøde.

Anklagen mod de 21 hovedkrigsforbrydere var sammenfattet i fire anklagepunkter:

1. Planlægning og gennemførelse af en angrebskrig
2. Sammensværgelse imod verdensfreden
3. Forbrydelser imod folke- og krigsretten
4. Forbrydelser mod menneskeheden ("humanity") dvs. mod menneskerettighederne.

Disse sidste to punkter drejede sig om mishandling og grusomheder mod egne statsborgere og personer i de besatte lande, om forfølgelse og udryddelse af jøder og sigøjnere, om massedøds og medicinske eksperimenter på levende mennesker i og uden for koncentrationslejrene, massedøds på mænd, kvinder og børn i Ukraine og i Hviderusland, begåede af de såkaldte "Einsatzgruppen", i alt ca. 90.000 vilkårlige henrettelser af påståede tyskfiendtlige personer, kommunister og frem for alt jøder, retsstridige henrettelser og fængselsstraffe over for politiske modstandere i titusindvis, udryddelse af såkaldt "unwertes Leben", dvs. åndssvage, både børn og voksne, kronisk syge og gamle, og om udplyndring af de besatte lande – en oprensning, der langt fra er fuldstændig.

Processen mod de 21 hovedkrigsforbrydere blev gennemført med stor grundighed og i overensstemmelse med anerkendte juridiske regler. De betød, at de anklagede kunne nyde godt af de rettigheder, som personer, der anklages for en domstol, har i et civil retssamfund. Behandlingen af dem var uendelig mange gange bedre end den, der blev dem til del, der var blevet anklaget og dømt ved de nazistiske domstole. De fik forplejning og beklædning og medicinsk behandling, som deres tyske landsmænd kun kunne drømme om eller købe sig til i dyre domme på det sorte marked. De kunne skrive og modtage breve og besøg, selvfølgelig under kontrol; de kunne få bøger at læse og kunne mødes med de andre anklagede, ikke blot i retssalen, men til måltiderne og til gudstjenester. De kunne selv vælge deres forsvarere, en eller to efter ønske. Men det materiale, som de allierede anklagere kunne forelægge imod dem, var så omfattende

og ubestrideligt, at de anklagedes forsvarere ikke havde mange chancer for at imødegå de beskyldninger, der rejstes mod deres mandanter.

Retssagen mod de 21 hovedkrigsforbrydere kom til at strække sig over næsten et år. Dommen blev forkyndt den 5. oktober 1946, og resultatet var, at 12 af de anklagede, deriblandt Hermann Göring og de to øverste militære chefer, Wilhelm Keitel og Alfred Jodl, blev dømt til døden, sammen med 9 andre af de øverste ansvarlige inden for det nazistiske statsapparat. Tre fik livsvarigt fængsel, to fik 15 års fængsel og en fik 10 års fængsel. Det var admiral Dönitz. Hitlers efterfølger som statsoverhoved, der residerede som sådan i Mørvig ved Flensborg Fjord i et par uger indtil englænderne arresterede ham og hans "regering" i slutningen af maj 1945. Tre anklagede blev frikendt, da de ikke fandtes skyldige i henhold til de fire anklagepunkter, deriblandt Hitlers finansminister Hjalmar Schacht, der var blevet afsat af Hitler, og som havde tilbragt de sidste ti krigsmåneder i forskellige koncentrationslejre.

Dødsdommene blev eksekveret ved hængning den 10. oktober 1946; kun Göring undgik denne straf, idet det et par timer før henrettelsen lykkedes ham at sluge en kapsel cyankalium, som han på uforklarlig vis var kommet i besiddelse af. De henrettedes lig blev brændt, og asken spredt i en biflod til floden Isar uden for München.

Det internationale militærtribunal blev opløst, efter at processen mod hovedkrigsforbryderne var ført til ende. Det havde oprindeligt været meningen, at samarbejdet mellem de fire allierede magter skulle være fortsat i en række processer mod de underordnede krigsforbrydere, der som Hitlers tilhængere og håndlangere havde gjort det muligt at opbygge det nazistiske stats- og militærapparat med krigen og

Hermann Göring

alle dens forbrydelser som følge. Men russerne sagde fra, og det blev derfor militærguvernørerne i de fire besættelseszoner, der fik overdraget ansvaret for de følgende krigsforbryderprocesser, hver i deres område. Det blev for den amerikanske zone til de såkaldte "12 efterfølgeprocesser", der alle blev afviklet i Justitspaladset i Nürnberg, om end ikke i den store sal nr. 600, men mere eller mindre sideløbende i mange mindre retssale.

Her vil det måske være anbragt at forklare, hvordan det gik til, at jeg kom i forbindelse med disse amerikanske militærdomstole. Det var noget, som ikke uden videre kunne lade sig gøre, sådan som situationen var i 1945-46. Danmark havde været besat af tyskerne i fem år, og i de år havde landet været regeret af en samlingsregering, som mange mente var alt for samarbejdsvillig over for tyskerne. Men takket være den danske gesandt i Washington, Henrik Kauffmann, som efter den 9. april ikke tog imod ordrer fra København, men holdt en nær kontakt til USA's regering, lykkedes det for Danmark at blive optaget i kredsen af allierede stater, og dermed fik danske statsborgere samme stilling som borgere i de oprindelige allierede lande. Derfor kunne jeg sammen med nogle medstuderende, der ligesom jeg havde afsluttet deres studium ved Københavns Universitet i sommeren 1946, reagere på en annonce fra det amerikanske kontor i Shellhuset, hvori man søgte folk til stillinger som oversættere og tolke ved militærregeringen i den amerikanske zone, der geografisk stort set bestod af landet Bayern. Efter en samtale med lederen af det amerikanske kontor blev vi alle antaget, og i begyndelsen af september 1946 gik turen så sydpå med tog; i alt var vi ca. 20 aspiranter, både mandlige og kvindelige, og i løbet af to dage nåede vi det for mig foreløbige mål, München. Det viste sig lidt overraskende, at det arbejde, vi blev sat til, bestod i at aflytte telefoner; det var et led i amerikanernes bestræbelser på at få fat i de mange krigsforbrydere, som det var lykkedes at gå under jorden. Det viste sig hurtigt ikke at være et særligt spændende arbejde, så jeg havde ikke noget imod det, da jeg efter et par måneders forløb sammen med en anden dansker blev

forflyttet til Garmisch-Partenkirchen, hvor vi skulle skiftes til at overvåge en telefon fra tidlig morgen til sen aften. Garmisch var i hvert fald et langt mere tiltalende sted at arbejde end i München, en lille venlig by i et overordentligt smukt landskab, uden spor af de omfattende ødelæggelser, som krigen havde bragt over München.

Men heller ikke i Garmisch blev det til et længere ophold; i begyndelsen af 1947 blev jeg forflyttet til Nürnberg til den amerikanske militærdomstol, der stod for gennemførelsen af en lang række krigsforbryderprocesser. Ved denne flytning mistede jeg kontakten med de andre danske, der var rejst fra Danmark samtidig med mig, men til gengæld kom jeg i forbindelse med nye grupper af mennesker, der ligesom jeg var ACE's, dvs. Allied Civilian Employees, civile allierede ansatte, men dog i uniform og med militær rang. Iblandt disse var mange såkaldte "UK-residents" (UK står for United Kingdom); det var mennesker, som det i tide var lykkedes at flygte fra Tyskland til England og Skotland, og som nu var vendt tilbage til deres oprindelige hjemland som repræsentanter for besættelsesmagten. Mange af dem var jøder, og de fleste af dem havde mistet alle eller flere slægtninge i tyske koncentrationslejre. Der var også en del, der på samme måde havde søgt tilflugt i USA eller Canada, og der var naturligvis også indfødte englændere og amerikanere. Også schweizere som statsborgere i et neutralt land fandtes der i denne brogede flok, hvis opgave det nu var at fungere som tolke, "interpretors", og oversættere, "translators", for at processen mod de mange krigsforbrydere kunne gennemføres. Vi kom dermed til at arbejde med et overvældende antal dokumenter, der skulle bruges som beviser for anklagemyndigheden i de førnævnte 12 efterfølgeprocesser. Derved fik man et meget vidtgående kendskab til de forbrydelser, der blev behandlet i de forskellige processer. Og det var gruppevækkende vidnesbyrd derom, vi måtte beskæftige os med. Der blev ført processer mod læger og jurister, mod medlemmer af SS og SA, mod tjenestegørende i Gestapo og politi og mod de tidligere nævnte "Einsatzgruppen", der havde hærget i de besatte polske og russiske områder.

Men processerne blev ikke kun ført mod dem, der selv havde blod på hænderne, men også mod dem, der bag skriveborde i officielle regeringskontorer, i industriens og militærets ledercentraler havde været med til at organisere og støtte, eller i hvert fald havde tolereret disse rystende overgreb mod værgeløse mennesker. De anklagede i disse processer var militære ledere af værnemagtens overkommando og generalstab, ministre og ministerielle embedsmænd, industrielle ledere og bankchefer og, som nogle af de mest belastede, ledere og bevogtningsmandskab fra koncentrationslejrene.

I alt blev 185 personer anklaget for de amerikanske militærdømstole, deraf blev 24 idømt dødsstraf, 20 fik livsvarigt fængsel og 98 frihedsstraffe mellem 15 år og 18 måneder. 35 tiltalte blev frikendt. De 12 efterfølgeprocesser beskæftigede de amerikanske militærdømstole indtil april 1949. I den engelske og franske zone havde man etableret tilsvarende militærdømstole til at behandle anklager mod krigsforbrydere i det samme tidsrum. Men 1949 var tiden blevet en anden, skønt der kun var gået så få år siden krigens afslutning. Det store internationale militærtribunal havde været en verdenshistorisk begivenhed; man kunne næsten bruge udtrykket en medie-event, endnu længe før fjernsynet blev hvermands eje.

Denne verdenshistoriske begivenhed havde vi danske ikke umiddelbart noget at gøre med, for da vi ankom til München i september 1946, var retsforhandlingerne i Justitspaladset i Nürnberg ved at gå til ende. Men vi fik i de sidste uger af september lejlighed til at deltage i en ekskursion til Nürnberg, hvor vi en dag, formiddag og eftermiddag, kunne overvære retsforhandlingerne i Justitspaladset i den store sal nr. 600.

Vi oplevede da den særlige atmosfære i salen med på den ene side de internationale anklagere og dommere på en ophøjet estrade med deres sekretærer, tolke og stenografer foran dem på gulvet, og på den anden side i behørig afstand de anklagede siddende på bænke med Göring som nr. 1 på den forreste, fulgt af Ribbentrop og Hess og de militære chefer og de øvrige anklagede i blandet rangfølge, på alle tre sider bevogtet af amerikanske soldater i kakiuni-

former med hvide hjelme, hvide handsker og hvide bæltter. Foran de anklagede var deres forsvarere anbragt med deres assistenter, alle med hovedtelefoner, så de kunne følge retshandlingen på fire sprog. De anklagede gjorde ikke noget imponerende indtryk; der syntes ikke at være nogen personligheder iblandt dem, ingen mennesker af format, så man måtte undres over, at en sådan forsamling sammen med deres døde ledere havde været i stand til at organisere et system og udløse en krig, der havde kostet over hundrede millioner mennesker livet og forårsaget materielle ødelæggelser for milliarder af dollars.

Skønt vi kun oplevede dette internationale sceneri som tilskuere en enkelt dag, fik vi et uudsletteligt indtryk af, at vi var vidne til en scene i et verdenshistorisk drama, som kun var blevet til virkelighed på grundlag af de erfaringer, menneskene i de krigsførende og besatte lande havde gjort i de seks onde år, krigen havde været. Det var ønsket og håbet om at kunne forhindre en gentagelse af dette ragnarok midt i det 20. århundrede, der havde været drivkraften bag oprettelsen af den internationale domstol, der skulle gøre det klart for alle statsmænd og militære ledere, at de ville kunne blive draget til ansvar for, hvad de besluttede og satte i gang. Med afslutningen af processen for den internationale domstol var de prominente hovedkrigsforbrydere blevet draget til ansvar, men dermed var sagen ikke endt. Men nu, da retsforfølgelsen af de mindre prominente, men ikke mindre

Anklagede

belastede krigsforbrydere var overdraget til de lokale militærdomstole i de fire besættelses-zoner, var det, som om denne drivkraft var, om ikke lammet, så dog stærkt svækket, og interessen for de løbende processer var ikke særlig stor, hverken på de sejrendes eller de besejredes side, måske med undtagelse af den store Auschwitz-proces i Frankfurt. Man kunne fastslå, at straffedommene mildnedes, og gang på gang skete det, at dømte fanger blev løsladt før tiden og kunne genoptage en normal borgerlig tilværelse, eller de blev fritaget for strafafsoning på grund af påstået dårligt helbred. Det hang til dels sammen med den såkaldte "kolde krig", der hurtigt efter den fælles sejr over Tyskland videreudviklede sig til en stigende modsætning mellem Sovjetrusland og vestmagterne. Det fik disse til at opgive tanken om et demilitariseret Tyskland og i stedet at tillade opbygningen af nye tyske militærstyrker. Dertil kom, at i maj 1949 blev de tre vestlige zoner med tilladelse fra de allierede magter forenet til den tyske forbundsrepublik, og dermed overgik den juridiske myndighed på hele retsområdet til regeringen i Bonn. Det svækkede naturligvis anstrengelserne og iveren efter at afsløre og anklage de mange krigsforbrydere, som havde haft held til at skifte navn og identitet og dermed undgå retsforfølgelse.

Betragter man Nürnbergprocessen som et forsøg på at forhindre fremtidige krige, må

man erkende, at forsøget ikke lykkedes, men helt uden følger blev anstrengelserne dog ikke. Oprettelsen af den internationale domstol i Haag, hvor Serbiens præsident Milosevic blev anklaget for krigsforbrydelser i 1995 og de efterfølgende år, og retsforfølgelsen af folke-mordet i Rwanda i århundredets sidste år havde ikke været mulig uden Nürnbergprocessen. Men at etablere et nyt og retfærdigt verdenssamfund og en ny og udvidet folkeret er i hvert fald ikke lykkedes. Men måske, hvis menneskene ved, hvad der står på spil, og hvad man har forsøgt, vil deres bevidsthed i det lange løb ændres, så at de vil sige: Vi giver ikke op! Vi må finde nye veje.

Thyra Pontoppidan Feil, f. Thyssen.

Født 1920 i præstegården i Køng på Fyn.

Barne- og skoleår i Odense 1929-38.

Student 1938, samme år begyndt cand.mag.-studiet ved Københavns Universitet (historie, dansk, tysk).

Oplevede besættelsen, både begyndelsen og afslutningen i København. 1940-71 var mit forældrehjem i Haderslev, hvor min far var blevet udnævnt til stiftsprovst og sognepræst i Gl. Haderslev).

1946-48 ansat ved den amerikanske militærregering i Tyskland.

1948 gift med diplomingeniør Werner Feil (f. 1917 i Büdelsdorf ved Rendsborg). De følgende år førtes en noget omflakkende arbejds- og boligtilværelse (bl.a. 1952-54 i København). Den længste tid blev tilbragt i Hamburg 1962-83, hvor jeg kom til at undervise i dansk i forskellige tyske institutioner. Denne undervisning fortsattes i en år-række i Flensborg, hvor vi har boet siden 1983.

Mit liv med Flensborg Avis

Af Signe Andersen

Sproghjørnet

Medens Sigfred Andresen var formand for Sprogforeningens Sydslesvigafdeling fik han i 1989 den gode ide at indføre en sprogside i Flensborg Avis. Han varetog selv opgaven som redaktør af denne specielle side med stor ildhu og omsorg i fire år indtil sin død i 1993, og han formåede at sætte sit helt eget præg på sprogsiden, som han kaldte Sproghjørnet. Han fandt frem til mange små anekdoter, skrev selv de fleste artikler og overbeviste alle om, at det var en god måde at synliggøre Sprogforeningen på. Efter en kort pause overtog Karin Johannsen-Bojsen i januar 1994 arbejdet som redaktør af Sproghjørnet, og hun stillede sin tid og iderigdom til rådighed i fire år. Karin formåede på sin ihærdige facon at overtale mange i Sydslesvig til at bidrage med artikler til Sproghjørnet og kunne på den måde forny sprogsiden.

Siden 1998 er det så faldet i min lod at videreføre Sproghjørnet, og synliggørelsen af Sprogforeningen er stadig det overordnede og vigtige formål. Ved offentliggørelse af Sproghjørnet i Flensborg Avis på torsdage kommer siden ud til alle abonnenter og til medlemmer af Sydslesvigsk Forening, SSF.

En barndomsoplevelse

I forbindelse med mit arbejde med Sproghjørnet og dermed samarbejdet med Flensborg Avis er jeg kommet i tanker om, at Flensborg Avis egentligt har fulgt mig hele mit liv.

Flensborg Avis var avisen i mit barndomshjem, ligesom den havde været det i min mors barndomshjem. Min far arbejdede en tid som typograf på avisen, så man kan næsten tale om et afhængighedsforhold.

Min første erindring om Flensborg Avis er godt nok lidt problematisk. I min barndom i Husum blev avisen omdelt pr. bud. Sent om eftermiddagen kom en stor pige cyklende med

Signe Andersen

Flensborg Avis, som hun lagde på trappen ved indgangsdøren, og det var så min opgave at hente avisen ind til far og mor. Det var min daglige opgave, som jeg sagtens kunne klare det meste af året, - men jeg var mørkeræd. Så en vintereftermiddag, da det allerede var blevet helt mørkt udenfor, nægtede jeg at gå ud i forgangen, hvor jeg bare skulle lukke hoveddøren op og tage avisen.

Min far var ellers en meget rar og tålmodig mand, men jeg husker, at han blev ret irriteret og op til flere gange bad mig hente den avis. Men jeg turde ikke, så jeg løb op ad trappen til 1. sal og låste mig inde på badeværelset.

Der sad jeg så og ventede på, hvad der mon nu ville ske – og i første omgang skete der ikke noget. Far har vel ikke kunnet finde mig, og har derfor selv hentet avisen og sat sig i sin stol i stuen for at læse den. Men efter et stykke tid undrede han sig alligevel over, hvor jeg var blevet af, og så stod han foran døren til badeværelset og bad mig lukke op.

Og det var jeg efterhånden også indstillet på, for det var nu ikke særlig morsomt at sidde alene og surmule på badeværelset. Men så skete det ikke værre eller bedre end at låsen gik i baglås; jeg kunne ikke få døren låst op og

komme ud. Nu blev far gal, kunne jeg høre, for han troede først, at jeg ikke ville låse op. Men da det gik op for ham, at problemet ikke længere var hans lille mørkerædde pige, men en genstridig dørlås, så var gode råd dyre. Far havde ikke nemt ved at klare praktiske gøremål, men han fandt da en stige i garagen og kravlede op for at komme ind til mig ad vinduet. Men vinduet i badeværelset var ret smalt; det var far ikke. Han måtte ned ad stigen igen, og det endte med, at vores havemand hr. von Bergen blev tilkaldt. Han kunne kravle ind ad vinduet og ordne låsen, så jeg kunne komme ud. Problemet var løst, og jeg husker intet om skæld ud eller lignende. Avisen havde far jo også fået læst!

Børnesiden

Nogle år senere havde jeg stor fornøjelse af at læse Børnesiden, og her husker jeg bedst de mange små opgaver, vi børn kunne løse. Jeg svarede på rigtig mange af de stillede rebusser og gåder og modtog mange små bogpræmier med en hilsen fra børnesideredaktøren onkel Martin.

Børnesiden havde jeg i så god erindring, at mine egne drenge også fik lært at sende tegninger, små historier og opgaveløsninger ind til avisen. En del af dem fik jeg klippet ud og gemt, og jeg kan se, at børnesideredaktøren i de år hed onkel Palle. Der er ingen tvivl om, at børnesiden både for mine drenge og for mig selv har været en god indfaldsvinkel til at blive avislæser og blive læser af netop vores dansksprogede Flensborg Avis. Det gør mig glad, at mine voksne sønner, der i dag er bosiddende i Danmark, begge har tegnet abonnement på avisen.

Sommerferie på Island

Som 17-årig ung pige fik jeg mulighed for at tilbringe 4 uger af min sommerferie på Island. For at få feriebudgettet til at strække lidt længere havde far sørget for, at jeg fik et pressekort fra Flensborg Avis med mig. Det betød, at jeg blev behandlet som udsendt journalist, og kunne komme gratis ind forskellige steder, bl.a. til kunststillinger, hvilket jeg nød i fulde drag. Medens jeg var på Island, var der fodboldlandskamp mellem Danmark og Island. Det havde

egentligt ikke min interesse, men da manden i huset, hvor jeg boede, ville overvære kampen, fulgte jeg med. Jeg viste mit pressekort og kom ind uden betaling; så langt, så godt. Men ellers husker jeg kun fra kampen, at jeg stod ene pige blandt en masse islandske mænd, der heppede på deres landsmænd. Det gjorde jeg ikke, så det var næsten som at være hjemme – jeg var i mindretal.

Desværre fik jeg ikke lov til at beholde pressekortet, da jeg kom hjem til Flensborg igen, selv om jeg i første omgang "glemte" at aflevere det. Men den gik ikke!

Avisen i undervisningen

I mine år som lærer har jeg tit gjort brug af Flensborg Avis i undervisningen. Mine elever har som små i forbindelse med bogstavindlæring brugt avisen til at finde bogstaver i, lidt senere i læseindlæringen til at finde danske ord. Tit blev de specielle arrangementer, som klassen deltog i, omtalt i avisen, og vi kunne i fællesskab lave en klassens scrapbog med omtale af gymnastikdag, motionsløb, årstidsfester, lejrskole, teaterbesøg og lign. Forældrene blev altid opfordret til at abonnere på avisen for at kunne følge med i mindretallets liv, for at få den daglige dosis af dansk læsning og for børnenes skyld.

Til større elever og nu i mit arbejde som sekretær for Dansk Voksenundervisning i Sydslesvig er det ganske naturligt at henvise til Flensborg Avis til brug i nyhedsformidlingen på dansk. Det er altid muligt at modtage et klassesæt af avisen og på den måde inddrage aktuel information på dansk i undervisningen, hvilket er en rigtig god ide på vore mange kurser i dansk for viderekomne voksne. At interessen for selv at tegne et abonnement på den måde stimuleres, er en ikke uvigtig sidegevinst.

Kontaktperson

I 1980'erne have Flensborg Avis en ordning med såkaldte kontaktpersoner, der på frivillig basis skrev små beretninger om hændelser fra deres lokalområde eller orienterede en journalist på avisens redaktion om et mødeforløb eller en nævneværdig begivenhed. En sådan kontaktperson blev jeg, og da ordningen startede, blev jeg

præsenteret i Flensborg Avis med et foto og en kort beskrivelse. I den beklagede jeg, at der ikke var en dansktalende journalist på den dengang eksisterende Husum-redaktion, og udtalte, at vi i Hatsted SSF ikke ville begynde at tale tysk af hensyn til journalisten.

Det havde Sigfred Andresen lagt mærke til, så da han blev formand for Sprogforeningens Sydslesvigafdeling i 1987, sørgede han for, at jeg blev hans afløser som sekretær i bestyrelsen. Og det har jo fået langvarige følger.

Godt naboskab

I mit arbejde for at udbrede kendskabet til Sprogforeningen og tegne nye medlemskaber er jeg jævnligt af sted med vores bod til årsmøder, sommerfester og lign. I de sammenhænge sker det ofte, at Flensborg Avis er ude i tilsvarende ærinde, og vore boder står side om side. Det er altid et hyggeligt naboskab, og vi kan orientere hinanden om nye ideer såsom brochurer, muleposer, krus, kuglepenne, kalendere, timeplaner etc.

Bladhuset

I mit liv har jeg mange gange haft ærinde i bladhuset. Som barn var det sammen med min far i bygningen på Nørretorv i Flensborg. I min skoletid havde jeg en klassekammerat, hvis far var journalist på Flensborg Avis. De boede i huset på Nørretorv, så klassekomsammen i Henriks hjem gav af og til anledning til at lugte tryksværte og fornemme den hektiske stemning, lige før avisen gik i trykken. Som voksen var det i nogle år sammen med min mand, da han sad i redaktionen for Lærereforeningens blad Pæd Nyt og holdt møder hos faktor Gerd Wiencke, den dengang ansvarlige i trykkeriet.

Senere er det blevet til utallige besøg i bladhuset på Wittenberger Weg for at aftale trykkeopgaver for Sprogforeningen og for at aflevere stof til Sproghjørnet. Meget af det foregår i dag pr. e-post, men jeg kan stadig finde rundt i bladhuset og nikke til kendte ansigter.

Dagens avis

I Sydslesvig læser vi vores Flensborg Avis nøje, og mand og mand imellem falder der ofte kritiske kommentarer om avisen. Vi finder fejl, både de ortografiske og grammatiske, og bliver forargede eller morer os over forkerte oversættelser fra tysk til dansk eller det modsatte. Vi undrer os over personaleforandringer og ændringer i avisens bestyrelse uden nærmere forklaring; vi debatterer avisredaktionens linie; vi irriteres over en til tider overflødig bagside; vi diskuterer betimeligheden af sider på tysk i avisen. Og nogle af os glæder os til det årlige aktionærmøde, der foruden at lytte til det, der kan og skal siges, giver mulighed for lidt selskabelighed med god mad, dansk fællessang og en gave.

Men vi bakker op om kravet om en god dansk avis i Sydslesvig – kravet om en avis om os og vore foreninger - kravet om en avis med dygtige og synlige medarbejdere, der udgiver en læseværdig avis med en aktuell leder, en mangfoldighed af læserbreve, interessante kronikker, oplysende artikler, alsidig information om dansk teater/musikliv og bogudgivelser og nyheder om stort og småt i vort vidt forgrenede mindretalsliv.

Jeg kan ikke undvære Flensborg Avis og står gerne tidligt op for i fred og ro at kunne starte dagen med min avis. Jeg læser den bagfra, fryder mig over de små annoncer, følger med i Sydslesvig-kalenderen og holder øje med referater fra møder i mit nærområde. De aktuelle verdensbegivenheder hører jeg om i radio eller TV, men vil alligevel gerne orienteres om tiltag og forandringer i den kulturelle, kirkelige og politiske verden og lægger vægt på de ansvarliges kommentarer.

Flensborg Avis er min avis, og jeg er glad for, at den dagligt krydser min vej.

Signe Andersen

Tanker om sprog og nationalitet

Af Kirsten Grau Nielsen

Da jeg en dag i min mors påhør råbte "møjn" til nogle kammerater, fik jeg læst og påskrevet: "Det var tysk, så det skulle jeg ikke bryde mig om at sige igen!" Ordet "møjn" er frisisk eller plattysk og er muligvis en sammentrækning af "guten Morgen", og det anvendtes dengang på gadeplan, så min forseelse var til at tage og føle på. Jeg har aldrig gjort det siden!

Men med de sønderjyske luftbårne mediers udbredelse blev ordet på et tidspunkt lanceret som modeord og blev nu som en verbal såkaldt badge tegn på jovial kommen-hinanden-ved, en snobben-nedad, hvorved det fik en social snert og mistede sin nationale farve. Journalister på sydlige radiokanaler kammeratede os med denne hilsen og pådrog sig derfor øgenavnet "radio møjn". Så meget om et lille ord, der fra at være et upåagtet brugsord indenfor afgrænsede områder, er blevet et modeord i vide kredse, der signalerer: jeg er med på noderne, jeg er sønderjyde, jeg går ikke så meget op i det der med dansk – tysk.

Mediernes indflydelse på det aktuelle danske talesprog er epidemisk og ikke altid lige charmerende. For år tilbage florerede som følge deraf det lille ord "ik" (på sønderjysk "it") som et bevidstløst sætningsvedhæng. For tiden er det det fuldstændig overflødige og malplacerede "jamen", der i rigtig mange munde indleder hvert svar i et interview og derved fra at markere en svag protest eller modsætning bliver betydningsløst og stereotyp. Mange indlæg myldrer med "hva' ska' man si'" og lignende aldeles meningsløse fyldord. Udvikling vil nogen kalde disse unoder. Lidt selvkritisk sprogens var ønskelig.

Om den naturlige sproglige udvikling sagde Martin A. Hansen disse ord: "Men føler man sig kaldet eller forpligtet til at virke i sin tid da kan man meget vel bevæge sig temmelig vidt udenfor og foran sprogets langsomme

Kirsten Grau Nielsen

massebevægelse, men man må vide, at man kun har tøjrs slag, man er af et tøj dog bundet til sprogets skridende centrum, hvor tøjrpælen står." Denne sprogets skridende bevægelse har i århundredernes løb kunnet måles med bræns millimetertæller, men takket være det herskende mediekraati er udviklingen accelereret, og tøjrpælen hælder foruroligende. Smarte verbale nydannelser af dansk eller engelsk herkomst spredes i et splitsekund over hele landet, så folk "tænder på" dem. Medvirkende hertil er i høj grad den teknologiske udvikling, der mere eller mindre uundgåeligt nedkalder en sværm af engelske fagudtryk over vore hoveder. Følgelig er det nu kommet dertil, at man er ved at indføre undervisning på engelsk på højere læreanstalter, ligesom det har været foreslået, at engelsk skal være vort andet modersmål. Al respekt for engelsk, men vort modersmål kan det aldrig blive, selvom gode engelske sprogkunderskab er nødvendige i en globaliseret verden.

Det er dog ikke første gang, det danske sprog er blevet invaderet af fremmedsprog. Tysk og fransk var for nogle hundrede år siden de eneste acceptable sprog i offentligt regi såvel som blandt dannede mennesker. Dansk talte man kun med sin hund. Ville man gælde for en studeret

person, var latinen uomgængelig. Men dengang var man så lykkelig at have en Holberg, der i sin komedie "Jean de France" ålede den frankofile snob og i "Erasmus Montanus" gjorde grundigt grin med en halvstuderet røver, Rasmus Bjerg.

Martin A. Hansen, der om nogen beherskede og elskede det danske sprog, har synliggjort dets årtusindlange udvikling i dette billede : han ser for sig en ager, hvor oldtidsbonden står. Ved hans side står hans søn og dennes søn, indtil alle generationer i rækkefølge når nutidsbonden, der slutter kredsen ved at række oldtidsbonden sin hånd. Disse to taler begge dansk, men forstår ikke hinanden efter sprogets tusindårige udvikling. Deres tale må passere frem og tilbage gennem alle leddene i kredsen for at blive forstået. Men de taler alle dansk. Lader man nu oldtidsbonden starte ordet werthian, vil det passere op gennem rækken i en trinløs skala og undervejs antage formerne wirtha, wirthæ, wyrthæ, wurthæ for at munde ud i nutidsbondens vurdere – men hans søn igen vil kappe tråden og vise sin progressivitet ved at sige evaluere – han vil dermed vise et sindelagsskift, et brud med sprogets indre tøjrpæl, han har meldt sig ud af sprogets forankring i seklernes generationer.

Ungdommen af i dag er vokset op i fredstid, hvor det ikke koster at tone rent flag i striden mellem to nationaliteter, som det gjorde det i Sønderjylland mellem Ejderen og Kongeåen under fremmedherredømmet, hvor dansk og tysk gennem århundreder har taget livtag. Alvorligst var kampen i sidste halvdel af 1800-tallet og omkring genforeningen i 1920. Forholdene var og er imidlertid meget spegede, idet sprog og nationalitet ikke altid er kongruente. Det danske sprog blev trængt længere og længere nordpå, mens sindelaget ikke helt fulgte med, og omvendt forholdt det sig i det tyske mindretal. I begyndelsen af 1930'erne aflagde en polsk mindretalsdelegation besøg på en tysk skole i Sønderborg, hvor de i en lille første-klasse naturligvis tiltalte børnene på tysk. Pinlig tavshed ! Læreren forklarede med røde øren, at børnene endnu ikke havde lært tysk. Heller ikke alle voksne hjemmetyskere beherskede det tyske sprog, hvad en hændelse på damperen "Alexandra" på den urolige Flensborg Fjord

illustrerer : konen ved rælingen til sin mand :
"Ach Heinrich, ich bin so schitz zupas !"

Kampen for det danske sprog i datidens Sønderjylland var en kamp op ad bakke. Under den slesvig-holstenske overpræsident von Steinmann indførtes skoleforordningen af 1888, ifølge hvilken al undervisning skulle foregå på tysk med undtagelse af 4 ugentlige timer i religion, der kunne foregå på dansk, hvis forældrene ønskede det, noget der langtfra altid blev respekteret. Ikke engang i skolegården måtte der tales dansk. Danske privatskoler var forbudt. Det var hjemmene, der selv måtte lære børnene at læse og skrive dansk.

I 1880 oprettedes Sprogforeningen (Foreningen til det Danske Sprogs Bevarelse i Nord-slesvig). Bogsamlinger oprettedes, boggaver uddeltes, bl.a. "Den blå Sangbog", og fra 1893 udkom "Sprogforeningens Almanak". I 1892 stiftedes endvidere Skoleforeningen, der ydede støtte til ophold på danske høj – og efterskoler. Når man betænker disse vanskelige forhold for det danske sprog i Sønderjylland, er det imponerende at se, hvor sikkert mange af datidens sønderjyder håndterede det danske sprog i skrift og tale ! I den henseende sakker mange af nutidens rigsdanske journalister langt bagud.

Mens det under fremmedherredømmet i Sønderjylland var ungdommen, der gik forrest i kampen for dansk sindelag og sprog, er det i dag i Sydslesvig tilsyneladende ungdommen, der fører an i neutraliseringen heraf. Man er som førhen tosprogede, men uden national prioritering. Alt er lige fedt. I 2005 fejrede man 50-året for den såkaldte København-Bonn-erklæring, der skulle sikre det danske mindretal i Sydslesvig "almindelige borgerrettigheder samt ret til frit at bekende dansk nationalitet og dansk kultur og benytte dansk sprog m.m." De samme rettigheder tilstodes det tyske mindretal i Danmark. Tyske forældre syd for grænsen kunne frit melde deres børn ind i danske institutioner, men på betingelse af at man lærte at tale dansk. Takket være de danske skolers kvalitet og den danske studentereksamens åbning for videregående studier i både Tyskland og Danmark blev det en meget populær praksis. Men en elevberetning fra Duborgskolen i Flensborg ("Bonn-Erklærin-

gen og de unge”, 2005) giver stof til eftertanke. Det fremgår tydeligt i de mange indlæg, at mange af de tyske forældre ser stort på at lære dansk. Endvidere at de unge mister deres nationale bevidsthed. Patrick Dümer skriver således: ”Vi kan ikke sige, at vi er tyske eller danske... Det er somom danskheden og tilknytningen til Danmark er gået tabt i mindretallet. I dag er mindretallet en blanding af de værdier, der udgjorde mindretallet førhen og de værdier, der udgør flertallet nutildags. Man er ikke enten eller – man er noget midt imellem. Det frie valg, der skulle sikre mindretallets videre beståen, kan i sidste ende føre til danskhedens død i mindretallet. . . . Jeg savner danskheden i mindretallet. Den må indebære især sprog og kultur . . . hvis ikke der gøres noget, vil danskheden langsomt sove ind.” Man er dansk – tysk – både og, hverken eller. Man er sydslesviger.

Carina Balow konkluderer i sit indlæg : ”Jeg kan ikke rigtig forklare det, da jeg aldrig har kendt andet. For mig er det en selvfølge at kunne tale og tænke dansk, og selvom jeg altid vil være mere tysksindet, er dansk dog en del af mit liv.”

Tryk avler modtryk, eller som det noget ulogisk hed under besættelsen : ”Et flag er smukkest i modvind !” Modgang kan være drivfjederen til seriøs stillingtagen og kamp, som det var tilfældet for danskheden under fremmedherredømmet i Sønderjylland.

I dag hersker der fred og samarbejde i grænselandet, der i så henseende er et foregangsland, og godt for det ! Men Duborgstudenternes refleksioner må uvilkårligt rejse dette spørgsmål: er det prisen værd for det danske mindretal i Sydslesvig ? Behøver man at fornægte sin nationale identitet i en fredelig sameksistens.

Kirsten Grau Nielsen.

Født 1923 i Sønderborg som yngste datter af Ellen og Andreas Grau.

Nysproglig student i 1942, organist, musikpædagog og cand mag i musik og engelsk.

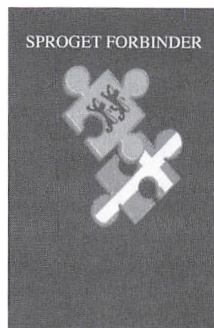
1955 ansat ved Ribe Statsseminarium som adjunkt i musik, engelsk og tysk.

Har publiceret kronikker o.l. i historiske fagtidsskrifter og Flensborg Avis.

Har i 2005 udgivet bogen ”Andreas Grau og Sønderjylland”.

Sprogforeningen.

Generalforsamling 14. maj 2007

Bordene i Billedsalen på Folkehjem var festlig dækket med blomster og flag til 54 personer, men efter en del aktivitet fra personale og bestyrelse kunne formand Ove Nissen byde velkommen til ialt 80 fremmødte kontaktpersoner og andre interesserede.

En speciel velkomst lød til lektor Karen Margrethe Pedersen, Syddansk Universitet, hvis foredrag : "Mojn er forbojn" indledte aftenen.

Karen Margrethe Pedersen har, blandt andre emner, også ydet og yder stadig forskerindsats omkring hilsenen "Mojn". "Mojn" betragtet ud fra mange vinkler, ordets oprindelse, udbredelse, brug i dagligsproget før og nu, mv.

Konklusionen var, at det for Danmark var en særlig sønderjysk hilsen, som var kommet til landsdelen i tiden før 1920, indført af mennesker som havde besøgt metropolen, Berlin. I dag har hilsenen fået plads i "Den Danske Ordbog".

Efter foredraget blev Sprogforeningens Sprog og Kulturpris uddelt for 17. gang, i år overrakt Karen Margrethe Pedersen som påskønnelse af hendes store arbejde med det danske sprog og især den sønderjyske dialekt gennem mange år.

Karen Margrethe Pedersen takkede for prisen og besvarede spørgsmål.

Efter kaffen (med brødtorte) afvikledes Sprogforeningens generalforsamling.

Referat:

1. Thorbjørn Heick Tønder, blev valgt til dirigent, og konstaterede at generalforsamlingen var lovligt indvarslet, og dermed beslutningsdygtig.
- 2A Formand Ove Nissen indledte sin årsberetning med at mindes Johann Mikkelsen og hans store betydning for Sprogforenin-

gen, og Sydslesvig i særdeleshed. Johann Mikkelsen døde i sensommeren 2006.

Derefter kunne ON konstatere at medlems-tallet var steget fra 2006, foreningen havde pr 1/1 2007 1555 medlemmer heraf 962 i nord og 593 i syd.

ON opfordrede i sin beretning til, at der overalt i samfundet blev vist brugen af det danske sprog den største opmærksomhed, at man ikke overså sprogets betydning i forhold til globaliseringen.

Sprogforeningens arbejde i det forløbne år blev fyldigt gennemgået, herunder blev generalforsamlingen i 2008 annonceret, den finder sted på Folkehjem d 19. maj.

- 2B Næstformand Signe Andersen redegjorde for foreningens omfattende arbejde i Sydslesvig, og havde herunder en "kammeratlig hilsenen" til ON, idet medlemstallet i Sydslesvig d.d. har nået 600.

SA bemærkede også, at dansk TV's planer om ændrede sendeforhold, så udsendelser ikke kan ses i Sydslesvig, kan hæmme forståelsen og brugen af dansk sprog.

Begge beretninger blev taget til efterretning.

3. Kasserer Thomas Rodenberg forelagde og kommenterede det reviderede regnskab for 2006. Foreningens formue er pr 31/12 2006 1.873.853 kr. Fru Anna Larsen Stevns Højskolelegat har en kapital pr 31/12 2006 på 270.824 kr.

Regnskabet blev godkendt

4. Valg: Ingolf Haase, bopæl nord for grænsen, genvælges. Volker Bock, bopæl syd for grænsen, genvælges. Lisbet Mikkelsen Buhl, bopæl syd for grænsen, genvælges.

Alle tre valg er gældende for to år.

5. Der var ikke indkommet forslag til behandling på generalforsamlingen.
6. Der var ingen bemærkninger under punktet Eventuelt.
Dirigent Th H afsluttede generalforsamlingen kl 22.15.

Formand ON takkede dirigenten for gennemført generalforsamling, takkede kontaktpersonerne og øvrige fremmødte for den store tilslutning

der var vist Sprogforeningen ved fremmødet, og aftenen afsluttedes med sangen "Der står et slot i Vesterled".

En aften der viste god opbakning om Sprogforeningen, og som gav lejlighed til at synge mange dansk forårssange.

Ref.: KBH

Sprogforeningen Stiftet 1880
Folkeshjem, Haderslevvej 7,
6200 Aabenraa

Sprogforeningens Kontaktpersoner

(MB)= medlem af bestyrelsen.

Kommune	Navn	Adresse	Post-nr	By	Telefonnr.
Aabenraa	Inge Marie Larsen	Gl. Kongevej 62	6200	Aabenraa	74 63 21 73
Bredbro	Nis Peter Bennedsen	Vænget 12	6261	Bredbro	74 71 11 64
Bov	Hans H. Bang	Padborgvej 27, Bov	6330	Padborg	74 67 16 18
	Lorens C.Hansen	Havremarken 43, Holbøl	6340	Kruså	74 60 82 24
Broager	Johan Tychsen	Gammelmark 3B, Dynt	6310	Broager	74 44 10 96
Christiansfeld	Povl Verner Hansen	Damgårdsparken 51	6070	Christiansf.	74 56 22 48
MB	Karen Bagge Hansen	Kabdrupvej 66,	6100	Haderslev	74 56 61 44
Gram	Jens Grosbøl Nielsen	Folevej 19	6510	Gram	74 82 16 69
Gråsten	^(MB) Ove Nissen	Dalsmark 3,Rinkenæs	6300	Gråsten	74 65 07 45
Haderslev	Niels Aage Madsen	Langkær 11 a	6100	Haderslev	74 52 16 24
	Jette Hørslev-Petersen	Flotvej 36	6100	Haderslev	74 58 43 78
	Niels P. Bladt	Bjørnøvej 3, Starup	6100	Haderslev	74 52 41 95
Højer	Svend Kristiansen	Østerbyvej 32	6280	Højer	74 78 32 15
Lundtoft	Inger Langhede	Varnæsvej 559	6200	Aabenraa	74 68 03 14
Løgumkloster	Jens A. Berg	Ringgade 1 b	6240	Løgumkloster	74 74 35 10
MB	Th. Rodenberg	Vester Terpvej 10	6240	Løgumkloster	74 74 33 83
Nordborg	Marie Hess	Frydenlundvej 5	6430	Nordborg	74 45 62 65
Nr. Rangstrup	Hans Schmidt	Slotsvej 21, Arrild	6520	Toftlund	74 83 41 08
	Inger Rahbek Andersen	Hofmannsvej 3, Roost	6535	Branderup	74 83 40 81
	Lis Mikkelsen	Gl. Ørderupvej 8	6520	Toftlund	74 83 20 18
Ribe	Elsebeth Smidt	Tanderup Digevej 38	6760	Ribe	75 42 15 48
Rødding	Aage Sørensen	Skolegade 4	6630	Rødding	74 84 52 59
	Johan A. Olsen	Kongevej 11	6630	Rødding	74 84 10 80
Rødekro	Mary Andresen	Søparken 153	6230	Rødekro	74 66 21 44
Skærbæk	Helge Jensen	Landevejen 34, Døstrup	6780	Skærbæk	74 75 43 24
	Rosa Schmidt	Ternevej 11	6792	Rømmø	74 75 52 10
Sundeved	Nicolaj Madsen	Truenbrovej 14, Avnbøl	6400	Sønderborg	74 46 13 50
Sydals	Marie Simonsen	Mjang Bygade 13	6470	Sydals	74 41 51 12
Sønderborg	Henning Nielsen	Dalsvinget 24	6400	Sønderborg	74 43 28 28
Tinglev	Matthias Matthiesen	Slogsherredsvej 75	6372	Bylderup Bov	74 76 21 54
Tønder	Thorbjørn Heick	Nygade 38	6270	Tønder	74 72 12 07
MB	Ingolf Haase	Slotsgaden 28, Møgelt.	6270	Tønder	74 73 85 69
Vojens	Povl Solmer Frank	Svanevej 4	6500	Vojens	74 54 10 01
Sydslesvig	^(MB) Signe Andersen	Osterwung 5	D-25856	Hattstedt	048 46 590
	^(MB) Volker Bock	Meierei Str.7	D-24891	Schnarup-Thumby	046237189
	^(MB) Lisbet Mikkelsen Buhl	Syderfischerstr. 10	D-24937	Flensburg	0461 505 7481

Sønderjyds Skoleforening. Formandens beretning på årsmøde den 6. juni 2007

Af Peder Moltesen Ravn

Nye tider – nye muligheder og man bør måske tilføje nye udfordringer. En ny kommunalreform er født med store ændringer på landkortet til følge. Mange borgere ser med spænding på, hvad disse ændringer vil medføre på kort og ikke mindst på længere sigt. Hvad sker der ude i de mindre lokalsamfund i kølvandet af den nye kommunalreform? Bliver skolen nedlagt? Hvilke beslutninger vil der blive taget omkring overbygningsklasserne? Mon ikke vi kan forvente en yderligere centralisering på dette område? Hvordan vil nye beslutninger komme til at påvirke elevtilgangen til de frie skoler? Vil alt dette afspejle sig i flere eller færre ansøgninger om tilskud til skoleophold hos Sønderjyds Skoleforening? Vi kender ikke alle svarene endnu, men noget tyder på, at der kan være en sammenhæng i disse spørgsmål. Jeg vil senere i min beretning vende tilbage til vilkårene for de frie skoler og den fremtidige udfordring i at sikre elevtilgangen efter forliget om 10. klasse.

Beretning

Året 2006-07 har været et roligt år for Sønderjyds Skoleforening. Jeg vil senere uddybe bestyrelsesarbejdet i korte træk. Økonomisk er der i foreningen opnået et regnskabsresultat før uddelinger på 718.000 kr. Det er en fremgang i resultatet fra forrige år på 83.000 kr. Denne fremgang kan hovedsagelig forklares med at andre større bidrag og gaver er steget med 100.000 kr., hvorimod renteindtægter er faldet med 25.000 kr. Vi har i indeværende år modtaget en privat gave på 30.000 kr. fra tidligere bestyrelsesmedlem Jens P. Jensen, Kruså. Derudover har vi fra Købmand L. Sørensen og hustru's

Peder Moltesen Ravn

legat modtaget 330.000 kr. Der skal her ved vores årsmøde lyde en stor tak for begge bidrag.

Jeg kan desuden oplyse, at Almanakken har modtaget en gave på 2.500 kr. fra Nordea Fonden. Der skal også her lyde en tak for dette bidrag.

Af foreningens overskud har vi uddelt 729.000 kr. som fordeler sig med 607.000 kr. til efterskoleelever i alt 465 ansøgninger og 75.000 kr. til højskoleelever. Desuden er der uddelt 11.000 kr. i stipendier og et mindre beløb til Duborgskolen fra 2 små legater, som er formålsbestemt hertil. I forhold til tidligere år har der igen været et lille fald i ansøgninger fra efterskoleelever, men til gengæld en lille stigning i ansøgninger fra højskoleelever. Hvad angår højskoleeleverne er det glædeligt at konstatere en mindre stigning i støtten hertil. Det ændrer dog desværre ikke ved den kendsgerning, at der på området fortsat kan konstateres en generel tilbagegang i elevoptagelsen på landsplan.

Bestyrelsen har i indeværende år besluttet at foretage ekstraordinære uddelinger på i alt

35.000 kr., der fordeler sig med 25.000 kr. i støtte til Rødding Højskoles garantifond. Dette beløb er overført fra Sønderjysk Almanaks konto. Derudover er der ydet et bidrag på 10.000 kr. til Den Nordslesvigske Kvindeforenings 100 års jubilæumsbog. Dette beløb er taget fra Ella og Holger Andersens Legat.

De uddelte midler under et betyder, at foreningens årsresultat bliver på -10.000 kr. eller en forbedring på 65.000 kr. i forhold til sidste år.

Foreningens formue i det afsluttede regnskabsår udgør herefter 9.947.000 kr. Egenkapitalen fordeler sig med en bunden kapital på 7.833.000 kr. (urørlig) samt en disponibel kapital på 2.114.000 kr.

Foreningens egenkapital er og skal være investeret i sikre papirer og har derfor indtil nu været placeret i obligationer. Den faldende rente med løbende udtrækninger til følge gør, at afkast af formuen har været faldende i de senere år, idet genplacerings-renten har været faldende. Dertil kommer tillæg af handels- og administrations-omkostninger. Dette betyder alt andet lige, at der vil være mindre afkast til uddeling fremover. Der er kun en voksende egenkapital, der kan bøde lidt på disse forhold. Vi har derfor i bestyrelsen i samråd med Sydbank's Forvaltningsafdeling samt vores revisor Ernst & Young besluttet at omlægge en stor del af vores obligationsbeholdninger til sikre investeringsbeviser i Sydinvest Fonde. Denne investeringsforening er specielt godkendt af fondsmyndighederne til foreninger og legater, som skal have deres midler sikkert placeret. Vi opnår ved denne omlægning en optimering af vores renteafkast samtidig med en administrativ forenkling, som vil spare os for handels- og revisionsomkostninger fremover. Jeg kan dertil oplyse, at vi har indgået en 3 årig honoraraftale med vores revisionsfirma Ernst & Young. Aftalen ligger i forlængelse af nævnte administrative forenkling omkring vores formueforvaltning. Jeg nævnte sidste år i min beretning, at et faldende afkast kan betyde en lidt lavere uddelingsramme ved kommende års ansøgninger om tilskud. Bestyrelsen håber, at nævnte tiltag kan danne modvægt herimod.

Foreningens medlemstal udgør ca. 10.900 pr. 1.4.2007. Medlemstallet ligger meget stabilt.

Der har i indeværende år været en pæn medlemstilgang på 386 livsvarige medlemmer. De mange nye medlemmer hænger sammen med krav om livsvarigt medlemskab af foreningen for at kunne søge tilskud til skoleophold.

Købmand af Nr. Hostrup Hans Jessen og hustru Kela Jessens studielegat har haft et overskud før uddelinger på 48.000 kr. Der er uddelt 39.000 kr. til 28 ansøgere. Hermed fremkommer et overskud på 9.000 kr., som overføres til den disponible kapital. Legatets egenkapital udgør 1.418.000 kr., hvoraf 105.000 kr. er disponibel kapital – resten er bunden kapital.

Fra Den Sønderjyske Fonds Legat for skolehjælp til danske syd for grænsen er der samlet uddelt 18.000 kr., som er uddelt til støtte for 9 studerende i Sydslesvig.

Fonden har en egenkapital på 845.000 kr., hvoraf 84.000 kr. er disponibel kapital – resten er bundne aktiver.

Vi har i bestyrelsen haft en drøftelse af om ikke flere unge danske sydslesvigere kunne drage nytte af Fondens årlige udbetalinger. De senere år har der faktisk været ganske få ansøgere. Vi rettede sidste år en henvendelse til Dansk Skoleforening for Sydslesvig angående dette. Herfra vil man gerne være behjælpelig med forslag til anvendelse af midlerne, således at Fondens egentlige formål bliver opfyldt. Vi har af indeværende års overskud besluttet at sende 5.000 kr. til Dansk Skoleforening for Sydslesvig, som de efter nærmere aftale kan disponere over. Vi vil senere modtage en redegørelse for, hvilke formål midlerne bliver anvendt til.

Det er en stor glæde at kunne uddele alle disse midler. Samlet set et pænt bidrag. I Sønderjysk Skoleforening er vi godt klar over, at tilskuddene for den enkelte er overskuelige, men vi håber og tror alligevel, at vi kan medvirke til at understøtte at unge mennesker via ophold på de frie skoler får både en faglig, kulturel og personlig ballast, så de bedre kan begå sig i en foranderlig verden. Udfordringen bliver efter min opfattelse fremover at tiltrække virksomheder og arbejdspladser, som kan medvirke til at fastholde de dygtige unge mennesker her i vor landsdel.

Bestyrelsesmøder

Der har i det forløbne år været afholdt vores årlige studietur og 4 bestyrelsesmøder.

Vores studietur var tilrettelagt af Ove Kirk Andersen og H. D. Kloppenborg-Skrumsager med ægtefæller. Vi startede ud fra Farris kro og så Klokkemuseet og Den gamle skole i Over Lerte. Herefter gik turen til Skamlingsbanke Ungdomsskole, hvor der var rundvisning og kaffebord samt orientering ved forstander Ole-Kristian Warthoe. Derpå gik turen til Skamlingsbanken, hvor alle kunne nyde øl og vand samt en storslået udsigt. Sidste stop var Christiansfeld, hvor der var guidet rundvisning i Brødremenighedens huse. Dagen sluttede på Farris kro, hvor en meget vel tilrettelagt udflugt kunne afsluttes med middag og hyggeligt samvær.

En god tradition og en passende måde, hvorpå der kan kvitteres overfor bestyrelses-medlemmer og Almanakudvalgsmedlemmer for den gode arbejdsindsats, der ydes til gavn for foreningen. Desuden benytter vi lejligheden til at aflægge besøg på en af landsdelens frie skoler, hvilket er meget interessant samt til glæde for begge parter.

På novembermødet på Slogs Herreds Hus er der traditionelt en kort dagsorden, idet pakning af Sønderjysk Almanak absolut er det væsentligste punkt. Der bliver pakket rigtig mange almanakker til distribution i den sønderjyske landsdel samt syd for grænsen. Et stort fremmøde samt den store arbejdsindsats som udvalgs- og bestyrelsesmedlemmer lægger for dagen betyder, at almanakken igen i år har givet et pænt overskud.

Bestyrelsesmødet sidst i januar er vores store bevillingsmøde, hvor der tildeles tilskud til efterskole- og højskoleelever. Der foreligger altid til dette møde et velforberedt materiale fra vores sekretær, hvilket fremmer behandlingen af de mange ansøgninger. Dette møde sluttede med en debat om de frie skoler herunder ikke mindst forslag til ændring af status for 10. klasse.

Vi har besluttet at fastholde et ekstra bestyrelsesmøde i marts måned som et slags temamøde, hvor vi i bestyrelsen har mulighed for at tage særlige emner på dagsordenen. Vi drøftede i år bl.a. forslag til ændring omkring

fremadrettet investeringspraksis af foreningens formue. Desuden havde vi en god drøftelse om foreningens formål og synlighed. Herunder drøftede vi spørgsmålet om at få flere elever fra Sydslesvig på ophold på en dansk efterskole. Sidste punkt var et indlæg fra vores kritiske revisor Anne Marie Helt Andersen omkring administrations- og revisionspraksis samt hendes rolle og opgaver som kritisk revisor.

Vores regnskabsmøde holdes sidst i maj måned, hvor vi får en god gennemgang af årsrapporterne af vores revisionsfirma Ernst & Young v/ Jan Wilhelmsen. Der var i år et pænt fremmøde. Vi havde desuden som sidste punkt et indlæg fra investerings-rådgiver Bonnich Hansen, Sydbank. Et meget interessant indlæg, hvor han gennemgik oplæg til fremtidig investeringspraksis vedrørende skoleforeningens midler, men hvor den generelle globale situation også fik hans vurdering.

Foreningens tillidsmænd

Skoleforeningen har nu ca. 100 tillidsmænd- og kvinder. Det skal siges, at der er nogen forskel på, hvor aktive disse er. Det er svært at finde nye til afløsning af de, der falder bort, eller de som ønsker at stoppe deres virke. Vores aktive tillidsmænd har været og er absolut en væsentlig del af Sønderjysk Skoleforenings virke. De medvirker lokalt til at synliggøre foreningen. Vi ønsker derfor fortsat så vidt muligt at bevare tillidsmandssystemet, og jeg vil her ved årsmødet gerne rette en stor tak til alle vores tillidsmænd for det store arbejde, der fortsat udføres.

Hjemmeside

Sønderjysk Skoleforening har nu sin egen hjemmeside. Den findes under domænenavnet - www.sønderjydskskoleforening.dk. Desuden har almanakudvalget besluttet at etablere en særskilt hjemmeside vedrørende Sønderjysk Almanak. Disse 2 hjemmesider supplerer hinanden, således at man i princippet nu kan klikke sig ind på Sønderjysk Skoleforening / Sønderjysk Almanak ad 2 veje.

Det er fortsat vores hensigt at ville tilbyde alle efterskoler og højskoler i det sønderjyske

område, at de på deres hjemmesider kan etablere et link til skoleforeningens hjemmeside. Denne mulighed har afventet endelig færdiggørelse af hjemmesiden. Sønderjyds Skoleforening er nu også synlig via de elektroniske medier. Der er for mig ingen tvivl om, at flere og flere vil finde frem til foreningen ad denne vej fremover.

Sønderjysk Almanak

Almanakudvalget er et selvstændigt udvalg under Sønderjyds Skoleforening. Jeg følger udvalgets arbejde, idet jeg har meddelt, at jeg gerne alene vil være "passivt" medlem. Udvalget består af 10 medlemmer + den passive. Jeg er meget imponeret over den indsats, der af udvalgets medlemmer lægges i dette frivillige arbejde. Resultatet har igen i år båret frugt i form af en særdeles seværdig og indholdsrig almanak i et flot layout. 15. årgang er ved at være klar til trykkeriet, og man satser på igen i år at kunne melde udsolgt. Der skal herfra lyde en stor tak til udvalget for jeres indsats og speciel tak til vores ansvarshavende redaktør Hans-Jørgen Thomsen, Agerskov. Du indtrådte i 2005 i udvalgets arbejde og har fra 2006 overtaget redaktørposten. Du sørger for god styring og struktur på jeres arbejde.

I skal i udvalget vide, at bestyrelsen i Sønderjyds Skoleforening værdsætter jeres arbejde højt. Sønderjysk Almanak er en væsentlig del af skoleforeningens ansigt udadtil og bidrager samtidig med et pænt resultat i foreningens regnskab.

Elever fra Sydslesvig

Der har på det seneste været talt og skrevet meget om unge sydslesvigeres ophold på danske efterskoler eller mangel på samme. Sagen er den, at kun ganske få unge sydslesvigere kommer på et efterskoleophold i Danmark. Tidligere var der flere som tog et skoleår i Danmark. Vi har i skoleforeningens bestyrelse på vores marts-møde drøftet, hvad årsagen hertil kunne være samt om skoleforeningen kunne medvirke til at flere unge sydslesvigere fik mulighed for et efterskoleophold i Danmark. Grænseforeningen har sat fokus på emnet og har igangsat forskellige tiltag. Det er min opfattelse, at flere

forhold gør sig gældende, hvis det skal lykkes at få flere unge sydslesvigere på et efterskoleophold i Danmark. For det første giver den tyske skolelovgivning ikke merit for et efterskoleophold i Danmark. Det mener jeg, der bør kigges på, idet dette forhold klart virker som en begrænsende faktor. Dernæst er det økonomien. Sønderjyds Skoleforening bestyrer meget små midler via Den Sønderjyske Fonds Legat, som kan anvendes til formålet. Problemet er at disse midler ikke rækker særlig langt. Der skal derfor findes andre løsninger. Vi vil fra Sønderjyds Skoleforening gerne indgå i et samarbejde for at være med til at skabe mulighed for at flere unge sydslesvigere kan komme på efterskoleophold i Danmark. Jeg mener dog, at en række forudsætninger skal afklares inden et egentligt koncept kan ligge klar. Det gælder, at et efterskoleophold nord for grænsen bør være meritgivende i forhold til tysk skolelovgivning. Der bør desuden findes midler, således at økonomien for den enkelte elev/familie ikke er en begrænsende faktor. Desuden skal det være et ønske, som bakkes op af Dansk Skoleforening for Sydslesvig. Jeg tror, at det er vigtigt, at der arbejdes videre med disse spørgsmål. Det er det, fordi det er vigtigt at få skabt klarhed over om der i Sydslesvig er et ønske og et behov for at arbejde frem mod en model, der kan åbne op for at flere unge fra Sydslesvig kan få et efterskoleophold nord for grænsen. Der er for mig ingen tvivl om, at en sådan mulighed vil indebære en styrkelse af samarbejdet hen over grænsen. Det vil samtidig fremover kunne medvirke til at understøtte det grænseoverskridende samarbejde både sprogligt og kulturelt.

De frie skolars fremtid og vilkår

I skoleforeningens bestyrelse ser vi foreningens hovedopgave som indirekte bidrag-yder til unges uddannelse samt til folkeoplysningens fremme i vores landsdel, som hidtil gerne i nær kontakt med de frie skoler. De frie skolars vilkår følges derfor med interesse af Skoleforeningens bestyrelse.

Vi har i bestyrelsen i flere omgange haft spørgsmålet om 10. klasses fremtid til debat.

Det var derfor godt at sagen i denne om-

gang blev klaret af politisk. Det var dog tankevækkende og egentlig absurd at opleve, at en borgerlig regering i den grad skulle presses af oppositionen og et stort folkeligt pres førend man nødtvunget indså, at man var på gale veje. Efterskolerne kan leve med det indgåede forlig omkring 10. klasse. Der bør nu i en rum tid fremover være skabt ro om dette spørgsmål, således at efterskolerne kan få ro til at planlægge indhold og rammer frem i tid.

Skoleformen er jo en ren succeshistorie. På trods af stor egenbetaling vælger flere og flere forældre at sende deres unge mennesker et eller to år på en efterskole. Elevtilstrømningen er indenfor de sidste 25 år fordoblet. I indeværende skoleår er der 25.000 unge mennesker på efterskole. Det største antal nogen sinde. Tal fra Danmarks statistik viser, at unge der har taget 10. klasse på en efterskole går hurtigere igennem det videre uddannelsesforløb. Efterskoleeleverne har desuden lavere frafald på ungdomsuddannelserne. De opnår højere karakterer. Dertil kommer, at der er flere, der senere hen gennemfører en videregående uddannelse end blandt unge, der ikke har været på efterskole. Alt dette taler sit tydelige sprog. Det er derfor ubegribeligt at regeringen med undervisningsminister Bertel Haarder i spidsen har fastholdt en politisk dagsorden, som gik imod al sund fornuft og som direkte ville true en meget velfungerende skoleform – en skoleform som både forældre og

unge værdsætter. En skoleform, som betragter folkelighed og forpligtende fællesskab som bærende værdier i Danmark. Værdier som unge mennesker har brug for at have som ballast, når de skal kunne begå sig i en foranderlig verden. Heldigvis vandt den folkelige modstand og efterskoleforeningens arbejde politisk gehør og regeringen måtte bøje sig herfor og indgå forlig.

Flere efterskoler tilpasser sig i øjeblikket de nye tider og de nye udfordringer.

Må dette arbejde lykkes for dem, der har sat sig nye mål. Jeg håber dog ikke at nye tiltag indebærer at elitesport og anden individuel ekstrem udfoldelse får fortrin frem for fællesskabet og udvikling af almen dannelse. Jeg tror, at det vil være en farlig vej, hvis man alene profilerer sig på eliten på bekostning af bredden. Jeg tror nemlig, at man ved en sådan udvikling kan risikere at miste den brede folkelige opbakning. Det kan skoleformen ikke holde til på sigt. Derfor er det vigtigt at de frie skoler fortsat lever op til at være skoler for bredden af dansk ungdom.

Jeg vil slutte min årsberetning med at takke bestyrelsen for et godt samarbejde i det forgangne år. Speciel tak til kassereren for solidt og veludført arbejde. Sidst men ikke mindst tak til sekretæren for god bistand og godt samarbejde. Du er foreningens omdrejningspunkt i hverdagen. Der kan kun uddeles roser herfor!

MINDEORD

Anne-Helene Michelsen

Aabenraa

† 27. 10. 2006

* 16. 7. 1914

Anne-Helene Michelsen blev født på gården i Kolstrup ved Aabenraa en julidag i 1914 umiddelbart før udbruddet af Første Verdenskrig. Krigen indebar, at faderen, Jacob Michelsen (den yngre), blev indkaldt til tysk tjeneste og var borte fra hjemmet i flere år. Sammen med en forvalter fra Danmark og et par russiske krigsfanger blev gården i fraværet drevet af moderen, Ella Michelsen, født Andresen.

Michelsen-slægten kan på egnen føres tilbage til Mads Michelsen, der grundlagde et af skibsværfterne på Aabenraa havn i 1838, og hvis søn, Jacob Michelsen (den ældre), giftede sig med datteren fra gården. Andresen-slægten stammede fra den stadig eksisterende bygård på hjørnet af Store Pottergade og Ramsherred, og mormoderen var født Friis og kom fra den store gård Kopsholt ved Rugbjerg. Anne-Helene Michelsen repræsenterede således den tidligere så karakteristiske blandingskultur på Aabenraaegnen, hvor søfart, landbrug og byerhverv indgik i en særegen kombination, kendetegnet ved en stærk slægtsfølelse og lokal forankring – men også af både fremdrift og udblik.

Anne-Helene Michelsens livsværk blev skabelsen af egnsmuseet på fødegården i Kolstrup, i daglig tale Jacob Michelsens Gård, da byen voksede herud og landbruget måtte opgives. Forud havde hun uddannet sig til fysioterapeut i København, en uddannelse, som hun dog valgte at udnytte hjemme i Aabenraa, hvor hun var på forkant med udviklingen med sin interesse for barselsgymnastik, løfteteknik og ældreomsorg. Hun var en af initiativtagerne til opførelsen af

”Jomfruburet” ude på Kystvejen i begyndelsen af 1950erne, hvor både familier og ugifte kvinder og mænd kunne flytte i lejlighed, og hvor hun også en årrække havde klinik. Hendes professionelle virke bidrog til erkendelsen af de gamle håndredskabers optimale form, og det var blandt andet denne historie, hun gerne ville give videre til senere generationer ved i 1958 at åbne ”Samlingen af arbejdsredskaber og bondemøbler” i en del af den gamle gård, hvortil hun også selv flyttede, inklusive sin praksis.

Både som samler og formidler var Anne-Helene Michelsens indsats målrettet og energisk. På arkivet i Aabenraa findes hendes båndoptagelser om blandt andet den lokale Aabenraa-dialekt og byens haver, et resultat af et samarbejde med Byhistorisk Forening, og i Aabenraa Statsskoles Samfunds Årsskrift og Sønderjysk Månedsskrift skrev hun om det gamle landbosamfund, ligesom hun stod bag publiceringen af gårdens slægts- og bygningshistorie; huset rummer tømmer tilbage fra 1600-tallet.

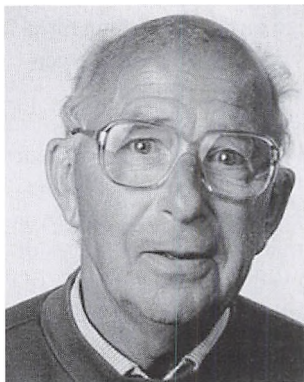
I den mødrene slægt førte en gren til 1700-tals Aabenraa-guldsmeden Hans Offersen, hvis arbejder hun ligeledes skabte overblik over og publicerede. I løsnings af opgaverne var søsteren, Karen Michelsen, ofte en vigtig sparingspartner.

Interessen for historien stammede utvivlsomt fra hjemmet og slægten, der har sat sig spor i lokalområdet på forskellig vis. Farfaderen var en årrække formand for Sprogforeningen. Farbroderen, amtslæge Mads Michelsen, var en

hovedkraft bag opførelsen af Jep Finks dengang nye museumsbygning på H.P. Hanssens Gade i 1937. Fasteren, Marie Thomsen, skrev en bog om Jomfru Fanny – den gådefulde kvindeskikkelse fra Aabenraa, hvis skæbne også optog Anne-Helene. På auktionen efter Fanny i 1881 havde farmoderen erhvervet en lille kiste med bl.a. et skørt med broderier og et par fine balsko, som indgår i samlingen. Et andet klenodie er oldemoderens tinservice fra 1700-tallet. Efter Anne-Helene Michelsens eget ønske blev samlingen, der siden 1967 havde haft status af selvejende institution, i 1986 overdraget til Aabenraa Museum. Museet stod snart efter for genopførelsen af den gamle murede bageovn nede i haven, som jævnligt er i funktion og en hovedattraktion på stedet. Men levendegørelse eller demonstration havde længe været på dagsordenen på stedet med bagning af Gode Råd på det rekonstruerede køkkenildsted, syltning, slagtning, oplivning af gamle høstskikke og fremstilling af rumlepottes m.m.m. Atter var Anne-Helene på forkant af udviklingen, sam-

men med de frivillige medhjælpere, hun tiltrak. Og historien blev yderligere nærværende gennem hendes enestående fortællertalent. Anne-Helene og Karen Michelsen var til de allerseneste år aktive ved formidlingen af stedet – bl.a. ved at fortælle om deres egen barndom. Men også fremtiden lå dem på sinde. Begge ønskede, at hele huset/gården skulle inddrages til museum, og bidrog ved at afstå indbo samt ved til fremtidig historieforskning og -formidling at oprette en fond, som bærer begges navne: "Karen og Anne-Helene Michelsens Fond". Man var i de to søstres nærhed altid i livfuldt og interessant selskab, og det har været og er et privilegium at blive "lukket ind" i denne oase og dette spændende univers, hvor mange tråde bindes sammen via bygninger, have, genstande og historie. Gid Anne-Helene Michelsens værk må bestå til glæde for store som små. Æret være slægtens minde.

Hanne Christensen

Niels Thomsen

Tønder/Abild

† 02. 11. 2006

* 18. 03. 1925

Seminarielektor Niels Thomsen med mellemnavnet Benedict var søn af provst Niels Thomsen, Sønderø. Han dimitterede fra Tønder Statsseminarium i 1950 og supplerede sin uddannelse med kurser i naturhistorie, sløjd og svømning. I de yngre år lå idrætten hans hjerte nær. Senere blev det naturen og det blev springbrættet til en større bekendtskabskreds udenfor skolevirket.

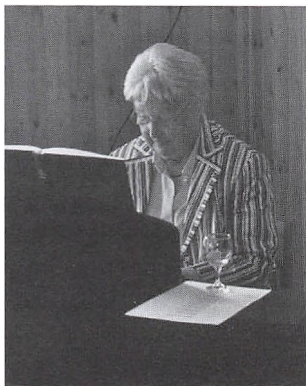
Som øvelsesskolelærer imponerede han som suveræn behersker af fagenes metodik. Men det han især vil blive husket for er det personlige engagement i selve formidlingsprocessen. Såvel privat som professionel var samværet præget af indlevende engagement, der uvægerligt virkede smittende på deltagerne i samtaler, undervisning eller på ekskursioner. Niels Thomsens evne til at analysere en biotop var usædvanlig og det førte til mange natur- og fugleture i forårstiden med en trofast fanskare.

Hans praktiske sans blev der nu også gjort brug af andre steder. Som kirkeværge udøvede han således et offentligt hverv ved siden af de mere private værkstedsaktiviteter. På landevejene blev det til mange kilometer med studerende i ind- og udland. Måske blot til fugletællinger i marskområderne.

Gennem mange år førte han utallige turister og andre grupper gennem hede og vade på Rømø. En tysk professor lavede engang en didaktisk analyse af Niels Thomsens "system", men de fleste nøjedes nu med oplevelsen af et menneske, der forstod at smitte andre med sin begejstring for naturens under. Mange vil mindes Fugle-Thomsen med taknemmelighed, fordi han lærte dem at natur er andet og mere end æstetiske oplevelser.

I ægteskabet med Else Marie Thomsen er der fire børn og mange børnebørn. De må dele deres tanker og minder med en bred skare af venner og bekendte. Niels Thomsen favnede bredt.

Niels Erik Tyge

Dagny B. Rasmussen

Bevtoft

† 17. 03. 2007

* 28. 02. 1928

Dagny Bøgely Rasmussen blev født i Aarslev sogn på Fyn den 28. februar 1928. Hun blev så at sige født ind i Ryslinge Valgmenighed, som hendes forældre tilhørte, og hun vedkendte sig det kirkelige og folkelige syn, som prægede de frie menigheder, ikke automatisk og åndløst, men som en arv, hun tilegnede sig personligt og gjorde til sin egen. De danske salmer og siden orgelmusikken blev en naturlig og nødvendig del af hendes tilværelse. Ikke mindst, da hun fik mulighed for selv at lære at spille. Også siden, i sin lærergerning, fik hun god brug for musikken og sangen.

Efter sin lærereksamen blev Dagny Rasmussen tilknyttet Nørre Broby Fri- og efterskole, hvor hun virkede en årrække. I 1964 fik hun embede ved Bevtoft skole, hvor hun blev, lige til hun for en del år siden gik på pension. Her fik hun en stor kreds af venner, kolleger og elever, som hun i stor udstrækning holdt kontakten ved lige med mange år frem.

Dagny Rasmussen fik stor betydning, ikke bare for Bevtoft skole, men for byen og sognet i det hele taget.. Hun havde evnen til at sætte ting i gang – uden at det på nogen måde virkede som emsighed og selviscenesættelse. Gennem mange år læste hun højt og fortalte for sin lille læsekreds, og om vinteren arrangerede hun i mange år ved adventstid en sangaften i skolen.

Hun formåede, med nogle få ord til velkomst og en lille indledning til hver sang/salme, at få både unge og gamle til at føle sig velkomne og godt tilpas. De sidste mange år kom hun også jævnligt på plejehjemmet Toftegården, hvor der blev sat stor pris på hendes oplæsning og fortælling. Som det hjælpsomme menneske hun var, sagde hun heller ikke nej, når den lokale bedemand bad hende forestå en udsyngning.

Uden på nogen måde at være dogmatisk følte Dagny Rasmussen sig tilknyttet den kirke-musikalske tradition fra Thomas Laub og Thorvald Aagaard. Den går, blandt andet, ud på, at hverken præst eller organist må ”forstyrre gudstjenesten”. De skal med ord og musik vise hen til det evangelium, som altid er sagen, og som skal bringes til orde så tydeligt og forståeligt som muligt. Denne saglige og (i ordets bedste forstand) ydmyge forståelse af organistens og præstens opgave gjorde det til en stor fornøjelse og berigelse at samarbejde med hende om tilrettelæggelsen af gudstjenester og kirkelige handlinger. Vi, der fik lov at samarbejde med Dagny Rasmussen, vil altid mindes hende som et varmt, medlevende og engageret menneske. Æret være Dagny Rasmussens minde!

Erik Sloth

fhv. sognepræst i Bevtoft og Tirslund.

Konsulent Aksel Pedersen

Tønder

† 11. 04. 2007

* 17. 09. 1916

Aksel Pedersen var landmandssøn fra Rørby ved Kalundborg.

Han kom allerede som ung til Sønderjylland, hvor han havde plads ved Gdr. Hans Schmidt, Kollund. Han var senere på Rødding Højskole og Sydsjællands Landbrugsskole, hvor han tog adgangseksamen til Landbohøjskolen.

Vi blev begge færdige som agronom i maj 1947 og fik plads som assistenter på Jyndeved Forsøgsstation samme år. En del assistenter på Jyndeved Forsøgsstation fandt deres ægtefælle på Rens Efterskole. Det gjorde Aksel også. Her mødte han husholdningslærer, Bodil Ottesen. De blev gift i sommeren 1947 og boede det første år i assistentboligen ved forsøgsstationen, hvor deres første barn Anne blev født.

Forstander Fr. Heick på Jyndeved Forsøgsstation var med i bestyrelsen for Grænseforeningens Landbrugsudvalg og opfordrede Aksel til at tage til Husum i Sydslesvig som konsulent for de nyoprettede landboforeninger i Husum-Ejdersted. Det blev til 7 års arbejde som konsulent i Sydslesvig i en pionertid, hvor der næsten var mangel på alt, hvor Bodil og Aksel - foruden det landbrugsmæssige - deltog i det danske arbejde i området og fik gode venner for resten af livet.

Da den sønderjyske husdyrbrugskonsulentordning blev gennemført i Sønderjylland, blev Aksel husdyrbrugskonsulent for landboforeningerne i Tønder Amt 1954-78.

Familien, som nu var blevet forøget med sønnen, Jens Otto, flyttede til A.J. Andersens Vej i Tønder, hvor Aksel havde kontor, indtil Vestslesvigs Landbrugscenter blev etableret i

Løgumkloster i 1975. En del unge agronomer fik deres første læreår hos Aksel. Det var et alsidigt rådgivningsarbejde, der omfattede både dyr og bygninger. I Landbrugscenteret blev Aksel en god kollega til de øvrige, der fik deres arbejdsplads der. Fra 1978 til pensioneringen i 1984 var han konsulent i svineproduktion for Vestslesvigs Landbrugscenter.

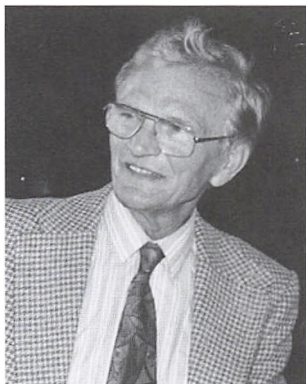
Bodil og Aksel deltog i det folkelige liv i Tønder og omegn. Han var medlem af ligningskommission og skolekommission for Tønder Kommuneskole. De deltog i hvad der foregik i Grænseforeningen, Aksel var i mange år denne forenings revisor. De deltog i Foreningen Nordens rejser til de øvrige nordiske lande og var faste deltagere i Højskoledagene i Bylderup. I Hjemmeværnets Veteranforening i Tønder var Aksel et meget afholdt medlem.

Aksel mistede sin kone Bodil i 1997, kort efter at de var flyttet til den mindre bolig på Plantagevej. Det var svært for Aksel at blive alene, men han deltog stadig i det folkelige liv på egnen. Han fik sig nogle gode spisekammerater ved middagsbordet i Kvickly. Senere stødte lungekræftsygdommen til og hans syn blev dårligt, men han holdt humøret oppe, selv om det blev nødvendigt at komme på plejehjem. Den 17. september 2006 fejrede Aksel sin 90 års fødselsdag sammen med familie og venner.

Et langt liv i landbrugets og det folkelige livs tjeneste er slut. Familien har mistet en god far, svigerfar, bedstefar og oldefar.

Vi er mange, der har mistet en god ven.

Hardy Knudsen

Georg Füchsel

Tønder

† 04. 05. 2007

* 13. 08. 1922

Med forhenstående afdelingschef Georg Füchsels død den 4.5. 2007 har Vesteregnet mistet en af sine kendte skikkelser. Georg Füchsel var født i Skærbæk. Moderen, Karen Wolfsberg, var skærbækpige, og faderen, Otto Füchsel, stammede fra Tyskland og havde været deltager i første verdenskrig, hvor han blev hårdt såret i slaget ved Marne. Ægteparret drev i en årrække selvstændig bagerforretning i Skærbæk.

Georg var den ældste af seks søskende. Efter realeksamen kom han i banklære i Tønder Landmandsbanks Skærbæk afdeling. Herfra gik turen til hovedkontoret i Tønder, hvor han i en årrække fik sit virke og belv kendt som en af landets yngste bankfuldmægtige. I mange år varetog han bankens forretninger på eksportmarkedet i Vidvingherredsgade, hvor der var marked hver tirsdag.

Også uddannelsen af bankelever havde hans interesse, og han var således i en del år underviser på Handelsskolen i Tønder.

Han afsluttede sit arbejdsliv som afdelingschef for Sydbanks afdeling i Bylderup Bov. I Bylderup Bov-perioden nød egnen glæde af hans arbejde som formand for det lokale erhvervsråd.

Georg Füchsel var om nogen et friluftsmenneske, og campingliv, lystfiskeri og sport fyldte meget i hans tilværelse. Skakspillet var en anden af hans store interesser, men fodbolden var hans nummer et, og han var i mange år en af førsteholdets absolut bedste angribere. Også som oldboys-spiller var han med til at vinde mesterskaber, og i denne periode blev han også som træner i Tønder Sportsforenings ungdomsafde-

ling en værdsat arbejdskraft. Idrætten var hans hjertebarn, og han vil blive husket for mange års dygtigt og engageret arbejde til gavn og glæde for egnens idrætsliv. Han var i en årrække formand for Samvirkende Idrætsforeninger i Tønder og derved med til at placere idrætten i samfundsbilledet. Også Tønder Sportsforening havde i disse år glæde af hans virke, idet han her som formand for foreningen ydede en meget stor indsats. Opførelsen af Tønderhallerne blev en af hans allerstørste opgaver. Han var formand for den selvejende institution Tønderhallerne, hvor det indledende arbejde med indsamling m.m. startede i 1961 og sluttede med indvielse af Tønderhal 1 i 1965.

Det blev faktisk starten til en spændende epoke med planlægning og udbygning af Tønders fritidsområde.

Undertegnede havde den glæde i mange år at arbejde sammen med Georg Füchsel, først og fremmest i årene i Tønder Sportsforening og senere i Tønder Byråd, hvor han i otte år repræsenterede Det Radikale Venstre.

Det var årene efter kommunalreformen i 1970, hvor der skete en kraftig udbygning af kommunens skoler og idrætsanlæg. Det var i denne periode, at fritidsområdet med haller, svømmehal og Kogsgården blev bygget færdig – da var det rart at have en ildsjæl som ham i nærheden. Georg Füchsel var med sit mangeårige aktive virke med til at skabe ting, som mange i dag har glæde af.

Olaf Knudsen

Bahne Nicolaisen

St. Jynde vad
 † 13. 06. 2007
 * 08. 05. 1925

Landeværnets tidligere formand, Bahne Nicolaisen døde onsdag den 13. juni, 82 år. Bahne Nicolaisen var født på gården "Østerholm" i St. Jynde vad i en tid, hvor der var to afdelinger i kommuneskolen i St. Jynde vad. Bahne gik selvfølgelig i den danske afdeling og blev senere en af støtterne for det danske nationale arbejde, der udgik fra forsamlingshuset i St. Jynde vad og Vandrerhjemmet "Jynde vadhus". Bahne deltog i arbejdet hjemme på gården og fik sin landbrugsuddannelse på Gråsten Landbrugsskole, han havde plads hos Jørgen Gram, Gabøl, hvor han lærte Mary Gram fra Kolsnap at kende, som han senere blev gift med. Efter soldatertjeneste overtog han og Mary fødegården i St. Jynde vad i 1951. Bahne var en driftig landmand, efter nogle år blev der bygget ny stald og driftsbygninger, stuehuset blev sat i stand og Mary fik anlagt en smuk have. Det var et godt hjem for de tre børn, Peter, Emmy og Aage at vokse op i. Bahne og Mary deltog i det folkelige arbejde i Jynde vad Forsamlingshus. Bahne var i 32 år formand for forsamlingshuset og var i nogle år kasserer i Dansk Forening for Jynde vad og Omegn.

Han var en kort overgang formand for regnskabsudvalget i Slogs Herreds Landboforening, indtil Landbrugscenteret i Løgumkloster blev bygget.

Han var med i repræsentantskabet for Tønder Landmandsbank, senere Sydbank og blev valgt ind i bestyrelsen for Landeværnet i 1972, formand fra 1977- 96, desuden i bestyrelsen for H.P.Hanssens Mindefond.

Efter 34 år som gårdejer på "Østerholm" overtog sønnen og svigerdatteren, Aage og Bente gården.

Mary og Bahne byggede aftægts hus på Bøgelhusvej i St. Jynde vad, men deltog stadig i, hvad der foregik i forsamlingshus og andet folkeligt arbejde. Bahne var i nogle år formand for Bylderup-Burkal Pensionistforening. Mary og Bahne måtte opleve svære år med sønnen Peters svære sygdom og senere Marys sygdom. Jynde vad og Sønderjylland har mistet en af sine virksomme sønner. Vi vil mindes ham og hans virke.

Hardy Knudsen

Arne G. Larsen

Øster Lindet

† 05. 06. 2007

* 05. 05. 1926

På en smuk og solrig Grundlovsdag, på vej hjem efter at have holdt sin tale om livsglæde i Ørum ved Viborg, sluttede livet for redaktør Arne G. Larsen.

Ganske stille og uden dramatik, efter sit sidste af de ca. 2000 foredrag denne flittige taler og skribent nåede at holde, døde han i sin bil på vej hjem til Øster Lindet.

Den karriere Arne G. Larsen fik, kom ikke af sig selv. Den var absolut selvskabt.

Efter sin fynske barndom arbejdede han nogle år på forskellige landbrug på hjemegnen. Efter et ophold på Køng Højskole fik han arbejde som kontrolassistent, først nogle steder på Fyn, men kom i 1950 til Ravsted i Sønderjylland.

Det gjorde et stort indtryk på Arne G. at høre om retsopgøret efter krigen og de lange frihedsstraffe, som ramte nogle fra det tyske mindretal.

Et ophold på Askov Højskole har åbenbart givet inspiration og lyst til at blive lærer.

Efter sin uddannelse på Den Frie Lærerskole i Ollerup blev Arne G. i 1957 lærer ved en mindre skole i Smorup i Himmerland. Her mødte han Anna Marie Madsen og de blev gift i 1958. Sammen fik de to døtre og en søn.

Fra 1957 og 7 år frem var han folketingskandidat for Venstre i Augustenborg Kredsen. Efter et par år som lærer ved Forsvarets Civilundervisning i Haderslev kom han ind på det spor, som virkelig passede ham, fordi det tilgodeså hans store evner til at formulere sig både i skrift og i tale foruden en fremragende hukommelse.

Han startede som lokalredaktør ved Dan-

nevirke / Hejmdal i Rødding i 4 år. Senere 4 år som leder af De Danske Gymnastik – og Ungdomsforeningers sekretariat og redaktør for deres ugeblad, "Dansk Ungdom og Idræt" med bopæl i Mølholm, Vejle.

Det var en stor gevinst for Øster Lindet, at Arne G. og hans familie bosatte sig her og, da han blev leder af Kristeligt Pressebureau og fik det flyttet til Øster Lindet.

Gennem årene rejste han en del. Han var mange gange i Israel, men også i Australien og på Færøerne for at besøge de to døtre, som har opholdt sig der.

Trods de mange udadvendte opgaver fik han også tid til at tage del i sognets liv.

Det gælder blandt andet Ungdomsforening, Forsamlingshus, Skolenævnet, Menighedsråd og som formand for sognets Venstreforening.

Det var også som Venstres repræsentant han blev valgt til kommunalbestyrelsen i Rødding. Arne G. har udgivet flere mindre bøger og utallige er hans indlæg om næsten alt muligt i forskellige blade. Også til Sønderjysk Almanak har han ydet sit bidrag. Arne G. Larsen var en givende mand at kende og han fyldte meget i sit sogn.

Han var liberal, men ikke ubetinget og hans forhold til Venstre kunne godt svinge en smule. Derimod var der ingen svingninger i hans forhold til de magter, som han troede på og havde urokkelig tillid til gennem hele sit liv. Arne G. Larsens plads i kirken var meget sjældent ledig på en søndag.

Arne Buhrkal

Sophie B. Jensen - en lille stor dame

Flensborg

† 21. 07. 2007

* 19. 03. 1912

Sophies livsbane er på én gang både særegen og typisk for grænselandets befolkning.

Hun er født i 1912 i et sønderjysk hjem i Flensborg og kunne ikke tale tysk ved skolestart.

Forældrene var Rasmus Calle Jensen og Christina Andrea Davidsen. Som 18 årig kom hun på kunsthåndværkerskolens tekstillinie i Flensborg. Efter to år og endt uddannelse tog hun til München for at videreudanne sig på akademiet for "Angewandte Kunst" (akademiet for brugs-kunst). Undervejs skiftede hun fra tekstillinien til tegnelærerafdelingen og afsluttede med en eksamen efter 5 år i 1937. Derefter fulgte ét år på Auguste-Victoria skolen i Flensborg for at uddanne sig til tegnelærer. Efter dette afbrød hun og rejste tilbage til München for at fortsætte på kunstakademiet.

Hun kom nu ind på det store akademi i München, Akademie der Bildenden Künste på afdelingen for freskomaleri hos professor Klemmers. Egentlig ville hun have foretrukket akademiet i København, men pga. de politiske forhold var dette ikke muligt.

Så kom krigen og hun valgte, som så mange andre unge, at sluge den bitre pille at lade sig indkalde i tysk tjeneste. På baggrund af uddannelsen som tegnelærer, blev hun teknisk tegner under Luftwaffeabauamt og var bl.a. med til at tegne barakker og beskyttelsesrum. Det var i denne sammenhæng, at en nedstyrtet engelsk flyver blev fundet med ét af Sophies kort i lommen over lufthavnen ved Esbjerg, men hun var heldig at klare frisag under den efterfølgende afhøring.

Lige efter krigen søgte hun optagelse på kunstakademiet i Hamborg, men forholdene var meget vanskelige der, og hun faldt ikke rigtigt til. Da det blev muligt, valgte hun at tage til Ejdersted hos professor Gotsch, der kom fra Bauhaus. Her mødte hun flygtninge østfra, der gjorde et uudslukkeligt indtryk på hende, og under dette indtryk udkastedes ideen til freskoen De Hjemløse få år senere. Opholdet i Ejdersted omfattede kun året 1946.

Endelig i 1947 opfyldtes hendes drømmes mål: Hun blev optaget på Det kongelige Kunstakademi i København. Kontakten var formidlet af Håndværkerforeningen i Flensborg, som krævede hendes underskrift på, at hun vendte tilbage efter endt uddannelse, samt at hun hverken måtte søge arbejde eller gifte sig nord for grænsen. Sophie var stolt af, at hun også overholdt dette løfte, idet hun vendte hjem til Flensborg i 1954 efter 7 år i København.

Efter hjemkomsten fulgte et par uproduktive år i Flensborg. Dels var det vanskeligt at arbejde; pga. bolig manglen måtte hendes forældre huse op til fem fremmede personer i lejligheden. Dels døjede hun med eftervirkningerne af en slem tuberkulose, hun havde pådraget sig tilbage i 1949. Til gengæld har hun måske ladet op til de år der fulgte, for i årene 1957 til 61 oplever hun en blomstringsperiode. Her skabes nogle af hendes mest velkendte billeder, af mange regnet for hendes hovedværker. Her kan nævnes Dansen omkring Guldkalven, der i dag hænger på Duborg Skolen, Jomfru Ane, Ballonmanden og Kurvefletteren. Alle figurative og monu-

mentale værker, der, skønt malet i olie, bærer præg af freskomaleriets enkelthed og klarhed i formen.

Fra 1961 og frem til 1973 har hun erhvervsarbejde som teknisk tegner for Flensborg Kommune, hvilket stjæler det meste af hendes tid. Først derefter får hun mulighed for det, hun altid havde higet efter: at hellige sig maleriet fuldt og helt. Der fulgte her en særdeles kunstnerisk aktiv periode med høj rejseaktivitet og et væld af billeder fra de egne, hun besøgte. Denne varede indtil for 4 – 5 år siden, hvor hun ikke magtede at male mere.

Hendes udstillingsvirksomhed omfatter følgende: I 1952 på Charlottenborg, Flensborg Museum i 1958, og Sydslesvigs danske Kunstforening afholder en større udstilling i 1960 med deltagelse også af Margareta Erichsen og Anna-Louise Leichhauer. Succesen gentog sig i 1999,

hvor hun udstillede sammen med en række andre sydslesvigske kunstnere også i kunstforeningens arrangement. Desuden Å-Udstillingen, Sønderborg, Kiel, Banegården i Aabenraa og senest, sidste efterår på Bymuseet, et enkelt værk ved den slesvig-holstenske kunstnersammenslutnings censurerede udstilling. Desuden deltagelse i flere omgange på Grand Palais i Paris.

Ud over Akademiets sølvmedalje i 1953 modtog hun i 1982 den franske hæderspris Mention Honorable samt i 1992 Grænseforeningens kulturpris.

Et liv er endt. Et rigt liv båret af en kunstnerisk vilje, og vi kan i dag glæde os over Sophies billeder, der hænger rundt om i mange institutioner og hjem i hele grænselandet.

Erik Fredens, lektor på Duborg Skolen.

Børge L. Barløse

Århus

† 29. 07. 2007

* 14. 01. 1914

Ved Sønderjyske Årbøgers 100 års jubilæum i 1989 blev Børge L. Barløse udpeget til æresmedlem af Historisk Samfund for Sønderjylland. Den sjældne ære var udtryk for de store fortjenester, Barløse havde indlagt sig for foreningen og Sønderjyllands historie.

Børge L. Barløse var fynbo, født i Vester Skerninge ved Fåborg 14. januar 1914 som søn af en førstelærer. Han blev student fra Odense Katedralskole og tog efter ophold på Askov Højskole lærereksamen fra Odense Seminarium i 1936. Fra 1942 virkede han ved det kommunale skolevæsen i Åby ved Århus, hvor han fra 1959 og indtil pensioneringen i 1976 var skoleinspektør ved den nye Gammelgårdsskolen i Åbyhøj.

Børge Barløses fag var engelsk og historie, og tidligt forelå der resultater af hans forskertrang og fine evner for skriftlig fremstilling. På Schultz' forlag udgav han i 1948 lærebogen "Folkeskolens Danmarkshistorie", som blev efterfulgt af en verdenshistorie. Begge nåede at udkomme i flere udgaver og oplag. Men det var Sønderjylland og Sydslesvig, som særlig fangede interessen.

I 1958 modtog han Christian Paulsen prisen for sin besvarelse af prisopgaven "Skolens betydning for tyskhedens fremtrængen i Sydslesvig før 1848".

Fra 1959 og gennem mere end 30 år skrev Barløse herefter talrige artikler til "Sønderjysk Månedsskrift" og til "Sønderjyske Årbøger". Tyngdepunktet lå på de slesvigske krige, på fremmedherredømmets år, den danske og de

folkelige bevægelser og især skolens historie. Solidt og velundersøgt og velfortalt kastede han lys over personer og steder og begivenheder. De største og bedste artikler skrev han om Sydslesvig, landsdelens danske tid før 1864, om skolen og de danske embedsmænd.

Efter pensioneringen blev der tid til at færdiggøre hovedværket, det store leksikon "Lærerstandens i Sydslesvig fra reformationen til 1864", som udkom i Historisk Samfunds skriftrække i 1981.

Bogen er et opslagsværk med næsten 4.000 lærerbiografier og historien om alle de hundred-er af små og store skoler i Sydslesvig, bygget på dyb fortrolighed med kilderne, på utallige arkivrejser og på kontakter med mange folk rundt om i hele Sydslesvig. Det viste Barløse som ordensmanden par excellence. Derfor var det naturligt, at øjnene faldt på Barløse, da tanken om at udarbejde et 100-års register til "Sønderjyske Årbøger" fremkom i 1983. Barløse sagde ja til opgaven, uden at andet end æren vinkede forude.

Gennem 6 års arbejde skabte han et opslagsværk af sjælden kvalitet, et sted- og emnerregister og et personregister med 13.000 minibiografier til de 100 årganges 28.000 sider.

Værket på i alt 487 tættrykte sider udkom som aftalt til jubilæet i 1989. Æresmedlemskabet var en beskeden anerkendelse af det store arbejde.

Undervejs blev der også tid til ganske mange artikler om fynsk historie, østjysk og Århus-historie - men det var Sønderjylland, som kaldte

mest. Frem til 2006 kunne man møde Børge Barløse til Historisk Samfunds årsmøder. Han døde i Århus den 29. juli 2007. Længe herefter vil hans solide opslagsværker blive flittigt brugt

alle de steder, hvor der arbejdes med Sønderjyllands historie, på biblioteker og i studerekamre.

Lars N. Henningsen

HÅNDBOG OG VEJVISER

Håndbog og vejviser-delen revideres på grundlag af returnerede spørgeskemaer
Redaktionen afsluttet den 15. september 2007

Det danske kongehus

Ifølge § 1 i tronfølgeloven af 27. marts 1953 nedarves tronen inden for Kong Christian X og Dronning Alexandrines efterslægt

Margrethe II,

(Alexandrine Borhildur Ingrid) Danmarks Dronning, født 16. april 1940 på Amalienborg, succederede 14. januar 1972, gift 10. juni 1967 i København med Prins Henrik af Danmark (født Henri-Marie-Jean-André greve de Laborde de Monpezat), født 11. juni 1934 i Talence, Gironde, Frankrig.

Sønner:

- (1) Kronprins Frederik André Henrik Christian, født 26. maj 1968 i København, gift 14. maj 2004 i Vor Frue Kirke med Kronprinsesse Mary Elizabeth, født Donaldson, født 5. februar 1972 i Hobart, Tasmanien.

Børn:

Prins Christian Valdemar Henri John, født 15. oktober 2005 i København.

Prinsesse Isabella Henrietta Ingrid Margrethe, født 21. april 2007 i København.

- (2) Prins Joachim Holger Waldemar Christian, født 7. juni 1969 i København, gift 18. november 1995 i Frederiksborg Slotskirke med Alexandra Christina, grevinde af Frederiksborg, født Manley, født 30. juni 1964 i Hong Kong.

Ægteskabet opløst 8. april 2005.

Børn:

Prins Nikolai William Alexander Frederik, født 28. august 1999 i København.

Prins Felix Henrik Valdemar Christian, født 22. juli 2002 i København.

Dronningens søstre

Prinsesse Benedikte Astrid Ingeborg Ingrid, født 29. april 1944 på Amalienborg, gift 3. februar 1968 på Fredensborg Slot med Richard Casimir Karl August Konstantin Prins til Sayn-Wittgenstein-Berleburg, født 29. oktober 1934 på Berleburg.

Børn:

- (1) Prins Gustav Frederik Philip Richard, født 12. januar 1969 i Frankfurt a.M.

- (2) Prinsesse Alexandra Rosemarie Ingrid Benedikte, født 20. november 1970 i København, gift 6. juni 1998 i Gråsten Slotskirke med Jefferson-Friedrich Volker Benjamin Graf von Pfeil und Klein-Ellguth.

Børn:

Friedrich Richard Oscar Jefferson Graf von Pfeil und Klein-Ellguth, født 14. september 1999 i København.

Komtesse Ingrid Alexandra Irma Astrid Benedikte von Pfeil und Klein-Ellguth, født 16. august 2003 i København.

- (3) Prinsesse Nathalie Xenia Margareta Benedikte, født 2. maj 1975 i København.

Prinsesse Anne-Marie Dagmar Ingrid, født 30. august 1946 på Amalienborg, gift 18. september 1964 i Athen med Konstantin II, fhv. Konge af Grækenland. Ved ægteskabets indgåelse er arveretten til Danmarks trone bortfaldet for prinsessen og de i ægteskabet fødte børn og disses afkom.

Dronningens farbroder

† Arveprins Knud Christian Frederik Michael, født 27. juli 1900 på Sorgenfri Slot, død 14. juni 1976 i Hellerup, gift 8. september 1933 på Fredensborg Slot med Arveprinsesse Caroline-Mathilde Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid, født Prinsesse til Danmark, født 27. april 1912 på Jægersborghus, død 14. december 1995.

Børn:

- (1) Prinsesse Elisabeth Caroline-Mathilde Alexandrine Helena Olga Thyra Feodora Estrid Margarethe Désirée, født 8. maj 1935 i København.
- (2) Ingolf, Greve af Rosenborg.
- (3) Christian, Greve af Rosenborg.

Regeringen Anders Fogh Rasmussen II

Udnævnt 18. februar 2005

Statsminister · Anders Fogh Rasmussen (V)

Økonomi- og erhvervsminister · Bendt Bendtsen (C)

Udenrigsminister · Per Stig Møller (C)

Finansminister · Thor Pedersen (V) *Lars Løkke Rasmussen*

Beskæftigelsesminister · Claus Hjort Frederiksen (V)

Justitsminister · Lene Espersen (C)

Kulturminister · Brian Mikkelsen (C)

Undervisningsminister og kirkeminister · Bertel Haarder (V)

Transport- og energiminister · Jakob Axel Nielsen (C)

Minister for videnskab,
teknologi og udvikling · Helge Sander (V)

Minister for fødevarer, landbrug og fiskeri · Eva Kjer Hansen (V)

Indenrigs- og sundhedsminister · Lars Løkke Rasmussen (V)

Minister for udviklingsbistand · Ulla Tørnæs (V)

Forsvarsminister · Søren Gade Jensen (V)

Socialminister og
minister for ligestilling · Karen Jespersen (V)

Miljøminister og
minister for nordisk samarbejde · Connie Hedegaard (C)

Skatteminister · Kristian Jensen (V)

Minister for flygtninge,
indvandrere og integration · Rikke Hvilshøj (V)

Minister for
familie- og forbrugeranliggender · Carina Christensen (C)

Valg i Sydslesvig

Danske stemmer ved kommunevalgene i Sydslesvig 1970-2002

Kredsresultater:

	FLENSBORG	SLESVIG- FLENSBORG	NORD- FRISLAND	RENDSBORG- EGERNFØRDE	KIEL	SAMLET
1970	10.055	6.005	4.346	1.294	103	21.803
1974	10.196	6.196	4.634	1.232	109	22.367
1978	10.447	8.116	4.144	1.558	115	24.380
1982	10.454	8.624	4.875	1.526	104	25.583
1986	8.918	7.860	4.997	1.503	138	23.416
1990	8.323	8.192	4.383	1.906	225	23.029
1994	11.091	13.398	7.415	4.978	1.043	37.925
1998	9.487	12.979	7.071	8.048	1.130	38.715
2002	6.924	10.830	5.888	6.160	684	30.486

Antal kommunerådsmedlemmer

1990	94
1994	137
1998	137
2002	136

Antal kredsmedlemmer

1990	15
1994	21
1998	24
2002	21

Danske stemmer ved landdagsvalgene 1983-2005

1983	21.807
1987	23.316
1988	26.646
1992	28.245
1996	38.285
2000	60.367
2005	51.901

Antal landdagsmedlemmer

1983	1
1987	1
1988	1
1992	1
1996	2
2000	3
2005	2

6-mandsudvalget

*(Undervisningsministeriets udvalg
vedrørende danske kulturelle anliggender
i Sydslesvig)*

- V** MF, Kim Andersen (formand)
Skovbrynet 16, 8660 Skanderborg
tlf. 86 51 10 70
E-post: vkian@folketinget.dk
Christiansborg, tlf. 33 37 45 09
- A** MF, fhv. minister Frode Sørensen
Vesterled 19, 6400 Sønderborg
tlf./fax 74 48 64 28, mobil 22 18 19 38
E-post: sfros@ft.dk
Christiansborg, tlf. 33 37 40 56
- B** MF, Bente Dahl
Fyrrebakken 2, 5462 Morud, tlf. 75 36 07 96
E-post: bente.dahl@ft.dk
Christiansborg, tlf. 33 37 47 19

C Fhv. minister og MF, Torben Rechendorff
Ørbækgårds Allé 623, 2970 Hørsholm
tlf./fax 45 86 29 08
E-post: ttrech@get2net.dk

F Jørn Ulrik Larsen
Farverhus 112, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 62 23, mobil 25 61 08 27
E-post: 112jul@post.tele.dk

O MF, Søren Krarup
Toldbodgade 53, 1253 København K
tlf. 33 16 02 69
E-post: dfskra@ft.dk
Christiansborg, tlf. 33 89 27 31

Sekretær:
Chefkonsulent Johan Henrik Tauber
Undervisningsministeriet
Frederiksholms Kanal 26, 1220 København K
tlf. 33 92 53 79
E-post: henrik.tauber@uvm.dk

I må gerne bruge os for pengenes skyld ...

Broager Sparekasse

www.broagersparekasse.dk

Sparekassen Løgumkloster

www.sparloegum.dk

Sparekassen Bredebro

www.sparbredebro.dk

Statsforvaltningen Syddanmark

H. P. Hanssens Gade 42, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 31 31 31
E-post: soenderjyllands@statsamt.dk
Direktør: Ninna Würzen

Ekspeditionstid: Mandag - onsdag kl. 8.45-15,
torsdag kl. 8.45-17, fredag kl. 8.45-12.

Telefontid: Mandag og torsdag kl. 10-15,
tirsdag og onsdag kl. 10-14, fredag kl. 10-12.

Man kan desuden få nærmere oplysninger,
blanketter m.v. på statsforvaltningernes
hjemmeside:

www.statsamt.dk

Telefax:

Fax til familieretlig afdeling 74 62 84 09, fax til
det sociale nævn og tilsynsrådet 74 31 31 74

Der findes 5 statsforvaltninger i Danmark:

- Statsforvaltningen Sjælland med hovedsæde i Nykøbing Falster og afdelingskontor i Roskilde
- Statsforvaltningen Midtjylland med hovedsæde i Ringkøbing og afdelingskontor i Århus
- Statsforvaltningen Hovedstaden med hovedsæde i Storkøbenhavn og afdelingskontor på Bornholm
- Statsforvaltningen Nordjylland med hovedsæde i Aalborg
- Statsforvaltningen Syddanmark med hovedsæde i Aabenraa og afdelingskontor i Odense og Ribe.

Blandt opgaverne, der er mangeartede, kan nævnes ægteskabssager, bidrag, samvær, faderskabssager, adoption, værgemål, fri proces, navnesager, indfødsret, opholdsbevis til EU/EØS-statsborgere, session, byggelovsklager, opholdstilladelser og tilsyn med kommunerne. Statsforvaltningerne er desuden sekretariat for det sociale nævn og for det psykiatriske patientklagenævn.

Kort over Sønderjyllands Amt

Region Syddanmark

Damhaven 12, 7100 Vejle
tlf. 76 63 10 00, fax 76 63 20 00
E-post: kontakt@regionsyddanmark.dk
Internet: www.regionsyddanmark.dk

Regionsrådsformand

Carl Holst

Adm. direktør

Niels Højberg

Sønderjyske regionsråds- medlemmer 2007-2009

pr. 1. januar 2007

- V Carl Holst, regionsrådsformand,
Nordhaven 5, 6630 Rødding
- V Jens Andresen,
Tingvej 2, 6535 Branderup
- A Andrea Terp Christensen,
Høgelshøj 93, 6200 Aabenraa
- L Anita Kjøng-Rasmussen
Sandbjergvej 12, 6400 Sønderborg
- O Jytte Lauridsen,
Frydendal 13, 6200 Aabenraa
- C Otto D. Lück,
Slotsgaden 20, 6270 Tønder
- A Bent Krogh Petersen
Pileløkke 36, 6310 Broager
- A Willy Sahl,
Arnbjergvej 18, 6430 Nordborg
- C John Lohff
Sundvænget 7, 6400 Sønderborg

TA' ET ÅR PÅ

**AGERSKOV
UNGDOMSSKOLE**

**Gymnastik – Boldspil – Svømning
Mange spændende værkstedsfag
Boglig undervisning**

***Prøv et år med nye kammerater
på en efterskole med masser af
muligheder og udfordringer!!***

Tlf. 74 83 33 15 · Fax 74 83 39 62
www.au-ung.dk · info@au-ung.dk

Forstander Lars Kristensen
Viceforstander Lars Hygum

Regionalforsamlingen for Region Sønderjylland-Schleswig

Til Regionalforsamlingen for Region Sønderjylland-Schleswig er der udpeget 11 medlemmer og 2 observatører fra hver side af landegrænsen.

Pr. 1. maj 2007

Repræsentanter Region Syddanmark:

Regionsrådsmedlem Karsten Uno Petersen
Regionsrådsmedlem Jens Andresen

Repræsentanter kommunerne i Sønderjylland:

Borgmester Hans Peter Geil
Borgmester Tove Larsen
Borgmester Vagn Therkel Petersen
Borgmester Jan Prokopek Jensen

Repræsentanter arbejdsmarkedet:

Manager Kim Anker Hansen
Afdelingsformand Thorkild Jacobsen
Helmut Hartmann
Dirk Nicolaisen

Repræsentanter universiteterne:

Prorektor Bjarne Graabech Sørensen
Prof. Heiner Dunckel

Repræsentanter Kultur og Sprog:

Kulturudvalgsformand Stephan Kleinschmidt

Repræsentanter Det tyske Mindretal:

Formand for BdN Hinrich C. Jürgensen

Repræsentanter byrådet i Flensburg:

Overborgmester Klaus Tscheuschner
Byrådsmedlem Manfred Kühl

Repræsentanter Slesvig-Flensburg Amt:

Amtspræsident Johannes Petersen
Landråd Bogislav-T. von Gerlach

Repræsentanter Nordfriesland Amt:

Amtspræsident Helmut Wree
Landråd Dr. Olaf Bastian

Repræsentanter grænsekommunerne:

Borgmester Dr. Wolfgang Buschmann

Repræsentanter Det danske Mindretal:

Formand Anke Spoorendonk

Observatører:

Konst. direktør Karen Margrethe Pedersen
Landdagsmedlem Susanne Herold
Statssekretær Dr. Eberhard Schmidt-Elsaesser

Regionskontor Sønderjylland

- Schleswig & Infocenter:

Lyren 1, 6330 Padborg.

tlf. 74 67 05 01, fax 74 67 05 21.

E-post: region@sjsl.regionsyddanmark.dk

Internet: www.region.dk

www.region.de

Leder: Andrea Kunsemüller.

Kommuner i Sønderjylland

Aabenraa Kommune

6200 Aabenraa
tlf. 73 76 76 76, fax 73 76 76 77
E-post: post@aabenraa.dk
Internet: www.aabenraa.dk
Borgmester: Tove Larsen
Kommunaldirektør: Niels Johannesen
*Aabenraa Kommune er en sammenlægning af
Bov, Lundtoft, Rødekro, Tinglev og Aabenraa
kommuner*

Haderslev Kommune

6100 Haderslev
tlf. 74 34 34 34, fax 74 34 00 20
E-post: post@haderslev.dk
Internet: www.haderslev.dk
Borgmester: Hans Peter Geil
Kommunaldirektør: Poul Erik Graversen
*Haderslev Kommune er en sammenlægning af
Gram, Haderslev og Vojens kommuner samt
Bjerning, Fjelstrup og Hjerndrup sogne (Chris-
tiansfeld Kommune)
og Bevtoft sogn (Nørre Rangstrup Kommune)*

Rønshoved
H Ø J S K O L E

Højskolen ved Flensborg Fjord
Højskolevej 4 · 6340 Kruså
Tlf. 74 60 83 18 · Fax 74 60 85 46
E-mail: info@ronshoved.dk
www.ronshoved.dk

Sønderborg Kommune

6400 Sønderborg
tlf. 88 72 64 00, fax 88 72 64 02
E-post: raadhus@sonderborg.dk
Internet: www.sonderborg.dk
Borgmester: Jan Prokopek Jensen
Kommunaldirektør: Søren Lund Hansen
*Sønderborg Kommune er en sammenlægning af
Augustenborg, Broager, Gråsten, Nordborg,
Sundeved, Sydals og Sønderborg kommuner*

Tønder Kommune

6270 Tønder
tlf. 74 92 92 92, fax 74 92 96 78
E-post: toender@toender.dk
Internet: www.toender.dk
Borgmester: Vagn Therkel Pedersen
Kommunaldirektør: Thorkild Præstegaard
*Tønder Kommune er en sammenlægning af
Bredebro, Højer, Løgumkloster, Nr. Rangstrup
(undtagen Bevtoft sogn), Skærbæk og Tønder
kommuner*

Kolding Kommune

6000 Kolding
tlf. 75 50 15 00, fax 79 79 20 33
E-post: kommunen@kolding.dk
Internet: www.koldingkommune.dk
Borgmester: Per Bødker Andersen
Kommunaldirektør: Ingemann Olsen
*Kolding Kommune er en sammenlægning af
Kolding, Lunderskov og Vamdrup kommuner
samt Vester Nebel sogn (Egtved Kommune) og
Christiansfeld Kommune undtagen Bjerning,
Fjelstrup og Hjerndrup sogne*

Vejen Kommune

6600 Vejen
tlf. 79 96 50 00, fax 79 96 50 06
E-post: post@vejenkom.dk
Internet: www.vejenkom.dk
Borgmester: Egon Fræhr
Kommunaldirektør: Ole Slot
*Vejen Kommune er en sammenlægning af
Brørup, Holsted, Rødding og Vejen kommuner*

Foreninger, organisationer, institutioner m.v.

Sønderjyds Skoleforening

Formand: Peder Moltesen Ravn,
Høgsbrovej 52, Høgsgbro, 6760 Ribe,
tlf. 75 44 54 33

Næstformand: Henrik Nissen, Surreroj 4,
Bylderup, 6372 Bylderup-Bov

Kasserer: Hanne Clausen,
Møllevvej 33, Møgeltønder, 6270 Tønder

Sekretær: Inger Rahbek Andersen
Roostvej 3, Roost, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 40 81

Povl Callesen,
Varnæsvej 700, Varnæs, 6200 Aabenraa

Steffen Oxholm,
Bevtoftvej 28, Tirslund, 6541 Bevtoft

Inger Langhede,
Varnæsvej 559, Felstedskov, 6200 Aabenraa

Ellen Christensen,
Nyrøjsvej 6, Lavensby, 6430 Nordborg

Hans Diderik Kloppenborg-Skrumsager,
Skomagergade 30, 6093 Sjølund

Uffe Bjerre,
Mølleparken 97, 6240 Løgumkloster

Kirsten Dahlmann,
Rømøvej 5, 6780 Skærbæk

Ove Kirk Andersen,
Kelstrup Bygade 14, 6100 Haderslev

Povl Chr. Callesen,
Brobløvej 18, Broblø, 6400 Sønderborg

Laura Skau Bjerregaard,
Fællesgade 20, Rise, 6230 Røderkro

Anne Marie Christensen,
Bygaden 18, Hønsnap, 6340 Kruså

Frode Rindom,
Mojbølvej 4, Mojbøl, 6630 Rødding

Jes Speggers Simonsen,
Mjang Bygade 11, Mjang, 6470 Sydals

Almanakudvalget

Formand: Lisbet Skau,
Kløvervej 22, Sønder Nærå, 5792 Årslev,
tlf. 65 95 80 22

Ansvarshavende redaktør:
Hans-Jørgen Thomsen,
Nørregade 16, 6534 Agerskov
tlf. 74 83 34 77
E-post: almanak@dbmail.dk

Lis Mikkelsen,
Gl. Ørderupvej 8, 6520 Toftlund,

Hans-Ole Mørk,
Farverhus 21, 6200 Aabenraa

Hanne Clausen,
Møllevvej 33, Møgeltønder, 6270 Tønder

Inger Rahbek Andersen,
Roostvej 3, Roost, 6535 Branderup

Uffe Bjerre,
Mølleparken 97, 6240 Løgumkloster

Andreas Andresen,
Tårnvej 5, 6520 Toftlund

Georg Bendix,
Hindballevej 8, Brændstrup, 6630 Rødding

Anders Schaltz Andersen,
Osterwung 5, D-25856 Hattstedt

Peder Moltesen Ravn
Høgsbrovej 52, Høgsgbro, 6760 Ribe

Sprogforeningen

Folkehjem, Haderslevvej 7,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 11 50

Bestyrelse:

Formand: Skoleinspektør Ove Nissen,
Dalsmark 3, Rinkenæs, 6300 Gråsten,
tlf./fax 74 65 07 45
E-post: acon@mail.tele.dk

Ingolf Haase,
Slotsgaden 28, Møgeltønder, 6270 Tønder,
tlf. 74 73 85 69
E-post: ingolf@tf.dk

Karen Bagge Hansen,
Kabdrupvej 66, 6100 Haderslev,
tlf. 74 56 61 44
E-post: torbenb@dlgtele.dk

Vandrelærer Volker Bock,
Meiereistrasse 7, D-24891 Schnarup-Thumby,
tlf. 0049 462 37 189

Gårdejer Thomas Rodenberg,
Vester Terpvej 10, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 33 83
E-post: rodenberg@dlgtele.dk

Lærer Signe Andersen,
Osterwung 5, D-25856 Hattstedt,
tlf. 0049 4846 590, fax 0049 4846 63948
E-post: signe_andersen@skoleforeningen.de

Lisbet Mikkelsen Buhl,
Süderfischerstr. 10, D-24937 Flensburg,
tlf. 0049 461 5057481
E-post: lisbet_buhl@skoleforeningen.de

Grænseforeningen

Kontor: Peder Skrams Gade 5,
Postboks 9074, 1022 København K,
tlf. 33 11 30 63, fax 33 32 73 76
E-post: info@graenseforeningen.dk
Internet: www.graenseforeningen.dk
Protektor: H.K.H. Prins Joachim
Formand: Forfatter Finn Slumstrup
Generalsekretær: Knud-Erik Therkelsen

Haderslev Østeramts Grænseforening

Formand: Erik Heissel, Venbjerg 33, Djernæs,
6100 Haderslev, tlf. 74 57 52 87

Haderslev Vesteramts Grænseforening

Formand: Sigrid Andersen,
Rangstrupvej 20, 6534 Agerskov, tlf. 74 83 31 56
E-post: sigridandersen@privat.dk

Sønderborg Kreds

Formand: Ivan Skjoldager,
Grundtvigs Allé 6, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 43 19 41
E-post: ivan@skjoldager.net

Tønder Kreds

Formand: Svend Kristiansen,
Østerbyvej 32, 6280 Højer,
tlf. 74 78 32 15
E-post: sv.kristiansen@mail.tele.dk

Aabenraa Kreds

Formand: Jørn Ulrik Larsen,
Farverhus 112, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 62 23
E-post: 112jul@webspeed.dk

Grænseforeningens Landbrugsudvalg

Formand: Forpagter Edmund Mogensen,
Rønshovedvej 2, 6340 Kruså, tlf. 74 60 84 94
E-post: em@aabenraa.dk

Slesvigsk Samfund

Formand: Direktør Andreas Nicolaisen,
Bukkeballevvej 54 A, 2960 Rungsted Kyst,
tlf. 45 86 71 79
Kontor: Vagtelvej 65 ^{4. tv.}, 2000 Frederiksberg,
tlf. 38 88 80 04

Den Nordslesvigske Kvindeforening

Formand: Rita Jespersen,
Dimen 55, 6200 Aabenraa
Næstformand: Agnete Hansen,
Hørup Bygade 38, 6470 Sydals
Sekretær: Henriette Jessen,
Hjartbro Byvej 11, 6541 Bevtoft
Kasserer: Kirsten Nissen,
Sandemandsvej 3, Brøns, 6780 Skærbæk

Historisk Samfund for Sønderjylland

Sekretariat og ekspedition:

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 46 83

E-post: hssdj@hssdj.dk

Internet: www.hssdj.dk

Åbningstider: Mandag-torsdag kl. 9-14

Forretningsudvalg:

Formand: Hans Schultz Hansen

Næstformand: Lars N. Henningsen

Kasserer: Henning Mathiesen

Sekretær: Axel Johnsen

Kim Furdal

René Rasmussen

Øvrige medlemmer af styrelsen:

Henrik Becker-Christensen

Elsemarie Dam-Jensen

Lennart S. Madsen

Henrik Skov Kristensen

Carsten Porskrog Rasmussen

Mogens Asmund

Lisbeth Binderup

Inge Adriansen

Redaktionsadresser:

Sønderjyske Årbøger:

Axel Johnsen

Sternevej 27, 6300 Gråsten

tlf. 76 54 20 22

Sønderjysk Månedsskrift:

Kim Furdal

Museum Sønderjylland, ISL - Lokalhistorie

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 58 60

Skriftrækken:

Henrik Skov Kristensen

Ørstedsgade 24

6400 Sønderborg

Kredsudvalgsformænd:

Karl Erik Olesen, Starup (Haderslev kreds)

Finn Clemmensen, Skærbæk (Tønder kreds)

Erling Madsen, Løjt (Aabenraa kreds)

Christian Bo Bojesen, Høruphav

(Sønderborg kreds)

Nils Vollertsen (Sydslesvig)

Historisk Samfund for Als og Sundeved

Formand: Provst Lorenz P. Christensen,

Stationsgade 1, Vester Sottrup,

6400 Sønderborg, tlf. 74 46 74 70

Sekretariat: Museet på Sønderborg Slot,

6400 Sønderborg, tlf. 74 42 25 39,

(bedst tirsdag kl. 13 - 16)

Landsforeningen

Danske Forsamlingshuse

Formand: Otto Hallberg,

Sidingevej 23, 4560 Vig, tlf. 59 31 65 85

E-post: ldf@pc.dk

Næstformand: Henrik Nielsen,

Guldbjergvej 5, Brændstrup, 6630 Rødding,

tlf. 74 82 06 01

Sønderjysk Forsamlingshusforening

Formand: Anders Sørensen, Åbenråvej 133,

Øster Gasse, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 22 73

Næstformand: Peter Stange

Bygade 6, Sønder Vilstrup, 6100 Haderslev,

tlf. 74 58 31 13

Kasserer: Peter Bonde,

Urnehovedvej 98, Uge, 6392 Bolderslev,

tlf. 74 64 69 80

Sekretær: Marianne Christiansen,

Markedspladsen 5, 6240 Løgumkloster,

tlf. 74 74 36 28

Syddansk Universitet

Institut for Grænseregionsforskning

Alsion 2, 6400 Sønderborg

tlf. 65 50 17 50

E-post: ifg@sam.sdu.dk

Internet: www.sdu.dk og www.ifg.dk

Konstitueret institutleder:

Karen Margrethe Pedersen

Naturhistorisk Forening for Sønderjylland

Formand: Cand. scient. Vagn Heckmann,

Rosenbakken 109, 6100 Haderslev,

tlf. 74 52 27 65

DGI Sønderjylland

Øbeningvej 1, 6230 Rødekro,

tlf. 73 66 90 50, fax 74 66 96 42,

tlf.tid: Mandag kl. 10.00-16.00, tirsdag-torsdag

kl. 9.00-16.00, fredag kl. 9.00-12.30

Formand: Birgit Langelund
Stadionvej 13H, 6392 Bolderslev
tlf. 74 64 64 68

1. næstformand: Severin Sivesgaard,
Bjærndrup Bygade 32, Bjærndrup,
6200 Aabenraa, tlf. 74 64 37 97

2. næstformand: Michael B. Jørgensen,
Hans Tausensvej 9, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 22 73

DDS Sønderjylland:

Formand: Børge Paulsen,
Pileløkke 48, 6310 Broager

Løgumkloster Refugium

Refugievej 1, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 33 01, fax 74 74 33 25,
E-post: mail@loegumkloster-refugium.dk
Internet: www.loegumkloster-refugium.dk
Forstanderpar: Karen Margrethe og
Gunnar Kasper Hansen

Danmarkssamfundet

Amtsformand: Helge Moosmann,
Louisevej 2A, 6100 Haderslev, tlf. 74 52 14 43

Amnesty International

Gammeltorv 8⁵, 1457 København K,
tlf. 33 45 65 65, fax 33 45 65 66
E-post: amnesty@amnesty.dk
Internet: www.amnesty.dk

Foreningen »Venner af Rømø's natur«

Formand: Jørgen Kølle, Kap Farvel 7, 6792 Rømø

Foreningen Hjemmeværnsmuseets Venner

Formand: Oberstløjtnant Jørn Nielsen,
Hjemmeværnsdistrikt Sønderjylland,
Søgaardlejren, 6200 Aabenraa

Bund Deutscher Nordschleswiger

Deutsches Generalsekretariat, Vestergade 30,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 38 33
Formand: Gårdejer Hinrich Jürgensen,
Flensborg Landevej 71, Gårdeby,
6360 Tinglev, tlf. 74 64 36 44
Generalsekretær: Peter Iver Johannsen

Deutscher Jugendverband für Nordschleswig

Vestergade 30, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 69 89 00, fax 73 69 89 78
Formand: Klaus Wittmann, Tørsbølvej 2B,
Hokkerup, 6340 Kruså, tlf. 74 60 87 05
Afdelingsleder: Lennart Nickelsen

Deutscher Schul- und Sprachverein für Nordschleswig

Vestergade 30, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 41 03, fax 74 62 73 61
Skolekonsulent: Claus Diedrichsen
Formand: Gårdejer Horst Leithoff,
"Holmgaard", Grøngårdvej 30, Grøngård Mark,
6270 Tønder, tlf. 74 73 45 62
E-post: leithoff@mail.dk

Stort udvalg i
sønderjysk litteratur

Padborg
Boghandel ApS.

Jan Svendsen - Nørregade 16 - 6330 Padborg
Telefon 74 67 31 08 - 74 67 10 59
Fax 74 67 57 16 - e-mail: 6980@bogpost.dk

- den aktive og kreative familiebutik...

**Løgumkloster
Refugium**

**Et sted til
oplevelser, ferie, studier og rekreation**

- * Refugiedage med foredrag, fortælling, sang, koncerter og udflugter i grænselandet
- * Åbent hele året - perioder med pensionistabat
- * Tæt ved byen, klosterkirken, eng og skov
- * Velegnet som kursussted for mindre grupper

Løgumkloster Refugium
6240 Løgumkloster
tlf. 74 74 33 01 - fax. 74 74 33 25
www.loegumkloster-refugium.dk
mail@loegumkloster-refugium.dk

Karen Margrethe og Gunnar Kasper Hansen

Kirkelige foreninger og organisationer

Den Sønderjydske Forening af Menighedsrådsmedlemmer

Formand: Fhv. viceskoleinspektør
Bent F. Petersen,
Parkvej 11, Brøns, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 34 39

Næstformand: Sognepræst Ole Werth Sørensen,
Præstegårdsvej 1, Oksbøl, 6430 Nordborg
Sekretær: Paul A. Martinussen,
Fasanvej 27, 6240 Løgumkloster

Danske Sømands- og Udlandskirker

Smallegade 47, 2000 Frederiksberg,
tlf. 70 26 18 28, fax 70 26 18 24
E-post: kontor@dsuk.dk · Internet: www.dsuk.dk
Giro 500-3660

Formand: Tidl. kirkeminister A. O. Andersen,
Poppelvej 8, 4690 Haslev, tlf. 56 31 35 22

Tilsynsførende biskopper:
Biskop Erik Normann Svendsen,
Nørregade 11¹, 1165 København K,
tlf. 33 47 65 00

Biskop Niels Henrik Arendt,
Ribe Landevej 37, 6100 Haderslev
tlf. 74 52 20 25

Biskop Steen Skovsgaard,
Østre Allé 2, 4800 Nykøbing F.
tlf. 54 85 02 11

Medlem af bestyrelsen:
Rektor Jørgen Kühl,
Achter de Möhl 51, D-24955 Harrislee,
tlf. 0049 - 461 7703043

Generalsekretær: Margith Pedersen,
Smallegade 47, 2000 Frederiksberg

Brødremenighedens Danske Mission (BDM)

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 22 33, fax 74 56 13 34
E-post: bdm@dmr.org
Generalsekretær: Erik Baun

Dansk Ethioper Mission

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld, tlf. 74 56 22 33
E-post: info@dem-dk.dk
Internet: www.dem-dk.dk

Sudanmissionen

Folkekirkelig Mission i Afrika

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 22 33, fax 74 56 13 34
E-post: sum@dmr.org
Internet: www.sudanmissionen.dk
Generalsekretær: Jens Møller Pedersen

Den Danske Israelsmission

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld, tlf. 74 56 22 33
E-post: kontor@israel.dk
Internet: www.israel.dk
Generalsekretær: Bodil F. Skjøtt

DANMISSION

Strandagervej 24, 2900 Hellerup, tlf. 39 62 99 11
Generalsekretær: Mogens Kjær
Formand: Lars Mandrup,
Skolevangs Alle 72, 8240 Risskov

Fonde

Dansk Kultursamfund af 1910

Formand: Fhv. minister J. K. Hansen,
Lerbjergparken 6 st. th.,
6400 Sønderborg
Sekretær: Jutta Petersen,
Jernbanegade 27, 6000 Kolding,
tlf. 87 34 24 14, fax 73 62 00 81

Fonden til bevarelse af gamle Rømhuse

Formand: Rosa Schmidt,
Ternevej 11, Havneby, 6792 Rømmø

H. P. Hanssens Mindefond

Formand: Margrethe Wind,
Foldingbrovej 3, Hjerting,
6630 Rødding,
tlf. 74 84 14 66
Næstformand: Helge Jensen,
Landevejen 34, Døstrup,
6780 Skærbæk,

tlf. 74 75 43 24
Kasserer: Finn Dyhr,
H. P. Hanssensvej 23,
6100 Haderslev,
tlf. 74 52 00 53

Danske og frisiske foreninger og insti- tutioner i Sydslesvig

Sprogforeningen

Sydslesvigafdelingen
Formand: Signe Andersen, Osterwung 5,
D-25856 Hattstedt, tlf./fax 04846/63948
E-post: signe_andersen@skoleforeningen.de

Kgl. dansk Generalkonsulat

Generalkonsul: Henrik Becker-Christensen
Konsul: Hanne Eder
Nordergraben 19, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/144000, fax 0461/17928
E-post: flfgkl@um.dk
Internet: www.gkl-flensburg.de

Sydslesvigsk Forening (SSF)

Formand: Dieter Paul Küssner,
Jaruplund Højskole, Lundweg 2,
D-24941 Jaruplund-Weding,
tlf. 04630/343+344, fax 04630/690

Flensburg by

Formand: Maren Schultz,
Stuhrsallee 19, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/51120
Sekretariat: Konsulent Viggo Petersen,
Schiffbrücke 42, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-125+126+127,
fax 0461/14408-128, e-post: flby@syfo.de

Flensburg amt

Formand: Peter Kreutzer, Kallhoi 6, Kupfer-
mühle, D-24955 Harrislee, tlf. 0461/75810
Sekretariat: Norderstrasse 74, D-24939 Flens-
burg, tlf. 0461/14408-155+156,
fax 0461/14408-157, E-post: flamt@syfo.de

Gottorp amt

Formand: Franz Dittrich,
Osterstr. 20, D-24850 Schuby,
tlf. 04621/949455, fax 04621/949405
Sekretariat: Konsulent Gudrun Petersen,
Lollfuss 69, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/23888, fax 04621/21105
E-post: gottorp@syfo.de

Husum amt

Formand: Lass Erhardtsen, Dörpumer Weg 75,
D-25821 Bredstedt, tlf. 04671/4227
Sekretariat: Konsulent Peter Johannsen,
Neustadt 95, D-25813 Husum,
tlf. 04841/2612, fax 04841/63618
E-post: husum@syfo.de

Ejdersted amt

Kollektiv bestyrelse. Sekretariat: Konsulent Jette
Jochimsen, Am Hafen 30, D-25832 Tönning,
tlf. 04861/5493, fax 04861/1607
E-post: ejdersted@syfo.de

Rendsborg/Egernførde amt

Formand: Anne Mette Jensen,
Lehmborg 4, D-24357 Fleckeby,
tlf. 04354/8516, fax 04354/986944
E-post: lehmborg4@aol.com
Sekretariat: Konsulent Jan Svendsen,
H. C. Andersen-Weg 8, D-24340 Eckernförde,
tlf. 04351/2527, fax 04351/5183
E-post: rd-eck@syfo.de

Sydtønder amt

Formand: Inger Merete Hansen,
Lecker Strasse 42, D-25917 Achtrup,
tlf. 04662/2635
Sekretariat: Konsulent Lars Petersen,
Lorenz Jannsen Strasse 1, D-25899 Niebüll,
tlf. 04661/2755, fax 04661/2432
E-post: sydtoender@syfo.de

Aktivitetshuset

Norderstr. 49, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/150140, fax 0461/150420
E-post: info@aktivitetshuset.de
Internet: www.aktivitetshuset.de
Leder: Hans Harald Sørensen

»Christianslyst«

Lejrskole og kursushjem,
D-24392 Süderbrarup,
tlf. 04641/92229, fax 04641/92229
Forstander: Elly Andersen

Dansk Alderdomshjem

Nerongsallee 27, D-24943 Flensburg,
tlf. 0461/51311, fax 0461/582397
Forstander: Bodil Bjerregaard-Brocks

Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

Norderstrasse 59, D-24939 Flensburg,
Dansk postadresse:
Box 528, 6330 Padborg
tlf. 0461/86970, fax 0461/8697222
Åbent: Sommerhalvåret kl. 10-18,
lørdag kl. 9-13. Vinterhalvåret kl. 10-19,
lørdag kl. 9-13. Overgangsdatoer mellem halv-
årene meddeles i Flensburg Avis
Overbibliotekar: Alice Johansen
Studieafdelingen og arkivet:
Arkivar, dr. phil. Lars N. Henningsen

Dansk Erhvervsforening i Sydslesvig

Formand: Gerd Pickardt,
Annenweg 11, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/75900, fax 0461/78299

Dansk Generalsekretariat

Flensborghus, Norderstrasse 76,
D-24939 Flensburg eller
Postfach 2664, D-24916 Flensburg,
tlf. 0461/144080, fax 0461/14408-130
E-post: info@syfo.de
Internet: www.syfo.de
Generalsekretær: Jens A. Christiansen
Regnskabsafdelingen: Jens Søren Jess
Kulturafdelingen: Fuldmægtig Marianne Wulff
Dansk postadresse: Box 369, 6330 Padborg

Dansk Gymnastikforening Flensburg

Formand: Reinhard Jacobsen,
Waldstr. 55, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/57581, fax 0461/5700082
Klubhuset: Marienhölungsweg 62,
D-24939 Flensburg (Frueskovens Idrætspark),
tlf. 0461/5700477

E-post: vorstand@dgf-flensburg.de
Internet: www.dgf-flensburg.de

Dansk Kirke i Sydslesvig

Dansk Kirkekontor,
Wrangelstrasse 14, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/52925, fax 0461/9091596
E-post: kirken@foni.net
Internet: www.dks.folkekirken.dk
Provst: Viggo Jacobsen
Forretningsfører: Jytte Nickelsen

Dansk Lærereforening for Sydslesvig

Süderstr. 31, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/773230 · fax 0461/73073
E-post: dls@dls.dk
Formand: Niels Nielsen

Dansk Menighedspleje, Flensburg

v/ provst Viggo Jacobsen,
Wrangelstr. 14, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/52565, fax 9091598
E-post: provsten@foni.net
Internet: www.dks.folkekirken.dk/hellig

Dansk Menighedspleje, Slesvig

v/ pastor Morten Mortensen,
Bismarckstrasse 18A, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/25815

Dansk Menighedspleje, Tønning

Herrengården 3, D-25832 Tønning
tlf. 04861/453, fax 04861/5044

Dansk Skoleforening for Sydslesvig

Formand: Lone Schuldt, Heidewinkel 1,
D-24955 Harrislee, tlf. 0461/74426
Skoleinspektør: Anders Molt Ipsen
Kontor: Stuhrs Allee 22, D-24937 Flensburg
eller Postfach 1461, D-24904 Flensburg,
tlf. 0461/50470, fax 0461/5047137
Dansk postadresse: Box 389,
6330 Padborg
Børnehaveinspektørens kontor:
Stuhrs Allee 22, D-24937 Flensburg
tlf. 0461/503380, fax 0461/581816
Feriekontoret: Friedrichstal 17,
D-24939 Flensburg,

tlf. 0461/56664, fax 0461/54372
 Skolepsykologisk kontor:
 Waldstrasse 43, D-24939 Flensburg,
 tlf. 0461/570870, fax 0461/581816
 Centralen for Undervisningsmidler:
 Stuhrs Allee 33, D-24937 Flensburg eller
 Postfach 1461, D-24904 Flensburg,
 tlf. 0461/5047146, fax 0461/5047153

Dansk Spejderkorps Sydslesvig

Formand: Dieter Matthiesen,
 Richard-Wagner-Strasse 17,
 D-24943 Flensburg,
 tlf. 0461/62788
 Korpschef: Anne Margrethe Jessen,
 Haferstieg 20, D-24941 Flensburg-Weiche,
 tlf. 0461/8400724
 E-post: anje@dot.com

Dansk Sportsfiskerklub Sydslesvig

Formand: Heinz Boehme, Kappelner Strasse 3,
 D-24996 Sterup, tlf. 04637/275

Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig

Waldstrasse 45, D-24939 Flensburg
 tlf. 0461/570580, fax 0461/5705888
 E-post: info@dksund.de
 Internet: www.dksund.de
 Dansk postadresse: Box 119,
 6330 Padborg
 Formand for sundhedsrådet og
 forretningsudvalget: Hans-Erik Hansen,
 Fritz-Graeff-Weg 15, D-24939 Flensburg,
 tlf. 0461/9091190
 E-post: formand@dksund.de
 Kontorchef: Georg Hanke
 E-post: georg.hanke@dksund.de
 Ledende sygeplejerske: Jochen Arndt,
 tlf. 0461/57058-26

De Sydslesvigske Husmoderforeninger

Formand: Inge-Lise Møller, Toosbüystr. 7,
 D-24939 Flensburg, tlf. 0461-26545

Den slesvigske Kvindeforening

Formand: Annemarie Erichsen,
 Ulstrupfeld 5, D-24999 Wees, tlf. 04631/1478
 E-post: k-h.erichsen@t-online.de

Det danske Bibliotek i Husum

Neustadt 81, D-25813 Husum, tlf. 04841/82280
 E-post: husum@dcbib.dk
 Leder: Bibliotekar Keld Klemith Madsen

Det danske Bibliotek i Slesvig

Lollfuss 69, D-24837 Schleswig,
 tlf. 04621/988054
 E-post: slesvig@dcbib.dk
 Leder: Bibliotekar Carsten F. Reyhé

Det lille Teater

Hjemmet, Marienstr. 20, D-24937 Flensburg,
 tlf. 0461/24835
 Formand: Alexander von Oettingen,
 Zum Dorfteich 7, D-24975 Husby,
 tlf. 04634/9219
 Sekretær: Svend Aage Wolff
 Fjordkobbøl 17, Alnor, 6300 Gråsten,
 tlf. 74 65 22 66, E-post: aase-aage@adr.dk

Det sydslesvigske Samråd

Formand: Flemming Meyer,
 Handewittbusch 10, D-24983 Handewitt,
 tlf. 04608/6572, fax 6572
 E-post: meyer@skoleforeningen.de
 Sekretariat: Dansk Generalsekretariat,
 Norderstr. 76, D-24939 Flensburg eller
 Postfach 2664, D-24916 Flensburg,
 tlf. 0461/14408-0, fax 14408-130
 E-post: info@syfo.de

Duborg-Samfundet

Formand: Elva Thorup Nielsen,
 Teichweg 2, Kupfermühle, D-24955 Harrislee,
 tlf. 0461/75668

Duborg-Skolen

Ritterstrasse 27, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/144390, fax 0461/22430
Dansk postadresse: Box 380, 6330 Padborg
Privat dansk gymnasium
Rektor: Ebbe Benedikt Rasmussen
Pedel: Tlf. 0461/22282

Flensburg Avis

Hovedredaktion og lokalredaktion Flensburg
Wittenberger Weg 19, D-24941 Flensburg
tlf. 0461/50450, fax 0461/5045140
E-post: redaktion@flensburg-avis.de
Internet: www.flensburg-avis.de
Chefredaktør: Bjarne Lønborg
Direktion: Bjarne Lønborg
Nibøl: Hauptstr. 46, D-25899 Niebüll,
tlf. 4661/5904, fax 04661/2886
Slesvig: Lollfuss 69, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/28292, fax 04621/27976

Flensburg danske Journalistforening,

Formand: Hans Chr. Davidsen,
Kleiner-Fuchs-Hof 5, D-24941 Flensburg,
tlf. 0461/91669

Flensburg Y's Men's Club

Præsident: Poul Verner Hansen,
Damgårdsparken 51, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 22 48. E-post: p.v.hansen@mail.tele.dk
Mødested: Ansgar-Kirken,
Apenrader Str. 25, D-25939 Flensburg

Friisk Foriining

(Friserforeningen)

Formand: Jörgen Jensen Hahn,
Dorfstr. 91, D-25920 Risum-Lindholm,
tlf. 04661/5620, fax 04661/6498
Sekretariat: Moose 4, D-25842 Bargum,
tlf. 04672/77520, fax 04672/77521
Sekretær: Manfred Nissen

Foreningen »Norden«, Sydslesvig afdeling

Formand: Lars Aagaard, Norderstr. 59,
D-24939 Flensburg, tlf. 0461-86970
Nordisk Informationskontor: Norderstrasse 76,
D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408329, fax 0461/14408332

E-post: aj@nordisk-info.de
Internet: www.nordisk-info.de
Forretningsfører: Anette Jensen

Frivilligt Dreng- og Pigeforbund i Sydslesvig

Distriktsleder: Kristian Buhrkal,
Bredsted Danske Skole, Herrmannstr. 8A,
D-25821 Bredsted, tlf. 04671/91600
Lejrskoler og hytter:
»Trenhytten«, Harkielweg 2, D-24963 Tarp,
tlf. 04638/527,
udlejning v/Peter Hillebrecht, Heidewinkel 9,
D-24955 Harrislee, tlf. 0461/7002923
»Kongenshus«, D-25882 Tetenbüll,
udlejning v/Ole Hübertz Knudsen,
Yurian-Ovens-Str. 19,
D-25832 Tönning, tlf. 04861/476

Gamles Værn

Formand: Svend Lekkat,
Mistelhof 11, D-24944 Flensburg,
tlf. 0461/315003

Hejmdal Blæseorkester

v/Ejnar Geipel, Industrieweg 47,
D-24955 Harrislee, tlf. 0461/75983

Historisk Samfund for Sønderjylland

Sydslesvigs Amtskreds
Formand: Jesper Bolund Nielsen,
Hafengang 8, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/25509

I. C. Møller-Fonden

v/ Henrik Geipel,
Osterlücken 13 A, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/71969

Idrætshallen

Moltkestrasse 20 C, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/5035021
Inspektør: Ullrich Schmitzkowski

Jaruplund Højskole

Lundweg 2, D-24941 Jarplund-Weding,
tlf. 04630/343+344, fax 04630/690
Forstander: Dieter Paul Küssner

KFUM og KFUK i Sydslesvig

Formand: Preben Kortnum Mogensen,
Apenrader Str. 25, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/43376
E-post: kortnum@foni.net

Kunstkredsen, Flensburg

Formand: Hanne Bay Lührssen,
Bonhoeffer Str. 2, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/5700244

Ladelund Ungdomsskole

Karlumer Str. 1, D-25926 Ladelund,
tlf. 04666/714, elevtlf. 1200, fax 04666/853
Forstander: Hans Henning Heide Jochimsen

Landboforeninger

Fælleslandboforeningen for Sydslesvig
Kontor: Schiffbrücke 42, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461-14408-600, fax 14408-603
Formand: Bo Hallberg,
Kragstedtmoor 4, D-24997 Wanderup,
tlf. 04606/96337,
Sekretær: Joachim Spitz,
Inselblick 4, D-24944 Flensburg
E-post: j.spitz@t-online.de
Konsulenter: Jes Simonsen, Joachim Spitz og
Dirk Hansen,
Schiffbrücke 42, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-600, fax 0461/14408-603
E-post: jes_simonsen@syfo.de

Landboforeningen for Flensburg og Omegn

Formand: Bo Hallberg,
Kragstedtmoor 4, D-24997 Wanderup,
tlf. 04606/96337

Landboforeningen for

Gottorp og Ejdersted amter

Formand: Preben Holl, Fleckebyer Landstr. 7,
Lehrade, D-24811 Brekendorf,
tlf. 04353/581, fax 04353/584

Landboforeningen for Sydtønder amt (Gest)

Formand: Frede Andresen,
Sprakebüller Str. 2, D-25917 Achtrup, tlf.
04662/4802

Den nordfrisiske Landboforening (Marsk)

Formand: Karl-Heinz Matthiesen, Dammhusum,
Bundesgarderweg 10, D-25927 Neukirchen,
tlf. 04664/815

Lejrskolehjemmet »Skipperhuset«

Am Hafen 30, D-25832 Tönning,
tlf. 04861/5493, fax 04861/1607
E-post: ejdersted@syfo.de
Internet: www.lejrskole.de
Bestyrerpar: Jette og Thomas Jochimsen

Nordfriisk Institut

Süderstrasse 30, D-25821 Bredstedt,
tlf. 04671/2081, fax 04671/1333
E-post: info@nordfriiskinstitut.de
Internet: www.nordfriiskinstitut.de
Institutleder og direktør: Dr. Thomas Steensen

Sct. Georgs-Gildet

Gildemester: Helmuth Werth, Tydal 1, D-24852
Eggebek, tlf. 04609/91030, fax 04609/494

Sct. Knuds-Gildet

Oldermand: Karl Heinz Rudebeck, Fördebogen
33, D-24955 Harrislee, tlf. 0461/979393

Slesvigsk Kreditforening

Formand for tilsynsrådet:
Hans Uwe Harck, Alter Kupfermühlenweg 44b,
D-24939 Flensburg, tlf. 0461/41774
Kontor: Süderstrasse 89, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/71975, fax 0461/78617
Forretningsfører: Dirk von Heyer

Sydslesvigs danske Kunstforening

Formand: Hans Jessen, Holstengang 1,
D-24937 Flensburg, tlf. 0461/13562

Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger

Formand: Anne Kämper,
Kappelnerstr. 22, D-24975 Husbyholz,
tlf. 04634/346 fax 04634/9616
Dansk Ungdomssekretariat:
Norderstr. 76, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-0, fax 14408-222
E-post: kontoret@sdu.de · Internet: www.sdu.de
Forretningsfører: Horst Schneider

Sydslesvigs Museumsforening

Formand: René Rasmussen,
Nygade 36, 6270 Tønder,
tlf. 73 72 00 06. E-post: pugeldal9@mail.dk

Sydslesvigs Pressetjeneste

Norderstrasse 76, D-24939 Flensburg, eller
Postfach 2664, D-24916 Flensburg,
tlf. 0461/14408-120+122, fax 0461/14408-131
E-post: spt@syfo.de. Internet: www.syfo.de
Pressesekretær: Bernd Engelbrecht

Sydslesvigs Selvhjælp SSH

Formand: Anne Kathrine Terp, Mansteinstr. 9,
D-24837 Schleswig, tlf. 0461/32566

Sydslesvigs Skakkreds

Formand: Egmont Herforth, Teichstr. 46,
D24937 Flensburg, tlf. 0461/181972

Sydslesvigs Vælgerforening (SSW)

Landsformand: Flemming Meyer,
Handewitt Busch 10, D-24983 Handewitt,
tlf. 04608/6572

Landssekretariat: Schiffbrücke 42,
D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-310, fax 0461/14408-313

E-post: info@ssw-landesverband.de
Internet: www.ssw-landesverband.de

Landssekretær: Dieter Lenz

SSW-Landdagsfraktionen i Flensburg:

Norderstr. 74, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-300, fax 0461/14408-305

SSW-Landdagsfraktionen i Kiel:

Schleswig-Holsteinischer Landtag, Düstern-
brooker Weg 70, D-24105 Kiel,
tlf. 0431/988-1380 eller 0431/988-1381,
fax 0431/988-1382

Landdagsmedlemmer: Anke Spoorendonk,

Achter de Möhl 35, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/73187, fax 0461/75398

Lars Harms, Mühlenfenne 40,
D-25840 Koldenbüttel, tlf. 04881/381

Sydslesvigske Folkedansere Flensburg

Formand: Inge-Marie Christensen, Rudekamp 36,
D-24960 Glücksburg, tlf. 04631/2800

Sønderjysk Arbejdsforening (SAF)

Formand: Rüdiger Schulze, Herwarthstrasse 6,
D-24159 Kiel, tlf./fax 0431/361945
E-post: ruediger.f.m.schulze@t-online.de

Torsdagskoret

Formand: Kirsten Anthonisen,
Westerstr. 30B, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/74102, fax 74103
E-post: kirsten-anthonisen@foni.net

»Tydal« Spejdgård

D-24852 Eggebek,
tlf. 04609/91030, fax 04609/494
Bestyrer: Helmuth Werth

Ungdomskollegiet

Marienhölungsweg 66, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/52444, fax 0461/5002795
Forstander: Uwe Becher

Union-Bank A/S

Grosse Strasse 2, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/8414-0, fax 0461/8414-290
Süderstrasse 89, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/700320, fax 0461/7003232
Schleswiger Str. 85, D-24941 Flensburg,
tlf. 0461/902100, fax 0461/9021010
Direktion: Volker Andersen, Frank Baasch
tlf. 0461-14408-600, fax 14408-603

Dansk Voksenundervisning i Sydslesvig

Formand: Erik Jensen, Marienallee 10,
D-24939 Flensburg, tlf. 0461-9093257
Sekretær: Signe Andersen, Osterwung 5,
D-25856 Hattstedt, tlf./fax 04846/63948
E-post: signe_andersen@skoleforeningen.de
Internet: www.voksenundervisning.de

Æ' Amatører

v/Lone Krogh, Rapsbogen 2,
D-24941 Flensburg, tlf. 0461/8400933

Musik, teater og kunst

Sønderjyllands Symfoniorkester

Musikhuset, Skovvej 16,
6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 61 61, fax 74 42 61 06
E-post: info@sdjsymfoni.dk
Internet: www.sdjsymfoni.dk
Repræsentantskab:
Formand: Amtsrådsmedlem
Anna Margrethe Ikast
Bestyrelse:
Formand: Amtsrådsmedlem
Anna Margrethe Ikast
Orkesterchef:
Henrik Wenzel Andreassen

Der eksisterer mange private ensembler i Sønderjyllands Symfoniorkester, og man kan rette henvendelse til ensemblerne på nedenstående telefonnumre:

Den Danske Harpeduo

Benedikte Johansen, Torill Hald-Nielsen
Henv. tlf. 74 43 20 67

Fløjte og Harpeduo

Thomas Jensen, Benedikte Johansen
Henv. tlf. 74 40 75 18

Wiener Ensemblet

Atli Sigfusson, Eliane Karecki,
Jan Åkerlind, Finn Sigfusson
Henv. tlf. 74 42 42 52 og 74 41 62 22

Duo Virtuoso

Cello og kontrabas:
Anna Kristina Hindø, Jesper Hindø
Henv. tlf. 74 43 12 13

Symphonic Brass

Sønderjyllands Symfoniorkesters
Messingkvintet
Henv. John Frederiksen,
tlf. 74 43 74 37

2 Trompeter og Orgel

John Frederiksen, Bo Fuglsang, Helge Granum
Henv. tlf. 74 42 94 23

Strygetrio/kvartet

Lars Rimer, Johan Korsfeldt,
Henrik Steensgaard, Alexandru Radu
Henv. tlf. 74 42 93 55

Two Gents

Mogens Eskildsen,
Flemming Neergaard Pedersen
Henv. tlf. 74 43 37 13

Dream Band (selskabsmusik)

Henv. Jesper Hindø, tlf. 74 43 12 13/22 23 63 34

Trio Tre Træ

Bettina Zielke, fløjte,
Susanne Cornelius, klarinet,
Karen Andersen, fagot
Henv. Susanne Cornelius, tlf. 74 43 43 00

Plankeværks Ekvilibristerne

(vibrafon og marimba)
Henrik Thrane, Henrik Cornelius
Henv. 74 43 43 37

Slagkraft

(dynamisk underholdning på et hav af slagtøj)
Henrik Cornelius, Henrik Termansen,
Henrik Thrane, Bo Valbjørn
Henv. tlf. 74 43 43 37

Madsens Partyband

Henv. Lars Kristiansen, tlf. 74 40 36 94

Sønderjysk Amatørsymfoniorkester (SASO)

Claus Münchow,
Bjerggade 1, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 34 57
E-post: formanden@saso-sms.dk
Internet: www.saso-sms.dk

Slesvigske Musikkorps

Haderslev Kaserne, Postboks 1059
Louisevej 2A, 6100 Haderslev,
tlf. 74 22 47 15, fax 74 22 47 18

E-post: slmuk@mail.tele.dk
 Internet: www.slesvigskemusikorps.dk

Haderslev Musikforening af 1987

Formand: Gitte Hørup,
 Rolighedsvej 20, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 53 41 18

Midtlandets Musik- og Teaterforening

Karin Toft, Høllevang 51, 6520 Toftlund,
 tlf. 74 83 15 49 / 20 15 68 38

Nordschleswigsche Musikvereinigung

Marion Petersen, Arnkilgade 3,
 6400 Sønderborg, tlf. 74 48 70 74
 Musikkonsulent Peter von der Osten,
 Dyrhave 37, 6200 Aabenraa,
 tlf. 74 62 72 79, fax 74 62 24 47
 E-post: musikvereinigung@mail.dk
 Internet: www.musikvereinigung.dk

Sønderborg Musikforening

Sus Beckedorf,
 Rendbjergvej 21, 6320 Egersund,
 tlf./fax 74 44 04 23
 Internet: www.soenderborgmusikforening.dk

Tønderegnens Musikforening

Max Kjær Nielsen,
 Markgade 14, 6270 Tønder,
 tlf. 74 72 45 61

Aabenraa Kunst- og Musikforening

Mogens Mølskov,
 Hipholm 2, Varnæs, 6200 Aabenraa
 tlf. 74 68 08 44

Sønderjydsk Teaterforening

Formand: Palle Gulbrandsen,
 Værftvej 15, 6270 Tønder,
 tlf. 74 72 53 80
 Sekretær: Peter Aldershaab,
 Nørregade 38, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 52 27 34

Dansk Amatør Teater Samvirke

Landsformand: Lisbet Lautrup Knudsen,
 Marselis Boulevard 28, 8, 8000 Århus C

Generalsekretær: Kristian Hald Jensen
 Redaktør af »Rampelyset«: Bent Jacobsen
 Landssekretariat:

Nygade 15, 6300 Gråsten,
 tlf. 74 65 11 03, fax 74 65 20 93

E-post: dats@dats.dk
 Internet: http://www.dats.dk

Teaterforlaget DRAMA:

Nygade 15, 6300 Gråsten,
 tlf. 74 65 11 41, fax 74 65 20 93

Internet: www.drama.dk

Sønderjydsk Forsøgsscene

Formand: Dorte Uth Brodersen,
 Ørslevvej 14, Ll. Hellevad, 6230 Rødekro,
 tlf. 74 66 98 80

Sekretær: Kirsan Løbner,
 Ved Dammen 14, 6240 Løgumkloster,
 tlf. 74 74 42 77

Forsøgsscenen, Haderslev

Formand: Leif Pedersen,
 Allégade 14, 3.th., 6100 Haderslev,
 tlf. 21 78 29 80

Det lille Teater, Gråsten

Formand: Ole Gaul Nilum,
 Smedebakken 2, Adsøl, 6300 Gråsten,
 tlf. 74 65 37 67

Internet: www.lilleteater.dk

Det lille Teater, Aabenraa

Formand: Lise Bekker,
 Toften 29, 6200 Aabenraa, tlf. 74 63 03 63
 E-post: detlilleteater@mail.dk
 Internet: www.detlilleteater.com

Amatørteaterforeningen Stjernen

Formand: Per Mølgaard,
 Digevej 9, Brøns, 6780 Skærbæk,
 tlf. 74 75 36 03

Teatergaleasen, Højer

Formand: Kai Kjær-Andersen,
 Strandvej 18, 6280 Højer, tlf. 74 78 92 41

Teatret Møllen

Møllepladsen 4, 6100 Haderslev

Administrator: Jakob Højgård Jørgensen,
tlf. 74 52 66 79 mellem kl. 10 og 15
E-post: post@teatretmoellen.dk
Internet: www.teatretmoellen.dk

Tønder Festival Fond

Vestergade 80, Postboks 113, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 46 10 - Information
tlf. 74 72 10 00 - Billetsalg

Broagerlands Kunstforening

Mona Nielsen,
Farverløkke 9, 6310 Broager,
tlf. 74 44 20 82

Christiansfeld Kunst- og Museumsforening

Formand: Ilse Søgaard,
Lysetøbervej 3, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 16 73

Haderslev Kunstforening

Formand: Kirsten Bunkenborg,
Æ Skovbryn 19, 6094 Hejls,
tlf. 74 56 62 70

Kunstforeningen Vandtårnet

Formand: Karen Christensen,
Torvegade 8, 6520 Toftlund
tlf. 74 83 23 62

Lokalhistoriske foreninger, arkiver og samlinger

Landsarkivet for Sønderjylland

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 58 58, fax 74 62 32 88,
E-post: mailbox@laa.sa.dk
Internet: www.da.dk/laa
Arkivchef: Steen Ousager

Lokalhistoriske Arkiver og Samlinger i Sønderjylland (LASS)

c/o Randi Helming,
Mejerivej 9, 6310 Broager
tlf. 74 44 18 84

Dansk Slægtsgaardsforening

Formand: Gdr. Peder Mouritsen,
Sædding Storgaard, 6830 Nørre Nebel

Haderslevkredsen:

Formand: Elise Jensen,
Højtoftegård, Gammelbyvej 40,
6100 Haderslev,
tlf. 74 56 63 16

Det sydlige Sønderjylland:

Formand: Gårdejer Chr. A Krogh,
Majbølvej 17, 6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12

Hjemmeværnsregion III's historiske udvalg

v/Mette M. Andersen,
Pilehaven 36, 6520 Toftlund,
tlf. 74 83 15 37

Slægtshistorisk Forening Sønderjylland

Formand: Nicolai Johannsen,
Kystvej 9, 6320 Egersund, tlf. 74 44 23 83
E-post: nic@egersund.dk

Esbjerg Kommune

Hviding Sognearkiv

Formand: Martin Jensen,
Højvej 5, Hviding, 6760 Ribe
tlf. 64 85 14 35
Arkiv: Egecentret, Ribevej 2b, Egebæk,
6760 Ribe.
Åbent: 1. mandag i måneden, kl. 15-17, samt
efter aftale.
Leder: Anne Lorenzen, Hviding Kirkevej 22,
6760 Ribe, tlf. 75 44 51 27

Spandet Sognearkiv

Arnumvej 9, Spandet, 6760 Ribe
Åbent: 1. mandag i måneden kl. 19-20
Leder: Jesper Olesen, Skolevænge 6a, 6760 Ribe,
tlf. 74 86 71 36, E-post: jo-mo@mail.tele.dk

Haderslev Kommune

Lokalhistorisk forening for Bevtoft og Tirslund Sogne

Formand: Søren Kjær,
Bevtoftvej 27, Tirslund, 6541 Bevtoft,
tlf. 74 83 19 76

Arkiv: Bevtoft skole,
Krügersvej 45, 6541 Bevtoft
Åbent: Mandag kl. 14.30-16.30
Leder: Anni Huusmann,
Mergellandvej 11, 6541 Bevtoft,
tlf. 74 83 19 78

Fjelstrup Lokalhistoriske Forening

Formand: Anne-Kirsten Glumsø,
Fjelstrup Nørrevej 70, 6100 Haderslev,
tlf. 74 56 62 14

Arkiv: Skolebakken 2, Fjelstrup,
6100 Haderslev
Åbent: Efter aftale med formanden

Lokalhistorisk Arkiv for Gram og Omegn

v/ Gunnar Lundgaard,
Kirkeallé 16, 6510 Gram, tlf. 74 82 21 61
Arkiv: Slotsvej 9, 6510 Gram
Åbent: Sept.-april tirsdag kl. 9-11 og 1. mandag
i måneden kl. 19.30-21.30. Juni-august, lørdag
kl. 10-11.30 samt efter aftale

Haderslev Arkiv- og Museumsforening

Formand: Svend Åge Karup,
Hiort Lorenzensvej 31, 6100 Haderslev,
tlf. 74 53 51 53
E-post: karup@privat.dk

Haderslev Slægtsforsknings Forening

Formand: Svend Aage Mikkelsen,
Hørgård 18, 2. tv., 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 15 75
E-post: svmi@post3.tele.dk
Internet:
www.home3.inet.tele.dk/svmi/haderslev.htm

Historisk Arkiv for Haderslev Kommune

Bispebroen 3, 6100 Haderslev,
tlf. 74 34 78 00
E-post: arkiv@haderslev.dk
Internet: www.historiskarkiv.dk
Åbent: Mandag-torsdag kl. 10-16,

1. sept.-31. marts torsdag tillige kl. 16-18
Kontortider: Mandag-torsdag kl. 9-16,
fredag kl. 9-14
Leder: Bent Vedsted Rønne

Halk-Hejsager Lokalhistoriske Forening

Formand: Erik Snitkjær,
Brunbjerg 94, 6100 Haderslev, tlf. 74 57 11 86
Arkiv: Halk skole, Hejsagervej, 6100 Haderslev
Leder: Harald Schytt, Langgyde 5,
6100 Haderslev

Hoptrup sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Jens M. Knudsen, "Kalmargård",
Nørbygårdvej 40, Marstrup, 6100 Haderslev,
tlf. 74 57 51 65
Arkiv: Hoptrup Hovedgade 62, 6100 Haderslev
Åbent: Torsdag kl. 14-16 (ikke i skoleferier)
og efter aftale
Leder: Christian Benkjær, Hoptrup Hovedgade
76, Hoptrup, 6100 Haderslev, tlf. 74 57 50 04

Højrup Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Andreas Petersen,
Kastrupvej 27, 6510 Gram, tlf. 74 82 63 74
Arkiv: Kongevej 248, Tiset, 6510 Gram
Åbent: I lige uger torsdag kl. 19.30-22
samt efter aftale
Leder: Agnes Trans, Kastrupvej 12, Arnum,
6510 Gram, tlf. 74 82 64 31

Lokalhistorisk Forening for Jegerup sogn

Formand: Mathias Nørgaard, Haderslevvej 2,
6500 Vojens, tlf. 74 50 61 84
Arkiv: Jegerup skole, Bygaden 16, Jegerup,
6500 Vojens
Åbent: 1. mandag i måneden kl. 19-21
Leder: Kaj Sandholdt, Kærager 8, Jegerup.
6500 Vojens, tlf. 74 54 29 80

Moltrup-Bjerning

Lokalhistoriske Forening

Formand: Karin Bonde,
Bramdrup Lillefort 5, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 23 98
Arkiv: Bramdrup Vestergade 7, 6100 Haderslev
Åbent: Efter aftale
Leder: Karin Bonde

Passer din bank ordentligt på din økonomi?

Lad os se på din privatøkonomi med friske øjne.

En ny bank kan måske give din økonomi det lille løft i hverdagen, der giver større overblik og overskud. Du er til enhver tid velkommen til at komme ind til os og få en aftale om et uforpligtende ØkonomiEftersyn. Du kan også blive klogere på www.al-bank.dk.

 Arbejdernes Landsbank

Gravene 3, 6100 Haderslev. Tlf. 38 48 30 86. · Nordborgvej 24, 6430 Nordborg. Tlf. 38 48 30 54.
Jernbanegade 7, 6400 Sønderborg. Tlf. 38 48 30 97 · Vestergade 35, 6500 Vojens. Tlf. 38 48 30 62
H.P. Hanssens Gade 12, 6200 Aabenraa. Tlf. 38 48 30 53.

**Lokalhistorisk Forening
for Oksenvad Sogn og Omegn**

Formand: Ernst K. Svennesen, Vadstedvej 10,
Oksenvad, 6560 Sommersted, tlf. 74 50 43 05
E-post: eksvennesen@dbmail.dk

Arkiv: Øster Lindetvej 5, Oksenvad,
6560 Sommersted

Åbent: Efter aftale og 1. mandag i hver måned,
kl. 19-21.30

Leder: Ernst K. Svennesen

Starup sogns lokalhistoriske Arkivforening

Formand: Karl Erik Olesen, Starup Kirkevej 25,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 54 20

Arkiv: Starup skole, Starup Skolevej,
6100 Haderslev

Åbent: Medio september – ultimo april
hver anden torsdag (lige uger) kl. 19.30
efter aftale

Leder: N. P. Bladt, Bjørnøvej 3, Starup,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 41 95

Tiset Lokalhistoriske Forening

Formand: Niels Schmidt,
Gammel Kirkevej 3, Tiset, 6510 Gram,
tlf. 74 82 12 68

Arkiv: Kongevej 248, Tiset, 6510 Gram

Åbent: Tirsdag i ulige uger kl. 14-17 og 19-
20.30 samt efter aftale

Leder: Niels Schmidt

Vilstrup Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Peter Jessen,
Nørre Vilstrup Bygade 12, Nørre Vilstrup,
6100 Haderslev, tlf. 74 58 21 48

E-post: jessen.fam@mail.dk

Arkiv: Bispen, Bispebroen 3, 6100 Haderslev

Åbent: Efter aftale

Leder: Orla Iver Madsen,
Skovbrynet 15, 6100 Haderslev, tlf. 74 52 15 14
E-post: oim@get2net.dk

Lokalhistorisk Forening for Vojens Området

Formand: Preben F. Nørup, Kædevænget 1,
6500 Vojens, tlf. 74 54 16 02

E-post: noerup@privat.dk

Arkiv: Møllerens Hus, Tørning Mølle,
Tørningvej 7, Hammelev, 6500 Vojens,

tlf. 74 50 70 31

Åbent: Tirsdag kl. 19-21, torsdag kl. 14-16
og efter aftale

Leder: Agnes Svendsen, Jernhytvej 21,
6500 Vojens, tlf. 74 54 19 41

E-post: agnes_svendsen@mail.tele.dk

Lokalhistorisk Forening for Vonsbæk Sogn

Formand: Holger Eskildsen,

Kildager 30, Bæk, 6100 Haderslev,
tlf. 74 57 91 10. E-post: he@haderslev.dk

Arkiv: Vonsbæk skole, Vonsbækvej 88,
6100 Haderslev

Åbent: Tirsdag kl. 15.30-17 samt efter aftale

Kolding Kommune

Christiansfeld lokalhistoriske forening

Formand: N. P. Wiborg,

Bojskov Byvej 25, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 35 07

Arkiv: Nørregade 1, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 25 98. Åbent: Fredag kl. 14-16

Leder: Jytte Ludvigsen,

Frederiksdalparken 23, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 24 73

Lokalhistorisk Forening og

Arkiv for Hejls-Hejlsminde

Formand: Gunnar M. Krag,

Trappendalvej 29, 6094 Hejls, tlf. 75 57 47 54
E-post: hejlsarkiv@hejlsnet.dk

Internet: www.lokalarkiver/hejlsarkivet.dk

Arkiv: Hejls Landevej 57, 6094 Hejls

Åbent: Hver onsdag kl. 15.30-17.30, dog 1.
onsdag i måneden kl. 19-21 hele året
undtagen i juli måned

Leder: Gunnar Krag

Vejstrup lokalhistoriske Forening og Arkiv

Formand: Johannes Larsen, Toldbakken 53,
6094 Hejls, tlf. 75 57 50 97

Arkiv: "Lærkebo", Sjølundgade 28,
6093 Sjølund

Åbent: 1. tirsdag i måneden kl. 19-21.30
og efter aftale

Leder: Jørgen Skeem, Grønninghovedvej 28,
6093 Sjølund, tlf. 75 57 46 53

Sønderborg Kommune

Lokalhistorisk Arkiv

for Augustenborg Kommune

Slotsallé 10, 6440 Augustenborg
tlf. 74 47 18 08

Formand: Paul Hartmann,
Vibevej 10, 6440 Augustenborg
tlf. 74 47 10 50

Åbent: Onsdag kl. 9-12 og 16-18
Arkivleder: Inga Petersen

Lokalhistorisk Forening for Broagerland

Formand: Christian Frederiksen,
Klør-Fire 20, 6310 Broager, tlf. 74 44 29 23

Broagerlands Lokalarkiv:
Storegade 33, 6310 Broager,
tlf. 74 44 93 51

Åbent: Tirsdag kl. 15-17 og efter aftale
Leder: Randi Helming, Mejerivej 9,
6310 Broager, tlf. 74 44 18 84

**Lokalhistorisk Forening
for Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg**

Formand: Knud Erik Sørensen,
Skovbrynet 38, 6400 Sønderborg

Lokalhistorisk Arkiv

for Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg

Formand: Kai Viggo Jørgensen,
H. P. Hanssensvej 2, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 61 19

Arkivafdeling: Asylvej 1, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 43 27 10

Åbent: Mandag kl. 9-12, onsdag kl. 15-17
Leder: H. C. Carstensen,
Sundquistgade 7, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 52 75

Arkivafdeling: Torvet 2, Ulkebøl,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 93 66
Åbent: Tirsdag kl. 10-12, onsdag kl. 19.30-21
og efter aftale
Leder: Sophie Rasmussen, Kløverholm 14,
Hørup, 6470 Sydals, tlf. 74 40 48 63

Egen Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Peter Petersen, Møllevej 6,
6430 Nordborg, tlf. 74 45 82 36
Arkiv: Præstevænget 3E, Guderup,

6430 Nordborg, tlf. 74 45 93 01

Åbent: Torsdag kl. 16-18 og efter aftale
Leder: Peter Petersen

Historisk Forening for Gråsten By og Egn

Formand: Bodil Gregersen,
Klokkevej 2, Rinkenæs, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 31 81

Lokalhistorisk Arkiv for Graasten By og Egn

Ahlmannsparken, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 13 75
E-post: post@graastenarkiv.dk
Åbent: Mandag kl. 14-16, torsdag kl. 16-18 og
efter aftale

Leder: Else Egholm, Toldbodgade 6, st. tv.,
6300 Gråsten, tlf. 74 65 12 43

Lokalhistorisk Forening for Hørup sogn

Formand: Chresten A. Krogh,
Majbølvej 17, 6470 Sydals, tlf. 74 41 53 12
Arkiv: Hørup Centralskole, Vestervej 42,
Kirkehørup, 6470 Sydals

Åbent: Hver mandag eftermiddag i vinterhalv-
året og efter aftale med arkivlederen
Anna Kirstine Nielsen, Mjanghaiøj 11,
6470 Sydals, tlf. 74 41 52 65

Lokalhistorisk forening for Kegnæs sogn

Formand: Marie Mogensen, Vesterkobbel 13,
Kegnæs, 6470 Sydals, tlf. 74 40 53 14
Arkiv: Kegnæs skole, Østerbyvej 11,
Kegnæs, 6470 Sydals

Åbent: 1. mandag i månederne apr. - sept.
kl. 18-19.30, hver mandag i månederne
okt. - marts kl. 18-19.30 og efter aftale
Leder: Anna Hansen, Storetoft 25, Kegnæs,
6470 Sydals, tlf. 74 40 51 85

Lysabild Sognehistoriske Forening

Formand: Jørn Lind, "Lindegården",
Lysabildgade 44, 6470 Sydals
tlf. 74 40 45 14

Arkiv: Lysabild skole, østfløjen,
Lysabildgade 2, Lysabild
Åbent: 1. torsdag i hver måned kl. 18-20 og
efter aftale med arkivlederen: Bent Bonefeld,
Mommarmarkvej 368, Mommarmark, 6470 Sydals,
tlf. 74 40 77 82

Lokalhistorisk Forening for Nordborg Området

Formand: Nis Heesgaard Hoff,
Valmuevej 14, Havnbjerg, 6430 Nordborg,
tlf. 74 49 09 65. Arkiv: Løjtetoft 32,
6430 Nordborg, tlf. 74 45 08 29
Åbent: Mandag kl. 10-17,
tirsdag og torsdag kl. 10-12

Selskabet for Nydamforskning

Formand: Vincent Jessen, Peberbjerg,
Skovbyvej 14, 6470 Sydals, tlf. 74 41 57 47
Arkiv: Truenbrovej 21A, Avnbøl,
6400 Sønderborg
Åbent: Efter aftale
Leder: Heddy Franke, Jomfrusti 11,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 63 82
Udstilling: Nydamhuset, Nydamvej 41,
Øster Sottrup, 6400 Sønderborg

Oksbøl Sogns Lokalhistoriske Arkiv

v/ Henning Wriberg, Apotekerhaven 1, 1. tv.,
6430 Nordborg, tlf. 74 45 13 49

Historisk Forening for Sundeved

Formand: Carl Peter Møller, Guldtoft 4, Avnbøl,
6400 Sønderborg, tlf. 74 46 14 40
Arkiv: Truenbrovej 21 A, Avnbøl,
6400 Sønderborg, tlf. 74 46 61 05
Åbent: Mandag kl. 9-11, onsdag kl. 15-17
eller efter aftale. Juli og august lukket
Leder: Marie Hansen, Eckersbergvej 18, Blans,
6400 Sønderborg, tlf. 74 46 14 70

Tandslet Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Kaj Jessen, Tandsbusk 39, Tandslet,
6470 Sydals, tlf. 74 40 77 49
Arkiv: Tandslet skole, Ertebjergvej 2,
6470 Sydals. Åbent: Torsdag kl. 19-21,
2. torsdag i hver måned kl. 14-21
(lukket i skoleferien)
Leder: Sven Iversen, Østkystvej 117, Ertebjerg,
6470 Sydals, tlf. 74 40 77 85

Tønder Kommune

Lokalhistoriske Forening for Agerskov Sogn

Formand: I. C. C. Paulsen,
Galstedvej 36, 6541 Bevtoft,

tlf. 74 51 93 93

Arkiv: Præstegårdsvej 9, 6534 Agerskov
Åbent: Tirsdag kl. 15-17 samt efter aftale
(lukket i juni, juli og august)
Leder: Birthe Tygesen, tlf. 74 83 31 91

Lokalhistorisk Arkiv for Arrild Sogn

Formand: Inger Rahbek Andersen,
Roostvej 3, Roost, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 43 84
Arkiv: Skærbækvej 16, Arrild, 6520 Toftlund
Åbent: Efter aftale
Leder: Inger Rahbek Andersen

Branderup-Rurup Lokalhistoriske Forening

Formand: Flemming Petersen,
Engdraget 1, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 53 44
Arkiv: Friskjærvej 4a, 6535 Branderup
Åbent: Efter aftale
Leder: Tage Willadsen, Branderup Mark 7,
6535 Branderup, tlf. 74 83 51 37

Historisk Forening i Bredebro

Kontaktperson: Ulla Jouttijärvi,
Stationsvej 3, 6261 Bredebro,
tlf. 74 71 04 02

Lokalhistorisk Arkiv i Bredebro

Arkivets adresse: Langagervej 64 (hallen),
6261 Bredebro
Åbent: Tirsdag kl. 13.30-16.30 eller efter aftale
Juli og aug. kun efter aftale
Arkivleder: Ulla Jouttijärvi, tlf. 74 71 04 02
E-post: lokalarkiv@msn.com

7 HOVEDFAG 30 SIDEFAG
STUDERENDE FRA 10 LANDE
STUDIEFORBEREDENDE HØJSKOLE

LØGUMKLOSTER HØJSKOLE

6240 Løgumkloster · Tlf: 74 74 40 40 · www.lkhjskole.dk · info@lkhjskole.dk

Historisk Samfund i Brøns

v/ Godfred Degn,
Astrupvej 68, 6780 Skærbæk

Højeregnens Lokalhistoriske Arkiv

Møllegade 12, 6280 Højer
Åbent: Mandag kl. 14.30-17 og efter aftale
Brevadresse: Lis Hindrichsen,
Uldgade 6, 6270 Tønder, tlf. 73 78 20 45
E-post: lishindrichsen@mail.dk

Højeregnens Lokalhistoriske Forening

Formand: Svend Kristiansen,
Østerbyvej 32, 6280 Højer, tlf. 74 78 32 15
E-post: sv.kristiansen@mail.tele.dk

**Historisk forening
for Løgumkloster Kommune**

Formand: Vagn Lauritzen,
Ved Dammen 56,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 43 03
Arkiv: Mellemgade 4 st., 6240 Løgumkloster
Åbent: Mandage kl. 19.30-21,
lørdage kl. 10-12 samt efter aftale
Leder: Frede Gotthardsen,
Ringgade 15, 6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 42 04

Rejsby-arkivet

Formand: Niels L. Petersen, Hovedvejen 33,
Kærbølling, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 33 64

Rømø lokalhistoriske Forening

Formand: Rosa Schmidt,
Ternevej 11, Havneby, 6792 Rømø,
tlf. 74 75 52 10
Arkivleder: Magnus Buch, Klitvejen 31,
6792 Rømø, tlf. 74 75 50 44
E-post: mbh@post.tdcadsl.dk

Historisk Forening for Skærbæk og Omegn

Formand: H. E. Sørensen, Melbyvej 27,
6780 Skærbæk, tlf. 74 75 17 04

Lokalhistorisk Arkiv for Skærbæk og omegn,

Storegade 51, indgang B, 6780 Skærbæk
Formand: H.E. Sørensen
Leder: Bodil Bjerre, Tøndervej 13,
6780 Skærbæk, tlf. 74 75 14 10

Toftlund Lokalhistoriske Forening

Formand: Anne-Grethe Petersen,
Mariavænget 29, 6520 Toftlund,
tlf. 74 83 22 34
Arkiv: Søndergade 56, 6520 Toftlund
Åbent: mandag kl 16-18 eller efter aftale

**Lokalhistorisk Forening
for Gl. - Tønder Kommune**

Formand: Kaj Elkjær Larsen,
Grev Schacksvej 3, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 20 20
Arkiv: Biblioteket,
Richtsensgade 10, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 33 26
Åbent: Tirsdag kl. 13-18, onsdag-torsdag
kl. 13-17 og efter aftale (lukket i juli)
Leder: Birgitte Thomsen

*Vejen Kommune***Brændstrup Hjemstavnsforening**

Formand: Ruth Jepsen,
Bremvej 4, Brændstrup,
6630 Rødding,
tlf. 74 82 16 82
Arkiv: Brændstrup Hjemstavnsforening,
Brændstrup Røddingvej 5A, 6630 Rødding
Åbent: Efter aftale
Leder: Ruth Jepsen

Hjerting sogns historiske udvalg

Formand: Deth Block Jacobsen,
Trøksvej 1, Hjerting, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 13 63
Åbent: Efter aftale

Hygum lokalhistoriske Forening

Formand: Peter Fredslund,
Herredsfogedvej 13, Sdr. Hygum,
6630 Rødding, tlf. 74 84 53 05
Arkiv: Ribevej 61, Hygum,
6630 Rødding
Åbent:
Hver tirsdag 1. okt. – 30. april kl. 14-16
Leder: Frederik Olesen,
Grammingtoften 11, Sdr. Hygum,
6630 Rødding, tlf. 74 84 51 75

Lokalhistorisk forening for Jels sogn

Formand: Margit Falkenberg Ottosen,
 Jelsvej 39, Grønnebæk, 6630 Rødding,
 tlf. 74 55 22 45
 Arkiv: Jels Torvet 2, Jels, 6630 Rødding
 Åbent: Efter aftale
 Leder: Niels Clausen,
 Jels Toftevej 6, 6630 Rødding,
 tlf. 74 55 30 50

Lintrup Sogns lokalhistoriske udvalg

v/ Mogens Lorentzen,
 Grænsevej 1, Foldingbro, 6660 Lintrup,
 tlf. 74 85 53 45
 Arkiv: Lintrup skole, Kirkepladsen 1,
 6660 Lintrup
 Åbent: 1. og 3. tirsdag i måneden kl. 16-18
 og efter aftale
 Leder: Mogens Lorentzen

Rødding lokalhistoriske Arkiv

Søndergyden 15, 6630 Rødding,
 tlf. 73 84 54 34
 Åbent: Tirsdag kl. 9-12 og torsdag kl. 14.30-17
 og efter aftale
 Leder: Hans Carlo Jensen

Skodborg Hjemstavnsforening

Formand: Kirsten Fynbo,
 Rugtoften 43, Skodborg, 6630 Rødding,
 tlf. 74 84 81 48
 Arkiv: Vestergade 3, Skodborg,
 6630 Rødding, tlf. 74 85 01 04
 Åbent: Mandag kl 16-18.30, onsdag kl. 9.30-12
 og efter aftale
 Leder: Kristian Jørgensen, Engvej 21A,
 Skodborg, 6630 Rødding,
 tlf. 74 84 81 11
 E-post: skodborg-hjemstavnsarkiv@mail.tele.dk

Skrave Hjemstavnsforening

Formand: Peder Dall Jørgensen,
 Københovedvej 26, 6630 Rødding,
 tlf. 74 84 72 05
 Arkiv: Skrave skole
 Åbent: Sept. – maj onsdag kl. 14.30-16.30
 eller efter aftale

Lokalhistorisk Forening for Øster Lindet Sogn

Formand: Kaj Morten Frandsen,
 Villavej 13, Ø. Lindet, 6630 Rødding,
 tlf. 74 84 61 06
 Arkiv: Stadionvej 5, Øster Lindet,
 6630 Rødding
 Åbent: 1. torsdag i måneden kl. 14-17 og
 efter aftale
 Leder: Jacob Holst, Terpvej 57, Ø. Lindet,
 6630 Rødding, tlf. 74 84 64 20

Aabenraa Kommune

Bov lokalarkiv

Bov Bibliotek, Bovvej 4, 6330 Padborg,
 tlf. 73 67 89 89, fax 74 67 34 88
 E-post: hav@aabenraa.dk
 Åbent: Mandag-fredag i bibliotekets
 åbningstider

Historisk Sogneforening for Bovrup og Varnæs

Formand: Anne Marie Jensen, Stenagervej 1B,
 Bovrup, 6200 Aabenraa, tlf. 74 68 03 17
 Arkiv: Bovrup Aktivcenter, Bytoften 13,
 Bovrup, 6200 Aabenraa
 Åbent: Efter aftale
 Leder: Knud Krog,
 Blansvej 28, Bovrup, 6200 Aabenraa,
 tlf. 74 68 00 37

Ensted sogns lokalhistoriske forening

Formand: Niels H. Rossen,
 Sdr. Hostrup Bygade 64, 6200 Aabenraa
 Arkiv: Dybkærvej 2, Stubbæk, 6200 Aabenraa
 Åbent: Torsdag kl. 14-16 og efter aftale
 Leder: Frederik Daabeck, Ågade 12, Kliplevej,
 6200 Aabenraa, tlf. 74 68 81 25

Historisk Forening for Felsted Sogn

Formand: Andreas Asmussen,
 Kirkevej 2, Felsted, 6200 Aabenraa,
 tlf. 74 68 53 30 og 40 10 51 23
 Arkiv: "Patsches Hus", Præstegårdsvej 4,
 Felsted, 6200 Aabenraa
 Åbent: Onsdag kl. 15-17 (ikke i skoleferier)
 eller efter aftale
 Leder: Ellen Jensen,

>

Gråstenvej 16, Felsted, 6200 Aabenraa
tlf. 74 68 50 02

Lokalhistorisk Forening for Kliplev Sogn

Formand: Jørgen Hansen,
Lillegade 3, Kliplev, 6200 Aabenraa
tlf. 74 68 76 28

Arkiv: "Straagaards Smedie", Skolegade 4,
Kliplev, 6200 Aabenraa
Åbent: 1. juni - 1. oktober: Tirsdag og fredag
kl. 15-17 og efter aftale
Leder: Jørgen Hansen

Løjt lokalhistoriske Forening

Formand: Erling Madsen, Dybvighoved Møl-
levej 1, 6200 Aabenraa, tlf. 74 61 78 04
Foreningens billedarkiv er åbent efter aftale med
formanden.

Arkiv og lokalmuseum: Rundemølle
Henv. Erling Madsen, tlf. 74 61 78 04 eller
Jacob Holdt, tlf. 74 61 77 90

Lokalhistorisk Forening for Rødekro Kommune

Formand: Ellen Jensen, Stationsvej 36,
Hovslund, 6230 Rødekro, tlf. 74 66 44 04
Arkiv: Borgerhuset, Østergade 40C,
6230 Rødekro

Åbent: Hver mandag kl. 15-17 og efter aftale
Leder: Ingrid Nissen, Overtoften 4, Genner,
6230 Rødekro, tlf. 74 69 85 50

Lokalhistorisk Arkiv for Tinglev Kommune

Tinglev Midt 2, 6360 Tinglev, tlf. 73 76 72 97
Åbent: Mandag-torsdag kl. 12-18, fredag og
lørdag kl. 10-13 (lørdag kun 1. sept.-30. april)
Leder: Hanne Iversen

Lokalhistorisk Forening for Tinglev Kommune

Formand: Bent Pawlowski,
Nørreagervej 2, 6360 Tinglev
tlf. 74 64 45 51

Historisk Forening for Vis Herred

v/ J. Lorens Wortmann,
Vestergade 33, Frøslev, 6330 Padborg

Aabenraa Byhistoriske Forening

Formand: Carlo Daus-Petersen, Kaholt 12,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 23 17

Biblioteker

Haderslev Kommune

Haderslev Bibliotekerne Gram afdeling

Østergade 10, 6510 Gram
tlf. 74 34 77 40, fax 74 34 77 34
E-post: grambib@haderslev.dk

Haderslev afdeling

Bispebroen 3, 6100 Haderslev
tlf. 74 34 77 77, fax 74 34 77 70
E-post: haderslevbib@haderslev.dk

Vojens afdeling

Rådhuscentret 5, 6500 Vojens
tlf. 74 34 77 00, fax 74 34 77 10
E-post: vojensbib@haderslev.dk
Fælles internet: www.haderslevbibliotekerne.dk

Kolding Kommune

Christiansfeld Bibliotek

Nørregade 12, 6070 Christiansfeld
tlf. 74 56 18 37, fax 74 56 11 49

Sønderborg Kommune

Gråsten Bibliotek

6300 Gråsten, tlf. 88 72 60 02, fax 74 65 03 95
E-post: biblioteket@sonderborg.dk
Internet: www.biblioteket.sonderborg.dk

Biblioteket

Kongevej 19, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 26 31, fax 74 43 09 18
E-post: biblioteket@sonderborg.dk
Internet: www.biblioteket.sonderborg.dk

Tønder Kommune

Bredebro Bibliotek

Langagervej 64, 6261 Bredebro, tlf. 74 92 98 15
E-post: biblioteket@toender.dk
Internet: www.tbib.dk

Højer Bibliotek

Digeskolen, Nørrevej 80, 6280 Højer,
tlf. 74 78 26 86
Internet: www.tbib.dk

Løgumkloster Bibliotek

Storegade 16, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 30 42, fax 74 74 30 57
E-post: bibliotek@loegumkloster.dk
Internet: www.tbib.dk

Skærbæk Bibliotek

Jernbanegade 2,
6780 Skærbæk, tlf. 74 92 98 13
E-post: biblioteket@6780.dk
Internet: www.tbib.dk

Toftlund Bibliotek

Toldbodgade 8, 6520 Toftlund, tlf. 74 92 98 09

Tønder Bibliotek

Richtsensgade 10, 6270 Tønder,
tlf. 74 92 98 40, fax 74 72 33 21
E-post: biblioteket@toender.dk
Internet: www.tbib.dk

Vejen Kommune

Rødding Bibliotek

Søndergyden 15,
6630 Rødding, tlf. 73 84 54 44
E-post: roedbib@vejenkom.dk
Internet: www.vejbib.dk
Afdelingen i Jels
Søndergade 25, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 23 96

Aabenraa Kommune

Aabenraa Bibliotek

Haderslevvej 3, 6200 Aabenraa
tlf. 73 76 80 80, fax 74 62 14 80

Bov Bibliotek

Bovvej 4, 6330 Padborg,
tlf. 73 76 80 90, fax 74 67 34 88

Felsted Bibliotek

Gråstenvej 1, Felsted, 6200 Aabenraa
tlf. 73 76 78 24

Rødekro Bibliotek

Vestergade 20, 6230 Rødekro,
tlf. 73 76 80 40, fax 74 66 26 93

Tinglev Bibliotek og Turistinformation

Tinglev Midt, 6360 Tinglev,
tlf. 73 76 72 98

Følles e-post: aabenraabib@aabenraa.dk
Fælles internet: www.aabenraabib.dk

Tyske biblioteker

Aabenraa

Deutsche Zentralbücherei Apenrade,
Vestergade 30, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 11 58, fax 73 62 07 36
E-post: zentral@buecherei.dk
Internet: www.buecherei.dk
Åbent: Man. og tirs. kl. 10–18, ons. kl. 13–18,
tors. og fre. kl. 10–18, lør. kl. 10–13.
Desuden 2 bogbusser.

Haderslev

Deutsche Bücherei Hadersleben,
Åstrupvej 9, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 15 29, fax 74 52 15 28,
E-post: hadersleben@buecherei.dk
Internet: www.buecherei.dk
Åbent: Mandag, tirsdag og fredag
kl. 10–12 og 14–17, torsdag kl. 10–12
og 14–18, 1. lørdag i måneden kl. 10–13

Sønderborg

Deutsche Bücherei Sonderburg,
Rønhaveplads 12, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 57 65
E-post: sonderburg@buecherei.dk
Internet: www.buecherei.dk
Åbent: Mandag, tirsdag og fredag kl. 9–12.30
og 15–17, torsdag kl. 9–12.30 og 15–18,
1. lørdag i måneden kl. 10–13

Tinglev

Deutsche Bücherei Tingleff,
Hovedgaden 100, 6360 Tinglev
tlf. 74 64 35 77, fax 74 64 38 77
E-post: tingleff@buecherei.dk
Internet: www.buecherei.dk

Åbent: Mandag, tirsdag og fredag kl. 10–12
og 13.30–17, torsdag kl. 10–12 og 13.30–18,
1. lørdag i måneden kl. 10–13

Tønder

Deutsche Bücherei Tønder,
Popsengade 6, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 33 59

Åbent: Mandag, tirsdag og fredag kl. 10–12
og 13.30–17, torsdag kl. 10–12 og 13.30–18,
1. lørdag i måneden kl. 10–13

F L E N S B O R G
AVIS

Tættere på i grænselandet

Tlf. 00 49-4 61 / 50 45-0
www.flensborg-avis.de

- **Kursus & konferencecenter**
- **Festlokaler til enhver begivenhed**
- **Al slags mad ud af huset**

Husk vi leverer også SMØRREBRØD UD AF HUSET

RESTAURANT & KURSUSCENTER
FOLKEHJEM
Haderslevvej 7 6200 Aabenrød
Tel.: 74622848 Fax: 74631248
folkehjem@folkehjem.dk www.folkehjem.dk

Frie skoler

Ungdoms- og efterskoler

Efterskoleforeningen

Foreningen af Frie Ungdoms- og Efterskoler

Sekretariat: Vartov, Farvergade 27, opg. H,
1463 København K,
tlf. 33 12 86 80, fax 33 93 80 94

E-post: info@efterskole.dk

Formand: Troels Borring,
Torpegårdsvej 19, Sdr. Nærå,
5792 Årslev, tlf. 65 99 22 75

Adventure Efterskolen

Dyntvej 113, 6310 Broager, tlf. 74 44 27 62
Oprettet 1992

Forstander: Jacob Hansen

Agerskov Ungdomsskole

Vellerupvej 25, 6534 Agerskov,
tlf. 74 83 33 15, fax 74 83 39 62

E-post: info@au-ung.dk

Internet: www.agerskov-ungdomsskole.dk

Oprettet 1919 (hvilende 1930-42)

Forstander: Lars Kristensen

Deutsche Nachschule Tingleff

Grønnevej 51, 6360 Tinglev,
tlf. 74 64 48 20, fax 74 64 48 79

E-post: nachschule@tingleff.dk

Internet: www.nachschule.dk

Oprettet 1951

Forstander: Jørn Warm

Dybbøl Efterskole

Ragebølskovvej 3, 6400 Sønderborg
tlf. 74 48 70 80, fax 74 48 70 81

Oprettet 1992

Forstander: Evelyn og Erik Rosenbæk Bollerslev

Efterskolen Strand på Danebod

Færgevej 5, Fynshav,
6440 Augustenborg
tlf. 74 42 21 60

Oprettet 2001

Forstander: Birgitte Bang Schmidt

Emmerske Efterskole

Åbenråvej 14, St. Emmerske,
6270 Tønder,
tlf. 74 72 44 33

Internet: www.emmerskeefterskole.dk

Oprettet 1978

Forstanderpar: Mette og Niels Johansen

Frøsløvejrens Efterskole

Lejrvejen 85, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 66 44, fax 74 67 67 94

E-post: post@fle-skole.dk

Internet: www.fle-skole.dk

Oprettet 1996

Forstander: Bjarne Flyman

Gram Efterskole

Slotsvej 19-21, 6510 Gram,
tlf. 74 82 04 82, fax 74 82 03 94

Oprettet 1998

Forstander: Werner Sternberg

Hoptrup Efterskole

Hoptrup Hovedgade 11,
6100 Haderslev, tlf. 74 57 10 14

E-post: mail@hoptrupefterskole.dk

Oprettet 2006.

Forstander: Ken Petersen

Højer Design Efterskole

Søndergade 21, 6280 Højer,
tlf. 73 62 89 00, fax 74 78 92 25

E-post: mail@hoejerdessignefterskole.dk

Internet: www.hoejerdessignefterskole.dk

Oprettet 2007

Forstandere: Åse-Lene Madsen og
Kirsten Boyschau

Højer Ungdomsskole

Nørrevej 68, 6280 Højer,
tlf. 74 78 21 40, fax 74 33 21 49

Oprettet 1951

Forstanderpar: Lone og Palle Pors

Kongedals Efterskole

Foldingbrovej 19, Dover, 6660 Lintrup,
tlf. 74 85 53 33, fax 74 85 50 00

E-post: info@keskole.dk

Internet: www.kongedals-efterskole.dk

Oprettet 1979, Forstander: Jes Imer

Løgumkloster Efterskole

Tønder Landevej 6, 6240 Løgumkloster
tlf. 74 74 36 52

Oprettet 1951

Forstanderpar: Marianne og Ivan Jacobsen

Nordborg Slots Efterskole

6430 Nordborg, tlf. 74 45 15 28, fax 74 49 11 51

E-post: henrik.thorsted@nordborg-slot.dk

Oprettet 1922

Forstander: Henrik Skov Thorsted

Rejsby Europæiske Efterskole

Kogsvej 3, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 36 22, fax 74 75 30 04

Oprettet 1994

Forstander: Brian O. Bastiansen

Rens Ungdomsskole

Pebersmarkvej 21, Rens, 6372 Bylderup-Bov,
tlf. 74 64 83 70

Oprettet 1921

Forstander: Olav Velds

Rinkenæs Efterskole

Sejrsvej 100, Rinkenæs, 6300 Gråsten
tlf. 74 65 13 08, fax 74 65 36 08

E-post: post@rinkenaes.dk

Internet: www.rinkenaes.dk

Oprettet 1952

Forstanderpar: Lis og John Østergaard

Skamlingsbanke Ungdomsskole

Gl. Skamlingsvej 1, 6093 Sjølund, tlf. 75 57 40 26

Internet: www.skamling.dk

Oprettet 1955

Forstander: Ole-Kristian Warthoe

Sommersted Efterskole

Talind 2, 6560 Sommersted,
tlf. 73 50 40 40, fax 74 50 49 55

E-post: ses@sommerstedefterskole.dk

Internet: www.sommerstedefterskole.dk

Oprettet 1951

Forstander: Christel Aagaard

TØNDER KOMMUNE

Kommunalbestyrelsen 2006 - 2009

Venstre

Borgmester
Vagn Therkel
Pedersen
Bredebro

Ole Østvig
Nissen
Agerskov

Svend Ole
Gammelgård
Frifelt

Hans L.
Hansen
Abild

2. vice-
borgmester
Jens
Andersen
Branderup

Bente Koudal
Sørensen
Ellum

Stig Bæk
Andersen
Agerskov

Birthe Haag
Frikke
Arrild

Venstre

Christian
Christensen
Bedsted

Kirsten
Rasmussen
Rømø

Bo
Jessen
Randerup

Laurids
Rudebeck
Tønder

Johann F.
Sørensen
Øster Højst

Preben
Linnét
Daler

Kirsten
Dahlmann
Skærbæk

Jens
Møller
Løgum-
kloster

Socialdemokraterne

1. vice-
borgmester
Peter
Christensen
Højer

Johan
Kristensen
Skærbæk

Henrik
Mehlsen
Brøns

Ib
Lindegaard
Bredebro

Frede
Jensen
Toftlund

Eike
Albrechtsen
Tønder

Povl R.
Thude
Løgumgårde

Kim Printz
Ringbæk
Toftlund

Det Konservative Folkeparti

Henning
Schmidt
Skærbæk

Rudi
Jensen
Tønder

Niels
Malling
Tønder

Søren
Ebbesen
Skov
Tønder

Viggo
Stidsen
Toftlund

Bent
Paulsen
Skærbæk

Carsten
Dinsen
Andersen
Tønder

Socialistisk Folkeparti

Kristen- demokraterne

Dansk Folkeparti

Slesvigsk Parti

TØNDER KOMMUNE • Kongevej 57 • 6270 Tønder • Tlf. 74 92 92 92
E-mail: toender@toender.dk • www.toender.dk

Sundeved Ungdomsskole

Storegade 5, Bovrup, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 03 11
Internet: www.sundeved-ungdomsskole.dk
Oprettet 1957
Forstander: Bjarne Ebbesen

Sportsefterskolen SINE

Idrætsvej 23, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 49 90, fax 74 74 59 90
E-post: sine@sine.dk - Internet: www.sine.dk
Oprettet 1997
Forstander: René Jacobsen

Vojens Gymnastik- og idrætsefterskole

Ungdomsskolevej 8, 6500 Vojens,
tlf. 74 54 11 29, fax 73 20 22 09
E-post: vgie@vgie.dk
Internet: www.vgie.dk
Oprettet 1939
Forstander: Tommy Mikkelsen

Aabæk Efterskole

Jørgensgård Skovvej 101, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 50 63, fax 74 62 53 55
Oprettet 1970
Forstander: Thomas Frickmann

Højskoler

Løgumkloster Højskole

Brorsonsvej 2, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 40 40, fax 74 74 45 51
E-post: info@lkhøjskole.dk
Internet: www.lkhøjskole.dk
Oprettet 1960
Forstandere: Vita og Bent Andreassen

Rødding Højskole

Flors Allé 1, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 22 84
Oprettet 1844
Forstander: Nis Gellert

Rønshoved Højskole

Højskolevej 4, Rønshoved, 6340 Kruså,
tlf. 74 60 83 18, fax 74 60 85 46
E-post: info@ronshoved.dk

Internet: www.ronshoved.dk
Oprettet 1921
Forstanderpar: Thue og Nina Kjærhus

Idrætshøjskolen i Sønderborg

6400 Sønderborg, tlf. 74 42 18 48,
fax 73 42 17 89
E-post: admin@ihs.dk
Internet: www.ihs.dk
Oprettet 1952
Forstander: Søren Sten Brinck

Musik og Teaterhøjskolen

Herredstedgade 6-8, 6520 Toftlund,
tlf. 74 83 01 04
E-post: kontor@musikogteater.dk
Internet: www.musikogteater.dk
Oprettet 1984
Forstander: Karsten Biering Dressø

Højskolen Østersøen

Flensborgvej 48-50, 6200 Aabenraa, →
tlf. 74 62 47 00, fax 74 62 47 01
E-post: adm@hojoster.dk
Internet: www.hojoster.dk
Oprettet 1993
Forstander: Peter Buhrmann

Husholdningsskoler og håndarbejdsskoler

Kost & Tekstilskolen

Præstegårdvej 11, 6630 Rødding
tlf. 74 84 25 00, fax 74 84 25 08
E-post: mail@kostogtekstilskolen.dk
Internet: www.kostogtekstilskolen.dk
Oprettet 1981
Forstander: Jette Christensen

Kirkemusikskoler

Løgumkloster Kirkemusikskole

Vestergade 9-13, 6240 Løgumkloster

tlf. 74 74 40 70, fax 74 74 53 11

E-post: lkms@km.dk

Internet: www.kirkemusikskole.dk

eller www.locus-dei.dk

Telefontid: Mandag-torsdag kl. 8.30-12.30 samt

tirsdag, onsdag og torsdag kl. 13.30-15.30

Rektor: Peter Langberg

Horsens, Odense, Tarm, Flensborg og

Klokkenistafdeling, tlf. 74 74 40 70

Erhvervsskoler

BUSINESS COLLEGE SYD

Mommark Handelskostskole

Sønderborg Handelsskole

Mommarkvej 376, 6470 Sydals, tlf. 74 40 79 13

Sdr. Landevej 30, 6400 Sønderborg,

tlf. 73 42 55 25. Direktør: Jens Schultz

Afdelingsforstander: Karen Marie Madsen

Afdelingsforstander: Anna-Lise Foverskov

Økonomi- og administrationschef:

Bente E. Jensen

Uddannelseschef: Hanne Toft

EUC SYD

Grundtvigs Allé 88, 6400 Sønderborg

tlf. 74 12 42 42, fax 74 12 42 00

Internet: www.eucsyd.dk

Med uddannelsessteder i Aabenraa, Tønder,

Haderslev og Sønderborg

Direktør: Finn Karlsen

Gråsten Landbrugsskole

Fiskbækvej 15, 6300 Gråsten

tlf. 74 65 10 24, fax 74 65 06 24

E-post: adm@graastensl.dk

Internet: www.gl.dk

Oprettet 1924

Forstander: Peder Damgaard

IBC International Business College

– Aabenraa

Dronning Margrethesvej 6-12, 6200 Aabenraa

Dagskolen: Tlf. 72 24 16 60

Kursus Center: Tlf. 72 24 17 60

Fax 73 62 73 01

Direktør: Torben Jessen

Social- og Sundhedsskolen Syd

Postboks 120, Bjerggade 4M, 6200 Aabenraa,

tlf. 73 33 43 00, fax 73 33 43 01

E-post: sosu@sosu-syd.dk

Internet: sosu-syd.dk

Tønder Handelsskole

Martin Hammerichsvej 2, 6270 Tønder

tlf. 74 72 43 53, fax 74 72 05 84

E-post: toha@toha.dk

Internet: www.toha.dk

Gymnasier og voksen- uddannelsescentre

Gymnasier

Alssundgymnasiet Sønderborg

Grundtvigs Allé 86, 6400 Sønderborg

tlf. 74 42 05 01, fax 74 43 32 38

E-post: ags@ags.dk

Internet: www.ags.dk

Rektor: Birgitte Vedersø

Deutsches Gymnasium

für Nordschleswig

Svinget 26-28, 6200 Aabenraa,

tlf. 74 62 26 36, fax 74 62 76 60

Rektor: Ilse Friis

Haderslev Katedralskole

Christiansfeldvej 31,

6100 Haderslev,

tlf. 74 52 27 21, fax 74 53 46 27

E-post: adm@haderslev-gym.dk

Internet: www.haderslev-katedralskole.dk
 Rektor: Lars Kofoed-Jensen

Studenterkurset og

Kostskolen i Sønderjylland

Vestergade 8, 6520 Toftlund
 tlf. 74 83 20 62, fax 74 83 20 63
 Rektor: Niels Leth Sørensen

Sønderborg Statsskole og HF-kursus

Kongevej 37, 6400 Sønderborg
 tlf. 74 42 34 27, fax 74 42 80 27
 E-post: post@statsskolen.dk
 Internet: www.statsskolen.dk
 Rektor: Karl Kristian Højberg

Tønder Gymnasium

Astronom Hansens Gade 9, Postboks 143,
 6270 Tønder, tlf. 74 72 10 28
 Rektor: Jens Gade

Aabenraa Gymnasium og HF

Forstallé 14, Postboks 50, 6200 Aabenraa
 tlf. 74 62 23 11, fax 74 62 33 24
 E-post: skolen@aabgym.dk
 Internet: www.aabgym.dk
 Rektor: Ole Daneved

Voksenuddannelsescentre

VUC Sønderjylland, Hovedkontoret

Simmerstedvej 1, 2.sal, 6100 Haderslev,
 tlf. 73 61 33 33, fax 73 61 33 99
 E-post: post@vucsyd.dk
 Forstander: Hans Jørgen Hansen

VUC Sønderjylland, Tønder afdeling

Richtsensgade 12, 6270 Tønder,
 tlf. 73 61 33 35, fax 73 61 33 97
 E-post: toender@vucsyd.dk

VUC Sønderjylland, Gram afdeling

Åvej 3, 6510 Gram, tlf. 73 61 33 31,
 fax 73 61 33 94, E-post: gram@vucsyd.dk

VUC Sønderjylland, Haderslev afdeling HF

Christiansfeldvej 31D, 6100 Haderslev
 tlf. 73 61 33 32, fax 73 61 33 95
 E-post: haderslev@vucsyd.dk

VUC Sønderjylland, Haderslev afdeling AVU m.m.

Simmerstedvej 1, 1. sal, 6100 Haderslev
 tlf. 73 61 33 37, fax 73 61 33 99
 E-post: schaumann@vucsyd.dk

VUC Sønderjylland, Sønderborg afdeling

Asylvej 16-18,
 6400 Sønderborg, tlf. 73 61 33 34, fax 73 61 33 96
 E-post: soenderborg@vucsyd.dk

VUC Sønderjylland, Aabenraa afdeling

Nygade 20, 6200 Aabenraa
 tlf. 73 61 33 36, fax 73 61 33 98
 E-post: aabenraa@vucsyd.dk

Videregående uddannelser

CVU Sønderjylland

University College

Lembckesvej 3-7, 6100 Haderslev,
 tlf. 73 22 24 00, fax 73 22 24 44
 E-post: cvu@cvusonderjylland.dk
 Internet: www.cvusonderjylland.dk
 Professionsbacheloruddannelser:

Lærer
 Pædagog
 Sygeplejerske
 Ernæring og Sundhed
 Grafisk Kommunikation

>

Få luft under vingerne

Vi giver dig styrke,
selvtillid og et lækkert år!

DYBBØL EFTERSKOLE

www.dybboefterskole.dk

Derudover:
Efter- og Videreuddannelse
Udvikling og Forskning
Projekt- og konsulentafdeling

Den Sønderjyske Sygeplejeskole

Agervang 2, 6400 Sønderborg
tlf. 73 22 24 00, fax 74 42 92 40

Aabenraa Pædagogseminarium

Dr. Margrethesvej 11-13, 6200 Aabenraa
tlf. 73 22 24 00, fax 74 22 77 69
E-post: padagog@cvusonderjylland.dk
Kst. studierektor: Peter Thode Loft

Turistforeninger

Samvirkende danske Turistforeninger

Formand: Bjarne Kock,
Haderslevvej 24A, st.tv.,
6200 Aabenraa
tlf. 74 62 86 84
Internet: www.sdt.dk
Sekretariat: Skeelslund, 9440 Aabybro
tlf. 98 24 47 33

Turist-Marketing Sønderjylland

Petersbjerggaard 22, 1
6000 Kolding
tlf. 75 83 59 99, fax 75 72 64 99
Formand: Sonny Berthold
Leder: Michael Hansen

Augustenborg Turistbureau

Storegade 28, 6440 Augustenborg
tlf. 74 47 17 20, fax 74 47 28 99
E-post: info@visitaugustenborg.com
Internet: www.visitsonderborg.dk
Bureauleder: Conni Ernst

Turistforeningen for Christiansfeld og Omegn

Formand: Charlotte Szocska,
Frørupvej 15, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 80 00
Bureau: Kongensgade 9A, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 16 30, fax 74 56 32 18

E-post: turist@christiansfeld.dk
Internet: www.christiansfeld.com

Gram Turistinformation

Østergade 10, 6510 Gram,
Leder: Lisbeth Bløde,
tlf. 74 34 77 30, fax 74 34 77 34
E-post: visitgram@haderslev.dk

Haderslev Turistråd

Formand: Flemming Hansen, Kreditbanken,
Nørregade 13, 6100 Haderslev
Bureau: Honnørkajen 1, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 55 50
Turistchef: Kerstin Petersen

Højer Turistbureau

Møllegade 12, 6280 Højer,
tlf. 74 78 29 93, fax 74 78 28 93
E-post: info@visithoejer.dk

Nordborg Turistbureau

Storegade 41, 6430 Nordborg,
tlf. 74 45 05 92, fax 74 45 05 96
E-post: info@nordborg.dk
Internet: www.visitsonderborg.com
Bureauleder: Conni Ernst

Rømø-Tønder Turistforening

Formand: Henning Schmidt, Elmevej 14,
6780 Skærbæk, tlf. 74 75 15 10
Bureau: Havnebyvej 30, Tvismark,
6792 Rømø, tlf. 74 75 51 30
E-post: romo@romo.dk
Turist- og udviklingschef: Bodil Glistrup,

GRIB CHANCEN...

Vælg 9. eller 10. klasse på en europæisk hoglig orienteret skole

www.rejsby-efterskole.dk

- med oplevelser, 3 udenlandsrejser, samfundsfag, sprog,
faglige udfordringer, IT, idræt og musik.

Rejsby Europæiske

Efterskole

Kongevej 3 - 6780 Skærbæk - tlf. 7475 3622

Havnebyvej 30, 6792 Rømø, tlf. 74 75 51 30
E-post: bodil@romo.dk

Sydals Turistbureau

Kegnæsvej 52, Skovby, 6470 Sydals,
tlf. 74 40 47 11, fax 74 40 47 12
E-post: info@visitsydals.com
Internet: www.visitsonderborg.com
Bureauleder: Conni Ernst

Ferieregion Sønderborg

Sønderborg Turistbureau
Rådhusstrøget 7, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 35 55, fax 74 42 57 47
E-post: info@visitsonderborg.com
Internet: www.visitsonderborg.com
Turistudviklingschef: Lisbet Holm Møller

Vojens Turistforening

Formand: Ove Soltendick,
Spætmejsvej 3, 6500 Vojens
Vojens Turistbureau: Stadionallé 10,
6500 Vojens, tlf. 74 20 39 70
E-post: turist@vojens.dk
Internet: www.vojens.dk
Turistchef: Lone Nissen

Turistforeningen for Aabenraa og Omegn

Formand: Bjarne Kock, tlf. 74 62 86 84
Bureau: H. P. Hanssens Gade 5,
6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 35 00
Turistchef: William Klinker

www.gram-efterskole.dk

Lær en masse og hav det godt

8. / 9. og 10. klasse!

Folkeskolens afgangsprøver + en række
linjefag: Bl.a. idræt, musik, drama, kreativ,
medie

Mere information på:

hjemmesiden eller via tlf. 74 82 04 82

Gram Efterskole, Slotsvej 19, 6510 Gram

Vandrerhjem

Danhostel Enderupskov Vandrerhjem

Ribelandevej 30, 6510 Gram
tlf. 74 82 17 11, fax 74 82 07 82

Danhostel Haderslev Vandrerhjem

Erlevvej 34, 6100 Haderslev
tlf. 74 52 13 47, fax 74 52 13 64
E-post: haderslev@danhostel.dk

Danhostel Rudbøl Vandrerhjem

Rudbølvej 21, Rudbøl, 6280 Højer
tlf. 74 73 82 98, fax 74 73 80 35
E-post: danhostelrudb@mail.tele.dk
Internet: www.danhostel.dk/rudboel

Danhostel Sønderborg Vandrerhjem

Kærvej 70, 6400 Sønderborg
tlf. 74 42 31 12, fax 74 42 56 31
E-post: sonderborg@danhostel.dk
Internet: www.danhostel.dk/sonderborg

Danhostel Tønder Vandrerhjem

»Kogsgården«, Sønderport 4, 6270 Tønder
tlf. 74 72 35 00, fax 74 72 27 97
E-post: info@sydvest.dk
Internet: www.sydvest.dk

Danhostel Sønderborg/Vollerup

»Abildgården«, Mommarkvej 17 og 22,
6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 39 90, fax 74 42 43 96
E-post: vollerop@c.dk
Internet: www.visit-sonderborg.dk

Danhostel Aabenraa "Fjordlyst"

Sønderskovvej 100, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 26 99, fax 74 62 29 39

Museer m.v.

Augustenborg Slot

Slotskirken, slotsparken og minimuseet er åbent året rundt i dagtimerne. Guidede rundvisninger for grupper
Henv. til Nordborg Turistbureau, Storegade 41, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 05 92

Banegården Kunst & Kultur

Jernbanegade 2, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 74 20
Internet: www.banegaarden.dk

Bevandingsmøller

Ballum Enge, 6261 Bredebro
Udstilling 1. maj - 1. okt. Altid åbent
tlf. 74 75 18 06 eller 74 71 62 68

Bov Museum

„Oldemorstoft“, Bovvej 2A, 6330 Padborg, tlf. 74 67 51 50
Åbent: 1. april-31. okt. tirsdag-fredag kl. 10-16, lørdag-søndag og helligdage kl. 14-17
Besøg uden for disse tider modtages efter aftale

Bronzealderhuset

Syd for Brdr. Grams Fabrikker, 6500 Vojens

Brødremenighedens Museum

Enkehuset, Nørregade 16, 6070 Christiansfeld. Åbent: 1. juni-31. aug. tirsdag-søndag kl. 13-16
Besøg uden for disse tider efter aftale med Ella de Molade, Lindegade 3, 6070 Christiansfeld, tlf. 74 56 12 37

Brødrene Grams Arkiv og Museum

Danmarksgade 16, 6500 Vojens
Åbent: mandag og tirsdag kl. 9-12, 1. maj-30. sept. også onsdag kl. 13-17
Rundvisning efter aftale på tlf. 74 52 57 90 eller 74 54 17 65

Christiansdal Vandkraftanlæg

Christiansdalvej, Hammelev, 6500 Vojens

Christiansfeld Apoteker Have

Lindegade 21, 6070 Christiansfeld, tlf. 74 56 13 14

Danfoss Universe

Mads Patentvej 1, 6430 Nordborg, tlf. 74 88 95 00, fax 74 88 95 01
Information, booking af guidede ture tlf. 74 88 74 88
E-post: info@danfossuniverse.com
Internet: www.danfoss-universe.com
Åbent: 1. apr.-31. okt. kl. 10-18, 1. nov.-31. marts kl. 10-16, i weekenden kl. 10-17

Dansk Klokkemuseum

Over Lerte Kirke, Farrisvej 12, 6560 Sommersted, tlf. 62 21 39 68 eller 75 42 38 73
Åbent: 1. maj-23. okt. onsdag-søndag kl. 13-17

Deutsches Museum Nordschleswig

Rønhave Plads 12, 6400 Sønderborg, tlf. 74 43 54 23 eller 74 42 81 60 (n. Güttel)
E-post: info@deutsches-museum.dk
Åbent: tirsdag kl. 14.00-16.00 og fredag kl. 10.00-12.00
Museet viser den tyske befolkningsdels historie i Sønderjylland

Dybbøl Mølle

Dybbøl Banke 7, 6400 Sønderborg, tlf. 74 48 90 00, fax 74 48 99 22
E-post: historiecenter@1864.dk
Åbent: I påsken, 18. april - 30. april og 1. okt. - 12. okt. kl. 11-16, 1. maj - 30. sept. og 13. okt. - 21. okt. kl. 10-17

Egns- og Landbrugsmuseet i Egen

Sebbelundvej 26, Egen, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 89 19

Ehlers-Samlingen og Haderslev Bymuseum

Slotsgade 20-22, 6100 Haderslev, tlf. 74 53 08 58
Åbent: 1. juni-31. aug. tirs.-fre. kl. 10-17, lør.-søn. kl. 13-17. 1. sept.-31. maj, tirs.-søn. og helligdage kl. 13-17. Mandage lukket
Besøg eller studier herudover kan aftales

Elstrup Møllemuseum

Fynshavvej 12, Elstrup, 6430 Nordborg,
tlf. 74 45 89 89
E-post: linow@post7.tele.dk

FN-Museet

Frøslevlejren, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 68 55
Åbent: 1. april-31. okt. daglig kl. 9-17

Frøslevlejrens Museum

Lejrvej 83, Frøslev, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 65 57, fax 74 67 60 77
E-post: froeslevlejrensmuseum@mail.tele.dk
Åbent: tirsdag-fredag kl. 9-16,
lørdag-søndag og helligdage kl. 10-17,
18. juni-10. aug. hver dag kl. 10-17
December og januar lukket

Genforenings- og Grænsemuseet

Koldingvej 52, Frederikshøj,
Postboks 58, 6070 Christiansfeld,
tlf. 75 57 30 03
E-post: info@genforeningsmuseet.dk
Internet: www.genforeningsmuseet.dk
Åbent: 1. juni-31. aug. tirsdag-søndag kl. 10-17

Haderslev Domkirke

Domkirkepladsen, 6100 Haderslev,
tlf. 73 52 36 45

RENS UNGDOMSSKOLE

Pebersmarkvej 21, 6372 Bydstrup Bov, Tlf. 74648370
www.rens-ungdomsskole.dk, mail@rens-ungdomsskole.dk

Nye tiltag: Røgfri skole og livsstillinje.

Se vor hjemmeside eller rekvirer folder for nærmere information

Vælgfag: Metal, gokert, trædrejning, keramik, musical, jiu-jitsu/selvforsvar, porcelæn, ridning, svømning og tekstil.
Idræt - løb på Team Danmark niveau, idrætslederuddannelse, almen idræt, håndbold og fodbold. Edb - pc-kørekort, hjemmesider, præsentationer og digital video redigering
m.m. Erhverv - erhvervsorientering, pedalarbejde, landbrug, skovbrug, malning/dekoration

Fritiden: Ungdomsklub, idræts-ridehal, spring-/dresurbane, motionscenter, tennisbane, skateboardrampe, klatrevæg, boldbane, m.m. Vi har heste, samt mulighed for opstaldning af 14 elev-hest

Historiecenter Dybbøl Banke

Dybbøl Banke 16, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 48 90 00, fax 74 48 99 22
E-post: historiecenter@1864.dk
Internet: www.1864.dk
Åbent:
I påsken kl. 10-16, 18. april - 21. okt. kl. 10-17

Hjemmeværnsmuseet

Barak H2, Lejrvej 101, Frøslevlejren,
6330 Padborg, tlf. 74 67 68 38,
fax 74 67 60 17
E-post: museet@hvjv.dk
Internet: www.hjemmevaernsmuseet.dk
Åbent: 1. marts-30. nov. alle dage kl. 9-17
Rundvisning og foredrag aftales på
tlf. 74 67 68 38 eller 74 67 65 58

Hjemsted Oldtidspark

Museum samt aktivitets- og oplevelsespark
Hjemstedvej 60, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 08 00, fax 74 75 08 42
E-post: oldtidspark@hjemsted.dk
Internet: www.hjemsted.dk

Den levende Landsby

Hygum Hjemstavnsård

Ribevej 74, Sdr. Hygum, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 55 66, fax 74 84 55 66
Åbent: medio juni-ultimo aug. tirsdag-søndag
kl. 11-16.30 og efter aftale. Mandag lukket.

Højer Mølle- og marskmuseum

Møllegade 13, 6280 Højer,
tlf. 74 78 29 11, fax 74 78 28 93
Åbent: 1. april-31. okt. kl. 10-16
Lejrskole- og gruppebesøg uden for
åbningstiden kun efter aftale på
tlf. 74 78 29 11

Jacob Michelsens Gård i Kolstrup

Aabenraa Museum, H. P. Hanssensgade 33,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 26 45
Åbent: Ved bageweekender og
efter aftale med Aabenraa Museum,
tlf. 74 62 26 45

Jels Mølle

Jels Møllegade 5, Jels, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 21 10

Jørgen Riecks Arkæologiske Samling

Egebjergvej, Svenstrup, 6430 Nordborg,
tlf. 74 45 05 92

Klosterkirkegården

Præstegade, 6100 Haderslev

Landbrugsmuseet

Kalvetoft 1, Ullerup, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 46 11 04

Lorenzens Gård

Nørrevej 29, Bådsbøl-Ballum, 6261 Bredebro,
tlf. 74 71 61 11

Åbent: Hver dag i juli måned kl. 14-18

Løgumkloster Kirke og Kloster

Slotsgade 11, 6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 52 40

Museet Holmen

Østergade 13, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 41 65, fax 74 74 41 22

E-post: info@museetholmen.com

Internet: www.museetholmen.com

Skiftende kunst- og kulturhistoriske udstillinger

Museum Sønderjylland

Cathrinesminde Teglværk

Illerstrandvej 7, 6310 Broager,
tlf. 74 44 94 74, fax 74 44 17 20

E-post: cathrinesminde@museum-sonderjylland.dk

Åbent: 30. marts-30. apr. kl. 10-16,

1. maj-31. aug. kl. 10-17, 1. sept.-2. nov.

kl. 10-16, mandag lukket

Rundvisninger kan bestilles, minimum en uge
i forvejen

Museum Sønderjylland

Naturhistorie – palæontologi

Gram Lergrav

Lergravsvej 2, 6510 Gram,
tlf. 74 82 10 00, fax 73 82 09 00

E-post: gram@museum-sonderjylland.dk

Internet: www.grammus.dk

Åbent: 1. maj-31. aug. alle dage kl. 10-17,

1.sept.-30.april alle dage kl. 13-16

Museum Sønderjylland

Arkæologi Haderslev

Dalgade 7, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 75 66, fax 74 53 40 14

E-post: haderslev@museum-sonderjylland.dk

Internet: www.museum-sonderjylland.dk

Åbent: 1.juni-31.aug. tirsdag-søndag kl. 10-16

1.sept.-31.maj tirsdag-søndag kl. 13-16

mandag lukket

Museum Sønderjylland

Kulturhistorie Sønderborg

Sønderborg Slot,
Sønderbro 1, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 25 39, fax 74 43 06 55

E-post: sonderborg@museum-sonderjylland.dk

Kontortid: Mandag-torsdag kl. 8-15,

fredag kl. 8-13

Åbent: 1.apr.-30.apr. kl. 10-16, mandage lukket

1.maj-30.sept. alle dage kl. 10-17, 1.okt.-31.mar.

tirs.-søn. kl. 13-16, mandage lukket.

I ferier og helligdage ekstra åbent.

Museum Sønderjylland

Drøhses Hus

Storegade 14, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 49 90,

Internet: www.museum-sonderjylland.dk

Åbent: 1. april - 31. dec.

mandag - fredag, kl. 10-17, lørdag kl. 10-14,

Museum Sønderjylland

Kunstmuseet i Tønder

Kongevej 51, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 89 89, fax 74 72 89 80

E-post: kunsttoender@museum-sonderjylland.dk

Internet: mussdj.dk

Åbent: 1.juni-31.aug. alle dage kl. 10-17,

1.sept.-31.maj tirsdag-søndag kl. 10-17

Museum Sønderjylland

Kulturhistorie Tønder

Kongevej 51, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 89 89, fax 74 72 89 80

E-post: toender@museum-sonderjylland.dk

Internet: museum-sonderjylland.dk
 Åbent: 1.juni-31.aug. alle dage kl. 10-17,
 1.sept.-31.maj tirsdag-søndag kl. 10-17

**Museum Sønderjylland
 Brundlund Slot**

6200 Aabenraa,
 tlf. 74 63 36 49
 E-post: brundlund@museum-sonderjylland.dk
 Internet: www.brundlund-slot.dk
 Åbent: Tirsdag-søndag kl. 11-17

**Museum Sønderjylland
 ISL - Lokalhistorie
 Billed- og lydarkiv**

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa
 tlf. 74 62 58 60
 E-post: isl@museum-sonderjylland.dk
 Internet: www.isl.dk
 Leder: Kim Furdal

**Museum Sønderjylland
 Kulturhistorie Aabenraa**

H. P. Hanssens Gade 33, 6200 Aabenraa,
 tlf. 74 62 26 45, fax 74 63 29 50
 Åbent: 1.juni-31.aug. tirsdag-søndag kl. 10-16,
 1.sept.-31.maj tirsdag-søndag kl. 13-16

Nationalmuseets Kommandørgård

Juvrevej 60, Toftum, 6792 Rønmø, tlf. 74 75 52 76
 Åbent: Påskeåbent fra palmesøndag til lørdag
 efter påskedag kl. 10-15, 1. maj-30. sept.
 kl. 10-18, 1.-31. okt. kl. 10-15. Mandage lukket

Naturcentret Tønnisgård

Havnebyvej 30, Tvismark, 6792 Rønmø,
 tlf. 74 75 52 57
 E-post: info@tonnisaard.dk
 Internet: www.tonnisaard.dk

Orion Planetarium

Søvej 36, Jels, 6630 Rødding, tlf. 74 55 24 00
 Internet: www.orionplanetarium.dk

Rønmø Minimuseum

Havnebyvej 30, Tvismark, 6792 Rønmø
 tlf. 74 75 52 57

Skærbæk Museum

Storegade 47, 6780 Skærbæk,
 tlf. 74 75 20 52/28 95 10 96
 Åbent: 18. maj-21. okt. tirs.-fre. kl. 10-16,
 1. weekend i hver måned kl. 14-16

Slesvigske Vognsamling

Simmerstedvej 1, 6100 Haderslev
 tlf. 73 52 07 07
 E-post: vognsam@haderslev-museum.dk
 Internet: www.haderslev-museum.dk
 Åbent: 1. juni - 31. aug. tirs. - fre. kl. 10-16,
 lør. - søn. kl. 13-16, man. lukket.
 1. sept. - 31. okt. og 1. marts - 31. maj, tirs.
 - søn. kl. 13-16, man. lukket.
 Nov., dec., jan. og febr. lukket.

Sønderjydsk Brandværnsmuseum

Fabriksvej 5, 6510 Gram, tlf. 74 82 24 95
 Internet: www.frivillige-brandvaern.dk
 Åbent: 1. maj-31. aug. søndag-fredag kl. 10-16,
 lørdag efter aftale
 Post til formand Kjeld Theilgård,
 Bramdrup Vestergade 11,
 6100 Haderslev

Sønderjysk Skolemuseum

Over Lerte Gamle Skole,
 Farrisvej 10, Over Lerte,
 6560 Sommersted

Tøndermarskens Naturcenter

Stensbækvej 29, 6510 Gram,
 tlf. 73 51 44 63
 E-post: srj@sns.dk

Emmerske Efterskole

Vi er en efterskole for helt almindelige unge, der har læse- og
 stavevanskeligheder. Derfor er vores tilbud:

- 10 dansktimer og 4 matematiktimer på små hold
- Sprogundervisning
- Idræt
- Masser af valgfag.

Vi har gode værksteds- og idrætsfaciliteter.
 Besøg vore hjemmeside www.emmerskeefterskole.dk.

Emmerske Efterskole.
 Aabenraavej 14
 6270 Tønder 74724433

Tørning Mølle

Tørningvej, Hammelev, 6500 Vojens,
tlf. 74 50 76 57

Vibæk Vandmølle

Vibæk Mølle 3, 6470 Sydals

Wellings Landsbymuseum

Mejlbyvej 10, 6660 Lintrup,
tlf. 74 85 52 86
Internet: www.wellings.dk

Zeppelin Museet

Gasværkvej 1, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 72 54, fax 74 72 72 55
E-post: zeppelin@zeppelin-museum.dk
Internet: www.zeppelin-museum.dk
Åbent: maj - okt. lørdag-søndag kl. 11-16

Museer m.v. i Sydslesvig

BREDSTED

Naturcentrum Nordfrisland

Bahnhofstr. 23, D-25321 Bredstedt,
tlf. 04671/4555
E-post: service@naturzentrum-nf.de
Internet: www.naturzentrum-nf.de
Åbent: 1. maj-31 okt. dagligt kl. 10-17

DANEVIRKE

Danevirke Museum

Ochsenweg 5, D-24867 Dannewerk,
tlf. 04621/37814, fax 04621/31025
E-post: danevirke@syfo.de
Åbent: 15. febr.-25. marts og
26. okt.-30. nov. tirsdag-søndag kl. 10-16,
26. marts-25. okt. tirsdag-fredag kl. 9-17,
lørdag-søndag og helligdage kl. 10-17.
Mandag lukket. 1. dec.-14. febr. vinterlukket

EGERNFØRDE

Det gamle rådhus

Rathausmarkt 8, D-24340 Eckernförde,
tlf. 04351/712547 + 48, fax 04351/712549

E-post: museum-eckernfoerde@gmx.de

Internet:

www.eckernfoerde.net/museum/index.html

Åbent: maj-okt. tirsdag-lørdag kl. 10-12.30
og 14.30-17, søndag kl. 11-17,

helligdage kl. 14.30-17. Nov.-april

tirsdag-lørdag kl. 14.30-17, søndag kl. 11-17,

helligdage kl. 14.30-17.

FLENSBURG

„Museumsbjerget“

Museumsberg 1, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/852956, fax /852993

E-post: museumsberg@flensburg.de

Internet: www.museumsberg.flensburg.de

Åbent: Nov.-marts tirsdag-søndag kl. 10-16,

apr.-okt. tirsdag-søndag kl. 10-17, mandag lukket

Naturvidenskabeligt Museum

Museumsberg 1, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/852504, fax 0461/852159

Internet: www.museen-sh.de/inst.phd?inst=93

Åbent: Apr.-okt. tirsdag-søndag kl. 10-17,

nov.-marts tirsdag-søndag kl. 10-16

Phänomenta

Norderstrasse 159-163, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/144490, fax /1444920

E-post: science@phaenomenta.com

Internet: www.phaenomenta.com

Åbent: Okt.-maj man.-fre. kl. 9-17,

juni-sept. man.-fre. kl. 10-18,

lørdage, søn- og helligdage kl. 11-18 hele året

Søfartsmuseum

Schiffbrücke 39, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/852970, fax /851665

E-post: schiffahrtsmuseum@flensburg.de

Internet: www.schiffahrtsmuseum.flensburg.de

Åbent: apr.-okt. tirsdag-søndag kl. 10-17,

nov.-marts tirsdag-søndag kl. 10-16.

FREDERIKSSTAD

Museet „Gammel Mønt“

Am Mittelburgwall 23,
D-25840 Friedrichstadt,
Am Markt 9 (kontor)
tlf. 04881/939315

E-post: c.thomsen@museum-friedrichstadt.de
 Internet: www.museum-friedrichstadt.de
 Åbent: 1. apr.-14. maj og okt. lørdag,
 søndag og helligdage kl. 13-17,
 tirsdag-fredag kl. 15-17,
 15. maj-30. sept. tirsdag-søndag kl. 11-17

GARDING

Mindeværelse for historikeren Theodor Mommsen

„Præsteboligen“, D-25836 Garding,
 tlf. 04862/100310, fax 04862/100348
 E-post: kk.sekretariat@t-online.dk
 Internet: www.garding.de/mommsen
 Åbent: juni-aug. tirsdag-fredag kl. 8.30-11.30
 og efter henv., sept.-maj tirsdag-fredag kl. 15-17

HALLIG HOOGE

Kongepeselen, Hanswarft

D-25859 Hooge, tlf. 04849/259, fax /337
 Åbent: daglig efter skibenes ankomst
 eller efter aftale

HALLIG LANGENÆS

Friserstue, Honkenswarft

D-25863 Langeness (Hallig)
 tlf. 04684/235, fax 04684/215
 E-post: info@langeness.de
 Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=49
 Åbent: Dagligt kl. 10-19, grupper efter aftale

Kaptajn Tadsen museet, Ketelswarft

D-25863 Langeness (Hallig),
 tlf. 04684/217, fax 04684/289

E-post: info@langeness.de
 Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=50
 Åbent: fra påske til okt. mandag-lørdag
 kl. 13.30 og 15.30 og efter aftale

HATSTED

Mikkelberg, Nordisk center for kunst & cricket

v/Henry Buhl, D-25856 Hattstedt,
 tlf. 04846/6604, fax /1790
 E-post: mikkelberg@foni.dk
 Åbent: fredag, lørdag og søndag kl. 14-18
 eller efter aftale

HUSUM

Nissenhaus - Nordfrisisk Museum

Herzog Adolf-Str. 25, D-25813 Husum,
 tlf. 04841/2545, fax /63280
 E-post: nf-museum.nissenhaus@gmx.de
 Internet: www.nissenhaus.de
 Åbent: april-okt. daglig kl. 10-17, nov.-marts,
 tirsdag-fredag og søndag kl. 10-16,
 grupper efter aftale

Ostenfeldhuset

Nordhusumer Str. 13, D-25813 Husum,
 tlf. 04841/4334, fax /8973120
 E-post: nf-museum.nissenhaus@gmx.de
 Internet: www.nissenhaus.de
 Åbent: apr.-okt. tirsdag, onsdag og torsdag kl.
 13.30-17, grupper efter aftale (tlf. 04841/2545)
 Lukket nov.-marts

SYDBANK

Hvad kan vi gøre for dig

Nordfrislands Skibsfartsmuseum

Am Zingel 15, D-25813 Husum, tlf. 04841/5257
fax 04841-880-299

E-post: schiffahrtsmuseum-nf@t-online.de

Internet: schiffahrtsmuseum-nf.de

Åbent hele året kl. 10-17

Grupper efter aftale

Husum Slot

König Friedrich-V.-Allee,

D-25813 Husum,

tlf. 04841/8973130, fax 04841/63280

E-post: nf-museum.nissenhaus@gmx.de

Internet: www.nissenhaus.de

Åbent: apr.-okt. dagligt kl. 11-17,

mandag lukket

Theodor Storm-Huset

Wasserreihe 31, D-25813 Husum,

tlf. 04841/8038630, fax 04841/8038632

E-post: info@storm-gesellschaft.de

Internet: storm-gesellschaft.de

Åbent: apr.-okt. tirsdag-fredag kl. 10-17, lørdag

kl. 11-17, søndag-mandag kl. 14-17, nov.-marts

tirsdag, torsdag og lørdag kl. 14-17

ISTED

Isted-mindehallen

D-24879 Idstedt üb. Schleswig,

tlf. 04621/87352

E-post: kreis@schleswig-flensburg.de

Internet:

www.museen-sh.de/inst.php?inst=10010001541

Åbent: april-sept. tirsdag-søndag kl. 8-18,

okt.-marts søndag-fredag kl. 9-17

Grupper efter aftale

JARDELUND

Christian Lassens Mindemuseum

Kupfermühlenweg 4,

D-24994 Jardelund,

tlf. 04605/188759

Åbent: tors. kl. 9-12 og efter aftale

Henvendelse til Jes Simonsen,

Schiffbrücke 42, D-24939 Flensburg,

tlf. 0461/14408-600, fax 603

E-post: jes_simonsen@syfo.de

KAPPEL

Sli-museet

Mittelstr. 7-8, D-24376 Kappeln,

tlf. 04642/1428

E-post: erne@gmx.de

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=6

Åbent: medio marts-okt. tirsdag-lørdag

kl. 10-12.30 og 13.30-17, nov.-medio marts efter aftale

Møllen „Amanda“

Schleswiger Str. 1, D-24376 Kappeln,

tlf. 04642/920102

E-post: stadt@kappeln.de

Internet: museen-sh.de/inst.php?inst=7

Åbent: 1. maj-31. okt. man.-tors. kl. 10-12 og

13-17, søn- og helligdage kl. 10-12 og 14-16,

rundvisning efter aftale

Angel Museumsjernbane mellem

Kappel og Sønderbrarup

tlf. 0461/13112, fax 0461/9789500

E-post: angeln-bahn-flensburg@t-online.de

Internet: www.angel-bahn.de

Køreplan fås ved henvendelse

KEJTUM/SILD

Det frisiske Hus

Am Kliff 13, D-25980 Keitum/Sylt,

tlf. 04651/31101

Åbent: april-okt. man.-fre. kl. 10-17, lør.- søn-

og helligdage kl. 11-17, nov.-marts tirs.-fre.

kl. 13-16

På vej mod fremtiden...

Tag 8., 9. eller 10. klasse på efterskole

Solid boglig undervisning

Flerstemmig sang for alle

IT og projektorienteret undervisning

Samarbejde med unge i EU for 10. kl.

Mange kreative valgmul. musik

og boldspil

RINKENÆS EFTERSKOLE

www.rinkenæs.dk 74651308

Hjemstavnmuseet på Sild

Am Kliff 19a, D-25980 Keitum/Sylt,
tlf. 04651/32805, fax 04651/32884
E-post: soelring-foriining@t-online.de
Internet: www.soelring-foriining.de
Åbent: april-okt. man.-fre. kl. 10–17,
lør., søn. og helligdage kl. 11–17,
nov.-marts man.-fre. kl. 13–16

KOBBERMØLLE**Kobbermøllesamlingen**

v/Bodo Daetz, Zur Kupfermühle 14,
D-24955 Harrislee, tlf. 0461/7935
Åbent: hver tirsdag kl. 14.30-17 og efter aftale

LADELUND**KZ-mindelund ved den
evangelisk-lutherske kirke St. Petri**

Raiffeisenstr. 3, D-25926 Ladelund,
Leder: Karin Penno-Burmeister
tlf. 04666-449, fax 04666-989537
E-post: k.penno@kz-gedenkstaette-ladelund.de
Internet: www.kz-gedenkstaette-ladelund.de
Åbent: tirsdag-fredag kl. 10-16, lørdag-søndag
kl. 14-16 og efter aftale.

LYKSBOG**Lyksborg Slot**

Grosse Strasse,
D-24960 Glücksburg,
tlf. 04631/442330, fax 04631/4423329
E-post: info@schloss-gluecksburg.de
Internet: www.schloss-gluecksburg.de
Åbent: 1. maj-30. sept. kl. 10-18,
okt. tirs.-søn. kl. 10-18,
1. nov.-30. apr. lør. og søn. kl. 10-17

NEBEL/AMROM**Hjemstavnmuseum**

Valjaat 4,
D-25946 Nebel/Amrum,
tlf. 04682/872, fax 04682/962274
E-post: harkthomsen@t-online.de
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=85
Åbent: forår-efterår mandag-lørdag kl. 10-12 og
14.30-17, søndag kl. 14-17

NIBØL**Naturhistorisk Museum**

Hauptstr. 108, D-25899 Niebüll,
tlf. 04661/5691, fax 902719
E-post: info@nkm-niebuell.de
Internet: www.nkm-niebuell.de
Åbent: 1. apr.-31. okt. tirs.-søn. kl. 14-17.30,
juni-aug. også mandag efter aftale.

Frisisk Hjemstavnmuseum

Alwin-Lensch-Strasse 54, D-25899 Niebüll,
tlf. 04661/4590
E-post: museum@stadt-niebuell.de
Internet: www.niebuell.de
Åbent: juni-sept. dagligt kl. 14-16
og efter aftale på tlf. 0049-175/4146185

Richard-Haizmann-museet

Rathausplatz 2, D-25899 Niebüll,
tlf. 04661/1010, fax /60166
Internet: museen-sh.de/inst.php?inst=99
Åbent: tirsdag-fredag kl. 11.00-16.30,
lørdag kl. 10-12, søndag kl. 14-17

OEVENUM/FØR**Oevenum-museet**

Buurnstraat 48, D-25938 Oevenum/Föhr,
tlf. 04681/2673
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=104
Åbent: tirsdag-søndag kl. 14-17,
mandag formiddag samt i vintermånederne
efter aftale

PELLWORM**Ø-museet**

Uthlandstr. 2, D-25849 Pellworm,
tlf. 04844-18935
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=106
Åbent: Vinter mandag-torsdag kl. 8-12 og
kl. 14-16, fredag kl. 8-12, sommer mandag-
torsdag kl. 8-12 og 14-18, fredag kl. 8-12

RENDSBORG**Historisk museum og****Det nordtyske Trykkerimuseum**

Arsenalstr. 2-10, D-24768 Rendsburg,
tlf. 04331/331336, fax 04331/27687
E-post: museenrendsburg@web.de

>

Internet:

www.rendsburg.de/kultur-sport/museen.html
 Åbent: tirsdag-fredag kl. 10-12 og 15-18,
 lørdag-søndag kl. 10-13 og 14-17. Mandag lukket

Elektromuseum Eon-Hanse AG

Stormstrasse 1, D-24768 Rendsburg,
 tlf. 04331/182464, fax 04331/36891
 E-post: elektromuseum@eon-hanse.com
 Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=155
 Åbent: Tirsdag kl. 10-12 og 14-16
 Grupper efter aftale

**Jødisk museum - galleri for billeder
 Dr. Bamberger-Haus**

Prinzessinstr. 7-8, D-24768 Rendsburg,
 tlf. 04331/25262, fax /24714
 E-post: info@juedisches-museum-rendsburg.
 via.t-online.de
 Internet: www.juedisches-museum-rendsburg.de
 Åbent: Dagligt kl. 12-17, mandag lukket, grup-
 per efter aftale

Kunststøberimuseet

Glück-Auf-Allee 4,
 D-24782 Rendsburg-Büdelndorf,
 tlf. 04331-38711 eller 04621-813-222,
 fax 04621/813/555
 E-post: info@schloss-gottorf.de
 Internet: www.schloss-gottorf.de/eisenkunst/frameset.htm
 Åbent: tirsdag-lørdag kl. 15-18, onsdag kl. 9-12
 og 15-18, søndag kl. 10-12 og efter aftale

SKT. PETER-ORDING

Ejdersted Hjemstavnsmuseum

Haus Jensen,
 Olsdorfer Str. 6, D-25826 St. Peter-Ording,
 tlf. 04863/1226, fax 04863/703337
 E-post: info@eiderstedter-heimatmuseum.de
 Internet: www.eiderstedter-heimatmuseum.de
 Åbent: Tirs.-lør. kl. 10-17, søn. kl. 10-13, rund-
 visning ons. kl. 15. Mandag lukket

SLESVIG

**Det slesvig-holstenske Landsmuseum for for-
 historie samt for kunst- og kulturhistorie**
 Schloss Gottorf, D-24837 Schleswig,

tlf. 04621-8130, inf.: 04621/813222,
 fax /813555
 E-post: info@schloss-gottorf.de
 Internet: www.schloss-gottorf.de
 Åbent: april-okt. dagligt kl. 10-18, nov.-marts
 tirs.-fre. kl. 10-16, lør., søn.- og helligdage
 kl. 10-17

Arkæologisk Landsmuseum

Schloss Gottorf, D-24837 Schleswig,
 tlf. 04621/813-0; fax 04621/813-555
 E-post: info@schloss-gottorf.de
 Internet: www.schloss-gottorf.de/alm/frameset.htm
 Åbent: april-okt. dagligt kl. 10-18, nov.-marts
 tirs.-fre. kl. 10-16, lør., søn.- og helligdage kl.
 10-17

Holm-museet

Süderholmstr. 2, D-24837 Schleswig,
 tlf. 04621/936820
 Internet: www.schleswig.de
 Åbent: kl. 10-18 hele året, mandag lukket

Slesvig Bymuseum

Friederichstr. 9-11, D-24837 Schleswig,
 tlf. 04621/936820, fax 04621/936899
 E-post: stadtmuseum@kultur-schleswig.de
 Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=164
 Åbent: tirs.-søn. kl. 10-17, man. kun åbent på
 helligdage. Lukket 24., 25., 31. dec. og 1. jan.

Slesvig-Holstenske landsarkiv

Prinzenpalais, Gottorfstr. 6, D-24837 Schleswig,
 tlf. 04621/861800, fax /861801
 E-post: landesarchiv@la.landsh.de
 Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=163
 Åbent: mandag-fredag kl. 8.30-17

Vikingemuseet Hedeby

Haddeby ved D-24837 Schleswig,
 postadr. Schloss Gottorf,
 tlf. 04621/813-222, fax 04621/813-555
 E-post: info@schloss-gottorf.de
 Internet:
 www.schloss-gottorf.de/haithabu/frameset.htm
 Åbent: april-okt. daglig kl. 9-17, nov.-marts
 tirsdag-søndag kl. 10-16

SATRUP

Landsbymuseet „Satruphuus“

Flensburger Str. 8, D-24986 Satrup,

tlf. 04633/7122, fax 04633/967677

E-post: jansen-satrup@t-online.de

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=208

Åbent: maj-sept. mandag-tirsdag og torsdag-fredag kl. 10-12 og 16-30-17.30, onsdag kl. 10-12, lørdag kl. 11-12 og 16-18, søndag kl. 10.30-12, okt.-apr. søndag kl. 10.30-12 eller efter aftale

SVAVSTED

Sognets hjemstavnhistoriske samling

Kurgæstehuset/Treenehaus,

D-25876 Schwabstedt, tlf. 04884/420

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=171

Åbent: marts-okt. kl. 9-18

Rundvisning efter aftale

SØBØL

Nolde-museet

Neukirchen, D-25927 Seebüll,

tlf. 04664/364, fax /1475

E-post: info@nolde-stiftung.de

Internet: www.nolde-stiftung.de

Åbent: 4. marts-30. nov. kl. 10-18.

TETENBØL

„Haus Peters“

Dörpstraat 16, Eidersted, D-25882 Tetenbüll,

tlf. 04862/681, fax /103028

E-post: seidel.pellworm@t-online.de

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=185

Åbent: tirsdag-søndag kl. 14-18

1. juli-17. sept. kl. 11-18 Rundvisning efter aftale

TYDAL

Tydal Spejdermuseum

Beliggende på Spejdgården Tydal, D-24852

Esgebek, tlf. 04609/263 eller /91030

Formand: Torben Kvist, Marienallee 49,

D-24937 Flensburg, tlf. 0461/51673

Åbent: efter aftale med bestyrelsen

TØNNING

Historisk pakhuis ved havnen

Herrengraben 1, D-25832 Tönning,

tlf. 04861/6750

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=187

Åbent: maj-sept. tirsdag-søndag kl. 14.30-17.30

Multimar Wattforum

Am Robbenberg, D-25832 Tönning,

tlf./fax 04861/9620

E-post: info@multimar-wattforum.de

Internet: www.multimar-wattforum.de

Åbent: 1. apr.-31. okt. kl. 9-19,

1. nov.-31. mar. kl. 10-17. Lukket 24. dec.

UNDEVAD

Museumslandsby

Unewatter Strasse 1a, D-24977 Langballig,

tlf. 04636/1021, fax 04636/8226

E-post: museum-unewatt@schleswig-flensburg.de

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=125

Åbent: maj-sept. tirsdag-søndag kl. 10-17,

apr. og okt. fredag-søndag kl. 10-17. Nov.-marts

lukket. Grupper og rundvisning efter aftale

VYK/FØR

Haerberlin-museet

Rebbelstieg 34, D-25938 Wyk/Föhr,

tlf. 04681/2571, fax 04681/748420

E-post: info@friesen-museum.de

Internet: www.friesen-museum.de

Åbent: marts-okt. tirsdag-søndag kl. 10-17,

juli-aug. dagligt kl 10-17, nov.-febr. tirsdag-

søndag kl. 14-17

WITZWORT

Roter Haubarg

Adolfskoog, D-25889 Witzwort, tlf. 04864/845

Åbent: tirsdag-søndag fra kl. 10.00

til restauranten lukker ca. kl. 22.00

Søger du og har du lyst til

- Faglige udfordringer
- Fællesskab
- Oplevelser
- Nye venner

Et år med fortybelse i ét af vores 3 liniefag

- Fodbold / Idrætssport
- Kreativt
- Musik / teater

samt mange valgfag, gymnastik og en solid boglig undervisning.

www.skamling.dk

Skamlingsbanke Efterskole

Gl. Skamlingvej 1, 6093 Sjølund Tlf. 7557 4026

Forbruger- organisationer

Familie og Samfund Sønderjylland

Regionsformand: Kristine Justesen,
Korup Markvej 27, 6372 Bylderup-Bov,
tlf. 74 64 72 32

Næstformand: Johanne Petersen,
Højgårdhave 10, 6100 Haderslev,

Kasserer: Anette Laasholdt, Bovvej 32,
6534 Agerskov

Lokalforeningsformænd:

Haderslev: Johanne Petersen, Højgårdhave 10,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 99 29

Arrild: Annette Boll Schmidt, Sandetvej 1,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 45 00

Toftlund: Sonja Keller, Gestrupvej 27,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 22 00

Agerskov: Alice Jessen, Lillebjergvej 1A,
6534 Agerskov, tlf. 74 51 92 75

Egvad: Inger Sørensen, Nr. Hostrupvej 44,
6230 Rødekro, tlf. 74 69 33 39

Hovslund: Astrid Raun, Nr. Hjarupvej 3,
6230 Rødekro, tlf. 74 66 41 07

Husholdnings- foreninger

Aktive Kvinder, Rødding

Formand: Aase Lausen,
Bregnegårdsvej 15, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 22 00

Sekretær: Ingrid Nielsen,
Galgetofte 15, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 17 01

Aktive Kvinder, Skodborg

Formand: Ulla Boe Nielsen,
Trøjborgvej 12, Skodborg, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 86 68

Jels og Omegns Husholdningsforening

Formand: Anna-Marie Bertelsen,
Søndermarken 5, Jels, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 21 76

Kegnæs Husholdningsforening

Formand: Ingrid Fritsche,
Nørre Landevej 9, 6470 Sydals,
tlf. 74 40 51 84

Sundeved Husholdningsforening

Formand: Ulla Johannsen,
Nordvesthavnen, Jagten I.st., 6400 Sønderborg

Bliv medlem af

Sprogforeningen

Stiftet 1880

Formål:

"– at gavne det danske sprog og den danske kultur i Sønderjylland."

Medlemsskab af Sprogforeningen er "livsvarigt", der betales 200 kr. én gang for alle.

Yderligere oplysninger kan fås ved henvendelse til Sprogforeningens kontor.

Sprogforeningen · Folkehjem · Haderslevvej 7 · 6200 Aabenraa · Tlf. 74 62 11 50

Landboforeninger

Dansk Landbrug

Kontor: Axelborg, Vesterbrogade 4A, 4. sal,
1620 København V,

tlf. 33 39 46 00, fax 33 39 46 06

E-post: dl@danskladbrug.dk

Formandskab:

Formand: Gårdejer Peter Gæmelke,
Røjgård, Egholtvej 38, 6600 Vejen,
tlf. 75 55 52 87, fax 75 55 50 89

Viceformand: Gårdejer Henrik Høegh,
Møllevvej 31, 4960 Holeby,
tlf. 54 60 69 72, fax 54 60 68 72

Viceformand: Gårdejer Gert Karkov,
Hærvejen 14, Immervad, 6500 Vojens,
tlf. 74 66 46 36, fax 74 66 46 39

Viceformand: Husmand Ib W. Jensen,
Koppenbjergvej 16, 5620 Glamsbjerg,
tlf. 64 72 31 72

Foreningen af jyske Landboforeninger

Kontor: Udkærvej 15, 8200 Århus N,
tlf. 87 40 55 40

Formand: Gårdejer Peter Gæmelke,
Røjgård, Egholtvej 38, 6600 Vejen,
tlf. 75 55 52 87, fax 75 55 50 89

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gårdejer Henrik Frandsen, Ulleruplund,
Rømøvej 88, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 20 89, fax 74 75 20 86

Fælleslandboforeningen for Nordslesvig

Formand: Henrik Frandsen, Ulleruplund,
Rømøvej 88, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 20 89, fax 74 75 20 86

Regionssekretær: Helge Petersen, Billundvej 3,
6500 Vojens, tlf. 73 20 26 42, fax 73 20 26 05

Sønderjysk Landboforening

Billundvej 3, 6500 Vojens, tlf. 73 20 26 00,
fax 73 20 26 05

Aabenraavej 22, 6240 Løgumkloster,
tlf. 73 74 23 00, fax 73 74 23 05

Bestyrelse:

Formand: Henrik Frandsen, Ulleruplund,
Rømøvej 88, 6780 Skærbæk,

tlf. 74 75 20 89, fax 74 75 20 86

Næstformand: Hans Petersen Schmidt,

Vestergade 55, Arnum, 6510 Gram,

tlf. 74 82 63 21, fax 74 82 64 21

Jørn Ebbesen, Strandelhjørnvej 4,
Strandelhjørn, 6500 Vojens, tlf. 74 51 90 20

Søren Laustsen, Djernæsvej 102, Djernæs,
6100 Haderslev, tlf. 74 57 63 33

Christian Ravn, Gl. Brøstrupvej 7, Brøstrup,
6630 Rødding, tlf. 74 84 59 65

Poul Richard Jørgensen, Frørupvej 19,
Frørup, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 83 33, fax 74 56 83 86

Jørgen Gram, Gabøl Byvej 11, 6500 Vojens,
tlf. 74 87 16 18, fax 74 87 16 11

Christian Lund, Skodborg Søndergade 50, 6630
Rødding, tlf. 74 84 84 04, fax 74 84 80 99

Arne Christensen, Abterp 26, Abterp, 6261
Bredebro, tlf. 74 71 03 22

Jette Jacobsen, Ribevej 75, Gabøl, 6500 Vojens
tlf. 74 87 12 17

Jørgen Jensen, Sdr. Vilstrup Bygade 54, Sdr.
Vilstrup, 6100 Haderslev, tlf. 74 58 22 42

Johan Schmidt, Kastvråvej 9, Kastvrå, 6560
Sommersted, tlf. 74 50 61 71

*Sønderjysk Landboforening er en fusion af
Haderslev Amts Landboforening, Den nordsles-
vigske Landboforening, Nr. Rangstrup Her-
reds Landboforening og Landboforeningen for
Vestslesvig*

LandboSyd

Peberlyk 2, 6200 Aabenraa, tlf. 74 36 50 00

Formand: Gårdejer Henrik J. Enderlein, Bjerg-
gaard, Osmark 5, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 46 72 92

Sekretær: Direktør Gunnar Fink,

LandboSyd, Peberlyk 2, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 36 50 00

LHN

Formand: Jørgen Popp Petersen,
Solderupvej 9, Søvang, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 77 51 70

Industriparken 1, Postboks 61, 6360 Tinglev

Sønderjyllands Landboudom

Kontor: Landboudomscentret, Billundvej 3,
6500 Vojens, tlf. 73 20 26 50, fax 73 20 26 05
Formand: Troels Sørensen

Familielandbrug

Dansk Familielandbrug

Kontor: Axelborg, Vesterbrogade 4A, 4. sal,
1620 København V, tlf. 33 39 46 00
Formand: Husmand Ib W. Jensen,
Koppenbjergvej 16, 5620 Glamsbjerg,
tlf. 64 72 31 72

Sønderjyder i bestyrelsen:

Erik Obling Petersen, "Barsbølgård",
Barsbølvej 1, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 12 90

Sønderjysk Familielandbrug

DSH Faglige Center,
Guldagervej 2, 6240 Løgumkloster,
tlf. 73 74 20 20, fax 73 74 20 22
E-post: dsh@dsh.dk
Centerleder: Mogens W. Birch
Formand: Erik Obling Petersen, "Barsbølgård",
Barsbølvej 1, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 12 90

Haderslev Østeramts Familielandbrug

Formand: Preben Hansen, Gl. Skovbyvej 2,
Skovby, 6500 Vojens, tlf. 74 54 55 36
Sekretær og kasserer: Jørgen Peter Sørensen,
Godthåbsvej 19, 6100 Haderslev,
tlf. 73 52 07 97

Haderslev Vesteramts Familielandbrug

Formand: Antoni Stenger, Ribevej 99, Harreby,
6510 Gram, tlf. 74 84 54 02
Sekretær: Egon Schmidt, Tøndervej 15, Roost,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 45 19

Familiebruket Als og Sundeved

Formand: Niels Iwang,
Smøl 24, 6310 Broager

Tønder Amts Familielandbrug

Formand: Henrik Petersen, Tørvebjergvej 2,
6240 Løgumkloster

Aabenraa Amts Familielandbrug

Formand: Knud Strøm, Øster Løgumvej 63,
Genner, 6230 Rødekro, tlf. 74 69 87 41

Land- og skovbrug

Det danske Hedeselskab

Hovedkontor: Klostermarken 12, postboks 91,
8800 Viborg, tlf. 87 28 11 33
Internet: www.hedeselskabet.dk
Direktion: Ove Kloch, adm. direktør,
koncernchef
Formand: Kammerherre, hofjægmester Frants
lensgreve Bernstorff-Gyldensteen,
Buurskovvej 2, 5400 Bogense

Direktoratet for Fødevarerhverv

Nyropsgade 30, 1780 København V,
tlf. 33 95 80 00, fax 33 95 80 80
Direktør: Arent B. Josefsen
Kontor i Tønder: Allégade 24, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 13 80, fax 74 72 19 80

**ADVENTURE
EFTERSKOLEN**

Sønderjylland

Vi skaber eventyret

Adventure Efterskolen Sønderjylland - den aktive skole.

- Obligatorisk gymnastik 5 timer om ugen
- Adventure Outdoor (GPS, sejlsads, dykning, klatring, førstehjælp, teambuilding, kajak m.m.)
- Adventure Sport (Softball, Rugby og vandpolo)
- Adventure Creative (Design, udvikling, støbning, smedning, tegning, glaskunst)
- Bogligt højt niveau
- Boldgrenene: Fodbold, volley, håndbold og badminton
- 100 % ragfri efterskole

Læs mere om os på www.adventure-efterskolen.dk
eller ring på 74 44 27 62.

Jordbrugskommissionen

Formand: Kontorchef Peter Jørgensen,
Amtsgården, Skelbækvej 2, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 33 50 50

Medlemmer:

Gårdejer Tøge Tychsen, Krammarksvej 22,
6310 Broager, tlf. 74 44 17 46

Husmand Vagn Madsen, Hornsgårdvej 3, Fole,
6510 Gram, tlf. 74 82 27 67

Friluftsrådet:

Mogens E. Thomsen, Varnæsvej 127,
Hostrup Skov, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 62 52

Danmarks Naturfredningsforening:

Flemming Nissen,
Simmersted Byvej 11, 6500 Vojens
Tiltrædende formand

i henhold til jordfordelingsloven:

Dommer Frida Liebach,
Retten i Haderslev

Realkreditkyndigt medlem:

Landmand Bendix Nielsen, Harres 63,
6261 Bredebro, tlf. 74 71 11 86

Landbrugsraadet

Kontor: Axelborg, Axeltorv 3,
1609 København V, tlf. 33 39 40 00,
fax 33 39 41 41

E-post: landbrugsraadet@landbrug.dk

Præsident: Gårdejer Peter Gæmelke,
Røjgård, Egholtvej 38, 6600 Vejen,
tlf. 75 55 52 87, fax 75 55 50 89

Adm. direktør: Klaus Aa. Bustrup

Det Kgl. Danske Landhusholdningsselskab

Axelborg, Axeltorv 3, 1. sal, 1609 København V
Præsident: Proprietær Per Bach Laursen,
Lundgaard, Bjørnsholmvej 69, 9670 Løgstør

Skovdyrkerforeningen Syd

Formand: K. Sejer Sørensen, Bramdrupgård,
Bramdrupgårdsvej 3, 6580 Vamdrup,

tlf. 75 59 82 38

Konsulent: Henning Nielsen,

Billundvej 3, 6500 Vojens,

tlf. 73 20 28 00, fax 73 20 28 09

*Skovdyrkerforeningen Syd dækker hele Sønder-
jyllands Amt og den sydlige del af Ribe og Vejle
Amter*

Haveselskaber

Det Jydske Haveselskab,

Region IV Sønderjylland

Formand: Anders Fogh, Hasselhaven 19,
6330 Padborg, tlf. 74 67 11 75

Konsulenter i området:

Birgit Møller Bach, Valmuevænget 28,
6710 Esbjerg V, tlf. 75 11 64 08

Kredse/Formænd:

Aabenraa: Kirsten Boisen, Årupgade 14, Årup,
6200 Aabenraa, tlf. 74 61 31 63

Christiansfeld: Inge H. Jacobsen,
Mellemgade 14, Vejstruprød, 6093 Sjølund,
tlf. 75 57 57 45

Føvling-Holsted-Gørding: Kirsten Lauridsen,
Lourupvej 22, 6690 Gørding, tlf. 75 17 84 29
Gråsten og Fjordeggen: Per Bangsgård, Sund-
kobbøl 11, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 09 01

Haderslev: Mads Sand, Thurøvej 69, Starup,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 86 41

Jels-Oksenvad-Sommersted: Nis Thomsen, Hel-
letvej 4, Grønnebæk, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 29 50

Nordals: Willy Nielsen, Dyssevænget 31, Gude-
rup, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 90 33

Padborg: Elin Fischer, Nygade 74,
6330 Padborg, tlf. 74 67 21 61

Ribe: Lone Pedersen, Seminarievej 119,
6760 Ribe, tlf. 75 42 23 85

hoptrupefterskole

MUSIK · DANS · TEATER

*Efterskole med skarp profil
indenfor musik, dans og teater*

Vi vil – vil du være med...

www.hoptrupefterskole.dk

Rødning: Inge R. Andersen, Københovedvej 54, Københoved, 6630 Rødning, tlf. 74 84 71 05
 Rødekre: Karen M. Jakobsen, Skovvænget 9, 6230 Rødekre, tlf. 74 66 16 05
 Sønderborg: Birthe Jørgensen, Illervej 43, 6310 Broager, tlf. 74 44 90 99
 Toftlund: Anne-Grethe Petersen, Mariavænget 29, 6520 Toftlund, tlf. 74 83 22 34
 Tønder: Lene Alsing, Jernbanegade 12, 6270 Tønder, tlf. 74 72 32 98
 Vamdrup: Britta Bregnhøj, Østerbyvej 2, 6580 Vamdrup, tlf. 75 58 10 98
 Vestslesvigs Havekreds: Hans Andersen, Søndervang 33, 6261 Bredebro, tlf. 74 71 19 53
 Vojens-Skrydstrup: Jane Gabrielsen, Violvej 12, Nustrup, 6500 Vojens, tlf. 74 87 16 37

Husdyrbrugs-organisationer

Sønderjyds Avlsforening SDM Dansk Holstein

Formand: Carsten Port,
Bjørnkærvej 5, Arrild, 6520 Toftlund

Avlsforeningen Den jyske Hest

Formand: Kresten Møller,
Nedre Vej 77, Ålbæk, 8900 Randers
Sekretær: Grethe Busk,

Kolstrupvej 4,
8581 Nimtofte

Bestyrelsesmedlemmer fra Sønderjylland:

Birgit Jørgensen, Nørrevang 8,
6230 Rødekre

Kontaktperson:

Birgit Jørgensen,
Nørrevang 8, 6230 Rødekre

På vej mod nye oplevelser

Korte kurser 2008

- 1802-2402 Operaens forunderlige verden - forestilling "Don Carlos" i Staatsoper Hamburg
 0903-1403 Sprogkursus: Tysk/dansk
 2903-0604 Sort sol © og tranetræk
 0405-0905 Sprogkursus: Tysk/dansk
 1305-2305 Berlin i æstetik og historie. To syn på en by 5 dage på højskole, 6 dage i Berlin og Postdam
 1905-2505 På enge og strande: Sønderjylland til fods
 1905-2505 Mellem marsk og fjord: Sønderjylland på cykel
 2505-0606 Sprogkursus: Tysk/dansk
 0706-1506 Opera i det 19. Århundrede - det menneskelige gennembrud - forestillinger i Berlin: "La Bohème" og "Fidelio"
 1606-2206 Øhop og vild flora
 2306-2906 Sønderjysk Midsommer
 3006-0607 Hjerne, Krop og Kreativitet
 0707-1607 Dresden: kunstsatte, Semperoper, historie 5 dage på højskole, 5 dage i Dresden
 1407-2007 True romance? - kunst og kærlighed fra renæssancen til vore dage: Dürer, Dix, Kippenberger
 Mod bl.a. Lars Morell
 2107-2707 Moderne liv bag gamle mure - Sønderjyllands slotte i vore dage
 2807-1008 Musik, Maleri, Design - hvordan kunst bliver til
 1008-1608 Strefjotg i grænselandet
 1708-2308 Opera i romantikken - mennesker og dæmoner
 0410-1210 Sort sol © og tranetræk
 1110-1910 Sort sol © og tranetræk
 2610-3110 Sprogkursus: Tysk/dansk

Tysk på den fede måde

Lange kurser:

- Skibums i Østrig
- Bliv klædt på til rejsebranchen
- Sommerjob i Schweiz
- Universitetssamarbejde
- Studieforbereelse
- Rejser til Berlin

06.01 - 26.04

06.01 - 02.02

03.02 - 26.04

31.08 - 20.12

Syddansk Kvæg

Kontor: Billundvej 3, 6500 Vojens,
tlf. 73 20 26 00, fax 73 20 26 05

Formand: Christian Lund,
Søndergade 50 C, Skodborg, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 84 04

Dansk Landbrugsrådgivning

Landscentret, Fjerkræ, Udkærsvvej 15,
8200 Århus N, tlf. 87 40 50 00, fax 87 40 50 10

Mejeriforeningen Danish Dairy Board

Kontor: Frederiks Allé 22, 8000 Århus C,
tlf. 87 31 20 00

Formand: Gårdejer Bent Juul Sørensen,
Direktør: Michael Stevns (adm.)

Afdelinger i Sønderjylland:

Blans/Sønderborg, tlf. 73 16 43 00,
fax 73 16 45 30

Skærbæk, Aabenraavej 11, 6780 Skærbæk,
tlf. 73 95 37 00, fax 73 95 37 66

Vojens, Trekanten 23, 6500 Vojens,
tlf. 73 54 32 00, fax 73 54 32 77

Rødding, Gl. Hygumvej 3, 6630 Rødding,
tlf. 73 84 27 00, fax 73 84 27 50

Tønder, Viddingherredsgade 26 A, 6270 Tønder,
tlf. 73 92 56 10, fax 73 92 56 50

Slagterier

Danish Meat Association

Axelborg, Axeltorv 3, 1609
København V

tlf. 33 73 25 00

Formand: Gårdejer Bent Claudi
Lassen,

Båring Lykkegård, Lykkegårds-
vej 2, 5466 Asperup,

tlf. 64 48 16 17

Adm. direktør: Christina Hvid,
Glahns Allé 15, 2000 Frederiks-
berg, tlf. 36 17 20 63

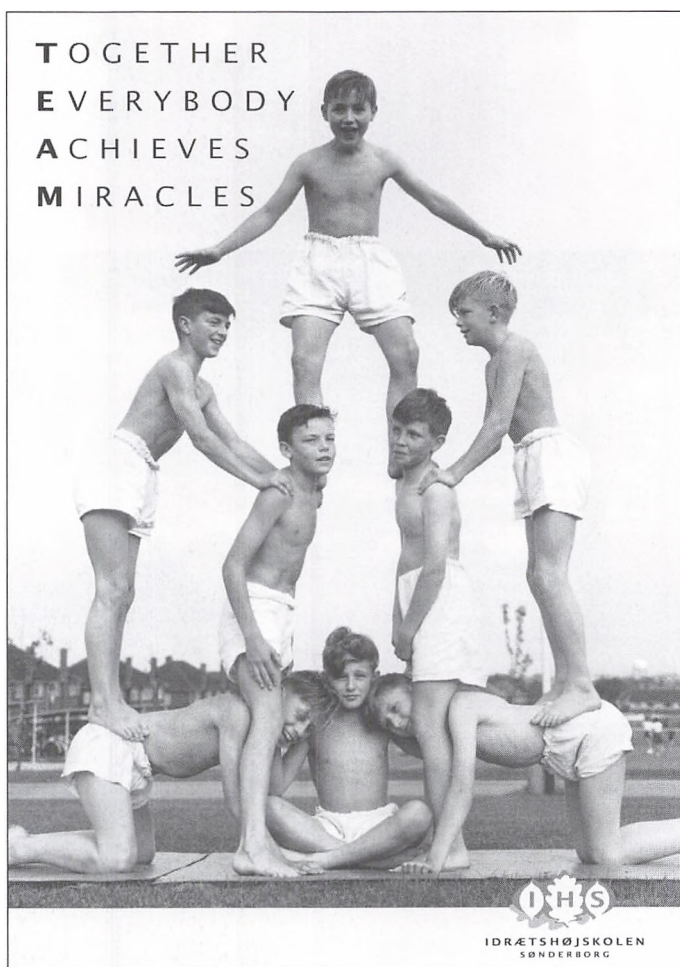
Danish Crown AmbA

Formand: Niels Mikkelsen,
Volstrupvej 2, 7560 Hjerm

Hovedkontor: Marsvej 43,
8900 Randers

Adm. direktør:

Kjeld Johannesen

WWW.MUSIKOGTEATER.DK

Sessions
Masterclass
Studieindspilning
Tur
MGK-teori

MUSIK

Sangteknik
Udtryk
Fortolkning
Improvisation
Performance

SANG

'Glæden ved
den gode historie'

DANS

Kropsbevidsthed
Selvudvikling
Samvær
Energi
Genre

TEATER

LYD

TEKNIK

Pro Tools 7, 1 LE
5 Power Mac G5
Reason 3.0
Live studio
Koncertindspilninger
Mikrofon teknik
Eksterne effekter

LYST TIL ET BESØG ELLER OPHOLD?
- DU ER ALTID VELKOMMEN

lyst

musik & teater

HØJSKOLEN

På Musik og Teaterhøjskolen får du oplevelser for livet, bliver fagligt udfordret og inspireret. En højskole, der skaber mulighed for din personlige udvikling, livsglæde og positive livssyn gennem musik, sang, teater, dans og lydteknik. Højskolen tilbyder kurser fra 12 til 23 uger.

Læs mere på www.musikogteater.dk

Herrestedgade 6-8 · 6520 Toftlund · Tlf. 74 83 01 04 · kontor@musikogteater.dk

Handel

Brugsforeningsbevægelsen

FDB, Fanøgade 15, 2100 København Ø

Formand: Ebbe Lundgaard

FDB's bestyrelsesmedlemmer

valgdistrikt 7 Sydjylland:

Uddeler Holger Damgaard,

Rosenvænget 8, 6230 Rødekro, tlf. 74 66 13 55

Lærer Dorte Welinder,

Midtfennen 13, 6760 Ribe, tlf. 75 42 19 76

Formandsrådsformænd:

Formandsområde 38 Kolding:

Lærer Bent Mortensen, Engdraget 38,

6091 Bjert, tlf. 75 57 26 92

Formandsområde 39 Ribe-Tønder:

Gårdejer Thorkild Fink,

Nørre Hostrup Bygade 15, 6230 Rødekro,

tlf. 74 66 25 62

Formandsområde 40 Sønderborg:

Kontorassistent Ingrid Callesen, Stenholt 1,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 76 70

Det danske Handelskammer

Formand: Adm. direktør Bent Larsen,

København, tlf. 33 95 05 00

Sekretariat: Børsen, 1217 København K,

tlf. 33 95 05 00

Lokalkontorer:

Ny Banegårdsgade 45, 8100 Århus C,

tlf 86 13 53 55

Boulevarden 20, 9000 Aalborg,

tlf 98 16 06 00

Albani Torv 4, 5000 Odense C, tlf. 66 14 47 14

Madevej 9, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 49 62

Indkøbsforeninger

Dansk Landbrugs Grovvarereselskab

Hovedkontor: Axelborg, 1503 København V

tlf. 33 15 11 13

Formand: Gårdejer Niels Skadhauge

Sønderjyske medlemmer af repræsentantskabet:

Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger

SdU

er en sammenslutning af ungdoms- og idrætsforeninger
samt landsdelsorganisationer for børn og unge.

SdU's formål er at fremme det danske børne- og
ungdomsarbejde i Sydslesvig.

www.sdu.de

Dansk Ungdomssekretariat, Norderstr. 76, D-24939 Flensburg · tlf. +49 (0)461-144 08-0

Gårdejer Jens Bonde, Sømosegård,
Tirslundvej 2, 6541 Bevtoft, tlf. 74 83 19 79
Gårdejer Tage Petersen, Raaholt,
Goldbækvej 6, Øbening, 6230 Rødebro,
tlf. 74 66 92 11

Gårdejer Bent Villadsen, Ørbygård,
Sillerup Møllevej 70, Ørby, 6100 Haderslev,
tlf. 74 57 92 08

Gårdejer Peter Fallesen Ravn,
Østerløgumvej 73, Øster Løgum,
6230 Rødebro, tlf. 74 66 44 33

Gårdejer Niels Frederik Jensen,
Gammelmark 12, Dynt, 6310 Broager,
tlf. 74 44 00 43

Gårdejer Bjarne Skou, Midtervej 10,
Stenderup, 6520 Toftlund, tlf. 74 83 20 26

Gårdejer Jens Lorenzen, Hviding Kirkevej 22,
Gl. Hviding, 6760 Ribe, tlf. 75 44 51 27
Hans Iversen, Nørremark 18, Ulkebølsten,
6400 Sønderborg, tlf. 74 43 36 60

Handelsstandsforeninger

Graasten Handelsstandsforening
Erling Kjær, Hotel Egely

Haderslev Handelsråd

Sekretariat: UdviklingsCenter Haderslev,
Honnørkajen 1, 6100 Haderslev,
tlf. 74 53 00 53, fax 74 53 46 67
E-post: sekretariat@uch.dk
Internet: www.haderslev-butikker.dk

» Viljen til at ville - giver evnen til at kunne «

Højer Ungdomsskole

- Vi er en boglig skole for de aktive.
- Vi er en moderne skole i porten til Europa.
- Vi har gymnastik, 7 linjefag og masser af valgfag.

HØJER UNGDOMSSKOLE

Nørrevej 68 · 6280 Højer
tlf. 7478 2140 · www.h-us.dk

Toftlund Handels- og Håndværkerforening
Formand: Leif S. Warberg, Rolighedsvej 5B,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 06 64, fax 74 83 06 74

Vojens Handelsstandsforening

Formand: Bjarne Johansen, Aktiv Super Vojens,
tlf. 74 54 30 57

Erhvervsråd og håndværker- og industriforeninger

Bredebro Erhvervsforum

Att: Niels Dahlmann, Bredebro Sparekasse,
Storegade 25, 6261 Bredebro, tlf. 74 71 15 41

Center for Erhvervsudvikling

Stenager 2, 6400 Sønderborg,
tlf. 73 42 70 00, fax 73 42 70 10
E-post: cfe@cfe.dk Internet: www.s-o.dk

Christiansfeld Udviklingsråd

Finn Johannsen, sekretariatsleder,
Postboks 15, 6070 Christiansfeld,
tlf. 73 56 13 01, fax 74 56 32 18
E-post: udviklingsraadet@christiansfeld.dk
Internet: www.christiansfeld.dk

Erhvervsrådet for Tinglev Kommune

Tinglev Rådhus, Tinglev Midt 2, 6360 Tinglev,
tlf. 73 34 35 39, fax 74 64 20 24
E-post: adn@tinglev-kommune.dk
Erhvervschef: Alice Damm

Gråsten Håndværkerforening

Formand: Vognmand Hans-Uwe Jochimsen,
Egenæs 7, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 04 92

Håndværksrådet

Organisation for små og mellemstore virksomheder i Danmark. Islands Brygge 26, 2300 København S, tlf. 33 93 20 00
E-post: hvr@hvr.dk. Internet: <http://www.hvr.dk>
Formand: Poul Ulsøe, Horsens

Haderslev Erhvervsråd

Honnørkajen 1, 6100 Haderslev, tlf. 74 53 00 53

Løgumkloster Handels- og Håndværkerforening

Formand: Jan Muus, Win-Door Aps,
Teglgårdsvej 1, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 36 49

Padborg Udviklingscenter

Sekretariat: Erhvervenes Hus Aabenraa,
Bjerggade 4, Postboks 42, 6200 Aabenraa
tlf. 74 67 27 02, fax 74 67 40 23
Formand: Filialdirektør Bjarne Axelsen

Røde kro Erhvervsråd

Hærvejen 8, Boks 21, 6230 Røde kro,
tlf. 73 36 36 50, fax 74 66 27 47
E-post: post@rodekro-erhverv.dk
Internet: <http://www.rodekro-erhverv.dk>

Sønderborg Handel

Formand: Ole Jespersen
Sekretariat: Sekretariatschef
Michael Sommerset,
Rådhusstorvet 7, 1. sal,
6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 18 00

Sønderjyllands ErhvervsCenter

Bjerggade 4C, 6200 Aabenraa,
tlf. 73 62 10 10, fax 73 62 10 11
Formand: Direktør Mogens Therkelsen,
H. P. Therkelsen A/S, Eksportvej 1,
6330 Padborg
Kontorchef Ebbe Jensen,
Sønderjyllands Amt,
Skelbækvej 2, 6200 Aabenraa
Adm. dir. Peter Christian Petersen,
Delfi Electronics A/S, Holtvej 2, Høruphav,
6400 Sønderborg
Formand Thorkild Jacobsen, Bispevænget 33,
Nybøl, 6400 Sønderborg
Formand Poul Erik Henriksen, Dansk Metal,
Møllegade 64, 6400 Sønderborg
Willy Sahl, Arnbjergvej 18, 6430 Nordborg
Direktør Henrik Hersbøll, Alu Hightech,

Håndværkervej 5, 6270 Tønder

Adm. dir. Poul Davidsen, Davidsen Tømmerhandel,
Fabriksvej 7, Skrydstrup, 6500 Vojens
Direktør for Sønderjyllands ErhvervsCenter:
Kaj Grünfelt
Euro Info Center:
Afdelingsleder Egon Sveistrup

Tønder Håndværkerforening

Formand: Peter Michelsen, Ribe Landevej 37,
6270 Tønder, tlf. 74 72 37 70

Finansiering

DLR Kredit A/S

Nyropsgade 21, 1780 København V,
tlf. 70 10 00 90
E-post: dlr@dlr.dk, Internet: www.dlr.dk
Direktion: Adm. direktør Bent Andersen
Formand for bestyrelsen: Sparekassedirektør
Svend Jørgensen, Sparekassen Himmerland A/S

Foreningen Landeværnet

Kontor: Jernbanegade 4, 6360 Tinglev
tlf. 74 64 40 54
Formand: Gårdejer Jørgen Rode Andersen,
Ribelandevej 79, Abild, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 33 89
Næstformand: Gårdejer Johan Andresen, Visgårdvej 10, Bjerndrup, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 64 29 30
Sekretær: Gårdejer Regnar Jensen,
Kværsløkke 18, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 94 82
Forretningsfører: Eigil Marquardsen,
Vestermarken 45, 6360 Tinglev, tlf. 74 64 22 29
Foreningen Landeværnet administrerer tillige:
Lånefonden for Sønderjylland

Realkredit Danmark

ErhvervsCenterSyd: Albani Torv 2-3,
5100 Odense C, tlf. 45 12 24 20
Erhvervscenterdirektør: Uffe Dreier
Områdechef for Sønderjyllands Amt: Heinrich
Jensen, tlf. 45 12 91 11
Kontor: Storetorv 5B, 6200 Aabenraa,
tlf. 45 12 51 50

Sønderjyllands Investeringsfond

Jernbanegade 27, 6000 Kolding,
tlf. 87 34 24 14, fax 73 62 00 81
Formand: Direktør Oskar Tygesen,
Sydbank, Jernbanegade 35, 6400 Sønderborg
Sparekassedirektør John Kristensen,
Sparekassen Bredebro,
Storegade 25, 6261 Bredebro
Filialdirektør Ernst Frederiksen, Danske Bank,
Storegade 3, 6200 Aabenraa
Forretningsfører Arne Lunding,
Højskolevej 2, 6360 Tinglev
Adm. direktør Thomas Jørgensen Bjerrum,
Dansani A/S, Finlandsvej 8, 6100 Haderslev
Forretningsfører: Paul-Chr. Kongsted

Jagt- og vildtforvaltning m.v.

Administration

Skov- og Naturstyrelsen,
Naturområdet
Haraldsgade 53, 2100 København Ø,
tlf. 72 54 20 00, fax 39 27 98 99

Miljøministeriet

Skov- og Naturstyrelsen
Jagttegnsekspeditionen
Haraldsgade 53, 1., 2100 København Ø,
tlf. 72 54 24 24 (kl. 9-12), fax 39 47 24 22
E-post: jagttegn@sns.dk

Danmarks Miljøundersøgelser

Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet
Grenåvej 14, Kalø, 8410 Rønede,
tlf. 89 20 17 00, fax 89 20 15 14

Dansk Jagtforsikring A/S

Frederiksberggade 16, 1459 København K,
tlf. 33 11 07 47, fax 33 11 80 81

Dansk Land- og Strandjagt af 1991

Formand: Finn Madsen, Vestergade 44,

9900 Frederikshavn, tlf. 61 60 92 92

E-post: formand@dls-jagt.dk

Danmarks Jægerforbund

Hovedkontor: Højnæsvej 56, 2610 Rødovre,
tlf. 36 73 05 00

E-post: info@jaegerne.dk

Internet: www.jaegerforbundet.dk

Formand: Ole Roed Jakobsen

Konst. direktør: Stig T. Møller

Medlemsblad: Jæger

Vildtforvaltnings- områder og vildtkonsulenter i Sønderjylland

Vildtforvaltningsopgaverne sorteres under
statsskovdistrikterne og varetages primært af
vildtkonsulenterne.

Vildtkonsulenterne varetager bl.a. jagtprøverne,
vildtplantninger, dispensation til skadevoldende
vildt, vildtreservater og rådgivning generelt om
jagtloven.

Henvendelse med spørgsmål om skov, jagt og
vildt kan ske til de lokale statsskovdistrikter på
disse adresser og telefonnumre:

Lindet Statsskovdistrikt

Stensbækvej 29, 6510 Gram,
tlf. 74 82 61 05, fax 74 82 61 22

Vildtkonsulent Jeppe Ebdrup, Lovruphus,
Skærbækvej 33, 6520 Toftlund, tlf. 74 83 25 70

Gråsten Statsskovdistrikt

Egene, Felstedvej 14, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 14 64

E-post: graasten@sns.dk

Uddrag af Lov om jagt- og vildtforvaltning

Miljø- og Energiministeriets lovekendtgørelse nr. 114 af 28. januar 1997.

Kapitel 4

Jagttrettens udøvelse

§ 22. Ingen må jage på en måde, der

- 1) udsætter vildtet for unødige lidelser,
- 2) skader personer, husdyr eller genstande eller udsætter personer for nærliggende fare for at blive skadet eller
- 3) medfører haglnedfald på anden persons bolig, have eller gårdsplads.

Stk. 2. Personer under 18 år, der har gyldigt jagttegn, må kun udøve jagt i følge med en person over 18 år, der også har gyldigt jagttegn.

§ 23. Nedlæggelse eller ombringelse af vildt må kun finde sted med skydevåben.

Stk. 2. Rovfugle og ugler må ikke anvendes til jagt.

Stk. 3. Jagt må ikke finde sted ved anvendelse af levende lokkedyr.

LØGUMKLOSTER EFTERSKOLE

Tønder Landevej 6
6240 Løgumkloster
Tlf. 74743652 - mail: lme@lme.dk

På Løgumkloster Efterskole tilbyder vi undervisning i almindelige skolefag, derudover har vi 4 hovedlinjer:

Lederlinje • Idrætslinje
Musik- og dramalinje • Integrationslinje

- Herudover tilbyder vi undervisning i en lang række tilvalgsfag
- Skolen har trådløst netværk og satser meget på digitalisering af undervisningen.
- Skolen er en kristen efterskole og del kristne menneskesyn er et vigtigt fundament for al aktivitet på skolen
- Besøg vores hjemmeside www.lme.dk eller kom forbi og se skolen - det er et besøg værd

Stk. 4. Miljø- og Energiministeren fastsætter nærmere regler om, hvilke typer våben og ammunition der må anvendes, herunder regler om salg af visse typer ammunition og regler om, at visse typer ammunition ikke må medtages på jagt.

Stk. 5. Miljø- og Energiministeren kan fastsætte regler om anvendelse af hjælpemidler, lokkemidler og lignende til jagt, herunder forbud mod at anvende visse midler.

§ 24. Ved jagt med glatløbet haglgevær på ikke-klobærende vildt på og fra landarealer og i rør- og sivbevoksninger skal egnet apporтерende hund medbringes.

§ 25. Jagt må ikke finde sted fra motordrevet køretøj og luftfartøj.

§ 26. Jagt fra motordrevet fartøj må ikke finde sted på søer og andre ferske vande.

§ 27. Miljø- og Energiministeren kan fastsætte regler om jagt på fiskeriterritoriet, herunder forbyde særlige jagtformer inden for bestemte områder.

§ 28. Udfodring af vildt med jagt for øje må ikke finde sted. Vildt må ikke beskydes på jorden eller på vandet i umiddelbar nærhed af foderplads.

§ 29. Miljø- og Energiministeren kan fastsætte regler om jagt fra platforme og andre kunstige skjul, herunder regler om forbud mod at medtage jagtvåben på platforme og i andre kunstige skjul.

§ 30. Hegn, der tillader passage af vildt, skal indrettes således, at vildtets mulighed for passage er ens fra begge sider af hegnet.

Stk. 2. Undtaget fra reglen i stk. 1 er

- 1) hegn, der er etableret i forbindelse med udsætningspladser for vildt,
- 2) hegn, der har til formål at hindre vildtets adgang til skovkulturer, og
- 3) hegn langs veje og jernbaner.

§ 31. Uvedkommende må ikke færdes med skydevåben eller fangstredskaber på en anden persons jagtgrund uden for de veje og stier, der er åbne for almindelig færdsel. I skove er færdsel med skydevåben eller fangstredskaber dog kun tilladt på de offentlige veje, der fører gennem skoven.

Stk. 2. Reglerne i naturbeskyttelsesloven om offentlighedens adgang til naturen giver ikke adgang til at medbringe skydevåben eller fangstredskaber.

§ 32. Den jagtberettigede er beføjet til selv eller ved sine folk at anholde enhver, der overtræder § 13, og føre den pågældende til politiet. Samme beføjelse tilkommer brugeren af arealet, selvom denne ikke har jagtret. Brugeren skal underrette den jagtberettigede om den skete anholdelse.

Stk. 2. Den anholdte kan fratages skydevåben og andre jagtredskaber samt skudt eller fanget vildt, som den pågældende er i besiddelse af ved anholdelsen. De nævnte genstande skal straks afleveres til politiet, der foranlediger, at der træffes afgørelse om eventuel beslaglæggelse.

EFTERSKOLEN
Strand
PÅ DANEBOD

- Mulighed for at aflægge Folkeskolens Afgangsprøve i alle fag.
- Mulighed for meritgivende brobygning
- Mange dansk- og matematik timer på mindre hold.
- Valgfag: Drama, musik, udeliv, billedkunst, trædrejning, foto m.m.
- Idræt: Kajakroning, surf, rapelling, fodbold, volleyball og meget andet.
- Fællesoplevelser med emneuger og skolerejser i Danmark eller udlandet.

En efterskole på Als for normaltbegavede unge, som har svært ved at læse og stave, og som har lyst til at komme på efterskole for at lære mere!

Efterskolen Strand
på Danebod
Færgevej 5, Fynshav
6440 Augustenborg
Tlf.: 7422160
info@efterskolenstrand.dk
www.efterskolenstrand.dk

Jagttider og fredningsbestemmelser

Miljø- og Energiministeriets bekendtgørelse nr. 152 af 20. februar 2004 om jagttid for visse pattedyr og fugle m.v. (Gældende fra 1. april 2004)

I medfør af § 3, stk. 2 og 3, § 4, stk. 2, § 7, stk. 1, § 20, stk. 4, § 49, stk. 3 og § 54, stk. 3, i lovebekendtgørelse nr. 114 af 28. januar 1997 om jagt og vildtforvaltning fastsættes:

Kapitel 1

Generelle jagttider

■ § 1. Følgende jagttider gælder for de vildtarter, der er nævnt nedenfor.

1) Hovdyr:

Kronhjort.....	01.09-31.01
Kronhind og kalv.....	01.10-31.01
Dåhjort.....	01.09-31.01
Då og kalv.....	01.10-31.01
Sikahjort.....	01.09-31.01
Sikahind og kalv.....	01.10-31.01
Råbuk.....	16.05-15.07 og 01.10-15.01
Rå og lam.....	01.10-15.01
Muffonvædder.....	01.09-31.01
Muffonfår og lam.....	01.10-31.01
Vildsvin, orne.....	01.09-31.01
Vildsvin, so og grise.....	01.10-31.01

2) Rovdyr:

Ræv.....	01.09-31.01
Husmår.....	01.09-31.01

3) Gnavere:

Hare.....	01.10-15.12
Vildkanin.....	01.09-31.01

4) Andefugle:

Grågåås.....	01.09-31.12
Blisgåås.....	01.09-31.12
Sædgåås.....	01.09-31.12

Kortnæbbet gås.....	01.09-31.12
Gråand	01.09-31.12
Atlingand.....	01.09-31.12
Krikand.....	01.09-31.12
Spidsand	01.09-31.12
Pibeand.....	01.09-31.12
Skeand	01.09-31.12
Knarand.....	01.09-31.12
Ovenstående andefugle på fiskeriterritoriet desuden.....	01.01-15.01
Canadagås.....	01.09-31.12
Canadagås udenfor EF-fuglebeskyttelses- områderne desuden.....	01.01-31.01
Taffeland.....	01.10-31.01
Troldand	01.10-31.01
Bjergand	01.10-31.01
Hvinand.....	01.10-31.01
Havlit.....	01.10-31.01
Havlit på fiskeriterritoriet udenfor EF-fuglebeskyttelsesområderne desuden.....	01.02-15.02
Ederfugl hun.....	01.10-15.01
Ederfugl han	01.10-31.01
Ederfugl han på fiskeriterritoriet udenfor EF-fuglebeskyttelsesområderne ..	01.02-15.02
Sortand	01.10-31.01
Sortand på fiskeriterritoriet udenfor EF-fuglebeskyttelsesområderne desuden.....	01.02-15.02
Fløjlsand.....	01.10-31.01
Fløjlsand på fiskeriterritoriet udenfor EF-fuglebeskyttelsesområderne desuden.....	01.02-15.02
Stor skallesluger	01.10-31.01
Toppet skallesluger.....	01.10-31.01
5) Hønsfugle:	
Agerhøne	16.09-31.10
Fasanhane	01.10-15.01
Fasanhøne.....	16.10-31.12
6) Vandhøns:	
Blishøne.....	01.09-31.01
7) Vadefugle:	
Dobbeltbekkasin.....	01.09-31.12
Skovsneppe.....	01.10-15.01

8) Mågefugle:	
Sildemåge.....	01.09-31.01
Sølvmåge.....	01.09-31.01
Svartbag.....	01.09-31.01

9) Duer:	
Ringdue	01.09-31.01
Tyrkerdue.....	01.10-30.11

10) Kragefugle:	
Husskade	01.09-31.01
Krage.....	01.09-31.01

Kapitel 2

Lokale jagttider

■ § 2. Uanset bestemmelsen i § 1 gælder følgende jagttider for visse vildtarter i de områder, der er nævnt nedenfor:

Stor skallesluger..... ingen jagttid

1) Den del af fiskeriterritoriet, der ligger syd for breddegraden 55° 40':

Toppet skallesluger..... ingen jagttid
Sildemåge..... 01.10-31.01
Sølvmåge..... 01.10-31.01
Svartbag..... 01.10-31.01

2) Frederiksborg Amt:

Kronhjort, kronhind og kalv..... 15.11-30.11

3) Vestsjællands Amt:

Øen Sejerø:

Råbuk 16.05-15.06 || og..... | 16.12-15.01 |
Rå og lam	16.12-15.01
Hare.....	01.11-15.12
Agerhøne	16.10-31.10
Fasanhane.....	01.11-15.01
Fasanhøne.....	16.11-30.11

4) Storstrøms Amt:

Stor skallesluger..... ingen jagttid
Toppet skallesluger..... ingen jagttid
Sildemåge..... 01.10-31.01
Sølvmåge..... 01.10-31.01
Svartbag..... 01.10-31.01

Øen Fejø:

Hare	16.10-15.12
Fasanhane	16.10-30.11
Fasanhøne	16.10-31.10

Øen Femø:

Hare	01.11-15.12
Fasanhane	16.10-31.12
Fasanhøne	01.11-02.11
Agerhøne	ingen jagttid

Øen Nyord:

Råbuk, rå og lam	ingen jagttid
Hare	16.10-31.10
Agerhøne	16.10-31.10
Fasanhane	16.10-31.12
Fasanhøne	16.10-31.10

5) Bornholms Amt:

Ræv	ingen jagttid
Stor skallesluger	ingen jagttid
Toppet skallesluger	ingen jagttid
Sildemåge	01.10-31.01
Sølvmåge	01.10-31.01
Svartbag	01.10-31.01

6) Fyns Amt:

Stor skallesluger	ingen jagttid
Toppet skallesluger	ingen jagttid

Øen Langeland:

Dåhjort	01.12-31.01
Då	01.01-31.01

Øen Lyø:

Råbuk, rå og lam	01.10-15.10
------------------------	-------------

Øen Strynø:

Hare	ingen jagttid
Fasanhane	1. og 2. lørdag i oktober, 1. og 2. lørdag i november samt alle lørdage i december
Fasanhøne	1. og 2. lørdag i november

Øen Ærø:

Råbuk	16.06-30.06 og 01.11-07.11
Rå og lam	01.11-07.11
Hare	01.10-31.10
Fasanhøne	16.10-31.10

Bogensø kommune samt den del af fiskeriterritoriet, der indgår i EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 76, Nordfyn:

Blisgåss	ingen jagttid
----------------	---------------

7) Sønderjyllands Amt:

Stor skallesluger	ingen jagttid
Toppet skallesluger	ingen jagttid

Øen Als:

Råbuk	16.05-15.07 og 01.11-31.12
Rå og lam	01.11-31.12
Hare	01.11-15.12
Fasanhane	01.11-31.12
Fasanhøne	01.11-31.12

Halvøen Kegnæs:

Som for øen Als, dog råbuk, rå og lam	ingen jagttid
--	---------------

Øen Rømø:

Kronhjort, kronhind og kalv	ingen jagttid
-----------------------------------	---------------

8) Ribe Amt:**Øen Mandø:**

Råbuk	ingen jagttid
Rå og lam	ingen jagttid
Agerhøne	ingen jagttid

9) Vejle Amt:**Øen Endelave:**

Råbuk	01.10-08.10
Rå og lam	ingen jagttid
Hare	ingen jagttid
Agerhøne	ingen jagttid

10) Viborg Amt:

Sædgås	ingen jagttid
Den del af amtet, der ligger nord for Limfjorden:	
Kronhjort, kronhind og kalv	01.11-31.01

11) Nordjyllands Amt:

Sædgås	ingen jagttid
Den del af amtet, der ligger nord for Limfjorden og vest for hovedvejen mellem Ålborg og Løkken:	
Kronhjort, kronhind og kalv	01.11-31.01

Den del af amtet, der ligger nord for Limfjorden og øst for hovedvejen mellem Ålborg og Løkken:

Kronhjort, kronhind og kalv	01.12-15.12
-----------------------------------	-------------

Kapitel 3

Andre bestemmelser

- § 3. Jagt må kun finde sted i tiden mellem solopgang og solnedgang. Ænder og gæs må dog jages i tiden fra 1/2 time før solopgang til 1/2 time efter solnedgang.
- § 4. Reder og ynglesteder med æg eller yngel må ikke ødelægges. Æg må ikke ødelægges.
- § 5. Kolonirugende fugles redetræer må ikke fældes i tiden 1. februar - 31. juli.
Stk. 2. Rovfugles og uglers redetræer må ikke fældes i tiden 1. februar - 31. august.
Stk. 3. Ørnes, sort storks og rød glentes redetræer må ikke fældes.
Stk. 4. Hule træer og træer med spættehuller må ikke fældes i tiden 1. november - 31. august.
Stk. 5. Digesvalereder må ikke ødelægges i tiden 1. april-31. august.
- § 6. Grundejeren må ikke overdrage retten til at jage ande- og vadefugle, bortset fra skovsneppe og opdrættede gråænder, til andre for en periode, der er mindre end 1 år.
- § 7. Skov- og Naturstyrelsen kan i særlige tilfælde gøre undtagelse fra reglerne i §§ 1-5.
Stk. 2. Skov- og Naturstyrelsens afgørelser efter stk. 1 kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

Den obligatoriske jagtprøve og riffelprøve

Tilmelding til jagtprøven, der afholdes i 2 perioder hvert år, sker ved indbetaling af et af Miljø- og Energiministeriet fastsat gebyr til Skov- og Naturstyrelsen.

Indbetaling skal ske ved anvendelse af særlige giroindbetalingskort, der fås ved henvendelse til Skov- og Naturstyrelsen, herunder statsskovdistrikterne.

Ønskes prøven aflagt i årets første prøveperiode (1. april - 30. juni), skal tilmelding ske inden udgangen af februar måned.

Ønskes prøven aflagt i årets anden prøveperiode (1. september - 31. oktober), skal tilmelding ske inden udgangen af juli måned.

Jagt med jagtriffel må kun udøves af personer, der har bestået riffelprøve, og som har påtegning på jagttegnet om tilladelse til jagt med jagtriffel. Riffelprøven afvikles af Danmarks Jægerforbund.

Tid og sted for riffelprøverne annonceres i dagspressen.

Tilmelding sker ved indbetaling af et af Miljø- og Energiministeriet fastsat gebyr til Skov- og Naturstyrelsen. Også her sker indbetaling på særligt girokort, som fås enten hos Danmarks Jægerforbund eller samme steder som indbetalingskort til obligatorisk jagtprøve.

Syd- og Sønderjyllands landsdelsorkester

Se orkestrets program på
www.sdjsymfoni.dk
 eller bestil orkestrets
 sæsonprogram
 på tlf. 65 50 88 00.

Sønderjyllands Symfoniorkester

Ferieplan for skolerne i Sydslesvig m.v.

Ferieplan for skolerne

i Sydslesvig i 2008, fastlandet

Forårsferie	25. marts - 4. april
Sommerferie.....	21. juli - 29. august
Efterårsferie.....	13. oktober - 24. oktober
Juleferie.....	22. december - 2. januar 2009

Sidste skoledag før hver ferie er en hel skoledag

Danske helligdage i 2008, som er hverdage i Sydslesvig

20. marts.....	Skærtorsdag
18. april	St. Bededag

Sydslesvigske fest- og helligdage i 2008, som er hverdage i Danmark

1. maj.....	Maj-festdag
3. oktober	Tysk enhedsdag

AABÆK EFTERSKOLE

Jørgensgård Skovvej 101,
6200 Aabenraa.

tlf 7462 5063

e-mail: aabaek@post5.tele.dk

www.aabaek.dk

Forstander Thomas Frickmann

Flagregler

Flaget hejses ved solopgang, dog tidligst kl. 8.00, og nedhales ved solnedgang.

Ved flagning på halv stang hejses flaget først til top, forbliver der nogle sekunder, hvorefter det sænkes til halv. Den korrekte position er, når flagets underkant befinder sig ud for midten af flagstangen. Flaget nedtages ved først at lade flaget gå til tops, hvor det forbliver nogle sekunder, derefter hales det langsomt ned.

Hejsning og nedhaling af flaget bør altid foregå langsomt.

Ophalerlinen skal være stram, nedhalerlinen skal være løs (slæk) så flaget vajer frit ud fra stangen - det skåner flaget i stærk blæst.

Bortset fra de nordiske flag, FN-flaget, og EU-flaget, der frit kan benyttes sammen med eller uden Dannebrog, består der et almindeligt forbud mod at flage med fremmede nationers flag på dansk territorium. Tilladelse skal i hvert tilfælde indhentes hos den lokale politimyndighed.

Ved flagning med Dannebrog i forbindelse med andre nationers flag skal Dannebrog hejses først og have den fornemste plads.

Ved ulige antal stænger er den fornemste plads i midten. Ved 2 stænger skal Dannebrog være til venstre for beskueren (set forfra). De fremmede nationers flag må ikke være større end Dannebrog.

Rul aldrig et vådt flag sammen.

Et flag med itublæste hjørner bør repareres hurtigst muligt.

Flagets højde skal være 1/5 af stangens længde.

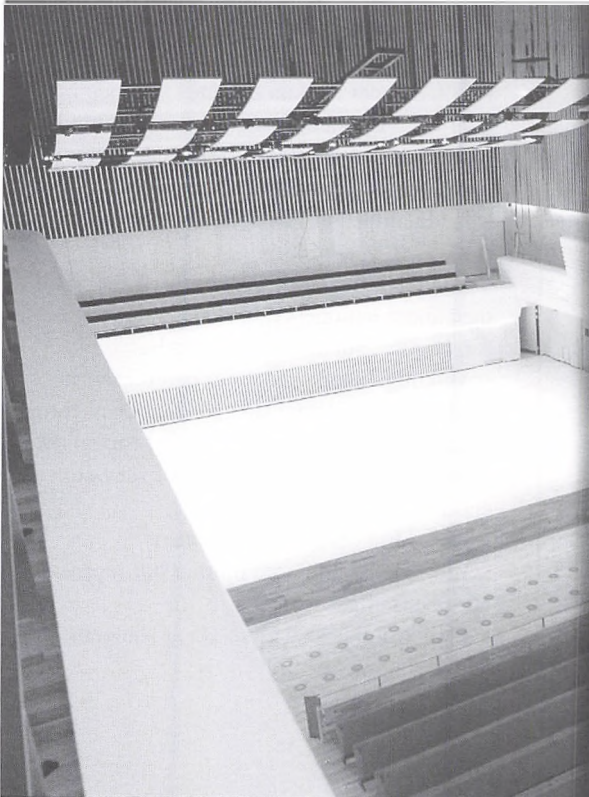

tønder
bank

- Lokal, stærk og selvstændig...!

www.tb.dk

**Vi har også
plads til
din annonce!**

Alsion i Sønderborg

Sønderjyllands nye
viden og kulturcenter
i Sønderborg

Læs om masser af kulturoplevelser
i Koncertsalen Alsion på

www.alsion.dk

KONCERT
SALEN

Alsion^x

Officielle civile flagdage 2008

(som fastsat af Justitsministeriet)

- 1. januar - Nytårsdag
- 5. februar - Kronprinsesse Mary
- 21. marts - Langfredag
(halv stang til solnedgang)
- 23. marts - Påskedag
- 9. april - Danmarks besættelse 1940
(halv stang til kl. 12, derefter på hel stang)
- 16. april - Dronning Margrethe II
- 29. april - Prinsesse Benedikte
- 1. maj - Kr. Himmelfartsdag
- 5. maj - Danmarks befrielse 1945
- 11. maj - Pinsedag
- 26. maj - Kronprins Frederik
- 5. juni - Grundlovsdag
- 7. juni - Prins Joachim
- 11. juni - Prins Henrik
- 15. juni - Valdemarsdag
- Genforeningsdag
- 25. december - Juledag

SØNDERJYDSK SKOLEFORENING

oprettet 1892

Sønderjydske Skoleforening yder sønderjysk ungdom - nord og syd for grænsen - hjælp til skoleophold og støtter folkeoplysende arbejde i Sønderjylland.

Der kan søges tilskud til ophold på de frie ungdomsskoler i 8., 9. og 10. skoleår, samt til ophold på højskoler og husholdningsskoler af mindst 3 måneders varighed, hvortil der kan opnås statstilskud.

Sønderjydske Skoleforening bestyrer en række legatmidler, som kan søges af studerende på videregående uddannelser.

I det første studieår kan medlemmer søge stipendium fra Sønderjydske Skoleforening.

Forældre, der er medlemmer, kan søge tilskud til deres børn, indtil børnene er 20 år. Ansøgere over 20 år skal selv være medlem.

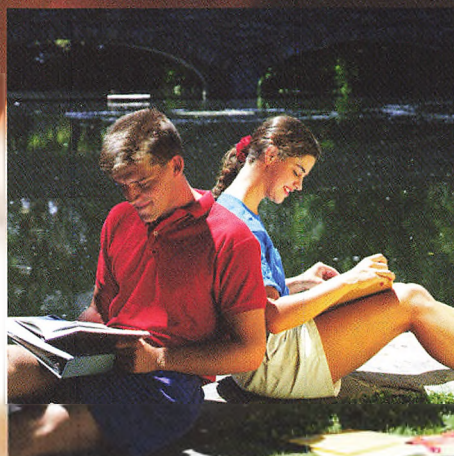
Spredt ud over landsdelen har Sønderjydske Skoleforening en stor kreds af lokale tillidsmænd. De tegner foreningens medlemmer samt udleverer og modtager ansøgningskemaer.

Bliv medlem af Sønderjydske Skoleforening.

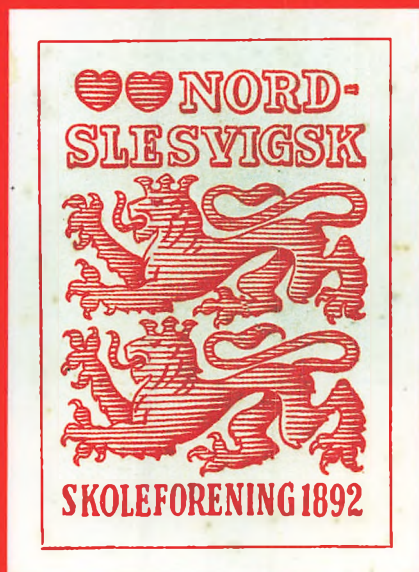
Formand: Peder Moltesen Ravn, Høgsbrovej 52, Høgsbro, 6760 Ribe, tlf. 75 44 54 33.

Sønderjydske Skoleforenings kontor:
Sekretær: Inger Rahbek Andersen
Roostvej 3, Roost, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 40 81

Se også foreningens årsberetning andet sted i Almanakken.

Sønderjydske Skoleforening udgiver »SØNDERJYSK ALMANAK«

Sønderjysk Almanak 2008
15. årgang

Udgivet af Sønderjydske Skoleforening ©